A. lat. d. 2306 m

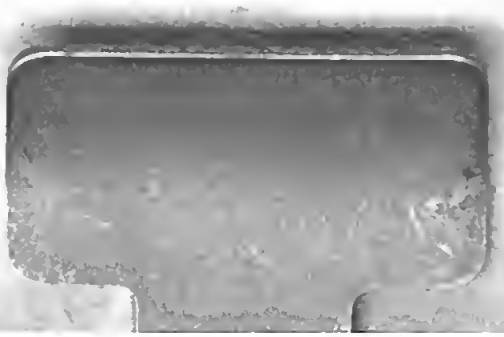

Stephanitsó
1544.

Q. CURTII RUFI DE REBUS GESTIS ALEXANDRI MAGNI HISTORIA

BINA SECTIONE IN CAPITA DIVISA.

PATAVII,
MDCCLV.

SUPERIORUM PERMISSU.

A NÉPKÖNYVTÁRI KÖZPONTOT
NEM
ADHATÓ
EL!

DE ÆTATE,
QUA FLORUIT
Q. CURTIUS
DISSERTATIUNCULA,

Sive potius narratio, excerpta ex binis JOH. *ISACI PONTANI hac de re Epiſtolis ad V. C.* GER. *VOSSIUM.*

AD Curtium quod attinet, hoc præter ea, quæ allata ſunt, videor dicturus, eum ſcilicet clariſs. olim viro *Barnabæ Briſſonio* lib. 1. de Regno Perſarum, haberi, atque æſtimari *Curtium* illum *Rufum*, qui inde a Tiberii temporibus Rempub. attigit, & cui, dum Africæ Proconſuli velut comes, & ſectator adhæret, ſpectrum illud ſe obtulit memoratum a Plin. l. 8. ep. 27. nec alium intellectum Suetonio, qui Rhetorum clarorum albo eundem ſub *Rufi* cognomine adſcripſerit, quomodo etiam nominaſſe eum videtur Annal. XI. Tacitus. Et ideo ad Claudium Imp. referenda ſunt, quæ Hiſtoriæ ſuæ l. x. de rebus Alexandri in hæc verba ipſe perſcripſit. *Proinde jure merito Populus Romanus ſalutem ſe Principi ſuo debere profitetur, cui noctis, quam pene ſupremam habuimus, novum ſidus illuxit. Hujus hercule,*

non Solis exortus, lucem caliganti reddidit mundo, cum ſine ſuo capite diſcordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempeſtatem ſubita ſerenitate diſcuſſit? Non ergo revireſcit ſolum, ſed etiam floret Imperium. Abſit modo invidia, excipiet hujus ſæculi tempora ejuſdem domus utinam perpetua, certe diuturna poſteritas. Eaque Curtiana verba haud alia interpretatione egere, ſubjicit Briſſonius idem, quam Suetonii cap. x. & xi. in Claudio, & Joſephi l. xix. Antiq. c. 2. & 3. ubi ſcilicet poſt cædem Caji, per biduum de mutando Reipub. ſtatu, aſſerendaque communi libertate hæſitatum innuitur, ac tandem Rectore uno, ac nominatim conſtituto Claudio, Imperium ſtabilitum, firmatumque eſt. Quæ ſane haud alia ſunt, quam annotata jam olim Cl. V. *Juſto Lipſio* ad lib. xi. Annal. Taciti memorantis originem Curtii Rufi. Interim hæſitare ſe idem Lipſius profitetur, & facile manum daturum, ſi quis afferat veriſimiliora. Qua occaſione tentaſſe aliud poſtea reperio virum ampliſſ. ac multa eruditione præſtantem *Janum Rutgerſium* in illis ſuis rerum ſelectarum, ac variarum Lectionibus, ubi Briſſonii opinionem, qui ad Claudii ævum referendum volebat, paucis, & ſaccurate confutans, oſtendit, poſt Caji cædem, Romanum Imperium neque a pluribus expetitum, neque Civilibus bellis, ut Macedonicum illud, cujus occaſione ſuperiora iſta de Romana Repub. interſe-

ruit

ruit Curtius, fuiſſe laceratum. Quod tamen eſſet, ſi hic locus eo trahendus foret. Itaque Rutgerſius ipſe a Briſſonio hac parte, ac jure decedens, ævum Curtii ad Veſpaſianum potius referendum credidit. Nec ego valde abnuerim, niſi verba illa Curtii ſuperius poſita, *Non ergo revireſcit ſolum, ſed etiam floret Imperium*, alio me quaſi traherent. Ecce *revireſcere Imperium*, inquit, quod dici haud potuit, imo nec dicitur, niſi de ſæculo inſequenti, & præſertim Trajani Principatu, ut habet diſerte prologus ille Flori, qui poſtquam *juventam Imperii* retuliſſet ad uſque ætatem *Auguſti Cæſaris*, ab eo paulatim aduſque *Trajanum*, qui anni fuerint CC. *conſenuiſſe* idem, ait, atque inde ſub eodem viciſſim moviſſe lacertos, ac præter ſpem omnium, quaſi depoſito ſenio, ac reſumpta juventute, *revireſcere cæpiſſe*. Nec aliter de ſuo quoque ævo Prudentius, ubi introducens Romam loquentem ita canit:

O clari ſalvete Duces, generoſa propago
Principis invicti, ſub quo ſenium omne renaſcens
Depoſui, vidique meam flaveſcere rurſus
Canitiem.

Ultra, quod addam, magnopere non eſt, niſi attendere etiam obiter libeat, quam apte verbis Curtii ſuperius recitatis Trajani reſpondeat Imperium, Imperiique initium. De quo omnia, quæ velim, & fuſe ad hanc rem, in illuſtri illo ſuo ad hunc principem Panegyrico refert Plinius junior: & idem quoque, ſed paucis agens,

clare tamen, diſerteque Aurel. Victor in vita ipſius Trajani; ubi inquit. *Quæ omnia eo videbantur majora, quoniam per multos, atque atroces Tyrannos perdito, atque proſtrato ſtatu Romano, in remedium tantorum malorum divinitus credebatur opportune datus Trajanus, uſque eo, ut adveniens Imperium ejus pleraque mirifica denuntiaverint, in queis præcipuum cornix e faſtigio Capitolii, Atticis ſermonibus effata,* καλῶς ἴσαι. Quod Suetonius Tranquillus ſub finem Domitiani latine reddens ita expreſſit,

Nuper, Tarpejo quæ ſedit culmine, cornix,

Eſt bene non potuit dicere, dixit, erit.

Qui & addit continuo iſtud epiphonema. *Ipſum etiam Domitianum ferunt ſomniaſſe, gibbam ſibi pone cervicem auream enatam, pro certoque habuiſſe, beatiorem poſt ſe, latioremque portendi ſtatum Reipublicæ. Sicut ſane brevi evenit, abſtinentia, & moderatione inſequentium Principum.* Quorum Principum præcipuus, ac coryphæus fuit poſt breviſſimum Nervæ Principatum, Trajanus, de quo dictum. Qui longo, moderatoque Imperio, pulſa temporum antecedentium nocte, *novum* illud, quod innuit Curtius, *ſidus* exinde *illuxit*, ac veluti *Sol exortus lucem caliganti reddidit mundo, faces extinxit, gladios condidit, ſuaque, ac ſubita ſerenitate tempeſtates* circumquaque Romani Imperii feliciter *diſcuſſit*. Unde & iterum idem Curtius lib. 3. de Tyro loquens, agnoſcit haud immerito *longam* in Imperio *pacem cuncta refo-*

refoventem, poſt ſcilicet Domitianum, & alios Principes, *beneficio* præſertim, *ac moderatione*, ut verba fuerunt Suetonii, *inſequentium Imperatorum*, in quibus familiam duxit Trajanus præcipue. Ut omittam, poſtremis illis ejuſdem ſuperius Curtii verbis, quæ votum continent pro nova ad principatum evecta domo, haud alium intelligendum innui, quam Trajanum, qui poſt Nervam, a quo eſt adoptatus, primus habetur Principum externorum. Fuit enim ex urbe Tudertina, Hiſpanus. Nam de novo Principe, & a prioribus, qui Romani omnes fuere, proſapia, & gente diverſo, loqui Curtium oſtendunt itidem, quæ ſuperius proxime ſequuntur, ubi poſteritatem quidem ejuſdem domus, ſi non perpetuam, ſaltem diuturnam fore auguratur. Quod ad Principum priorum aliquem, qui ante Nervam, & Trajanum fuere, quique tandiu Romanæ gentis floruerunt, & ab Ænea, aut primis Regibus originem deducebant, quomodo referetur? Habes Voſſi humaniſſime, quæ ſit noſtra de florentiſſimo Scriptore, deque tempore, quo claruit, ſententia. Tu eam qualemcunque æqui facies, ac ſimul moram reſponſionis noſtræ.

EX ALTERA AD EUNDEM EPISTOLA.

E Curtio, quod præſens nuper, ſed feſtinus volebam, innuiſſe magis, quam dixiſſe puto. Nam quod exiſtimabas de *domo eadem* quod Curtius ait, ad Veſpaſianum quoque poſſe referri, cum Æneadum proſapia in prioribus ante eum Cæſaribus, & præſertim in Nerone, finem habuerit, etiamſi concederetur, hærebis nihilominus æque in illis verbis. *Abſit invidia, excipiet hujus ſeculi tempora ejuſdem domus utinam perpetua, certe diuturna poſteritas*, quod Veſpaſiani Poſteritas diuturna non fuerit, & filius ejus Titus annos tantum duos, frater vero Titi Domitianus quindecim in Imperio tranſegerit, eoſque tales, quibus haudquaquam adſcribi poſſit, *Bonum Fatum*, aut illud Curtianum elogium, *Non ergo revireſcit ſolum, ſed etiam floret Imperium*. Ipſe autem Veſpaſianus vix ultra decennium rerum potitus, quomodo *longæ pacis* laude *cuncta refoventis*, quam ſuis iterum lib. 3. temporibus *ſub Romana manſuetudine* tribuit Curtius, celebrari poterit? Adeo ut iterum, iterumque

que fateri habeam, *ejus noctis*, quam ait Curtius *Romanos pene habuiſſe ſupremam*, haud aliud *illuxiſſe ſidus novum*, quam Trajanum, *ejuſque*, non *Solis ortum*, ut idem porro addit, *conditis gladiis*, *lucem caliganti reddidiſſe mundo*, idque tum præcipue, cum in Nervam conjuratio Calphurnii, Craſſi, Ælianique, & aliorum inita detegeretur. Nam ſtatim exinde, aſcenſo Capitolio, M. Ulpium Trajanum adoptavit, ac ſucceſſorem ſibi Nerva declaravit. Cui etiam continuo poſt defuncto ſuccedens Trajanus, Imperium diu, feliciterque tenuit, ut & Adrianus, qui eum excepit, *ejuſdem*, ut habent verba Curtii, *domus*, ac proſapiæ Imperator.

Jam quod ad ſtylum Curtii attinet, eum anterioris fere ſæculi videri, movere id poſſit, niſi omnibus ſub Trajano Auctoribus conciſum ut plurimum dicendi genus placuiſſe videam, nec tamen omnes pari id modo, aut laude aſſecutos. Nam Florus, licet verba ei ſtricta, ſententiæque argutæ ſint, floſculis tamen Rhetorum orationem ſubinde pingit: contraria Taciti eſt oratio, & multo viciſſim alia Suetonii, aliaque Plinii, qui tamen omnes Trajani ſæculo claruerunt. Et adde his Aſinium Pollionem, æqualem propemodum Ciceronis, quem tamen a nitore, & jucunditate Ciceronis ita longe abfuiſſe, Fabius faſſus eſt, ut videri potuiſſet ſæculo prior. Et denique Eginhardum quis ſæculo barbaro eam Caroli Magni vitam contexuiſſe dicat, niſi hoc

adſtruat auctoritas Adami Bremenſis, qui eum prolixe citat, ſæculo æque barbaro, utpote ſequentibus ſtatim temporibus, ſub Caroli filiis, aut nepotibus florens? Et Curtius ipſe, de quo dicere cœperamus, etiamſi dictio ejus terſa multum eleganſque ſit, nonne ea habet, quæ ad ſæculum inclinans, deteriuſque referri debeant? Sane *Ducatus* vox, quæ apud eum occurrit, neſcio, an apud alios, niſi eos, qui ſub Trajano, & illis temporibus floruerunt, ut Suetonius, reperiatur: ne & alia addam, de quibus dicetur opportunius alias.

Sed pluribus fortaſſe apud te hæc agere videar, mi Voſſi. At tu, qui tuus eſt veri cognoſcendi amor, & ſtudium, in re præſertim tam intricata, quæque tot egregios viros *Briſſonium*, *Bongarſium*, *Mondium*, *Pithœum*, *Lipſium*, alioſque, & nuper quoque virum ampliſſimum, noſtrumque utrique amiciſſimum, *Rutgerſium* (*ut Acidalium*, *Popmam*, *Locceniumque* nunc mittam) exercuit, hanc, ut ſpero, parrhiſiam noſtram æqui facies. Age itaque, iterato nunc ipſa Curtii verba paulo fuſius poſita inſpiciamus, conferamuſque cum ſingulorum ſententiis propius. Ait lib. x.

Sed jam fatis admovebantur Macedonum genti bella civilia. Nam & inſociabile eſt Regnum, & a pluribus expetebatur. Quodque Imperium ſub uno ſtare potuiſſet, dum a pluribus ſuſtinetur, ruit. Proinde jure meritoque Populus Romanus ſalutem ſe Principi ſuo debere profitetur, cui noctis, quam

quam pene ſupremam habuimus, novum ſidus illuxit. Hujus hercule, non Solis ortus, lucem caliganti reddidit mundo, cum ſine ſuo capite diſcordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempeſtatem ſubita ſerenitate diſcuſſit? Non ergo revireſcit ſolum, ſed etiam floret Imperium. Abſit modo invidia, excipiet hujus ſæculi tempora ejuſdem domus, utinam perpetua, certe diuturna poſteritas.

Quibus ex Curtii verbis liquet, occaſione Macedonici Imperii, quod jam a pluribus, extincto Alexandro, expetebatur, iſta de rei Romanæ ſtatu interſeri, ac demonſtrari, *jure, meritoque Populum Romanum ſalutem Principi ſuo debere, cui noctis, quam pene ſupremam habuerat, novum ſidus illuxerit.* Quod ſane nec ad Auguſtum referri poteſt, cui vivo, & ad Imperium promoto nullum *novum ſidus*, aut ſucceſſor auxiliaris illuxerit; nec ad Claudium, quia poſt cædem Caji, neque Imperium a pluribus expetebatur, neque motibus inteſtinis agitabatur, ut Macedonicum; nec ad Veſpaſianum, qui ipſe ſibi Imperium poſt necem, & occiſionem Vitellii adſcivit. At Nervæ, in quem præter Calphurnium Craſſum, Ælianus, aliique Imperio imminentes conjuraverant, adoptatus Trajanus *novum*, ac ſalutare hoc *ſidus* vere fuit, qui & eam ſeditionum, ac temporum noctem die ſubito ſerenavit. Ita enim *noctis* vocabulum accipiendum ibi, quæ eſt in voce *ſidus*, metaphoram puto

oſtendere. Proprie autem de prælio, quod inter copias Veſpaſiani, & Vitellii eſt noctu certatum, velle exponere, quaſi ea nocte Veſpaſianus, Vitellio profligato, novum ſidus illuxiſſet, negant Curtii verba, qui ait, noctis ejus novum ſidus ipſi Principi illuxiſſe. At Veſpaſianus Principi Vitellio non ſalutaris, aut *novum ſidus illuxit*, ſed jam ante eam pugnam e Syria cum legionibus adventans ei minitabatur exitium, atque internecionis quoque cauſa poſtremo fuit. Exortus igitur accipiendus hic Trajani, qui Nervæ jam ſeni, & contempto accurrens, ipſi mundo, id eſt Imperio univerſo *caliganti*, & veluti *trepidanti ſine ſuo capite*, *lucem reddidit*, *faces extinxit*, *gladios condidit*, Calphurnii puta, & Æliani, in quos, ut capita, & faces conjurationis, cum primum Imperium capeſſiit, animadverti etiam fecit, atque ita ſubita ſerenitate, ut deinceps Auctor loquitur, tantam tempeſtatem diſcuſſit. Quod iterum nec ad Auguſtum referas, qui initio Imperii ſui cum monſtris illis Antonio, Pompejo, Lepido tamdiu eſt colluctatus: nec ad Veſpaſianum, qui ſolo ſublato Vitellio, ſecurus egit, ac brevi exinde, decennio circiter exacto, Imperium finiit.

Quibus hoc pacto expoſitis, apte jam, quemadmodum & Florus, aliiſque de ejuſdem Trajani ſæculo, *revireſcere non ſolum*, *ſed etiam florere* inquit *Imperium*. Et tandem epiphonemate, ac bono quaſi omine claudens, *excepturam* addit *iſtius ſæculi tempora domus ejuſdem*, *utinam perpetuam*,

tuam, certe diuturnam posteritatem. Quod similiter neque de Augusto, aut Claudio, ac multo minus de Vespasiano potest accipi; cum, ut dixi, biennium tantum filius ejus Titus, & quindecim annos Domitianus Titi frater imperaverit, idque, ut constat, truculentissime. Estque notandum, cum *domus ejusdem posteritatem* dicat, minime ad Vespasianum hoc referendum, cui filii succedere, sed optime quadrare in Trajanum, qui ex sua *domo*, ac familia Adrianum successorem sortitus est. Quorum etiam uterque expertus est, quam innuit alibi idem Curtius, *sui temporis longam sub tutela Romanæ mansuetudinis pacem, cuncta refoventem.* Suetonius, sub finem Domitiani, id factum dixit *beneficio, ac moderatione insequentium Principum*, in quibus eminuit, ac princeps fuit, de quo jam, iterumque dictum, Trajanus.

Hæc, eruditissime Vossi, super Curtio breviter, & veluti corollarii vice occasione familiaris nostri sermonis adjicienda prioribus putavi. Cujus inquam Curtii fatum idem esse video, quod Manilii Poetæ, de quo quam varia doctorum similiter judicia sint, non ignorare te existimo, &c.

SUP-

SUPPLEMENTI IN Q. CURTIUM DE REBUS GESTIS ALEXANDRI MAGNI

LIBER PRIMUS.

HILIPPUS MACEDO, qui primus omnium Regum ejus gentis Macedoniæ Regnum, ſubacta tota Græcia, ad ſummam potentiam evexit, Amyntæ, viri prudentiſſimi, omnibuſque imperatoriis virtutibus inſtructi, filius fuit. Is Amyntas ex Eurydice uxore tres filios ſuſceperat, Alexandrum, Perdiccam, & Philippum Alexandri Magni patrem, atque filiam Euryonem. Inſidiis autem Eurydices uxoris, quæ nuptias genero mariti morte pacta, occidendum virum, Regnumque adultero tradendum ſuſceperat, oppreſſus fuiſſet, ni filia pellicatum matris, & ſceleris conſilia prodidiſſet. Poſt mortem Amyntæ, Alexander major natu filius Regno potitus eſt. Qui inter initia Regni, cogente ſane duriſſimo neceſſitatis telo, bellum ab Illyriis pacta mercede, datoque Philippo fratre obſide, redemit. Interjecto quoque tempore, per eundem obſidem, cum Thebanis gratiam pacis reconciliat. Quæ res Philippo ad maxima egregiæ indolis incrementa profuit. Siquidem tota cuſtodiendi pueri cura Epaminondæ ſtrenuiſſimo Thebanorum Duci, atque Philoſopho præſtantiſſimo, hac conditione demandata eſt, ut commiſſum ſibi puerum diligenter ſervaret, & ſummo ſtudio in id juxta incumberet, ut moribus Principe dignis, atque honeſtis diſciplinis quam optime imbueretur. Fovebat ea tempeſtate laudatiſſimus Princeps domi filio ſuo Epaminondæ Præceptorem Pythagoricum, ſub quo Philippus multum profecit. Interea temporis Alexander, inſidiis matris Eurydices appetitus, occubuit: cui tamen antea Amyntas in ſcelere deprehenſæ, propter communes liberos, ignarus, iiſdem quandoque exitioſam fove, pepercerat. Frater quoque ejus Perdiccas, ſimili inſidiarum fraude, relicto parvulo filio, decipitur. Sub idem tempus Philippus commodum e cuſtodia elapſus, diu ſe non Regem, ſed tutorem pupilli egit. At, ubi graviora bella imminebant, ſerumque auxilium in expectatione infantis erat, compulſus a populo, Regnum Macedonicum male afflictum, cum bellicis artibus, tum Philoſophiæ præceptis præmunitus, appre-

apprehendit, anno CCCC. ab Urbe condita, Olympiade CV. Circa prima itaque Regni primordia, rerum infinita multitudine in diversas trahente partes, finitimis undique in Macedoniam irruentibus populis, belliſque veluti conſpiratione quadam, ad opprimendam Macedoniam, multarum gentium ex diverſis locis uno tempore confluentibus, Rex Philippus cautius omnino agendum eſſe conſiderans (omnibus enim par eſſe non poterat) alia interpoſita pactione compoſuit, alia redemit, facillimis aggreſſis, ut militum trepidos firmaret animos, & ſibi hoſtium contemptum demeret. Primum illi cum Athenienſibus certamen fuit, quibus per inſidias victis, metu gravioris belli, cum interficere poſſet, omnes incolumes ſine pretio dimiſit; quæ res illi magnam & gratiam, & auctoritatem conciliavit. Captis deinde Pœonibus, Bellum in Illyrios tranſtulit. Ibi multis hoſtium millibus cæſis, Lariſſæam urbem nobiliſſimam cepit.

Hinc Theſſalos, non cupiditate prædæ, ſed quod exercitui ſuo robur Theſſalorum equitum adjungere geſtiebat, nihil minus, quam bellum metuentes, adoritur. Quibus ex improviſo præoccupatis, atque in poteſtatem redactis, jungendo equitum, peditumque fortiſſimas turmas, & copias, invictiſſimum fecit exercitum. Quibus rebus feliciter geſtis, Olympiada Neoptolemi Regis Moloſſorum filiam uxorem ducit, conciliante nuptias altore virginis Arisba Rege Moloſſorum, qui ſororem Olympiadis Troadam in matrimonio habebat. Quod cauſa illi exitii, malorumque omnium fuit. Nam, dum Regni incrementa affinitate Philippi ſe acquiſiturum ſperat, proprio Regno ab eodem privatus, in exilio conſenuit. Poſt nuptias autem Philippus per quietem viſus eſt conjugis alvo inſignem affixiſſe bullam, cujus ſculptura, quemadmodum is exiſtimaverat, leonis haberet imaginem. Quod Vates ita ſunt interpretati, Ipſam quidem eſſe gravidam, animoſum quoque, & leonis natura præditum infantem pariturum. Deinde, cum Philippus urbem Methonem expugnaret, ictu ſagittæ dextrum amiſit oculum. Nihilominus tamen pacem deprecantibus dedit, mitiſque etiam adverſus victos fuit. Pagas etiam capiens Imperio ſuo adjecit. Triballorum quoque gentem, & quicquid præterea terrarum in proximo erat, invadens, omnia uno velut impetu devicit. Debellatis finitimis, atque confirmato jam Macedoniæ Regno, cum Domum rediiſſet, natus eſt ipſi Alexander filius ex Olympiade uxore, VIII. Idus Aprilis, dicit Plutarchus, ab eo autem, qui illum in Latinum convertit, ſcribitur, circa idus Auguſti. Quod ſane, cujus ſit error, dubium eſt. Porro Philippus, veluti e ſpecula quadam, libertati omnium inſidiatus, Græcorum civitates, quæ dominandi libidine ſingulæ imperare cogitaverant, omnes in ſuam redegit poteſtatem. Inferioribus enim contra ſuperiores ſuadens certamina, omnibus ad invicem callide incitatis, a Thebanis etiam,

qui

qui tamen antea eum, tanquam hoſtem, repellere conabantur, contra Lacedæmonios, & Phocenſes, qui, templo Apollinis ſpoliato, milites conduxerant, neceſſitate urgente, Dux electus, oppreſſis ſacrilegis, magnamque inde apud omnes nationes gloriam adeptus, omnium ad ultimum efficitur dominus, ac princeps, & victos pariter, atque victores ſervitutem jubire coegit. Inde in Cappadociam trajiciens, captis, & occiſis finitimis Regibus, univerſam Provinciam Imperio Macedoniæ adjecit. Olynthо quoque expugnata, Thraciam invaſit. Nam, cum eum fratres duo Thraciæ Reges, de terminis Regni ambigentes, diſceptationum ſuarum judicem eligerent, Philippus ad judicium, velut ad bellum, inopinantibus fratribus, inſtructo exercitu venit, & utrumque Regno, de quo diſceptabant, ſpoliavit, omnes ſane Principes docens, concordiam maximum ad conſervanda Imperia, atque Principatus ſtabiliendos adminiculum eſſe.

Alexander autem factus annorum duodecim, rebus bellicis admodum delectari, & excelſæ indolis manifeſtiſſima proferre indicia cœpit. Cumque ex æqualibus nonnulli ex eo percontarentur, ad Olympicum numquid ſtadium libens decertaret, (plurimum enim pedum celeritate pollebat) Libens equidem, inquit, ſi decertaturos mecum Reges ſim habiturus. Olim cum forte, abjente Philippo, Legati a Perſarum Rege veniſſent, eos cum hoſpitio, tum conſuetudine captos, jucundiſſima ſibi familiaritate conjunxit, admirantes, quod is nihil aut humile, aut puerile ſciſcitaretur. Nam aut viarum longitudinem, aut ſuperiorum itinerum modos perquirebat: multa ſuper Rege, qualis in hoſtes eſſet, nunc ſuper Perſis, quæ vires, aut quæ eſſet potentia, rogitabat. Quas res admirati Legati, late diffuſam Philippi gravitatem nihil præ hujus pueri indole, & majore, quam ætas pateretur, animi magnitudine, duxerunt. Quoties a Philippo aut nobile quoddam captum oppidum, aut memorabili prælio parta victoria nuntiabatur, haud magnopere lætabatur. Cæterum ad ſuos ajebat æquales, Omnia, o pueri, genitor occupabit, ita ut ne vobiſcum grande ullum, ac inſigne facinus oſtentare mihi ſit reliquum. Non enim ipſum ulla illecebrarum, aut pecuniæ, ſed ſola virtutis, ac gloriæ cupido tenebat. Quoque majores a patre facultates acciperet, eo ſe minora gerere poſſe exiſtimabat. Quocirca, creſcente dominio, gerendis præclaris rebus materiam magna ex parte exhauſtum iri ratus, non opes, non deliciarum uſus, verum certamina, & pugnas ardebat, & Principatum, unde ſibi ob virtutem, gloriam, nominiſque immortalitatem (quæ ſpes nec Alexandrum, nec quenquam alium bonum unquam fefellit) compararet, affectabat. Quamobrem ipſius cura compluribus (uti par erat) nutritoribus, pædagogis, ac præceptoribus eſt demandata, in primis

tamen

tamen Ariſtoteli, ex cujus diſciplina decem ferme annis informatus eſt. Eodem fere tempore Philippus Delphos miſit, conſulens de ſucceſſore: reſponſumque tale accepiſſe ferunt: Is demum suo Imperio, omnique orbe potietur, quemcunque Bucephalus ſeſſorem paſſus fuerit. Erat autem Bucephalus equus forma ſpectabilis, atque feroeiſſimus, quem Philonicus Theſſalus Philippo XIII. talentis emerat. Hunc diu Philippus ſuo elauſtris præferratis aſſervari juſſit. Manſit tamen ita ferus, ut plane nullus eum ne tangere quidem auſus fuerit. Quare factum eſt, ut eum Philippus removeri, atque abjici juſſerit. Alexander vero cum forte adeſſet, Qualem, inquit, iſti equum perdunt, dum eo per imperitiam, ac mollitiem uti neſciunt! Cumque mira arte ſine verberibus tractaſſet equum, tandemque conſcenſum ad curſum admiſiſſet, tum calcibus uſus eſt. Ac molliter flexis habenis, cum equum reduxiſſet, deſcendentis caput exoſculatus pater, emiſſis lacrymis, Aliud, inquit, o fili, tibi par Regnum quære, quando te jam Macedonia non capit. Præſagiit vir prudens, tam excelſæ indoli non ſuffecturam paternam ditionem. Poſt hæc Philippus toti Græciæ bellum inferre ſtatuit. Ad quod percommodum ratus, ſi Byzantium nobilem, & maritimam urbem in poteſtatem redegiſſet; eandem ſibi reſiſtentem obſidione cinxit, relicto domi ad Regni curam filio Alexandro, tum XVI. annos nato. Hæc urbs a Pauſania Spartanorum Rege condita, a Conſtantino poſtmodum gloria, opibuſque aucta, atque renovata, & a nomine ſuo Conſtantinopolis dicta circiter MCXL. annos ſacratiſſimi Imperii ſedes, totiuſque Orientis caput fuit. Nunc tamen, prob dolor! fœdiſſimæ, atque impiiſſimæ Turcarum gentis Imperio ſubjacet. Sed ut ad Philippum redeam, exhauſtis in obſidione opibus, piratieam aggreditur, centumque ſeptuaginta navium ſpolia rapuit, atque militibus ſuis diſtribuit. Ne autem in unius urbis obſidione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortiſſimis, multas Cherſoneſi urbes expugnavit. Filium deinde Alexandrum XVIII. annos natum, virtutis, & promptitudinis in rebus agendis manifeſtiſſimæ, ut ſub patris militia tyrocinii rudimenta poneret, ad ſe accerſivit. Cum quo in Scythiam prædandi cauſa, more negotiantium, impenſas belli alio bello refecturus, eſt profectus. Eaque expugnata, viginti millia puerorum, ac fœminarum capta, pecoris magna vis, auri, argentique nihil, XX. millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam miſſa ſunt. Sed revertenti a Scythia Philippo Triballi occurrunt, negantes ſe tranſitum daturos, ni portionem acciplant prædæ. Hinc jurgium, mox & prælium: in quo ita in femore vulneratus eſt Philippus, ut per corpus ejus equus interficeretur. Cum omnes occiſum putarent, præda amiſſa eſt. Cum primum ex vulnere convaluit, diu diſſimulatum bellum Athe-

nien-

nienſibus infert. Cujus cauſa Thebani ſe junxere, metuentes, ne victis Athenienſibus, veluti vicinum belli incendium, ad ſe tranſiret. Inita ſocietate inter civitates paulo ante infeſtiſſimas, legationibus totam fatigant Græciam, communem hoſtem communibus viribus ſummovendum putantes. Quædam civitates motæ Athenienſibus ſe ſe jungunt, quaſdam autem belli metus ad Philippum traxit. In hac pugna Philippus Alexandrum filium alteri cornu præfecit. Ubi laudatiſſimi Herois virtus clariſſime emicuit. Talem enim in eadem pugna ſe præſtitit, ut non inferior patre, imo etiam nulli ſecundus extiterit, poſtea quoque eam victoriam ſibi invidia, ac fraude patris præreptam fuiſſe conqueſtus ſit. Commiſſo itaque apud Cheroneam prælio, etſi Athenienſes numero militum longe præſtarent, a Macedonibus tamen, continuo, ac diuturno bellandi uſu exercitatiſſimis, vincuntur. Non autem immemores priſtinæ gloriæ cecidere. Hic dies univerſæ Græciæ & gloriam dominationis, & vetuſtiſſimam libertatem finiit. Cæterum, cum Philippus ſemper erga Alexandrum optime affectus fuiſſet, tandem ex Cleopatra novercæ Olympiadi ſuperinducta, diſcordia orta eſt. Cauſam adhibuit Attalus avunculus Cleopatræ, qui cum in nuptiis Macedones exhortaretur, Deos orarene, ut ad Regni ſucceſſionem legitimus ex Philippo, & Cleopatra crearetur heres, excandeſcens Alexander, O improbum caput, inquit, nos vero tibi nothi videmur? ſimulque in eum conjecit poculum. Inſurgens inde pater contra Alexandrum, ſtricto eum petiit ferro. Ictus tamen, inclinatione corporis ab Alexandro evitatus, inanis excidit. Tunc Alexander convîciis patrem adortus, receptam Olympiadem matrem ſecum in Epirum duxit. Eum tamen Philippus, exprobrata ſibi a Demarato Corinthio hac eorum diſcordia, paulo poſt multis precibus egre revocavit. Inter hæc nuptias Cleopatræ filiæ, & Alexandri fratris Olympiadis, quem, pulſo Arisba, Regem Epiri fecerat, Philippus celebrat. Dies erat pro magnificentia duorum Regum, & collocantis filiam, & uxorem ducentis, inſignis. Sed nec ludorum celebritas deerat, ad quorum ſpectaculum Philippus cum ſine cuſtodibus medius inter duos Alexandros, filium, generumque procederet, Pauſanias nobilis ex Macedonibus nemini ſuſpectus adoleſcens, occupatum anguſtiis Philippum in tranſitu obtruncavit, diemque lætitiæ deſtinatum, fœdum luctu funeris fecit. Hic puer ſtuprum per injuriam paſſus ab Attalo fuerat, qui eum ebrius poſtea, tanquam vile ſcortum, libidini convivarum ſubjecit. De quo, Philippo conqueſtus eſt, qui multum quidem ex rei turpitudine eſt motus, ſed Attalo, ob magnam familiaritatem, & quod ejus opera tunc uteretur, ut noceret, induci haud potuit. Erat etiam Attalus, ob Cleopatram proxime a Rege in matrimonium acceptam, arctiſſima ei junctus cognatione: copiarumque in Aſiam præmiſſarum Dux fuerat delectus,

vir

vir in rebus bellicis egregiæ fortitudinis. Idcirco Rex potius ut Pausaniæ animum justissimo dolore incensum mulceret, est conatus: datisque ei magnis muneribus, loco insuper honestiore, inter corporis sui custodes, honoravit. Sed ille implacabili ardens ira, decrevit non tantum de eo, qui sibi injuriam intulisset, sed & qui ulciscì illatam noluisset, pœnam sumere. Vixit Philippus annos XLVII., regnavit XXV., Macedonum Rex XXIII., cui maximæ opes erant instrumenta bellorum, divitiarum quæstu, quam custodia solertior. Itaque inter quotidianas rapinas semper inops erat. Misericordia in eo, & perfidia pari jure dilectæ. Nulla apud eum turpis ratio vincendi. Blandus pariter, & insidiosus alloquio: qui plura promitteret, quam præstaret: in seria, & jocos artifex. Amicitias utilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, instruere inter concordantes odia, apud utrumque gratiam quærere, solemnis illi consuetudo. Inter hæc eloquentia, & insignis oratio acuminis, & solertiæ plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventionum deesset ornatus.

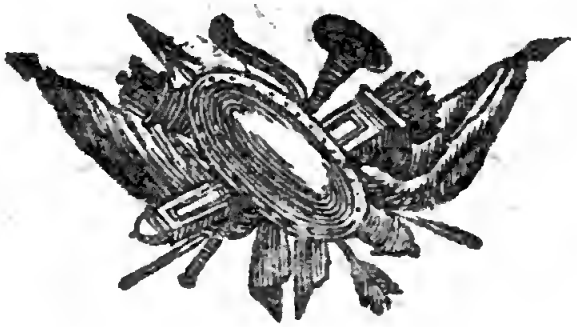

SUPPLEMENTI IN Q. CURTIUM DE REBUS GESTIS ALEXANDRI MAGNI

LIBER SECUNDUS.

NNO ab Urbe condita CCCCXXVI. mortuo Philippo, Alexander filius, ob magnitudinem rerum gestarum Magnus appellatus, vigesimo ætatis anno, plenum invidia, & gravissimis odiis, ac periculis undique circunseptum assequutus est Imperium. Nec enim vicinæ Barbarorum provinciæ, & nationes modeste servitutem ferebant; avita vero dominia, patriosque Principatus affectabant. Primo omnium autem, quotquot paternæ cædis causa fuerant, gravibus affecit pœnis. Deinde sepulturæ ejusdem maximam impendit curam. Principatum vero multo melius, quam quisquam existimasset, confirmavit. Juvenis enim, atque ob ætatem adhuc teneram ab aliquibus contemptui habitus, vulgus ipsum humanissimis sermonibus ita in sui benevolentiam traxit, ut & spem maximam omnibus faceret, & metum simul, atque contemptum sui universis demeret. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacationem, dedit. Quo facto tantum sibi conciliavit favorem, ut alii corpus, non virtutem, alii vero nomen Regis solum immutatum esse, dicerent. Et, cum initio tumultus undique contra ipsum exorti essent, audacia, & animi constantia incredibili, citissime motus omnes compressit. Profectus deinde Corinthum in Peloponnesum, generali totius Græciæ concilio, contra Persas, quorum erat eo tempore summum in terris Imperium, quique Græciam sæpe multis cladibus afflixerant, Imperator est designatus. Siquidem pater ejus idem bellum inchoaverat, morte tamen præventus, consummare haud potuerat. In hujus belli apparatu nuntiatur, Athenienses, Thebanos, & Lacedæmonios ab eo ad Persas defeciisse, auctoremque ejus defectionis, magno auri pondere a Persis corruptum, Demosthenem Oratorem extitisse. Quibus motibus occursurus, tanta celeritate instructo, paratoque exercitu Græciam oppressit, ut, quem venire non senserant, videre se vix crederent. In transitu hortatus Thessalos, beneficiorum patris commonefaciens, commemorata etiam veteri cognatione, quæ sibi cum illis per Herculem esset,

eſſet, ſermonibuſque humaniſſimis, ut magna a ſe ſperarent, perſuaſos induxit, ut, communi totius Theſſaliæ decreto, univerſæ gentis Dux crearetur, omniaque vectigalia, atque redditus ſuos ei traderent. Tanta autem in juvene celeritas, tamque efficax in rebus agendis diligentia, omnes, qui per contemptum ab eo erant alienati, perterrefecit. Athenienſes itaque ſicuti primi defecerunt, ita etiam primi pœnitere cœperunt, pueritiam Alexandri antea ſpretam ſupra virtutem veterum Ducum extollentes, miſſiſque Legatis, bellum deprecabantur. Quibus auditis, & graviter increpatis, bellum remiſit. In ea legatione Demoſthenem quoque fuiſſe ferunt, ſed cum cæteris ad Alexandrum non pervenit. Siquidem a Cytherone Athenas reverſus eſt, ſive correptus timore, quod frequenter Philippum cum ſuis vituperaſſet, atque ita in ſua Republica contra Macedones verba feciſſet, ſive ut Regi Perſarum, a quo magnam auri ſummam, ut Macedonum cauſam oppugnaret, accepiſſe dicebatur, omnem de ſe ſuſpicionem eximeret. Hoc quoque ipſi ab Æſchine exprobratum ajunt, qui in oratione quadam de acceptis muneribus ita dicit: In præſens ſane Regium aurum ſumptus huic ſuppeditat. Sed hoc deinceps haud ſufficiet, cum nullæ opes moribus improbis ſatis eſſe poſſint. *Alexander, ſedatis motibus, qui in Græcia erant exorti, antequam in Aſiam tum exercitu trajiceret, per Thraciam iter faciens, Pæones, Triballos, Illyrios, alioſque finitimos petere inſtituit, quos novis rebus ſtudere acceperat. Nam, quod Regno ejus tum finitimi, tum maxime infidi erant, minime negligendos cenſuit, præſertim cum in tam longinquas a domo regiones cum exercitu profecturus eſſet. Ex Amphipoli igitur cum copiis profectus in Thraces, quos Græci Autonomos vocant, nullius Imperio, nullius legibus obnoxios, decem dierum itinere ad Æmum montem pervenit. Ibi, circa aditus anguſtias, negotiatorum, atque Thracum ingentem manum collectam obviam habuit. Inſederant montis verticem, curribuſque pro vallo, qua patebat aditus, utebantur, inde pugnaturi, ſi neceſſitas poſtulaſſet. Sin autem ex adverſa montis parte peterentur, currus in Alexandri phalangem magno impetu erant immiſſuri: quod & fecerunt. Sed milites ab Alexandro edocti, alii laxatis ordinibus, alii corpora humi ſtrata ſcutis contegentes, periculum omne devitarunt. Hinc alacriores facti ingenti clamore in hoſtes feruntur, eoſque uno impetu ſuperavere. Alexander protinus, ſuperato jugo, per Æmum montem in Triballos ad flumen Lygium profectus eſt. Syrmus Triballorum Rex erat. Is cognito Alexandri adventu, uxores, ac pueros, ceteramque imbellem turbam, ad Danubium, in inſulam Peucam confeſtim miſit, quo & Thraces Triballis finitimi ſe receperant. Nec multo poſt & ipſe Syrmus eodem fugit. Reliqua Triballorum multitudo ad alteram inſulam ſe contulerat, eo in loco, ex quo pridie Alexander moverat, ſitam.*

Ale-

Alexander Triballos repetens, hoſtes ex ſylvis in aperta provocatos ſuperat, tribus millibus cæſis, reliquis in fugam conjectis, pauciſque captis. Poſt hanc pugnam Alexander ad Danubium profectus, ad inſulam, in quam Triballi, ac Thraces confugerant, contendit. Cui tamen Barbari ſumma vi reſtiterunt; quod erat iis facilius, quoniam & naves paucæ erant, & inſulæ maxima pars prærupta, ac præceps, & fluminis curſus, utpote in anguſto concluſus, concitatior. Quapropter Alexander, abductis inde navibus, trajecto noctu flumine, MD. equitibus, peditibuſque IV. millibus, Getas, quorum circiter IV. millia equitum, peditumque ſupra X. millia prohibendi animo in adverſa ripa armatos viderat, petiit. Quo facto territi Getæ, ne primum quidem impetum ſuſtinere. Res prorſus ingentis audaciæ iis viſa, Alexandrum tam facile unica nocte Danubium omnium Europæ fluminum ampliſſimum, atque altiſſimum, nullo ponte injecto, tranſiſſe. Confugientibus igitur illis in ſylvarum ſolitudines, atque latebras, Rex urbem vacuam nactus, cepit, ſoloque æquavit. Huc loci venere Legati a cæteris Danubii accolis, a Syrmo Triballorum Rege, atque Germanis, ad Alexandrum, ut cum eo amicitiæ fœdus inirent. Quibus in fidem, & amicitiam acceptis, e Germanis quæſivit, Quidnam in humanis rebus præ cæteris extimeſcerent, *ratus, nominis ſui magnitudinem ante omnia ipſis formidoloſam videri. Illi hoc ſe in primis timere reſponderunt:* Ne forte in ſeſe aliquando cælum rueret. *Alexander nihil motus reſponſi ſuperbia, tantum adjecit,* Germanos ſuperbos eſſe; *eoſque domum remiſit. Inde in Agrianos, & Pæonas iter perſequenti nuntiatum eſt, Clytum Bardyles ab eo defeciſſe, Glauciamque Taulantiorum Regem ſe ei conjunxiſſe. Erant & qui nuntiarent, fore, ut Autariatæ ipſum in itinere adorirentur. Proinde negotio de Autariatis Lagaro Agrianorum Regi, qui patri Philippo admodum carus, Alexandro quoque perquam familiaris erat, commiſſo, inſuper Cyna ſorore, ubi Pellam revertiſſet, ultro in uxorem promiſſa, ipſe ad Clytum, Glauciamque magna celeritate contendit, eoſque vario prælio vicit, atque proſtravit. Hæc agenti ſuperveniunt nuntii, multos in Græcia res novas moliri, civitateſque non paucas, & in primis Thebanos, ab eo defeciſſe. Qua re motus Alexander in Macedoniam eſt reverſus, ut factum in Græcia tumultum reprimeret. Thebanis autem cenantibus præſidium Macedonicum ex arce Thebana, quam Cadmeam vocant, depellere, ipſamque prærupta foſſis, & munitiſſimo vallo cinctam obſidentibus, Rex cum exercitu magnis itineribus profectus, non longe a Thebis cum omnibus copiis inſedit. Iraque Thebanorum duces, quoniam Alexander præter ſpem omnium advenerat, ac incertum erat, utrum auxilia, ſicuti a nonnullis civitatibus petierant, illis adventura eſſent, de belli ratione conſultare cœperunt. Omnibus tandem conſentientibus,*

tibus, belli discrimen subire constituerunt. Sed Rex suos continuit, illis spatium pœnitendi, mutandique consilii exhibens, nullo pacto futurum existimans, ut una civitas contra tantas copias esset pugnatura. Habebat enim ultra XXX. millia peditum, equitumque ad III. millia, omnes laboribus bellicis exercitatissimos. Quorum virtuti confisus, Persicum bellum susceperat. Sane si Thebani temporum fortunæ cedentes, pacem petiissent, Rex eorum postulatis libentissime annuisset. Nam tum mirifico studio ad Persas in Asiam transire properabat. Cum tamen armis, non precibus uti decrevissent, Alexander Macedones ad prælium instruxit. A Thebanis contra hostes numero longe superiores summis viribus, atque impigre decertatum est. Interim Macedonibus, qui custodiæ Cadmeæ arcis præerant, a tergo invadentibus, circumventi Thebani, in ipsa pugna ceciderunt. Capta civitas, & direpta, urbs eversa funditus est. Qua quidem in re ea spes, idque consilium extitit Alexandro, ut hujusmodi casu, ac terrore compressi Græci, quietius, dum abesset, agerent, cum alioqui incusantibus Thebanos sociis Phocensibus, ac Platæensibus morem gerere, gratificarique concupisceret. Plures sex millibus oppetiere. Triginta millia vendidit, ex quibus quadringentorum quadraginta talentorum argenti summam coegit. Pindari vatis tamen stirpi pepercit, summum in doctos favorem manifestissimo exemplo testatus. Non omittendum videtur, quod hic rerum gestarum Alexandri Scriptores de Timoclea referunt; quam insignem Thebanam fœminam Thracius quidam Dux constuprasse dicitur: cumque post id eam poscceret pecuniam, solus a muliere ad puteum seductus fuisse, in quo diceret pretiosiora rerum suarum occultari. Ducem igitur super os putei spectandi causa inclinatum, illa in profundum detrusit, superneque injectis lapidibus oppressit. Ob id facinus adductam ad se in vinculis fœminam percontatus est Alexander, quænam esset; Ea imperterrita, Theagenis, inquit, sum soror, qui contra Philippum electus Imperator, fortiter pugnans pro Græciæ libertate occubuit. Magnanimitatem mulieris, & constantiam admiratus Rex, liberam eam cum filiis dimisit. Athenienses Thebarum casum moleste, & cum summa commiseratione ferentes, profugis portas contra Regis edictum aperuerunt. Quam rem ita graviter tulit Alexander, ut secunda legatione denuo bellum deprecantibus ita demum remiserit, ut Oratores, & Duces, quorum fiducia toties rebellent, sibi dedantur. Eo tamen demum res est deducta, ut, retentis Oratoribus, Duces in exilium agerentur, qui confestim ad Darium Regem Persarum profecti sunt. Cæterum coactis in Isthmo Græcis, & expeditionem in Persas decernentibus, Alexandro plures Philosophi, & Oratores occurrunt, præter Diogenem Cynicum, qui tum versabatur Corinthi, & Alexandrum parvifaciens, in Cranio habitabat. Miratus Alexander, ad eum in sole apri-

apricantem venit, rogans, Rei ne cujuſpiam indigeat? *At ille*, Ut paulum, *inquit*, a Sole diſcedas. *Quo reſponſo Alexandrum adeo delectatum ferunt, ut ad ſuos converſus dixerit*, Se Diogenem eſſe velle, ſi Alexander non eſſet.

Rebus Græciæ compoſitis, adventante vere, ipſaque Græcia cum Macedonia Antipatro, cui ex amicis maxime fidebat, commiſſis, ad Helleſpontum cum exercitu profectus, in Aſiam incredibili ardore mentis accenſus trajecit. Cum autem delati in continentem eſſent, primus Alexander jaculum, velut in hoſtilem terram, conjecit, armatuſque de navi, tripudianti ſimilis, proſiluit. Atque ita hoſtias cædit, precatus, ne ſe Regem illæ terræ invitæ accipiant. *Inde hoſtem petens, militeſ a populatione Aſiæ prohibuit, parcendum ſuis rebus præfatus, nec perdenda ea, quæ poſſeſſuri venerint. In exercitu ejus fuerunt XXXII. millia peditum, non ſupra V. millia equitum, naveſque CLXXX. Hac tam parva manu univerſum terrarum orbem, utrum ſit admirabilius, quod vicerit, an quod aggredi auſus fuerit, incertum eſt: cum ad tam periculoſum bellum, non juvenes robuſtos, nec primo ætatis flore, ſed veteranos, pleroſque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre, patruiſque militaverant, elegerit, ut non tam milites, quam militiæ magiſtros electos putares. Ordines quoque nemo, niſi ſexagenarius, duxit, ut, ſi principia caſtrorum cerneres, Senatum te alicujus priſcæ Reipub. videre diceres. Itaque nemo in prælio fugam, ſed omnes victoriam animis conceperant, nec in pedibus cuiquam ſpes, ſed in lacertis fuit. Alexander deinde paſſim peractis ſacrificiis, maxime apud Trojam, ad Achillis tumulum, in quem genus ſuum ex materna linea referebat, eum ob id feliciſſimum adoleſcentem prædicans*, quod ſuarum virtutum præconem Homerum inveniſſet, *ad interiora Darii Regis Perſarum contendit. Hunc Darium Arſanis filium, qui decimus quartus a Cyro totius Orientis Monarchiam tenebat, hac potiſſimum cauſa aggredi voluit, quod a patre ſuo Philippo tributum requiſierat. Darius autem, miſſa prius ſuperba, contumelioſa, atque imperioſiſſima legatione, ſe Regem Regum, ac conſanguineum Deorum, Alexandrum vero famulum ſuum appellans, Satrapis ſuis id negotii dederat, ut inſanientem iſtum Philippi adoleſcentulum* (*ſic enim eum per contemptum appellabat*) *verberibus puerilibus graviter cæſum, indutumque poſt veſte purpurea, ſibi vinctum traderent, navibuſque una cum nautis ſubmerſis, omnes ejus milites ad ulteriora maris Rubri tranſportarent. Qui mandatum Regis exequi volentes, ad Granicum amnem, qui Troadem a Proponticle diſterminat, magna manu, videlicet viginti millibus peditum, & pari equitum numero, confluxerunt, & præruptam fluminis ripam, qua Alexandro omnino trajiciendum erat, obſederunt. Alexander, etiamſi præſentiſſimum periculum inſtare cerneret, quippe cum ſuis ex inferiore, atque inſtabili loco*

(erat

(erat enim cum udus, tum cœno lubricus, utpote ex flumine) adverſus hoſtes in eminenti ripa ſtantes dimicandum foret: ſuæ tamen fortunæ, ac virtuti, ſimulque fortitudini militum confiſus, amnem trajecit. Et primo quidem non ſpernenda difficultate preſſus, tandem tamen hoſtes, non tam ſua arte, quam virtute Macedonum vicit, atque proſtravit. In eo conflictu Perſarum viginti millia peditum, & CCL. equites cæſi: Macedonum non plus XXXIX. interfecti ſunt. Ea pugna magnum ad res Alexandri momentum peperit. Sardes enim maritimi Barbarorum Imperii propugnaculum cepit; iiſque, ac cæteris Lydiæ populis, ut legibus uterentur ſuis, conceſſit. Ephesum, quarto poſt pugnam die, elapſo inde præ metu præſidio, occupavit. Interim ex Magneſia, & Trallibus Legati venerunt, urbium ſuarum deditionem pollicentes. Ad quas in fidem recipiendas Parmenionem cum duobus millibus, & quingentis mercenariis, parique Macedonum numero, equitibus ex amicis circiter ducentis, miſit. Miletum deinde ſibi reſiſtentem oppugnavit. Eaque potitus, verſus Halicarnaſſum iter ingreditur. Omnibus interjacentibus oppidis primo impetu captis, Halicarnaſſum urbem permunitam obſedit, eamque non ſine labore expugnatam, ſolo æquavit. Ingreſſum Cariam, Adam Cariæ Reginam, quæ Regno ab Orontobate, quem Darius miſerat, pulſa, nihil quicquam in tota Caria, præter Alindam ejus provinciæ urbem munitiſſimam, tenebat, Alexandro obviam profecta, Alindis urbe tradita, eum in filium adoptavit. Rex nec liberalitatem fœminæ, nec filii nomen aſpernatus, urbem eidem cuſtodiendam reliquit. Tota deinde Caria ſubacta, memor accepti beneficii, eam univerſam Adæ imperio ſubjecit. Hinc in Lyciam, & Pamphyliam tendit, eo conſilio, ut ora maritima ad Phœniciam, & Ciliciam uſque in poteſtatem redacta, navales copias hoſtibus inutiles redderet; devictiſque rebellibus Piſidiæ populis, ſummo mentis ardore, nec minari alacritate adverſus Darium, quem cum multis millibus adventare conſtabat, contendens, Phrygiam, per quam exercitus traducendus erat, eſt ingreſſus.

Finis Supplementi in Q. Curtium.

Q. CURTII
DE REBUS
ALEXANDRI MAGNI
LIBER TERTIUS.
SYNOPSIS.

Alexander, victis ad Granicum Ducibus Darii, & Lycia, Pamphyliaque in provinciarum formam redactis, Celænas cum arce occupat. Ubi Marſyas amnis deſcribitur. Inde per Phrygiam venit Gordium, nexumque Gordium gladio abrumpit potius, quam ſolvit. Darius interea recenſet copias, petit Ciliciam. Alexander invadit Paphlagoniam, Cappadociam, Ciliciam, vincit Darium ad Iſſum, & per Parmenionem cum theſauris recipit Damaſcum.

CAPUT I.

Cleander ad conducendum militem mittitur, Marſyas fabulis celebratus laudatur, Alexander Celænas occupat.

INter hæc Alexander, ad conducendum ex Peloponneſo militem Cleandro cum pecunia miſſo, Lyciæ, Pamphyliæque rebus compoſitis, ad urbem Celænas exercitum admovit. Media illa tempeſtate mœnia interfluebat Marſyas amnis fabuloſis Græcorum carminibus inclytus. Fons ejus ex ſummo montis cacumine excurrens, in ſubjectam petram magno ſtrepitu aquarum cadit: inde diffuſus circumjectos rigat campos, liquidus, & ſuas dunta.xat undas trahens. Itaque color ejus placido mari ſimilis locum Poetarum mendacio fecit. Quippe traditum eſt, nymphas, amore amnis retentas, in illa rupe conſidere. Cæterum, quandiu intra muros fluit, nomen ſuum retinet. At, cum extra munimenta ſe evolvit, majore vi, ac mole agentem undas, Lycum appellant. Alexander quidem urbem deſtitutam a ſuis intrat. Arcem vero, in quam confugerant, oppugnare adortus, caduceatorem præmiſit, qui denuntiaret, ni dederent, ipſos ultima eſſe paſſuros. Illi caduceatorem in turrim & ſitu, & opere multum editam perductum, quanta eſſet altitudo, intueri jubent, ac nuntiare Alexandro, *non eadem ipſum, & incolas eſtimatione munimenta metiri: ſe ſcire inexpugnabiles eſſe, ad ultimum pro fide morituros.* Cæterum, ut circumſideri arcem, & omnia ſibi in dies arctiora viderunt eſſe, ſexaginta dierum inducias pacti, ut, niſi intra eos auxilium Darius ipſis miſiſſet, dederent urbem, poſtquam nihil inde præſidii mittebatur, ad præſtitutam diem permiſere ſe Regi.

CA.

CAPUT II.

Legatis Athenienſium reſpondet, copias adverſus Darium contrahit. Phrygiam ingreditur, Gordium nodum explicat.

SUperveniunt deinde Legati Athenienſium petentes, ut capti apud Granicum amnem redderentur ſibi. Ille non hos modo, ſed etiam cæteros Græcos reſtitui ſuis juſſurum reſpondit, finito Perſico bello. Cæterum Dario imminens, quem nondum Euphratem ſuperaſſe cognoverat, undique omnes copias contrahit, totis viribus tanti belli diſcrimen aditurus. Phrygia erat, per quam ducebatur exercitus, pluribus vicis, quam urbibus frequens. Tunc habebat quondam nobilem Midæ Regiam, Gordium nomen eſt urbi, quam Sangarius amnis interfluit, pari intervallo Pontico, & Cilicio mari diſtantem. Inter hæc maria anguſtiſſimum Aſiæ ſpatium eſſe, comperimus, utroque in arctas fauces compellente terram. Quæ, quia continenti adhæret, ſed magna ex parte cingitur fluctibus, ſpeciem inſulæ præbet: ac, niſi tenue diſcrimen objiceret, maria, quæ nunc dividit, committeret. Alexander, urbe in ſuam ditionem redacta, Jovis templum intrat. Vehiculum, quo Gordium Midæ patrem vectum eſſe conſtabat, adſpexit, cultu haud ſane a vilioribus, vulgatiſque uſu abhorrens. Notabile erat vinculum adſtrictum compluribus nodis in ſemetipſos implicatis, & celantibus nexus. Incolis deinde affirmantibus, *editam eſſe Oraculo ſortem, Aſiæ potiturum, qui inexplicabile vinculum ſolviſſet*, cupido inceſſit animo ſortis ejus explendæ. Circa Regem erat & Phrygum turba, & Macedonum, illa explicatione ſuſpenſa, hæc ſolicita ex temeraria Regis fiducia. Quippe ſeries vinculorum erat ita adſtricta, ut, unde nexus inciperent, quove ſe conderent, nec ratione, nec viſu percipi poſſet. Solvere aggreſſus injecerat curam, ne in omen verteretur irritum inceptum. Ille nequicquam diu luctatus cum latentibus nodis, *Nihil*, inquit, *intereſt, quomodo ſolvantur*: gladioque ruptis omnibus loris, Oraculi ſortem vel eluſit, vel implevit.

CAPUT III.

Alexander Ducibus Helleſpontum committit, Antipatro Græciam, ipſe Ancyram petit, copias luſtrat, Paphlagoniam occupat, cui Calas præfectus eſt, & Cappadociam invadit.

CUM deinde Darium, ubicunque eſſet, occupare ſtatuiſſet; ut a tergo tuta relinqueret, Amphoterum claſſi ad oram Helleſponti, copiis autem præfecit Hegelochum, Lesbum, & Chium, & Coum præſidiis hoſtium

liberaturos: His talenta ad belli uſum quingenta attributa. Ad Antipatrum, & eos, qui Græcas urbes tuebantur, ſexcenta miſſa. Ex fœdere naves ſociis imperatæ, quæ Helleſponto præſiderent. Nondum enim Memnonem vita exceſſiſſe cognoverat, in quem omnes intenderat curas, ſatis gnarus, cuncta in expedito fore, ſi nihil ab eo moveretur. Jamque ad urbem Ancyram ventum erat, ubi numero copiarum inito, Paphlagoniam intrat. Huic juncti erant Eneti, unde quidam Venetos trahere originem credunt. Omniſque hæc regio paruit Regi. Datiſque obſidibus, tributum, quod ne Perſis quidem tuliſſent, pendere ne cogerentur, impetraverunt. Calas huic regioni præpoſitus eſt. Ipſe, aſſumptis, qui ex Macedonia nuper advenerant, Cappadociam petiit.

CAPUT IV.

Mors Memnonis nuntiatur. Darius ipſe educit copias, caſtra ad Babylonem ponit, copiarum numerum init, peditum quadringenta viginti duo millia, equitum unum ſupra ſexaginta millia. Summa 483000.

2 AT Darius, nuntiata Memnonis morte, haud ſecus, quam par erat, motus, omiſſa omni alia ſpe, ſtatuit ipſe decernere. Quippe quæ per Duces ſuos acta erant, cuncta damnabat, ratus, pluribus curam, omnibus abfuiſſe fortunam. Igitur caſtris ad Babylonem poſitis, quo majore animo capeſſerent belluni, univerſas vires in conſpectum dedit. Et circumdato vallo, quod decem millium armatorum multitudinem caperet, Xerxis exemplo, numerum copiarum iniit. Orto Sole, ad nectem agmina ſicut deſcripta erant, intravere vallum: inde emiſſa occupaverunt Meſopotamiæ campos, equitum, peditumque propemodum innumerabilis turba, majorem quam pro numero ſpeciem gerens. Perſarum erant centum millia, in queis eques triginta millia implebat. Medi decem equitum, quinquaginta millia peditum habebant. Barcanorum equitum duo millia fuere, armati bipennibus, levibuſque ſcutis, cetræ maxime ſpeciem reddentibus: peditum decem millia pari armatura ſequebantur. Armenii quadraginta millia miſerant peditum, additis ſeptem millibus equitum. Hyrcani egregii, ut inter illas gentes, ſex millia expleverant, equis militatura. Derbices quadraginta millia peditum armaverant. Pluribus hærebant ferro præfixæ haſtæ, quidam lignum igni duraverant. Hos quoque duo millia equitum ex eadem gente comitata ſunt. A Caſpio mari octo millium pedeſter exercitus venerat, ducenti equites. Cum his erant ignobiles Aſiæ gentes, duo millia peditum, equitum duplicem paraverant numerum. His copiis triginta millia Græcorum mercede conducta egregiæ juventutis adjecta ſunt. Nam Bactrianos, & Sogdianos, & Indos, cæteroſque Rubri maris accolas, ignota etiam ipſi gentium nomina, feſtinatio prohibebat acciri.

CA-

CAPUT V.

Charidemus Athenienſis rogatus a Dario, quomodo placeret exercitus Perſarum, reſpondit, compoſitis utriuſque Regis copiis, pluret eſſe Perſarum, firmiores Macedonum, pares paribus opponendas: quam ob dicendi libertatem interficitur, cujus cædis mox pœnitet Darium.

NEc quidquam illi minus, quam multitudo militum defuit. Cujus tum univerſæ adſpectu admodum lætus, Purpuratis ſolita vanitate ſpem ejus inflantibus, converſus ad Charidemum Athenienſem, belli peritum, & ob exilium infeſtum Alexandro, quippe Athenis, jubente eo, fuerat expulſus, percontari cœpit, *ſatis ne ei videretur inſtructus ad obterendum hoſtem*. At ille & ſuæ ſortis, & Regiæ ſuperbiæ oblitus, *Verum*, inquit, *& tu forſan audire nolis, & ego, niſi nunc dixero, alias nequidquam confitebor. Hic tanti apparatus exercitus, hæc tot gentium, & totius Orientis excita ſedibus ſuis moles, finitimis poteſt eſſe terribilis. Nitet purpura, auroque, fulget armis, & opulentia, quantam qui oculis non ſubiecere, animis concipere non poſſunt. Sed Macedonum acies, torva ſane, & inculta, clypeis, haſtiſque immobiles cuneos, & conferta robora virorum tegit. Ipſi Phalangem vocant peditum ſtabile agmen. Vir viro, armis arma conſerta ſunt. Ad nutum monentis intenti, ſequi ſigna, ordines ſervare didicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt. Obſiſtere, circumire, diſcurrere in cornu, mutare pugnam, non Duces magis, quam milites callent. Et, ne auri, argentique ſtudio teneri putes, adhuc illa diſciplina, paupertate magiſtra, ſtetit. Fatigatis humus cubile eſt: cibus, quem occupant, ſatiat: tempora ſomni arctiora, quam noctis ſunt. Jam Theſſali equites, & Acarnanes, Ætolique, invicta bello manus, fundis, credo, & haſtis igne duratis repellentur? Pari robore opus eſt. In illa terra, quæ hos genuit, auxilia quærenda ſunt. Argentum iſtud, atque aurum ad conducendum militem mitte.* Erat Dario mite, ac tractabile ingenium, niſi ſuam naturam plerumque fortuna corrumperet. Itaque veritatis impatiens, hoſpitem, ac ſupplicem, tunc maxime utilia ſuadentem, abſtrahi juſſit ad capitale ſupplicium. Ille, ne tum quidem libertatis oblitus, *Habeo*, inquit, *paratum mortis meæ ultorem. Expetet pœnas mei conſilii ſpreti is ipſe, contra quem tibi ſuaſi. Tu quidem licentia Regni ſubito mutatus, documentum eris poſteris, homines, cum ſe permiſere fortunæ, etiam naturam dediſcere.* Hæc vociferantem, quibus erat imperatum, jugulant. Sera deinde pœnitentia ſubiit Regem: ac vera dixiſſe confeſſus, eum ſepeliri juſſit.

CAPUT VI.

Darius Thymodem conducto Græcorum militi præficit, Pharnabazum Memnoni ſufficit. Explicantur ſomnia, & omina Darii.

3 THymodes erat Mentoris filius, impiger juvenis, cui præceptum eſt a Rege, ut omnes peregrinos milites, in queis plurimum habebat ſpei, a Pharnabazo acciperet, opera eorum uſurus in bello. Ipſi Pharnabazo tradit Imperium, quod ante Memnoni dederat. Anxium de inſtantibus curis agitabant etiam per ſomnum ſpecies imminentium rerum, ſive illas ægritudo, ſive divinatio animi præſagientis arceſſit. Caſtra Alexandri magno ignis fulgore collucere ei viſa ſunt, & paulo poſt Alexander adduci ad ipſum, in eo veſtis habitu, quo ipſe fuiſſet, equo deinde per Babylonem vectus, ſubito cum ipſo equo oculis eſſe ſubductus. Ad hæc Vates varia interpretatione curam diſtrinxerant. Alii lætum id Regi ſomnium eſſe dicebant, quod caſtra hoſtium arſiſſent, quod Alexandrum, depoſita Regia veſte, in Perſico, & vulgari habitu perductum eſſe vidiſſet. Quidam non ita augurabantur, quippe illuſtria Macedonum caſtra viſa, fulgorem Alexandro portendere, quem Regnum Aſiæ occupaturum eſſe haud ambigerent, quoniam in eodem habitu Darius fuiſſet, cum appellatus eſt Rex. Vetera quoque omina, ut fit, ſolicitudo revocaverat. Darium enim in principio Imperii vaginam acinacis Perſicam juſſiſſe mutari in eam formam, qua Græci uterentur; protinuſque Chaldæos interpretatos, Imperium Perſarum ad eos tranſiturum, quorum arma eſſet imitatus. Cæterum ipſe & Vatum reſponſo, quod edebatur in vulgus, & ſpecie, quæ per ſomnum oblata erat, admodum lætus, caſtra ad Euphratem moveri jubet.

CAPUT VII.

Deſcribit ordinem agminis, quo proceſſit Darius ad Euphratem. Confertur acies Macedonum cum acie Perſarum; contemnitur hæc, laudatur illa.

PAtrio more Perſarum traditum eſt, orto Sole, demum procedere. Die jam illuſtri ſignum e tabernaculo Regis buccina dabatur. Super tabernaculum, unde ab omnibus conſpici poſſet, imago Solis criſtallo incluſa fulgebat. Ordo autem agminis erat talis. Ignis, quem ipſi ſacrum, & æternum vocabant, argenteis altaribus præferebatur. Magi proximi patrium carmen canebant. Magos trecenti, & ſexaginta quinque juvenes ſequebantur, puniceis amiculis velati, diebus totius anni pares numero: quippe Perſis quoque in totidem dies deſcriptus eſt annus. Currum deinde Jovi ſacratum albentes vehebant

bant equi. Hos eximiæ magnitudinis equus, quem Solis appellabant, ſequebatur. Aureæ virgæ, & albæ veſtes regentes equos adornabant. Haud procul erant vehicula decem, multo auro, argentoque cælata. Sequebatur hæc equitatus duodecim gentium, variis armis, & moribus. Proximi ibant, quos Perſæ Immortales vocant, ad decem millia. Cultus opulentiæ barbaræ non alios magis honeſtabat. Illi aureos torques, illi veſtem auro diſtinctam habebant, manicataſque tunicas, gemmis etiam adornatas. Exiguo intervallo, quos Cognatos Regis appellant, decem, & quinque millia hominum. Hæc vero turba muliebriter propenodum culta, luxu magis, quam decoris armis conſpicua erat, Doryphori vocabantur. Proximum his agmen, ſoliti veſtem excipere Regalem. Hi currum Regis anteibant, quo ipſe eminens vehebatur. Utrumque currus latus Deorum ſimulacra ex auro, argentoque expreſſa decorabant. Diſtinguebant interniteutes gemmæ jugum, ex quo eminebant duo aurea ſimulacra cubitalia, quorum alterum Pacis, alterum Belli gerebat effigiem. Inter hæc auream aquilam, pinnas extendenti ſimilem, ſacraverant. Cultus Regis, inter omnia, luxuria notabatur. Purpureæ tunicæ medium album intextum erat: pallam auro diſtinctam aurei accipitres, velut roſtris inter ſe corruerent, adornabant: & zona aurea muliebriter cinctus, acinacem ſuſpenderat, cui ex gemma erat vagina. Cidarim Perſæ Regium capitis vocabant inſigne: hoc cærulea faſcia albo diſtincta circumibat. Currum decem millia haſtatorum ſequebantur: haſtas argento exornatas, ſpicula auro præfixa geſtabant. Dextra, lævaque Regem ducenti ferme nobiliſſimi propinquorum comitabantur. Horum agmen claudebatur triginta millibus peditum, quos equi Regis quadringenti ſequebantur. Intervallo deinde unius ſtadii, matrem Darii Syſigambin currus vehebat, & in alio erat conjux. Turba fœminarum Reginas comitantium equis vectabatur. Quindecim inde, quas Armamaxas appellant, ſequebantur. In his erant liberi Regis, & qui educabant eos, ſpadonumque grex, haud ſane illis gentibus vilis. Tum Regiæ pellices trecentæ ſexaginta vehebantur, & ipſæ Regali cultu, ornatuque. Poſt quas pecuniam Regis ſexcenti muli, & trecenti cameli vehebant, præſidio ſagittariorum proſequente. Propinquorum, amicorumque conjuges huic agmini proximæ, lixarumque, & calonum greges vehebantur. Ultimi erant cum ſuis quiſque Ducibus, qui cogerent agmen, leviter armati. Contra, ſiſquis aciem Macedonum intueretur, diſpar acies erat, equis, viriſque non auro, non diſcolori veſte, ſed ferro, atque ære fulgentibus. Agmen & ſtare paratum, & ſequi, nec turba, nec ſarcinis prægrave, intentum ad Ducis non ſignum modo, ſed etiam nutum. Et caſtris locus, & exercitui commeatus ſuppetebant. Ergo Alexandro in acie 4
miles non defuit. Darius autem tantæ multitudinis Rex,

loci, in quo pugnavit, anguſtiis redactus eſt ad paucitatem, quam in hoſte contempſerat.

CAPUT VIII.

Alexander ad caſtra Cyri venit. Arſanes ſtulto conſilio Ciliciam, cui præerat, vaſtat. Portas inde Cilicias per Taurum adeundas deſcribit Curtius, & miratur anguſtias aditus a Perſis deſertas. Tum ipſam Ciliciam calamo adumbrat, & antiqua monumenta eruit. Cydnum amnem laudat.

INterea Alexander, Abiſtamene Cappadociæ præpoſito, Ciliciam petens, cum omnibus copiis in regionem, quæ Caſtra Cyri appellatur, pervenerat. Stativa illic habuerat Cyrus, cum adverſus Crœſum in Lydiam exercitum duceret. Aberat ea regio quinquaginta ſtadia ab aditu, quo Ciliciam intramus. Pylas incolæ dicunt arctiſſimas fauces, munimenta, quæ manu ponimus, naturali ſitu imitante. Igitur Arſanes, qui Ciliciæ præerat, reputans, quid initio belli Memnon ſuaſiſſet, quendam ſalubre conſilium ſero exequi ſtatuit. Igne, ferroque Ciliciam vaſtat, ut hoſti ſolitudinem faciat: quicquid uſui eſſe poteſt, corrumpit, ſterile, ac nudum ſolum, quod tueri nequibat, relicturus. Sed longe utilius fuit anguſtias aditus, qui Ciliciam aperit, validooccupare præſidio, jugumque opportune itineri imminens obtinere, unde inultus ſubeuntem hoſtem aut prohibere, aut opprimere potuiſſet. Tunc paucis, qui callibus præſiderent, relictis, retro ipſe conceſſit, populator terræ, quam a populationibus vindicare debuerat. Ergo qui relicti erant, proditos ſe rati, ne conſpectum quidem hoſtis ſuſtinere voluerunt, cum vel pauciores locum obtinere potuiſſent. Namque perpetuo jugo montis aſperi, ac prærupti Cilicia includitur: quod cum a mari ſurgat, velut ſinu quodam, flexuque curvatum, rurſus altero cornu in diverſum litus excurrit. Per hoc dorſum, qua maxime introrſum mari cedit, aſperi tres aditus, & peranguſti ſunt. Quorum uno Cilicia intranda eſt, campeſtris eadem, qua vergit ad mare, planitiem ejus crebris diſtinguentibus rivis. Pyramus, & Cydnus inclyti amnes fluunt. Cydnus non ſpatio aquarum, ſed liquore memorabilis: quippe leni tractu a fontibus labens, puro ſolo excipitur. Nec torrentes incurrunt, qui placide manantis alveum turbent. Itaque incorruptus, idemque frigidiſſimus, quippe multa riparum amœnitate inumbratus, ubique fontibus ſuis ſimilis in mare evadit. Multa in ea regione monumenta vulgata carminibus vetuſtas exederat. Monſtrabantur urbium ſedes Lyrneſſi, & Thebes; Typhonis quoque ſpecus, & Corycium nemus, ubi crocum gignitur, cæteraque, in quibus nihil præter famam duraverat.

CA-

CAPUT IX.

Alexander ingreſſus fauces Ciliciæ miratur ſtultitiam hoſtis locum relinquentis. Exploratores armatos præmittit. Tarſum intenſam ab hoſte ſervat, & ingreditur.

ALexander fauces jugi, quæ Pylæ appellantur, intravit. Contemplatus locorum ſitum, non alias magis dicitur admiratus eſſe felicitatem ſuam. Obrui potuiſſe vel ſaxis confitebatur, ſi fuiſſent, qui ſubeuntes propellerent. Iter vix quaternos capiebat armatos. Dorſum montis imminebat viæ, non anguſtæ modo, ſed plerumque præruptæ, crebris oberrantibus rivis, qui ex radicibus montium manant. Thracas tamen leviter armatos præcedere juſſerat, ſcrutarique calles, ne occultus hoſtis in ſubeuntes erumperet. Sagittariorum quoque manus occupaverat jugum. Intentos arcus habebant, moniti, non iter ipſos inire, ſed prælium. Hoc modo agmen pervenit ad urbem Tarſon. Cui tum maxime Perſæ ſubjiciebant ignem, ne opulentum oppidum hoſtis invaderet. At ille, Parmenione ab inhibendum incendium cum expedita manu præmiſſo, poſteaquam Barbaros adventu ſuorum fugatos eſſe cognovit, urbem a ſe conſervatam intrat.

CAPUT X.

Alexander, dum ſudore perfuſum corpus Cydno tingit, ultimum vitæ diſcrimen adit. Luget exercitus, queritur de iniqua fortuna. Philippus Acarnan medicus Regem ſalutari potione, quamvis ſuſpectus a Parmenione factus, curat.

MEdiam Cydnus amnis, de quo paulo ante dictum 5.
eſt, interſiuit: & tunc æſtas erat, cujus calor non aliam magis, quam Ciliciæ oram vapore Solis accendit; & diei fervidiſſimum tempus cœperat. Pulvere, ac ſudore ſimul perfuſum Regem invitavit liquor fluminis, ut calidum adhuc corpus ablueret. Itaque veſte depoſita, in conſpectu agminis decorum quoque futurum ratus, ſi oſtendiſſet ſuis, levi, ac parabili cultu corporis ſe eſſe contentum, deſcendit in flumen. Vixque ingreſſi ſubito horrore artus rigere cœperunt: pallor deinde ſuffuſus eſt, & totum propemodum corpus vitalis calor reliquit. Expiranti ſimilem miniſtri manu excipiunt, nec ſatis compotem mentis in tabernaculum deferunt. Ingens ſolicitudo, & pene jam luctus in caſtris erat. Flentes querebantur, in tanto impetu, curſuque rerum, omnis ætatis, ac memoriæ clariſſimum Regem, non in acie ſaltem, non ab hoſte dejectum, ſed abluentem aqua corpus ereptum eſſe, & extinctum. Inſtare Darium victorem, antequam vidiſſet hoſtem. Sibi eaſdem terras, quas victores

peragraſſent, repetendas, omnia aut ipſos, aut hoſtes populatos, per vaſtas ſolitudines, etiamſi nemo inſequi velit, euntes, fame, atque inopia debellari poſſe. Quem ſignum daturum fugientibus? quem auſurum Alexandro ſuccedere? Jam ut ad Helleſpontum fuga penetrarent, claſſem, qua tranſeant, quem præparaturum? Rurſus in ipſum Regem miſericordia verſa, illum florem juventæ, illam vim animi, eundem Regem, & commilitonem divelli a ſe, & abripi, immemores ſui querebantur. Inter hæc liberius meare ſpiritus cœperat; adlevabat Rex oculos, & paulatim redeunte animo, circumſtantes amicos agnoverat: laxataque vis morbi ob hoc ſolum videbatur, quia magnitudinem mali ſentiebat. Animum autem ægritudo corporis urgebat; quippe Darium quinto die in Ciliciam fore nuntiabatur. Vinctum ergo ſe tradi, & tantam victoriam eripi ſibi e manibus, obſcuraque, & ignobili morte in tabernaculo extingui ſe querebatur. Admiſſiſque amicis pariter & medicis, *In quo me*, inquit, *articulo rerum mearum fortuna deprehenderit, cernitis. Strepitum hoſtilium armorum exaudire mihi videor, & qui ultro intuli bellum, jam provocor. Darius ergo, cum tam ſuperbas literas ſcriberet, fortunam meam in conſilio habuit: ſed nequicquam, ſi mihi arbitrio meo curari licet. Lenta remedia, & ſegnes medicos non expetunt tempora mea. Vel mori ſtrenue, quam tardè convaleſcere, mihi melius eſt. Proinde, ſi quid opis, ſi quid artis in medicis eſt, ſciant, me non tam mortis, quam belli remedium quærere.* Ingentem omnibus incuſſerat curam tam præceps temeritas ejus. Ergo pro ſe quiſque precari cœpere, ne feſtinatione periculum augeret, ſed eſſet in poteſtate medentium. Inexperta remedia haud injuria ipſis eſſe ſuſpecta, cum ad perniciem ejus etiam a latere ipſius pecunia ſolicitaret hoſtis. Quippe Darius mille talenta interfectori Alexandri daturum ſe pronuntiari jufſerat. Itaque ne auſurum quidem quenquam arbitrabantur experiri remedium, quod propter novitatem poſſet
6 eſſe ſuſpectum. Erat inter Nobiles medicus e Macedonia Regem ſequutus, Philippus, natione Acarnan, fidus admodum Regi, puero comes, & cuſtos ſalutis datus, qui non ut Regem modo, ſed etiam ut alumnum eximia charitate diligebat. Is non præceps ſe, ſed ſtrenuum remedium afferre, tantamque vim morbi potione medicata levaturum eſſe promiſit. Nulli promiſſum ejus placebat, præter ipſum, cujus periculo pollicebatur. Omnia quippe facilius, quam moram perpeti poterat. Arma, & acies in oculis erant, & victoriam in eo poſitam eſſe arbitrabatur, ſi tantum ante ſigna ſtare potuiſſet; id ipſum, quod poſt diem tertium medicamentum ſumpturus eſſet, (ita enim medicus prædixerat) ægre ferens. Inter hæc a Parmenione fidiſſimo Purpuratorum literas accipit, quibus ei denuntiabat, ne ſalutem ſuam Philippo committeret: mille talentis a Dario, & ſpe ma-

ptiarum ſororis ejus eſſe corruptum. Ingentem animo ſolicitudinem literæ incuſſerant, & quicquid in utramque partem aut metus, aut ſpes ſubjecerat, ſecreta æſtimatione penſabat. Bibere perſeverem? ut, ſi venenum datum fuerit, ne immerito quidem, quicquid acciderit, eveniſſe videatur? Damnem medici fidem? in tabernaculo ergo me opprimi patiar? At ſatius eſt, alieno me mori ſcelere, quam metu meo. Diu animo in diverſa verſato, nulli, quid ſcriptum eſſet, enuntiat, epiſtolamque, ſigillo anuli ſui impreſſo, pulvino, cui incubabat, ſubjecit. Inter has cogitationes biduo abſumpto, illuxit a medico deſtinatus dies. Et ille cum poçulo, in quo medicamentum diluerat, intravit. Quo viſo Alexander, levato corpore in cubitum, epiſtolam a Parmenione miſſam ſiniſtra manu tenens, accipit poculum, & haurit interritus. Tum epiſtolam Philippum legere jubet, nec a vultu legentis movit oculos, ratus aliquas conſcientiæ notas in ipſo ore ſe poſſe deprehendere. Ille epiſtola perlecta, plus indignationis, quam pavoris oſtendit. Projectiſque amiculo, & literis ante lectum, *Rex*, inquit, *ſemper quidem ſpiritus meus ex te pependit: ſed nunc vere arbitror, ſacro, & venerabili ore trahitur. Crimen parricidii, quod mihi objectum eſt, tua ſalus diluet. Servatus a me vitam mihi dederis. Oro, quæſoque, omiſſo metu, patere medicamentum concipi venis. Laxa pauliſper animum, quem ſolicitudine intempeſtiva amici ſane fideles, ſed moleſte ſeduli, turbant.* Non ſecurum modo hæc vox, ſed etiam lætum Regem, ac plenum bonæ ſpei fecit. Itaque, *Si Dii*, inquit, *Philippe, tibi permiſiſſent, quo maxime modo animum velles experiri meum, alio profecto voluiſſes, ſed certiore, quam expertus es, ne optaſſes quidem. Hac epiſtola accepta, tamen, quod dilueras, bibi: & nunc credo, te non minus pro tua fide, quam pro mea ſalute eſſe ſolicitum.* Hæc eloquutus, dexteram Philippo offert. Cæterum tanta vis medicaminis fuit, ut, quæ ſequuta ſunt, criminationem Parmenionis adjuverint. Intercluſus ſpiritus arcte meabat. Nec Philippus quidquam inexpertum omiſit. Ille fomenta corpori admovit; ille torpentem nunc cibi, nunc vini odore excitavit. Atque, ut primum mentis compotem eſſe ſenſit, modo matris, ſororumque, modo tantæ victoriæ appropinquantis admonere non deſtitit. Ut vero medicamentum ſe diffudit in venas, & ſenſim toto corpore ſalubritas percipi potuit; primo animus vigorem ſuum, deinde corpus quoque expectatione maturius recuperavit. Quippe poſt tertium diem, quam in hoc ſtatu fuerat, in conſpectum militum venit. Nec avidius ipſum Regem, quam Philippum intuebatur exercitus. Pro ſe quiſque dexteram ejus amplexi, grates habebant, velut præſenti Deo. Namque haud facile dictu eſt, præter ingenitam illi genti erga Reges ſuos venerationem, quantum hujus utique Regis vel

admirationi dediti fuerint, vel charitate flagraverint. Jam primo nihil nisi Divina ope, aggredi videbatur. Nam, cum esset præsto ubique fortuna, temeritas in gloriam cesserat. Ætas quoque vix tantis matura rebus, sed abunde sufficiens, omnia etiam ejus opera honestabat. Et, quæ leviora haberi solent, plerumque in re militari gratiora vulgo sunt, exercitatio corporis inter ipsos, cultus, habitusque paululum a privato abhorrens, militaris vigor; queis ille vel ingenii dotibus, vel animi artibus, ut pariter charus, ac venerandus esset, effecerat.

CAPUT XI.

Darius properat in Ciliciam. Alexander Solos recipit, ludos celebrat, lætum nuntium de Myndiis, Caunisque accipit, Mallon, Castaballum, Isson capit, atque Darium expectat.

AT Darius, nuntio de adversa valetudine ejus accepto, celeritate, quanta poterat, tam grave agmen ad Euphratem contendit, junctoque eo pontibus, quinque tamen diebus trajecit exercitum, Ciliciam occupare festinans. Jamque Alexander, viribus corporis receptis, ad urbem Solos pervenerat, cujus potitus, ducentis talentis, nomine mulctæ, exactis, arci præsidium militum imposuit. Vota deinde pro salute suscepta per ludum, atque otium reddens, ostendit, quanta fiducia Barbaros sperneret. Quippe Æsculapio, & Minervæ ludos celebravit. Spectanti nuntius lætus affertur ex Halicarnasso, Persas acie a suis esse superatos; Myndios quoque, & Caunios, & pleraque tractus ejus, suæ facta ditionis. Igitur edito spectaculo ludicro, castrisque motis, & Pyramo amne ponte juncto, ad urbem Mallon pervenit: inde alteris castris ad oppidum Castaballum. Ibi Parmenio Regi occurrit, quem præmiserat ad explorandum iter saltus, per quem ad urbem, Isson nomine, penetrandum erat. Atque ille, angustiis ejus occupatis, & præsidio modico relicto, Isson quoque desertam a Barbaris ceperat. Inde progressus, deturbatis, qui interiora montium obsidebant, præsidiis cuncta firmavit, occupatoque itinere, sicut paulo ante dictum est, idem & auctor, & nuntius venit. Isson deinde Rex copias admovit. Ubi consilio habito, utrum ne ultra progrediendum foret, an ibi opperiendi essent novi milites, quos ex Macedonia adventare constabat, Parmenio non alium locum prælio aptiorem esse censebat; quippe illic utriusque Regis copias numero futuras pares, cum angustiæ multitudinem non caperent. Planitiem ipsis, camposque esse vitandos, ubi circumiri, ubi ancipiti acie opprimi possent. Timere, ne non virtute hostium, sed lassitudine sua vincerentur. Persas recentes subinde successuros, si laxius stare potuissent. Facile ratio tam salubris

bris consilii accepta est. Itaque inter angustias saltus hostem opperiri statuit.

CAPUT XII.

Sisenes perfuga, propter literas Nabarzanis falsa suspicione oppressus, jussu Regis occiditur.

ERat in exercitu Regis Sisenes Perses, quondam a Prætore Ægypti missus ad Philippum; donisque, & omni honore cultus, exilium patriæ sede mutaverat. Sequutus deinde in Asiam Alexandrum, inter fideles socios habebatur. Huic epistolam Cretensis miles obsignatam anulo, cujus signum haud sane totum erat, tradidit. Nabarzanes Prætor Darii miserat eam, hortabaturque Sisenem, ut dignum aliquid nobilitate, ac moribus suis ederet: magno id ei apud Regem honori fore. Has literas Sisenes, utpote innoxius, ad Alexandrum sæpe deferre tentavit. Sed, cum tot curis, apparatuque belli Regem videret urgeri, aptius subinde tempus expectans, suspicionem iniit scelesti consilii præbuit. Namque epistola, priusquam ei redderetur, in manus Alexandri pervenerat, tectamque eam, ignoti anuli sigillo impresso, Siseni dari jusserat, ad æstimandam fidem Barbari. Qui, quia per complures dies non adierat Regem, sceleste consilio eam visus est suppressisse, & in agmine a Cretensibus haud dubie jussu Regis occisus est. 8

CAPUT XIII.

Thymondas peregrini militis ductor suadet Dario, ut retro abeat in Mesopotamiam; quod consilium illi, copiisque Græcis prope exitio fuit, dum a Satrapis proditor judicatur. A Dario servatur. Consilium tamen ejus cur ipse non sequatur, rationem affert. Impedimenta Damascum mittit, ipse Ciliciam petit.

JAmque Græci milites, quos Thymondas a Pharnabazo acceperat, præcipua spes, & propemodum unica, ad Darium pervenerant. Hi magnopere suadebant, ut retro abiret, spatiososque Mesopotamiæ campos repeteret. Si id consilium damnaret, at ille divideret saltem copias innumerabiles, neu sub unum fortunæ ictum totas vires Regni cadere pateretur. Minus hoc consilium Regi, quam Purpuratis ejus displicebat. Ancipitem fidem, & mercede venalem proditionem imminui, & dividi non ob aliud copias velle, quam ut ipsi in diversa digressi, si quid commissum esset, traderent Alexandro. Nihil tutius fore, quam circumdatos eos exercitu toto obrui telis; documentum non inultæ perfidiæ futuros. At Darius, ut erat sanctus, & mitis, se vero tantum facinus negat esse facturum, ut suam sequutos fidem suos milites jubeat trucidari. Quem deinde amplius nationum exterarum salutem suam

ere-

creditum ſibi, ſi tot militum ſanguine imbuiſſet manus? Neminem ſtolidum conſilium capite luere debere. Defuturos eos, qui ſuaderent, ſi ſuaſiſſe periculum eſſet. Denique ipſos quotidie ad ſe vocari in conſilium, variaſque ſententias dicere; nec tamen melioris fidei haberi, qui prudentius ſuaſerint. Itaque Græcis nuntiari jubet, ipſum quidem benevolentiæ illorum gratias agere; cæterum, ſi retro ire pergat, haud dubie Regnum hoſtibus traditurum. Fama bella ſtare, & eum, qui recedat, fugere credi. Trahendi vero belli vix ullam eſſe rationem. Tantæ enim multitudini, utique cum jam hyems inſtaret, in regione vaſta, & invicem a ſuis, atque hoſte vexata, non ſuffectura alimenta. Ne dividi quidem copias poſſe, ſervato more majorum, qui univerſas vires ſemper diſcrimini bellorum obtulerint. Et hercule terribilem antea Regem, & abſentia ſua ad vanam fiduciam elatum, poſteaquam adventare ſe ſenſerit, cautum pro temerario factum, delituiſſe inter anguſtias ſaltus, ritu ignobilium ferarum, quæ, ſtrepitu prætereuntium audito, ſylvarum latebris ſe occuluerunt. Jam etiam valetudinis ſimulatione fruſtrari ſuos milites: ſed non amplius ſe eſſe paſſurum, ipſum detrectare certamen. In illo ſpecu, in quem pavidi receſſiſſent, oppreſſurum eſſe cunctantes. Hæc magnificentius jactata, quam verius. Cæterum pecunia omni, rebuſque pretioſiſſimis Damaſcum Syriæ cum modico præſidio militum miſſis, reliquas copias in Ciliciam duxit, inſequentibus more patrio agmen conjuge, & matre. Virgines quoque cum parvo filio comitabantur patrem.

CAPUT XIV.

Alexander ad Syriæ portas, Darius eadem nocte ad Pylas Amanicas pervenit, ille ut exiret, hic ut intraret Ciliciam. Qui Iſſon occupat, deprehenſos ibi Macedones crudeliter aut truncat, aut trucidat, tergiſque fugientium hæret, Alexandrum quaſi fugientem aſſequuturus, qui ſimul cognovit, Darium adeſſe, converſo itinere conſtitit, paratuſque Dario occurrit.

FOrte eadem nocte & Alexander ad fauces, quibus Syria aditur, & Darius ad eum locum, quem Amanicas Pylas vocant, pervenit. Nec dubitavere Perſæ, quin Iſſo relicta, quam ceperant, Macedones fugerent. Nam etiam ſaucii quidam, & invalidi, qui agmen non poterant perſequi, excepti erant. Quos omnes, inflictu Purpuratorum barbara feritate ſævientium, præciſis, aduſtiſque manibus, circumduci, ut copias ſuas noſcerent, ſatiſque omnibus ſpectatis, nuntiare, quæ vidiſſent, Regi ſuo juſſit. Motis ergo caſtris, ſuperat Pinarum amnem, in tergis, ut credebat, fugientium hæſurus. At illi, quorum amputaverat manus, ad caſtra Macedo-

cedonum penetrant, Darium, quam maximo curſu poſſet, ſequi nuntiantes. Vix fides habebatur, itaque ſpeculatores in maritimas regiones præmiſſos Alexander explorare jubet, ipſene adeſſet, an Præfectorum aliquis ſpeciem præbuiſſet univerſi venientis exercitus. Sed, cum ſpeculatores reverterentur, procul ingens multitudo conſpecta eſt. Ignes deinde totis campis collucere cœperunt, omniaque velut continenti incendio ardere viſa, cum incondita multitudo, maxime propter jumenta, laxius tenderet. Itaque eo ipſo loco metari ſuos caſtra juſſerat, lætus, quod omni expetiverat voto, in illis potiſſimum anguſtiis decernendum eſſe.

CAPUT XV.

Æſtuat curis Alexander. Nocte, quæ prælium anteceſſit, ſacrificat, mane inſtructo milite in hoſtem pergit, aciemque ad prælium diſponit.

CÆterum, ut ſolet fieri, cum ultimi diſcriminis tempus adventat, in ſolicitudinem verſa fiducia eſt. Illam ipſam fortunam, qua aſpirante res tam proſpere geſſerat, verebatur; nec injuria: ex his, quæ tribuiſſet ſibi, quam mutabilis eſſet, reputabat. Unam ſupereſſe noctem, quæ tanti diſcriminis moraretur eventum. Rurſus occurrebant majora periculis præmia: &, ſicut dubium eſſet, an vinceret, ita illud utique certum eſſe, honeſte, & cum magna laude moriturum. Itaque corpora milites curare juſſit, ac deinde tertia vigilia inſtructos, & armatos eſſe. Ipſe in jugum editi montis aſcendit, multiſque collucentibus facibus, patrio more ſacrificium Diis præſidibus loci fecit. Jamque tertium, ſicut præceptum erat, ſignum tuba miles acceperat, itineri ſimul paratus, & prælio. Strenueque juſſi procedere, oriente luce pervenerunt ad anguſtias, quas occupare decreverant. Darium triginta inde ſtadia abeſſe, præmiſſi indicabant. Tunc conſiſtere agmen jubet, armiſque ipſe ſumptis aciem ordinat.

CAPUT XVI.

Trepidatio in exercitu Darii, & tumultuatio orta, audito adeſſe Alexandrum. Darius conatur circumvenire Alexandrum; multa ſimul imperat; nemo imperata vel audit, vel exequitur.

DArio adventum hoſtium pavidi agreſtes nuntiaverunt, vix credenti, occurrere etiam, quos ut fugientes ſequebatur. Ergo non mediocris omnium animos formido inceſſerat: quippe itineri, quam prælio aptiores erant, raptimque arma capiebant. Sed ipſa feſtinatio diſcurrentium, ſuoſque ad arma vocantium, majorem metum incuſſit. Alii in jugum montis evaſerant, ut ho-

hoſtium agmen inde proſpicerent: equos plerique frænabant. Diſcors exercitus, nec ad unum intentus imperium, vario tumultu cuncta turbaverat. Darius initio montis jugum cum parte copiarum occupare ſtatuit, & a fronte, & a tergo circumiturus hoſtem, a mari quoque, quo dextrum ejus cornu tegebatur, alios objecturus, ut undique urgeret. Præter hæc viginti millia præmiſſa cum ſagittariorum manu, Pinarum amnem, qui duo agmina interfluebat, tranſire, & objicere ſeſe Macedonum copiis juſſerat, ſi id præſtare non poſſent, retrocedere in montes, & occulte circumire ultimos hoſtium. Cæterum deſtinata ſalubriter omni ratione potentior fortuna diſcuſſit. Quippe alii præ metu imperium exequi non audebant, alii fruſtra exequebantur; quia ubi partes labant, ſumma turbatur.

CAPUT XVII.

Darius aciem ad pugnam inſtruit.

9 ACies autem hoc modo ſtetit. Nabarzanes equitatu dextrum cornu tuebatur, additis funditorum, ſagittariorumque viginti ferme millibus. In eodem Thymodes erat, Græcis peditibus mercede conductis triginta millibus præpoſitus. Hoc erat haud dubium robur exercitus, par Macedonicæ phalangi acies. In lævo cornu Ariſtomedes Theſſalus viginti millia Barbarorum peditum habebat. In ſubſidiis pugnaciſſimas locaverat gentes. Ipſum Regem in eodem cornu dimicaturum tria millia delectorum equitum, aſſueta corporis cuſtodia, & pedeſtris acies quadraginta millia ſequebantur. Hyrcani deinde, Medique equites. His proximi cæterarum gentium equites dextra, lævaque diſpoſiti. Hoc agmen, ſicut dictum eſt, inſtructum, ſex millia jaculatorum, funditorumque antecedebant. Quidquid in illis anguſtiis adiri poterat, impleverant copiæ: cornuaque hinc a jugo, illinc a mari ſtabant. Uxorem, matremque Regis, & alium fœminarum gregem in medium agmen acceperant.

CAPUT XVIII.

Alexander ita militem collocavit, ut nulla ratione poſſet circumiri, aut concludi.

ALexander phalangem, qua nihil apud Macedones validius erat, in fronte conſtituit. Dextrum cornu Nicanor Parmenionis filius tuebatur: huic proximi ſtabant Cœnos, & Perdiccas, & Meleager, & Ptolomæus, & Amyntas, ſui quiſque agminis duces. In lævo, quod ad mare pertinebat, Craterus, & Parmenio erant, ſed Craterus Parmenioni parere juſſus. Equites ab utroque cornu locati, dextrum Macedones, Theſſalis adjunctis, lævum Peloponnenſes tuebantur. Ante hanc aciem poſuerat funditorum manum, ſagittariis admiſtis.

Thra-

Thraces quoque, & Cretenſes ante agmen ibant, & ipſi leviter armati. At iis, qui præmiſſi a Dario jugum montis inſederant, Agrianos oppoſuit, ex Græcia nuper advectos. Parmenioni autem præceperat, ut, quantum poſſet, agmen ad more extenderet, quo longius abeſſet a montibus, quos occupaverant Barbari. At illi neque obſtare venientibus, nec circumire prætergreſſos auſi, funditorum maxime adſpectu territi, profugerant. Eaque res tutum Alexandro agminis latus, quod ne ſuperne inceſſeretur, timuerat, præſtitit. Triginta & duo armatorum ordines ibant. Neque enim latius extendi aciem patiebantur anguſtiæ. Paulatim deinde ſe laxare ſinus montium, & majus ſpatium aperire cœperant, ita, ut non pedites ſolum pluribus ordinibus incedere, ſed etiam a lateribus circumfundi poſſet equitatus.

CAPUT XIX.

Clamor tollitur ingens ab utraque parte. Alexander ſuos hortatur ad prælium.

JAm in conſpectu, ſed extra teli jactum utraque acies erat, cum priores Perſæ inconditum, & trucem ſuſtulere clamorem. Redditur & a Macedonibus major, exercitu impari numero, ſed jugis montium, vaſtiſque ſaltibus repercuſſus. Quippe ſemper circumjecta nemora, petræque, quantamcunque accepere vocem, multiplicato ſono referunt. Alexander ante prima ſigna ibat, identidem manu ſuos inhibens, ne impenſius ob niniam feſtinationem concitato ſpiritu capeſſerent prælium. Cumque agmen obequitaret, varia oratione, ut cujuſque animis aptum erat, milites alloquebatur. *Macedones tot bellorum in Europa victores, ad ſubigendam Aſiam, atque ultima Orientis, non ipſius magis, quam ſuo ductu profectos, inveteratæ virtutis admonebat. Illos terrarum orbis liberatores, emenſoſque olim Herculis, & Liberi patris terminos, non Perſis modo, ſed etiam omnibus gentibus impoſituros jugum. Macedonum Bactra, & Indos fore. Minima eſſe, quæ nunc intuerentur; ſed omnia victoria parari. Non in præruptis petris Illyriorum, & Thraciæ ſaxis ſteriem laborem fore; ſpolia totius Orientis offerri. Vix gladio futurum opus. Totam aciem ſuo pavore fluctuantem umbonibus poſſe propelli. Victor ad hæc Athenienſium Philippus pater invocabatur. Domitæque nuper Bœotiæ, & urbis in ea nobiliſſimæ ad ſolum diruta ſpecies repræſentabatur animis. Jam Granicum amnem, jam tot urbes aut expugnatas, aut in fidem acceptas, omniaque, quæ poſt tergum erant, ſtrata, & pedibus ipſorum ſubjecta, memorabat.* Cum adierat Græcos, admonebat, *ab iis gentibus illata Græciæ bella, Darii prius, deinde Xerxis inſolentia, aquam ipſam, terramque populantium, ut neque fontium hauſtum, nec ſolitos cibos relinquerent. Dedicata Diis templa ruinis, & ignibus eſſe dele-*

ta,

ta, urbes eorum expugnatas, fœdera humana, Divinique juris violata, referebat. *Illyrios vero, & Thracas, rapto vivere assuetos, aciem hostium auro, purpuraque fulgentem, intueri jubebat, prædam, non arma gestantem. Irent, & imbellibus fœminis aurum viri eriperent, aspera montium suorum juga, nudosque colles, & perpetuo rigentes gelu, ditibus Persarum campis, agrisque mutarent.*

CAPUT XX.

Prælium patratur, utrinque summa ope certatur.

21 JAm ad teli jactum pervenerant, cum Persarum equites ferociter in lævum cornu hostium invecti sunt. Quippe Darius equestri prælio decernere optabat, phalangem Macedonici exercitus robur esse conjectans. Jamque etiam dextrum Alexandri cornu circuibatur. Quod ubi Macedo conspexit, duabus alis equitum ad jugum montis jussis subsistere, cæteros in medium belli discrimen strenue transfert. Subductis deinde ex acie Thessalis equitibus, Præfectum eorum occulte circuire tergum suorum jubet, Parmenionique conjungi, &, quod is imperasset, impigre exequi. Jamque ipsi in medium Persarum undique circumfusi, egregie se tuebantur. Sed conferti, & quasi cohærentes, tela vibrare non poterant. Simul ut erant emissa, in eosdem concurrentia implicabantur, levique, & vano ictu pauca in hostem, plura in humum innoxia cadebant. Ergo cominus pugnam coacti conferere, gladios impigre stringunt. Tum vero multum sanguinis fusum est. Duæ quippe acies ita cohærebant, ut armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent. Non timido, non ignavo cessare tum licuit. Collato pede, quasi singuli inter se dimicarent, in eodem vestigio stabant, donec vincendo locum sibi facerent. Tum demum ergo promovebant gradum, cum hostem prostraverant. At illos novus excipiebat adversarius fatigatos; nec vulnerati (ut alias solent) acie poterant excedere, cum hostis instaret a fronte, a tergo sui urgerent.

CAPUT XXI.

Alexander urget Darium, illiusque jugulo imminet, quem frater defendit. Ingens circa Darii currum fit cædes. Darius primus omnium fugit, quem strenue sequitur miles. Thessali tamen laborant, quorum ala una fusa, altera circumacta vincit. Ita victor ubique evadit Alexander.

ALexander non Ducis magis, quam militis munera exequebatur, opimum decus cæso Rege expetens. Quippe Darius curru sublimis eminebat, & suis ad se tuendum, & hostibus ad incessendum; ingens incitamentum. Ergo frater ejus Oxathres, cum Alexandrum instare ei cerneret, equites, quibus præerat, ante ipsum curruum Regis objecit, armis, & robore corporis multum su-

per

per cæteros eminens, animo vero, & pietate in pauciſſimis. Illo utique prælio clarus, alios improvide inſtantes proſtravit, alios in fugam avertit. At Macedones, ut circa Regem erant, mutua adhortatione firmati, cum ipſo in equitum agmen irrumpunt. Tum vero ſimilis ruinæ ſtrages erat. Circa currum Darii jacebant nobiliſſimi Duces, ante oculos Regis egregia morte defuncti, omnes in os proni, ſicut dimicantes procubuerant, adverſo corpore vulneribus acceptis. Inter hos Aticies, & Trountes, & Sabaces Prætor Ægypti, magnorum exercituum Præfecti, noſcitabantur. Circa eos cumulata erat peditum, equitumque obſcurior turba. Macedonum quoque, non quidem multi, ſed promptiſſimi tamen, cæſi ſunt. Inter quos Alexandri dexterum femur leviter mucrone perſtrictum eſt. Jamque, qui Darium vehebant, equi confoſſi haſtis, & dolore efferati, jugum quatere, & Regem curru excutere cœperant: cum ille veritus, ne vivus veniret in hoſtium poteſtatem, deſilit, & in equum, qui ad hoc ipſum ſequebatur, imponitur, inſignibus quoque Imperii, ne fugam proderent, indecore abjectis. Tum vero cæteri diſſipantur metu; & quæ cuique patebat ad fugam, via erumpunt, arma jacientes, quæ paulo ante ad tutelam corporum ſumpſerant. Adeo pavor etiam auxilia formidabat. Inſtabat fugientibus eques a Parmenione miſſus, & forte in illud cornu omnes fuga abſtulerat. At in dextro Perſæ Theſſalos equites vehementer urgebant. Jamque una ala ipſo impetu proculcata erat; cum Theſſali ſtrenue circumactis equis dilapſi, rurſus in prælium redeunt, & ſparſos, incompoſitoſque victoriæ fiducia Barbaros ingenti cæde proſternunt. Equi pariter, equitesque Perſarum, ſerie laminarum graves, agmen, quod celeritate maxime conſtat, ægre moliebantur. Quippe in circumagendis equis ſuis Theſſali multos occupaverant.

CAPUT XXII.

Alexander perſequitur fugientes. Græci ſoli ſenſim ſe ſubduxere a Perſis; ex quibus alii cæſi, alii Darium ſecuti, quatuor millia cum Amynta evaſere. Caſtra inde hoſtium ab Alexandri milite occupata. Capti filius, mater, uxor, filiæ Darii. Toto prælio cæſi Perſarum centum millia peditum, decem millia equitum: Macedonum duo, & triginta pedites, centum quinquaginta equites, non amplius deſiderati.

HAc tam proſpera pugna nuntiata, Alexander non ante auſus perſequi Barbaros, utrinque jam victor inſtare fugientibus cœpit. Haud amplius Regem, quam mille equites ſequebantur, cum ingens multitudo hoſtium caderet. Sed quis aut in victoria, aut in fuga copias numerat? Agebantur ergo a tam paucis pecorum modo: & idem metus, qui cogebat fugere, fugientes mo-

morabatur. At Græci, qui in Darii partibus ſteterant, Amynta duce (Prætor hic Alexandri fuit, nunc transfuga) abrupti a cæteris, haud ſane fugientibus ſimiles evaſerant. Barbari longe diverſam fugam intenderant, alii, qua rectum iter in Perſidem ducebat, quidam circuitus, rupes, ſaltuſque montium occultos petivere, pauci caſtra Darii. Sed jam illa quoque hoſtis victor intraverat, omni quidem opulentia ditia. Ingens auri, argentique pondus, non belli, ſed luxuriæ apparatum, diripuerant milites. Cumque plus raperent, paſſim ſtrata erant itinera vilioribus ſarcinis, quas in comparatione meliorum avaritia contempſerat. Jamque ad fœminas perventum erat, quibus quo chariora ornamenta ſunt, violentius detrahebantur. Nec corporibus quidem vis, ac libido parcebat. Omnia planctu, tumultuque, prout cuique fortuna erat, caſtra repleverant. Nec ulla facies mali deerat, cum per omnes ordines, ætateſque victoris crudelitas, ac licentia vagaretur. Tunc vero impotentis fortunæ ſpecies conſpici potuit, cum ii, qui tum Dario tabernaculum exornaverant, omni luxu, & opulentia inſtructum, eadem illa Alexandro, quaſi veteri domino, reſervabant. Namque id ſolum intactum omiſerant milites; ita tradito more, ut victorem victi Regis tabernaculo exciperent. Sed omnium oculos, animoſque in ſemet converterant captiva mater, conjuxque Darii; illa non majeſtate ſolum, ſed etiam ætate venerabilis, hæc formæ pulchritudine, ne illa quidem forte corrupta. Acceperat in ſinum filium, nondum ſextum ætatis annum egreſſum, in ſpem tantæ fortunæ, quantam paulo ante pater ejus amiſerat, genitum. At in gremio anus aviæ jacebant adultæ duæ virgines, non ſuo tantum, ſed illius mœrore etiam confectæ. Ingens circa eam Nobilium fœminarum turba conſtiterat, laceratis crinibus, abſciſſaque veſte, priſtini decoris immemores; Reginas, Dominaſque, veris quondam, tunc alienis nominibus vocantes. Illæ ſuæ calamitatis oblitæ, utro cornu Darius ſtetiſſet, quæ fortuna diſcriminis fuiſſet, requirebant. Negabant, ſe captas, ſi viveret Rex. Sed illum equos ſubinde mutantem, longius fuga abſtulerat. In acie autem cæſa ſunt Perſarum peditum centum millia, decem vero millia interfecta equitum. At ex parte Alexandri quatuor, & quingenti ſaucii fuere, triginta omnino, & duo ex peditibus deſiderati ſunt, equitum centum quinquaginta interfecti. Tantulo impendio ingens victo-
12 ria ſtetit. Rex, qui diu Darium perſequendo fatigatus erat, poſteaquam & nox appetebat, & eum aſſequendi ſpes non erat, in caſtra paulo ante a ſuis capta pervenit.

CA-

CAPUT XXIII.

Alexander, desperato capi posse Darium, reversus in castra Darii convivium celebrat. Leonnatus mittitur ad solandas captivas.

INvitari deinde amicos, quibus maxime assueverat, jussit. Quippe summa duntaxat cutis in femore perstricta non prohibebat interesse convivio. Tum repente e proximo tabernaculo lugubris clamor, barbaro ululatu, planctuque permistus, epulantes conterruit. Cohors quoque, quæ excubabat ad tabernaculum Regis, verita, ne majoris motus principium esset, armare se cœperat. Causa subiti pavoris fuit, quod mater, uxorque Darii, cum captivis mulieribus nobilibus, Regem, quem interfectum esse credebant, ingenti gemitu, ejulatuque deflebant. Unus namque e captivis spadonibus, qui forte ante ipsarum tabernaculum steterat, amiculum, quod Darius (sicut paulo ante dictum est) ne cultu proderetur, abjecerat, in manibus ejus, qui repertum ferebat, agnovit: ratusque, interfecto detractum esse, falsum nuntium mortis ejus attulerat. Hoc mulierum errore comperto, Alexander fortunæ Darii, & pietati earum illacrymasse fertur. Ac primo Mithrenem, qui Sardes prodiderat, peritum Persicæ linguæ, ire ad consolandas eas jusserat. Veritus deinde, ne proditor captivarum iram, doloremque gravaret, Leonnatum ex Purpuratis suis misit, jussum indicare, falso lamentari eas, Darium vivum. Ille cum paucis armigeris in tabernaculum, in quo captivæ erant, pervenit, missumque se a Rege, nuntiare jubet. At ii, qui in vestibulo erant, ut armatos conspexere, rati actum esse de dominis, in tabernaculum currunt, vociferantes, adesse supremam horam, missosque, qui occiderent captas. Itaque, ut quæ nec prohibere possent, nec admittere audèrent, nullo responso dato, tacite opperiebantur victoris arbitrium. Leonnatus, expectato diu, qui se introduceret, posteaquam nemo procedere audebat; relictis in vestibulo satellitibus, intrat in tabernaculum. Ea ipsa res turbaverat fœminas, quod irrupisse non admissus videbatur. Itaque mater, & conjux provolutæ ad pedes orare cœperunt, ut, priusquam interficerentur, Darii corpus ipsis patrio more sepelire permitteret; functas supremo in Regem officio se impigre morituras. Leonnatus & vivere Darium, & ipsas non incolumes modo, sed etiam apparatu pristinæ fortunæ Reginas fore. Tum demum mater Darii allevari se passa est.

CAPUT XXIV.

Alexander visitat captivas, colloquitur cum Sysigambe Darii matre, quæ optime precatur hosti ob clementiam. Qui Regiam omnium fortunam conservat, pudorem singularum singulari cura tuetur. Laudatur ab Curtio Alexander ob continentiam, quam omnibus ejus operibus merito anteponit.

ALexander postero die, cum curam sepeliendis militibus impenderet, quorum corpora invenerat, Persarum quoque nobilissimis eundem honorem haberi jubet. Matrique Darii permittit, quos vellet, patrio more sepeliret. Illa paucos arcta propinquitate conjunctos pro habitu præsentis fortunæ humari jussit, apparatum funerum, quo Persæ suprema officia celebrarent, invidiosum fore existimans, cum victores haud pretiose cremarentur. Jamque justis defunctorum corporibus solutis, præmittit ad captivas, qui nuntiarent, ipsum venire. Inhibitaque comitantium turba, tabernaculum cum Hephæstione intrat. Is longe omnium amicorum charissimus erat Regi: cum ipso pariter educatus, secretorum omnium arbiter. Libertatis quoque in admonendo eo non alius jus habebat. Quod tamen ita usurpabat, ut magis a Rege permissum, quam vindicatum ab eo videretur. Et sicut ætate par erat Regi, ita corporis habitu præstabat. Ergo Reginæ illum Regem esse ratæ, suo more veneratæ sunt. Inde ex spadonibus captivis, quis Alexander esset, monstrantibus, Sysigambis advoluta est pedibus ejus, ignorationem nunquam antea visi Regis excusans. Quam manu allevans Rex, *Non errasti*, inquit, *mater, nam & hic Alexander est*. Equidem, si hac continentia animi ad ultimum vitæ perseverare potuisset, feliciorem fuisse crederem, quam visus est esse, cum Liberi Patris imitaretur triumphum, ab Hellesponto usque ad Oceanum omnes gentes victoria emensus. Vicisset profecto superbiam, atque iram, mala invicta: abstinuisset inter epulas cædibus amicorum, egregiosque bello viros, & tot gentium secum domitores indicta causa veritus esset occidere. Sed nondum fortuna se animo ejus superfuderat. Itaque orientem eam moderate, & prudenter tulit; ad ultimum magnitudinem ejus non cepit. Tum quidem ita se gessit, ut omnes ante eum Reges & continentia, & clementia vincerentur. Virgines Regias excellentis formæ tam sancte habuit, quam si eodem, quo ipse, parente genitæ forent. Conjugem ejusdem, quam nulla ætatis suæ pulchritudine corporis vicit, adeo ipse non violavit, ut summam adhibuerit curam, ne quis captivo corpori illuderet. Omnem cultum reddi feminis jussit, nec quicquam ex pristinæ fortunæ magnificentia captivis, præter fiduciam, defuit. Itaque Sysigambis, *Rex*, inquit, *mereris, ut ea precemur tibi, quæ*

Do-

Dario noſtro quondam precatæ ſumus: & (ut video) digna es, qui tantum Regem non felicitate ſolum, ſed etiam æquitate ſuperaveris. Tu quidem matrem me, & Reginam vocas; ſed ego me tuam famulam eſſe confiteor. Et præteritæ fortunæ faſtigium capio, & præſentis jugum pati poſſum. Tua intereſt, quantum in nos liceverit, ſi id potius clementia, quam ſævitia, vis eſſe teſtatum. Rex bonum animum habere eas juſſit. Darii deinde filium collo ſuo admovit. Atque nil ille conſpectu tunc primum a ſe viſi conterritus, cervicem ejus manibus amplectitur. Motus ergo Rex conſtantia pueri, Hephæſtionem intuens, *Quam vellem*, inquit, *Darius aliquid ex hac indole hauſiſſet!*

CAPUT XXV.

Alexander, aris pugnæ monumento (nam trophæa Macedones non fixere) poſitis, Syriam petit. Parmenio Damaſcum proditione cum theſauro Regio, & gynæceis capit. Proditoris cæſi caput ad Darium fertur.

TUm tabernaculo egreſſus, tribus aris in ripa Pyrami amnis, Jovi, atque Herculi, Minervæque ſacratis, Syriam petit, Damaſcum (ubi Regis gaza erat) Parmenione præmiſſo. Atque is, cum præceſſiſſe Darii Satrapam 13
comperiſſet, veritus, ne paucitas ſuorum ſperneretur: arceſſere majorem manum ſtatuit. Sed forte in explorato. res ab eo præmiſſos incidit nomine Mardus, qui ad Parmenionem perductus, literas ad Alexandrum a Præfecto Damaſci miſſas tradit ei: nec dubitare eum, quin omnem Regiam ſupellectilem cum pecunia traderet, adjecit. Parmenio, aſſervari eo juſſo, literas aperit, in queis erat ſcriptum, ut mature Alexander aliquem ex Ducibus ſuis mitteret cum manu exigua. Itaque, re cognita, Mardum datis comitibus ad proditorem remiſit. Ille e manibus cuſtodientium lapſus, Damaſcum ante lucem intrat. Turbaverat ea res Parmenionis animum inſidias timentis; & ignotum iter ſine duce non audebat ingredi. Felicitati tamen Regis ſui confiſus, agreſtes, qui duces itineris eſſent, excipi juſſit. Quibus celeriter repertis, quarto die ad urbem pervenit, jam metuente Præfecto, ne ſibi fides habita non eſſet. Igitur, quaſi parum munimentis oppidi fidens, ante Solis ortum pecuniam Regiam (quam gazam Perſæ vocant) cum pretioſiſſimis rerum efferri jubet, fugam ſimulans, re vera ut prædam hoſti offerret. Multa millia virorum, fœminarumque excedentem oppido ſequebantur, omnibus miſerabilis turba, præter eum, cujus fidei commiſſa fuerat. Quippe quo major proditionis merces foret, objicere hoſti parabat gratiorem omni pecunia prædam, Nobiles viros, Prætorum Darii conjuges, liberoſque, præter hos urbium Græcarum Legatos, quos Darius, velut in arce tutiſſima, in proditoris reliquerat ma-

manibus. Gangabas Perſæ vocant humeris onera portantes. Hi, cum frigus tolerare non poſſent: (quippe & procella ſubito nivem effuderat, & humus rigebat gelu): tum aſtrictas veſtes, quas cum pecunia portabant, auro, & purpura inſignes induunt, nullo prohibere auſo, cum fortuna Regis etiam humillimis in ipſum licentiam faceret. Præbuere ergo Parmenioni non ſpernendi agminis ſpeciem. Qui intentiore cura ſuos, quaſi ad juſtum prælium paucis adhortatus, equis calcaria ſubdere jubet, & acri impetu in hoſtem invehi. At illi, qui ſub oneribus erant, omiſſis illis, per metum capeſſunt fugam. Armati quoque, qui eos perſequebantur, eodem metu, arma jactare, ac nota diverticula petere cœperunt. Præfectus quaſi & ipſe conterritus, ſimulans, cuncta pavore compleverat. Jacebant totis campis opes Regiæ: illa pecunia ſtipendio ingenti militum præparata, ille cultus tot nobilium virorum, tot illuſtrium fœminarum, aurea vaſa, aurei freni, tabernacula Regali magnificentia ornata, vehicula quoque a ſuis deſtituta ingentis opulentiæ plena, facies etiam prædantibus triſtis, ſi qua res avaritiam moraretur. Quippe tot annorum incredibili, & fidem excedente fortuna cumulata, tunc alia ſtirpibus dilacerata, alia in cœnum demerſa eruebantur. Non ſufficiebant prædantium manus prædæ. Jamque etiam ad eos, qui primi fugerant, ventum erat. Fœminæ pleræque parvos trahentes liberos ibant, inter quas tres fuere virgines Ochi (qui ante Darium regnaverat) filiæ, olim quidem ex faſtigio paterno rerum mutatione detractæ, ſed tum ſortem earum erudelius aggravante fortuna. In eodem grege uxor quoque ejuſdem Ochi fuit, Oxathriſque (frater hic erat Darii) filia, & conjux Artabazi Principis Purpuratorum, & filius, cui Ilioneo fuit nomen. Pharnabazi quoque, cui ſummum Imperium maritimæ oræ Rex dederat, uxor cum filio excepta eſt; Mentoris filiæ tres, ac nobiliſſimi Ducis Memnonis conjux, & filius. Vixque ulla domus Purpurati fuit tantæ cladis expers. Lacedæmonii quoque, & Athenienſes, ſocietatis fide violata, Perſas ſequuti, Ariſtogiton, Dropides, & Iphicrates, inter Athenienſes genere, famaque longe clariſſimis Lacedæmonii, Periſippus, & Onomaſtorides, cum Omajo, & Callicratide, ii quoque domi nobiles. Summa pecuniæ ſignatæ fuit, talentorum duo millia, & ſexaginta: facile argenti pondus quingenta æquabat. Præterea triginta millia hominum, cum ſeptem millibus jumentorum, dorſo onera portantium, capta ſunt. Cæterum Dii tantæ fortunæ proditorem ſepulturæ celeriter debita pœna perſequuti ſunt. Namque unus e conſciis ejus, credo, Regis vicem etiam in illa ſorte reveritus, interfecti proditoris caput ad Darium tulit, opportunum ſolatium prodito: quippe & ultus inimicum erat, & nondum in omnium animis memoriam majeſtatis ſuæ exoleviſſe cernebat.

LIBER QUARTUS.

SYNOPSIS.

Alexander respondet literis Darii. Cœlesyriam, & Phœniciam invadit. Abdolonymum Sidonii, exauctorato Stratone, novum Regem dat. Tyrum septem mensibus obsessam continenti jungit, & expugnat. Gazam capit. Ægyptum recipit. Ad Hammonis templum penetrat, Deus salutatur. Condit Alexandriam. Luna hebescit. Darius iterum, ac tertio frustra conditiones pacis fert Alexandro, latas ab Alexandro respuit. Decernitur prælio ad Gaugamela haud procul Arbelis. Darius victus more suo auxilium a pedibus quærit.

CAPUT I.

Darii fugam exequitur Curtius. Alexander, Parmenione Syriæ Præfecto, Aradum insulam cum Rege Stratone in deditionem accipit. Ad Marathon urbem castra movet, ubi literas a Dario superbe scriptas accipit, parique stilo, & atrocius etiam respondet.

DARIUS tanti modo exercitus Rex, qui triumphantis magis, quam dimicantis more curru sublimis 14
inierat prælium, per loca, quæ prope immensis agminibus compleverat, jam inania, & ingenti solitudine vasta, fugiebat. Pauci Regem sequebantur. Nam nec eodem omnes fugam intenderant, & deficientibus equis, cursum eorum, quos Rex subinde mutabat, æquare non poterant. Unchas deinde pervenit: ubi excepere eum Græcorum quatuor millia, cum quibus ad Euphratem contendit, id demum credens fore ipsius, quod celeritate præripere potuisset. At Alexander Parmenionem, per quem apud Damascum recepta erat præda, jussum eam ipsam, & captivos diligenti asservare custodia, Syriæ, quam Cœlen vocant, præfecit. Novum Imperium Syri nondum belli cladibus satis domiti aspernabantur. Sed celeriter subacti, obedienter imperata fecerunt. Aradus quoque insula deditur Regi. Maritimam tamen oram, & pleraque longius etiam a mari recedentia, Rex ejus insulæ Strato possidebat. Quo in fidem accepto, castra movit ad urbem Marathon. Ibi illi literæ a Dario redduntur; quibus ut superbe scriptis, vehementer offensus est. Præcipue eum movit, quod Darius sibi regis titulum, nec eundem Alexandri nomini adscripserat. Postulabat autem magis, quam petebat, ut accepta pecunia, quantamcumque tota Macedonia caperet, matrem sibi, ac conjugem, liberosque restitueret. De Regno,

æquo, ſi vellet, Marte contenderet. Si ſaniora conſilia tandem pati potuiſſet, contentus patrio, cederet alieni Imperii finibus, ſocius, amicuſque eſſet; in ea ſe fidem & dare paratum, & accipere. Contra Alexander in hunc maxime modum reſcripſit. REX ALEXANDER DARIO. *Ille, cujus nomen ſumpſiſti, Darius, Græcos, qui oram Helleſponti tenent, coloniaſque Græcorum Jonias omni clade vaſtavit. Cum magno deinde exercitu mare trajecit, illato Macedoniæ, & Græciæ bello. Rurſus Rex Xerxes gentis ejuſdem, ad oppugnandos nos cum immanium Barbarorum copiis venit. Qui navali prælio victus, Mardonium tamen reliquit in Græcia, ut abſens quoque popularetur urbes, agros ureret. Philippum vero parentem meum quis ignorat ab his interfectum eſſe, quos ingentis pecuniæ ſpe ſolicitaverant veſtri? Impia enim bella ſuſcipitis, &, cum habeatis arma, licitamini hoſtium capita: ſicut tu proxime talentis mille, tanti exercitus Rex, percuſſorem in me emere voluiſti. Repello igitur bellum, non infero. Et Diis quoque pro meliore ſtantibus cauſa, magnam partem Aſiæ in ditionem redegi meam. Te ipſum acie vici. Quem etſi nihil a me impetrare oportebat, quod petieras, utpote qui ne belli quidem in me jura ſervaveris; tamen, ſi veneris ſupplex, & matrem, & conjugem, & liberos ſine pretio recepturum te eſſe promitto. Et vincere, & conſulere victis ſcio. Quod ſi te nobis committere times, dabimus fidem impune venturum. De cætero, cum mihi ſcribes, memento non ſolum Regi te, ſed etiam tuo ſcribere.* Ad hanc perferendam Theriſippus miſſus.

CAPUT II.

Alexander in Phœnicia Biblon, & Sidonem deditas ſervat. Stratonem Regem abdicat, Abdolonymum Regis ſtirpe ortum in Regium faſtigium extollit.

IPſe in Phœnicem deinde deſcendit, & oppidum Biblon traditum recepit. Inde ad Sidona ventum eſt, urbem vetuſtate, famaque conditorum inclytam. Regnabat in ea Strato, Darii opibus adjutus: ſed, quia deditionem magis popularium, quam ſua ſponte fecerat, Regno viſus indignus: Hephæſtionique permiſſum, ut, quem eo faſtigio Sidones digniſſimum arbitrarentur, conſtitueret Regem. Erant Hephæſtioni hoſpites, clari inter ſuos juvenes, qui facta ipſis poteſtate regnandi, negaverunt quemquam patrio more in id faſtigium recipi, niſi Regia ſtirpe ortum. Admiratus Hephæſtio magnitudinem animi ſpernentis, quod alii per ignes, ferrumque peterent, *Vos quidem macti virtute*, inquit, *eſtote, qui primi intellexiſtis, quanto majus eſſet Regnum faſtidire, quam accipere. Ceterum date aliquem Regiæ ſtirpis, qui meminerit, a vobis acceptum habere ſe Regnum.* At illi cum multos imminere tantæ ſpei cernerent, ſingulis ami-

amicorum Alexandri ob nimiam Regni cupiditatem adulantes, ſtatuunt, neminem eſſe potiorem, quam Abdolonymum quendam, longa quidem cognatione ſtirpi Regiæ annexum, ſed ob inopiam ſuburbanum hortum exigua colentem ſtipe. Cauſa ei paupertatis, ſicut pleriſque, probitas erat. Intentuſque operi diurno, ſtrepitum armorum, qui totam Aſiam concuſſerat, non exaudiebat. Subito deinde, de quibus ante dictum eſt, cum Regiæ veſtis inſignibus hortum intrant: quem forte ſteriles herbas eligens Abdolonymus repurgabat. Tunc Rege eo ſalutato, alter ex his: *Habitus*, inquit, *hic quem cernis in meis manibus, cum iſto ſqualore permutandus tibi eſt. Ablue corpus illuvie, externiſque ſordibus ſqualidum. Cape Regis animum & in eam fortunam, qua dignus es, iſtam continentiam profer. Et, cum in Regali ſolio reſidebis, vitæ, netiſque omnium civium dominus, cave obliviſcaris hujus ſtatus, in quo accipis Regnum, imo hercule propter quem.* Somnio ſimilis res Abdolonymo videbatur. Interdum, ſatis ne ſani eſſent, qui tam proterve ſibi illuderent, percontabatur. Sed, ut cunctanti ſqualor ablutus eſt, & injecta veſtis purpura, auroque diſtincta, & fides a jurantibus facta ſerio. jam Rex iiſdem comitantibus in Regiam pervenit. Fama, ut ſolet, ſtrenue totas urbes diſcurrit. Aliorum ſtudium, aliorum indignatio eminebat. Ditiſſimus quiſque humilitatem, inopiamque ejus apud amicos Alexandri criminabatur. Admitti eum Rex protinus juſſit, diuque contemplatus, *Corporis*, inquit, *habitus famæ generis non repugnat. Sed libet ſcire, inopiam qua patientia tuleris* Tum ille: *Utinam*, inquit, *eodem animo Regnum pati poſſim. Hæ manus ſuffecere deſiderio meo: nihil habenti nihil defuit.* Magnæ indolis ſpecimen ex hoc ſermone Abdolonymi cepit. Itaque non Stratonis modo Regiam ſupellectilem attribui ei juſſit: ſed pleraque etiam ex Perſica præda. Regionem quoque urbi appoſitam ditioni ejus adjecit.

CAPUT III.

Perfidus Amyntas, & transfuga cum ſuis quatuor millibus primum Tripolim venit, inde Cyprum, dein Ægyptum: quam conatus occupare, ad Memphin primum victor, mox victus cum ſuis deletur.

INterea Amyntas, quem ad Perſas ab Alexandro transfugiſſe diximus, cum quatuor millibus Græcorum, ipſum ex acie perſequutis, fuga Tripolim pervenit. Inde in naves militibus impoſitis, Cyprum tranſmiſit. Et cum in illo ſtatu rerum id quemque, quod occupaſſet, habiturum arbitraretur, velut certo jure poſſeſſum, Ægyptum petere decrevit, utrique Regi hoſtis, & ſemper ex ancipiti mutatione temporum pendens. Hortatuſque milites ad ſpem tantæ rei, docet, Sabacem Prætorem

Ægypti cecidiſſe in acie, Perſarum præſidium & ſine Duce eſſe, & invalidum, Ægyptios ſemper Prætoribus eorum infenſos, pro ſociis ipſos, non pro hoſtibus æſtimaturos. Omnia experiri neceſſitas cogebat: quippe, cum primas ſpes fortuna deſtituit, futura præſentibus videntur eſſe potiora. Igitur conclamant, duceret quo videretur. Atque ille utendum animis, dum ſpe calerent, ratus, ad Peluſii oſtium penetrat, ſimulans, a Dario ſe eſſe præmiſſum. Potitus ergo Peluſii, Memphim copias promovit. Ad cujus famam Ægyptii, vana gens, & novandis, quam gerendis aptior rebus, ex ſuis quiſque vicis, urbibuſque ad hoc ipſum concurrunt, ad delenda præſidia Perſarum: qui territi, tamen ſpem obtinendi Ægyptum non amiſerunt. Sed eos Amyntas prælio ſuperatos in urbem compellit; caſtriſque poſitis, victores ad populandos agros eduxit, ac velut in medio poſitis omnibus, hoſtium cuncta agebantur. Itaque Mazeces, quamquam infelici prælio ſuorum animos territos eſſe cognoverat; tamen palantes, & victoriæ fiducia incautos oſtentans, perpulit, ne dubitarent ex urbe erumpere, & res amiſſas recuperare. Id conſilium non ratione prudentius, quam eventu felicius fuit. Ad unum omnes cum ipſo Duce occiſi ſunt. Has pœnas Amyntas utrique Regi dedit, nihilo magis ei, ad quem transfugerat, fidus, quam illi, quem deſeruerat.

CAPUT IV.

Darii Prætores ex acie Iſſica ſuperſtites, recuperare Lydiam tentantes, fundit Antigonus. Deſcribuntur dein varia bella inter Duces Darii, & Alexandri geſta. Agis quoque Rex Lacedæmoniorum Antipatro bellum fecit.

DArii Prætores, qui prælio apud Iſſon ſuperfuerant, cum omni manu, quæ fugientes ſequuta fuerat, aſſumpta etiam Cappadocum, & Paphlagonum juventute, Lydiam recuperare tentabant. Antigonus Prætor Alexandri Lydiæ præerat, qui quamquam pleroſque militum ex præſidiis ad Regem dimiſerat, tamen Barbaris ſpretis, in aciem ſuos eduxit. Eadem illic quoque fortuna partium fuit. Tribus prœliis alia, atque alia regione commiſſis, Perſæ funduntur. Eodem tempore Claſſis Macedonum ex Græcia accita, Ariſtonenem, qui ad Helleſponti oram recuperandam a Dario erat miſſus, captis ejus, aut demerſis navibus, ſuperat. A Mileſiis deinde Pharnabazus Præfectus Perſicæ claſſis pecunia exacta, & præſidio in urbem Chium introducto, centum navibus Andrum, & inde Syphnum petiit. Has quoque inſulas præſidiis occupat, pecunia mulctat. Magnitudo belli, quod ab opulentiſſimis Europæ, Aſiæque Regibus in ſpem totius orbis occupandi gerebatur, Græciæ quoque, & Cretæ arma commoverat. Agis Lacedæmoniorum Rex, octo millibus Græcorum, qui ex Cilicia profugi domos repe-

repetierant, contractis, bellum Antipatro Macedoniæ Præfecto moliebatur. Cretenſes has, aut illas partes ſequuti, nunc Spartanorum, nunc Macedonum præſidiis occupabantur. Sed leviora inter illos fuere diſcrimina: unum certamen, ex quo cætera pendebant, intuente fortuna.

CAPUT V.

Tyri laus. Donum Tyriorum Alexandro miſſum. Alexander prohibetur urbis aditu. Deſcriptio maris Tyrii, & urbis.

JAm tota Syria, jam Phœnice quoque, excepta Tyro, Macedonum erant. Habebatque Rex caſtra in continenti, a qua urbem anguſtum fretum dirimit. Tyrus & claritate, & magnitudine ante omnes urbes Syriæ, Phœniceſque memorabilis, facilius ſocietatem Alexandri acceptura videbatur, quam Imperium. Coronam igitur auream Legati donum afferebant, commeatuſque large, & hoſpitaliter ex oppido adduxerant. Ille dona, ut ab amicis, accipi juſſit; benigneque Legatos alloquutus, Herculi (quem præcipue Tyrii colerent) ſacrificare velle ſe dixit. Macedonum Reges credere, ab illo Deo ipſos genus ducere, ſe vero, ut id faceret, etiam Oraculo monitum. Legati reſpondent, eſſe templum Herculis extra urbem, in ea ſede, quam Palætyron ipſi vocant, ibi Regem Deo ſacrum rite facturum. Non tenuit iram Alexander, cujus alioquin potens non erat. Itaque, *Vos quidem*, inquit, *fiducia loci, quod inſulam incolitis, pedeſtrem hunc exercitum ſpernitis; ſed brevi oſtendam, in continenti vos eſſe. Proinde ſciatis licet, aut intraturum me urbem, aut oppugnaturum.* Cum hoc reſponſo dimiſſos monere amici cœperunt, ut Regem, quem Syria, quem Phœnice recepiſſet, ipſi quoque urbem intrare paterentur. At illi, loco ſatis fiſi, obſidionem ferre decreverunt. Namque urbem a continenti quatuor ſtadiorum fretum dividit, Africo maxime objectum, crebros ex alto fluctus in littus evolvens. Nec accipiendo operi, quo Macedones continenti inſulam jungere parabant, quidquam magis, quam ille ventus obſtabat. Quippe vix leni, & tranquillo mari moles agi poſſunt: Africus vero prima quæque congeſta pulſu maris illiſa ſubruit. Nec ulla tam firma moles eſt, quam non exedant undæ per nexus operum manantes, & ubi acrior flatus exiſtit, ſummi operis faſtigio ſuperfuſæ. Præter hanc difficultatem, haud minor alia erat. Muros, turreſque urbis prærltum mare ambiebat. Non tormenta, niſi e navibus procul excuſſa, emitti, non ſcalæ mœnibus applicari poterant. Præceps in ſalum murus pedeſtre interceperat iter: Naves non habebat Rex, &, ſi admoviſſet, pendentes, & inſtabiles miſſilibus arceri poterant.

CAPUT VI.

Carthaginienſium Legati firmant Tyrios contra Alexandrum. Prodigia urbi exitium portendentia.

35 INter quæ haud parva dictu res Tyriorum fiduciam accendit. Carthaginienſium Legati ad celebrandum anniverſarium ſacrum more patrio tunc venerant. Quippe Carthaginem Tyrii conliderant, ſemper parentum loco culti. Hortari ergo Pœni cœperunt, ut obſidionem forti animo paterentur, brevi Carthagine auxilia ventura. Namque ea tempeſtate magna ex parte Punicis claſſibus maria obſidebantur. Igitur bello decreto, per muros, turreſque tormenta diſponunt, arma junioribus dividunt, opificeſque, quorum copia urbs abundabat, in officinas diſtribuunt. Omnia belli apparatu ſtrepunt. Ferreæ quoque manus (harpagonas vocant) quas operibus hoſtium injicerent, corvique, & alia tuendis urbibus excogitata, præparabantur. Sed, cum fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, impoſitum eſſet, admotiſque follibus ignem flatu accenderent, ſanguinis rivi ſub ipſis flammis extitiſſe dicuntur. Idque omen in Macedonum metum verterunt Tyrii. Apud Macedonas quoque, cum forte panem quidam militum frangerent, manantis ſanguinis guttas notaverunt: territoque Rege, Ariſtander peritiſſimus Vatum reſpondit, ſi extrinſecus cruor fluxiſſet, Macedonibus id triſte futurum; contra, cum ab interiore parte manaverit, urbi, quam obſidere deſtinaſſent, exitium portendere.

CAPUT VII.

Tyrii Alexandri Legatos de pace miſſos occidunt. Difficultas obſidionis, deſperatio militis, Alexandri hortatio

ALexander cum & claſſem procul haberet, & longam obſidionem magno ſibi ad cætera impedimento videret fore, caduceatores, qui ad pacem eos compellerent, miſit; quos Tyrii contra jus gentium occiſos præcipitaverunt in altum. Atque ille ſuorum tam indigna nece commotus, urbem obſidere ſtatuit. Sed ante jacienda moles erat, quæ urbem continenti committeret. Ingens ergo animos militum deſperatio inceſſit, cernentium profundum mare, quod vix Divina ope poſſet impleri: quæ ſaxa tam vaſta, quas tam proceras arbores poſſe reperiri? exhauriendas eſſe regiones, ut illud ſpatium aggeraretur. Exæſtuare ſemper fretum, quoque arctius volutetur inter inſulam, & continentem, hoc acrius furere. At ille haudquaquam rudis tractandi militares animos, *ſpeciem ſibi Herculis in ſomno oblatam eſſe* pronuntiat, *dexteram porrigentis: illo Duce, illo aperiente, in urbem intrare ſe viſum. Inter hæc caduceatores interfectos, gentium jura violata referebat. Unam*

eſſe

esse urbem, quæ cursum victoris morari ausa esset. Ducibus deinde negotium datur, ut suos quisque castiget. Satisque omnibus stimulatis, opus orsus est.

CAPUT VIII.

Incipit aggerem jacere per mare. Tyrii obnituntur. Expeditio interim in Arabes.

MAgna vis saxorum ad manum erat, Tyro vetere præbente. Materies ex Libano monte ratibus, & turribus faciendis vehebatur. Jamque a fundo maris in altitudinem modicam opus excreverat. Nondum tamen aquæ fastigium æquabat; &, quo longius moles agebatur a littore, hoc magis, quidquid ingerebatur, prærultum absorbebat mare: cum Tyrii, parvis navigiis admotis, per ludibrium exprobrabant, illos armis inclytos, dorso, sicut jumenta, onera gestare. Interrogabant etiam, num major Neptuno esset Alexander? Hæc ipsa insectatio alacritatem militum accendit. Jamque paululum moles aquam eminebat, & simul aggeris latitudo crescebat, urbique admovebatur; cum Tyrii, magnitudine molis, cujus incrementum eos ante fefellerat, conspecta, levibus navigiis nondum commissum opus circuire cœperunt, missilibus eos quoque, qui pro opere stabant, incessere. Multis ergo impune vulneratis, cum & removere, & appellere scaphas in expedito non esset, ad curam semetipsos tuendi ab opere converterant. Igitur ex jumentis coria, velaque jussit obtendi, ut extra teli jactum essent: duasque turres ex capite molis erexit, a quibus in subeuntes scaphas tela ingeri possent. Contra Tyrii navigia procul a conspectu hostium littori appellunt, expositisque militibus, eos, qui saxa gestabant, obtruncant. In Libano quoque Arabum agrestes, incompositos Macedonas adorti, triginta fere interficiunt, paucioribus captis. Ea res Alexandrum dividere copias coegit. Et, ne segniter assidere uni urbi videretur, operi Perdiccam, Craterumque præfecit: ipse cum expedita manu Arabiam petit.

CAPUT IX.

Stratagema Tyriorum, clades Macedonum, operis eversio, restitutio aggeris, variæ Tyriorum artes.

INter hæc Tyrii navem magnitudine eximia, saxis, arenaque a puppi oneratam, ita ut multum prora emineret, bitumine, ac sulphure illitam, remis concitaverunt. Et cum magnam vim venti vela quoque concepissent, celeriter ad molem successit. Tunc prora ejus accensa, remiges desiluere in scaphas, quæ ad hoc ipsum præparatæ sequebantur. Navis autem, igne concepto, latius fundere incendium cœpit, quod, priusquam posset occurri, turres, & cætera opera in capite molis posita

comprehendit. At qui desilierant in parva navigia, faces, & quidquid alendo igni aptum erat, in eadem opera ingerunt. Jamque non modo Macedonum turres, sed etiam summa tabulata conceperant ignem; cum ii, qui in turribus erant, partim haurirentur incendio, partim, armis omissis, in mare semetipsi immitterent. At Tyrii, qui capere eos, quam interficere maluerunt, natantium manus stipitibus, saxisque lacerabant: donec debilitati, impune navigiis excipi possent. Nec incendio solum opera consumpta, sed forte eodem die vehementior ventus motum ex profundo mare illisit in molem. Crebrisque fluctibus compages operis verberatæ se laxavere, saxaque interfluens unda medium opus rupit. Prorutis igitur lapidum cumulis, quibus injecta terra sustinebatur, præceps in profundum ruit. Tantæque molis vix ulla vestigia invenit ab Arabia rediens Alexander. Hic (quod in adversis rebus solet fieri) alius in alium culpam referebat, cum omnes verius de sævitia maris quæri possent. Rex novi operis molem orsus, in adversum ventum, non latere, sed recta fronte direxit, quod cætera opera velut sub ipso latentia tuebatur. Latitudinem quoque aggeri adjecit, ut turres in medio erectæ, procul teli jactu abessent. Totas autem arbores cum ingentibus ramis in altum jaciebant, deinde saxis onerabant, rursusque cumulo eorum alias arbores injiciebant: tum humus aggerebatur, super quam alia strue saxorum, arborumque cumulata, velut quodam nexu continens opus junxerant. Nec Tyrii, quidquid ad impediendam molem excogitari poterat, segniter exequebantur. Præcipuum auxilium erat, qui procul hostium conspectu subibant aquam. Occulto lapsu ad molem usque penetrabant, falcibus palmites arborum eminentium ad se trahentes, quæ ubi sequutæ erant, plerumque secum in profundum dabant: tum levatos onere stipites, truncosque arborum haud ægre moliebantur, deinde totum opus, quod stipitibus fuerat innixum, fundamento lapso, sequebatur.

CAPUT X.

Classis Alexandri ad Tyrum oppugnandam comparata, quam tempestas vexat.

ÆGro animi Alexandro, &, utrum perseveraret, an abiret, satis incerto, classis Cypro advenit: eodemque tempore Cleander, cum Græcis militibus in Asiam nuper advectus, centum, & nonaginta navium classem in duo dividit cornua. Lævum Pythagoras, Rex Cypriorum, cum Cratero tuebatur: Alexandrum in dextero quinqueremis Regia vehebat. Nec Tyrii, quanquam classem habebant, ausi navale inire certamen, triremes omnes ante ipsa mœnia opposuerunt, quibus Rex invectus, ipsas demersit. Postera die, classe ad mœnia admota, undique tormentis, & maxime arietum pulsu, muros

muros quatit. Quos Tyrii, raptim obſtructis ſaxis, refecerunt, interiorem quoque murum, ut, ſi prior fefelliſſet, illo ſe tuerentur, undique orſi. Sed undique vis mali urgebat. Moles intra teli jactum erat: claſſis mœnia circuibat. Terreſtri ſimul, navalique clade obruebantur. Quippe binas quadriremes Macedones inter ſe ita junxerant, ut proræ cohærerent, puppes intervallo, quantum capere poterant, diſtarent. Hoc puppium intervallum, antennis, aſſeribuſque validis deligatis, ſuperque eos pontibus ſtratis, qui militem ſuſtinerent, impleverant. Sic inſtructas quadriremes ad urbem agebant. Inde miſſilia in propugnantes ingerebantur tuto, quia proris miles tegebatur. Media nox erat, cum claſſem (ſicut dictum eſt paratam) circuire urbem jubet. Jamque naves urbi undique admovebantur, & Tyrii deſperatione torpebant; cum ſubito ſpiſſæ nubes intendere ſe cælo, &, quidquid lucis internitebat, effuſa caligine extinctum eſt. Tum inhorreſcens mare paulatim levari, deinde acriori vento concitatum fluctus ciere, & inter ſe navigia collidere. Jamque ſcindi cœperant vincula, quibus connexæ quadriremes erant, ruere tabulata, & cum ingenti fragore in profundum ſecum milites trahere. Neque enim conſerta navigia ulla ope in turbido regi poterant. Miles miniſteria nautarum, remex militis officia turbabat. Et, quod in hujuſmodi caſu accidit, periti ignaris parebant: quippe gubernatores alias imperare ſoliti, tum metu mortis juſſa exequebantur. Tandem remis pertinacius everberatum mare, velut eripientibus navigia claſſicis ceſſit, appulſaque ſunt littori lacerata pleraque.

CAPUT XI.

Legati Carthaginienſium negant parentibus auxilium. Tyrii imbellem turbam Carthaginem mittunt. Prodigium Apollinis aperitur: Legati ſuadent, ut ſacrum hominis hoſtia fiat, Tyrii ſacrilegium horrent.

Iiſdem diebus forte Carthaginienſium Legati triginta ſuperveniunt, magis obſeſſis ſolatium, quam auxilium. Quippe domeſtico bello Pœnos impediri, nec de Imperio, ſed pro ſalute dimicare nuntiabant. Syracuſani tunc Africam urebant, & haud procul Carthaginis muris locaverant caſtra. Non tamen defecere animis Tyrii, quamquam ab ingenti ſpe deſtituti erant, ſed conjuges, liberoſque devehendos Carthaginem tradiderunt, fortius, quidquid accideret, laturi, ſi chariſſimam ſui partem extra communis periculi ſortem habuiſſent. Cumque unus e civibus concioni indicaſſet, oblatam eſſe per ſomnum ſibi ſpeciem Apollinis, quem eximia religione colerent, urbem deſerentis, molemque a Macedonibus in ſalo jactam, in ſylveſtrem ſaltum eſſe mutatam; quamquam auctor levis erat, tamen ad deteriora credenda proni, metu, aurea catena devinxere ſimula-

crum, aræque Herculis, cujus numini urbem dicaverant, inferuere vinculum, quasi illo Deo Apollinem retenturi. Syracusis id simulacrum devexerant Pœni, & in majore locaverant patria. Multisque aliis spoliis urbium a semet captarum, non Carthaginem magis, quam Tyrum ornaverant. Sacrum quoque, quod quidem Diis minime cordi esse crediderim, multis sæculis intermissum, repetendi auctores quidam erant, ut ingenuus puer Saturno immolaretur; quod sacrilegium verius, quam sacrum, Carthaginienses, a conditoribus traditum, usque ad excidium urbis suæ feciſſe dicuntur. Ac, nisi seniores obstitissent, quorum consilio cuncta agebantur, humanitatem dira superstitio vicisset.

CAPUT XII.

Tyrii tam acriter oppugnationem defendunt, ut Rex desperabundus de solvenda obsidione iterum deliberet, a qua fama siniſtra deterretur.

CÆterum efficacior omni arte imminens necessitas, non usitata modo præsidia, sed quædam etiam nova admonuit. Namque ad applicanda navigia, quæ muros subibant, validis asseribus corvos, & ferreas manus cum uncis, ac falcibus illigaverant, ut, cum tormento asseres promovissent, subito laxatis funibus injicerent. Unci quoque, & falces ex iisdem asseribus dependentes, aut propugnatores, aut ipsa navigia lacerabant. Clypeos vero æneos multo igne torrebant, quos repletos fervida arena, cœnoque decocto, e muris subito devolvebant. Nec ulla pestis magis timebatur; quippe ubi loricam, corpusque fervens arena penetraverat, nec ulla vi excuti poterat, &, quidquid attigerat, perurebat. Jacientesque arma, laceratis omnibus, queis protegi poterant, vulneribus inulti patebant. Corvi vero, & ferreæ manus tormentis
4 emissæ, pleroſque rapiebant. Hic Rex fatigatus statuerat, soluta obsidione, Ægyptum petere. Quippe, cum Asiam ingenti celeritate percurrisset, circa muros unius urbis hærebat, tot maximarum rerum opportunitate dimissa. Cæterum tam discedere irritum, quam morari pudebat. Famam quoque, qua plura, quam armis everterat, ratus leviorem fore, si Tyrum, quasi testem se posse vinci, reliquisset. Igitur, ne quid inexpertum omitteret, plures naves admoveri jubet, delectosque militum imponi.

CAPUT XIII.

Prodigium a visa bellua, quod utrique in suam salutem interpretantur.

ET forte bellua inusitatæ magnitudinis super ipsos fluctus dorso eminens ad molem, quam Macedones jecerant, ingens corpus applicuit, diverberatisque fluctibus

bus allevans ſemet, utrinque conſpecta eſt: deinde a capite molis rurſus alto ſe immerſit, ac modo ſuper undas eminens magna ſui parte, modo ſuperfuſis fluctibus condita, haud procul munimentis urbis emerſit. Utriſque lætus fuit belluæ aſpectus. Macedones iter jaciendo operi monſtraſſe eam augurabantur. Tyrii, Neptunum occupati maris vindicem abripuiſſe belluam ad molem brevi profecto ruituram: lætique omine eo, ad epulas dilapſi, oneravere ſe vino: quo graves orto Sole navigia conſcendunt, redimita coronis, floribuſque. Adeo victoriæ non omen modo, ſed etiam gratulationem præceperant.

CAPUT XIV.

Naumachia committitur, Alexandro victore.

FOrte Rex claſſem in diverſam partem agi jufſerat, triginta minoribus navigiis relictis in littore; e quibus Tyrii duobus captis, cætera ingenti terruerant metu, donec ſuorum clamore audito, Alexander claſſem littori, a quo fremitus acciderat, admovit. Prima e Macedonum navibus quinqueremis, velocitate inter cæteras eminens occurrit. Quam ut conſpexere Tyrii, duæ e diverſo in latera ejus invectæ ſunt: in quarum alteram quinqueremis eadem concitata, & ipſa roſtro icta eſt, & illam invicem tenuit. Jamque ea, quæ non cohærebat, libero impetu evecta, in aliud quinqueremis latus invehebatur; eum opportunitate mira triremis e claſſe Alexandri, in eam ipſam, quæ quinqueremi imminebat, tanta vi impulſa eſt, ut Tyrius gubernator in mare excuteretur e puppi. Plures deinde Macedonum naves ſuperveniunt, & Rex quoque aderat, cum Tyrii inhibentes remis, ægre evellere navem, quæ hærebat, portumque omnia ſimul navigia repetunt. Confeſtim Rex inſequutus, portum quidem intrare non potuit, cum procul e muris miſſilibus ſubmoveretur, naves autem omnes fere aut demerſit, aut cepit.

CAPUT XV.

Tyrus vi capitur, exſcinditur, paucis paretur. Elogium Tyri.

BIduo deinde ad quietem dato militibus, juſſiſque & claſſem, & machinas pariter admovere, & undique territis inſtare, ipſe in altiſſimam turrim aſcendit ingenti animo, periculo majore. Quippe regio inſigni, & armis fulgentibus conſpicuus, unus præcipue telis petebatur. Et digna prorſus ſpectaculo edidit. Multos e muris propugnantes haſta transfixit, quoſdam etiam cominus gladio, clypeoque impulſos præcipitavit. Quippe turris, ex qua dimicabat, muris hoſtium propemodum cohærebat. Jamque crebris arietibus ſaxorum

compage laxata, munimenta defecerant, & classis intraverat portum, & quidam Macedonum in turres hostium desertas evaserant: cum Tyrii, tot simul malis victi, alii supplices in templa confugiunt, alii foribus ædium obseratis occupant liberum mortis arbitrium, nonnulli ruunt in hostem, haud inulti tamen perituri. Magnæ pars summa tectorum obtinebat, saxa, &, quidquid manibus fors dederat, ingerentes subeuntibus. Alexander, exceptis iis, qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemque tectis injici jubet. His per præcones pronuntiatis, nemo tamen armatus opem a Diis petere sustinuit. Pueri, virgineſque templa compleverant: viri in vestibulo suarum quisque ædium stabant, parata sævientibus turba. Multis tamen saluti fuere Sidonii, qui intra Macedonum præsidia erant. Hi urbem quidem inter victores intraverant, sed cognationis cum Tyriis memores (quippe utranque urbem Agenorem condidisse credebant) multos Tyriorum etiam protegentes ad sua perduxere navigia: quibus occultati, Sidona devecti sunt. Quindecim millia hoc furto subducta sævitiæ sunt. Quantumque sanguinis fusum sit, vel ex hoc æstimari potest, quod intra munimenta urbis sex millia armatorum trucidata sunt. Triste deinde spectaculum victoribus ira præbuit Regis. Duo millia, in quibus occidendis defecerat rabies, crucibus affixa per ingens littoris spatium pependerunt. Carthaginiensium Legatis pepercit, addita denuntiatione belli, quod præsentium rerum necessitas moraretur. Tyrus septimo mense, quam oppugnari cœpta erat, capta est. Urbs & vetustate originis, & crebra fortunæ varietate ad memoriam posteritatis insignis, condita ab Agenore, diu mare, non vicinum modo, sed quodcunque classes ejus adierunt, ditionis suæ fecit. Et, si famæ libet credere, hæc gens litteras prima aut docuit, aut didicit. Coloniæ certe ejus pene toto orbe diffusæ sunt, Carthago in Africa, in Bœotia Thæbæ, Gades ad Oceanum. Credo, libero commeantes mari, sæpiusque adeundo cæteris incognitas terras, elegisse sedes juventuti, qua tunc abundabant: seu quia crebris motibus terræ (nam hoc quoque traditur) cultores ejus fatigati, nova, & externa domicilia armis sibimet quærere cogebantur. Multis ergo casibus defuncta, & post excidium renata, nunc tamen longa pace cuncta refovente, sub tutela Romanæ mansuetudinis acquievit.

CAPUT XVI.

Litteræ Darii ad Alexandrum, & hujus responsum de filia ducenda, & dote.

5. Iisdem ferme diebus Darii litteræ allatæ sunt, tandem ut Regi scriptæ. Petebat, *uti filiam suam (Saptinæ erat nomen) nuptiis Alexander sibi adjungeret.*

ret. *Dotem fore omnem regionem inter Helleſpontum, & Halyn amnem ſitam: inde Orientem ſpectantibus terris contentum ſe fore. Si forte dubitaret, quod offerretur, accipere, nunquam diu eodem veſtigio ſtare fortunam, ſemperque homines, quantamcunque felicitatem habeant, invidiam tamen ſentire majorem. Vereri ſe, ne avium modo, quas naturalis levitas ageret ad ſidera, inani ſe, ac puerili mentis affectu efferret. Nihil difficilius eſſe, quam in illa ætate tantam capere fortunam. Multas ſe adhuc reliquias habere, nec ſemper inter anguſtias poſſe deprehendi. Tranſeundum eſſe Alexandro Euphratem, Tigrimque, & Araxen, & Hydaſpen, magna munimenta Regni ſui. Veniendum in campos, ubi paucitate ſuorum erubeſcendum ſit. Mediam, Hyrcaniam, Bactra, & Indos, Oceani accolas, quando aditurum? vel Sogdianos, & Arachoſios, nomine tantum notos, cæteraſque gentes, ad Caucaſum, & Tanaim pertinentes? Seneſcendum fore tantum terrarum vel ſine prælio obeunti. Se vero ad ipſum vocare deſineret: namque illius exitio eſſe venturum.* Alexander his, qui litteras attulerant, reſpondit, *Darium ſibi aliena promittere; quod totum amiſerit, velle partiri. Doti ſibi dari Lydiam, Joniam, Æolidem, Helleſponti oram, victoriæ ſuæ præmia: leges autem a victoribus dici, accipi a victis. In utro ſtatu ambo eſſent, ſi ſolus ignoraret, quamprimum Marte deceneret. Se quoque, cum tranſiſſet mare, non Ciliciam, aut Lydiam, quippe tanti belli exiguam hanc eſſe mercedem, ſed Perſepolim, caput Regni ejus, Bactra deinde, Ecbatana, ultimique Orientis oram Imperio ſuo deſtinaſſe. Quocunque ille fugere potuiſſet, ipſum ſequi poſſe. Deſineret terrere fluminibus, quem ſciret maria tranſiſſe.* Reges quidem invicem hæc ſcripſerant.

CAPUT XVII.

Alexander Gazam obſidet. Græci coronam mittunt victori. Prætores Alexandri rem bene gerunt.

SEd Rhodii urbem ſuam, portuſque dedebant Alexandro. Ille Ciliciam Socrati tradiderat, Philota regioni circa Tyrum juſſo præſidere. Syriam, quæ Cæle appellatur, Andromacho Parmenio tradiderat, bello, quod ſupererat, interfuturus. Rex, Hephæſtione Phœnicis oram claſſe prætervehi juſſo, ad urbem Gazam cum omnibus copiis venit. Iiſdem fere diebus ſolemne erat ludricum Iſthmiorum, quod conventu totius Græciæ celebratur. In eo concilio, ut ſunt Græcorum temporaria ingenia, decernunt, ut duodecim legarentur ad Regem, qui ob res pro ſalute Græciæ, ac libertate geſtas, coronam auream donum victoriæ ferrent. Iidem paulo ante incertæ famæ captaverant auram, ut, quocumque pendentes animos tuliſſet fortuna, ſequerentur. Cæterum non ipſe modo Rex obibat urbes,

Impe

Imperii jugum adhuc recuſantes, ſed Prætores quoque ipſius egregii duces pleraque invaſerant. Calas Paphlagoniam, Antigonus Lycaoniam, Balacrus, Idarne Prætore Darii ſuparato, Miletum cepit: Amphoterus, & Hegilochus, centum ſexaginta navium claſſe, inſulas inter Achajam, atque Aſiam, in ditionem Alexandri redegerunt. Tenedos quoque recepta, incolis ultro vocantibus. Statuerant & Chium occupare. Sed Pharnabazus Darii Prætor, comprehenſis, qui res ad Macedonas trahebant, rurſus Apollonidi, & Athenagoræ, ſuarum partium viris, urbem cum modico præſidio militum tradit. Præfecti Alexandri in obſidione urbis perſeverabant, non tam ſuis viribus, quam ipſorum, qui obſidebantur, voluntate. Nec fefellit opinio. Namque inter Apollonidem, & duces militum orta ſeditio, irrumpendi in urbem occaſionem dedit. Cumque porta effracta cohors Macedonum intraſſet, oppidani, olim conſilio proditionis agitato, aggregant ſe Amphothero, & Hegilocho: Perſarumque præſidio cæſo, Pharnabazus cum Apollonide, & Athenagora, vincti traduntur: duodecim triremes cum ſuo milite, ac remige, præter eas, triginta naves, & piratici lembi, Græcorumque tria millia a Perſis mercede conducta. His in ſupplementum copiarum ſuarum diſtributis, piratiſque ſupplicio affectis, captivos remiges adjecere claſſi ſuæ. Forte Ariſtonicus Methymnæorum Tyrannus, cum piraticis navibus, ignarus omnium, quæ ad Chium acta erant, prima vigilia ad portus clauſtra ſucceſſit. Interrogatuſque a cuſtodibus, quis eſſet, Ariſtonicum ad Pharnabazum venire reſpondit. Illi, Pharnabazum quidem jam quieſcere, & non poſſe tum adiri, cæterum patere ſocio, atque hoſpiti portum, & poſtero die Pharnabazi copiam fore, affirmant. Nec dubitavit Ariſtonicus primus intrare. Sequuti ſunt Ducem piratici lembi; ac, dum applicant navigia crepidini portus, objicitur a vigilibus clauſtrum, &, qui proximi excubabant, ab iiſdem excitantur. Nulloque ex his auſo repugnare, omnibus catenæ injectæ ſunt. Amphotero deinde, Hegilochoque traduntur. Hinc Macedones tranſiere Mitylenem, quam Chares Athenienſis nuper occupatam duorum millium Perſarum præſidio tenebat. Sed, cum obſidionem tolerare non poſſet, urbe tradita, pactus, ut incolumi abire liceret, Imbrum petit. Deditis Macedones pepercerunt.

CAPUT XVIII.

Bellum reparat Darius, Bactrianos evocat cum Beſſo non gratis ſuſpecto.

6 DArius deſperata pace, quam per litteras, Legatoſque impetrari poſſe crediderat, ad reparandas vires, bellumque impigre renovandum intendit. Duces ergo copiarum Babyloniam convenire: Beſſum quoque Bactrianorum

norum ducem, perquam maximo poſſet exercitu coacto, deſcendere ad ſe jubet. Sunt autem Bactriani inter illas gentes promptiſſimi, horridis ingeniis, multumque a Perſarum luxu abhorrentibus, ſiti haud procul Scytharum bellicoſiſſima gente, & rapto vivere aſſueta; ſemperque in armis erant. Sed Beſſus, ſuſpecta perfidia, haud ſane æquo animo in ſecundo ſe continens gradu, Regem terrebat. Nam, cum Regnum affectaret, proditio, qua ſola id aſſequi poterat, timebatur.

CAPUT XIX.

Gaza duobus menſibus obſeſſa tandem cum magno periculo Regis expugnatur. Betis Præſidis ſupplicium.

CÆterum Alexander, quam Regionem Darius petiiſſet, omni cura veſtigans, tamen explorare non poterat; more quodam Perſarum, arcana Regum mira celantium fide. Non metus, non ſpes elicit vocem, qua prodantur occulta. Vetus diſciplina Regum ſilentium vitæ periculo ſanxerat. Lingua gravius caſtigatur, quam ullum probrum. Nec magnam rem magis ſuſtineri poſſe credunt ab eo, cui tacere grave ſit, quod homini facillimum voluerit eſſe natura. Ob hanc cauſſam Alexander omnium, quæ apud hoſtem gererentur, ignarus, urbem Gazam obſidebat. Præerat ei Betis eximiæ in Regem ſuum fidei, modicoque præſidio muros ingentis operis tuebatur. Alexander, æſtimato locorum ſitu, agi cuniculos juſſit; facili, ac levi humo acceptante occultum opus. Quippe multam arenam vicinum mare evomit: nec ſaxa, coteſque, quæ interpellent ſpecus, obſtabant. Igitur ab ea parte, quam oppidani conſpicere non poſſent, opus orſus, ut a ſenſu ejus averteret, turres muris admoveri jubet. Sed eadem humus admovendis inutilis turribus, deſidente ſabulo, agilitatem rotarum morabatur, & tabulata turrium perfringebat. Multique vulnerabantur impune, cum idem recipiendis, qui admovendis turribus, labor eos fatigaret. Ergo receptui ſigno dato, poſtero die muros corona circumdari juſſit. Ortoque Sole, priuſquam admoveret exercitum, opem Deum expoſcens, ſacrum patrio more faciebat. Forte prætervolans corvus, glebam, quam unguibus ferebat, ſubito omiſit: quæ cum Regis capiti incidiſſet, reſoluta defluxit. Ipſa autem avis in proxima turre conſedit. Illita erat turris bitumine, ac ſulphure, in qua alis hærentibus fruſtra ſe allevare conatus, a circumſtantibus capitur. Digna res viſa, de qua Vates conſulerentur. Et erat Rex non intactus ea ſuperſtitione mentis. Ergo Ariſtander, cui maxima fides habebatur, urbis quidem excidium augurio illo portendi, cæterum periculum eſſe, ne Rex vulnus acciperet. Itaque monuit, ne quid eo die inciperet. Ille quamquam unam urbem ſibi, quo minus ſecurus Ægyptum intraret, obſtare

obſtare ægre ferebat; tamen paruit Vati, ſignumque receptui dedit. Hinc animus crevit obſeſſis, egreſſique porta, recedentibus inferunt ſigna, cunctationem hoſtium fore ſuam occaſionem rati. Sed acrius, quam conſtantius prælium inierunt. Quippe, ut Macedonum ſigna circumagi videre, repente ſiſtunt gradum. Jamque ad Regem præeuntium clamor pervenerat, cum denuntiati periculi haud ſane memor, loricam tamen, quam raro induebat, amicis orantibus ſumpſit, & ad prima ſigna pervenit. Quo conſpecto, Arabs quidam Darii miles, majus fortuna ſua facinus auſus, clypeo gladium tegens, quaſi transfuga, genibus Regis advolvitur. Ille aſſurgere ſupplicem, recipique inter ſuos juſſit. At gladio Barbarus ſtrenue in dextram translato, cervicem appetit Regis, qui exigua corporis declinatione evitato ictu, in vanum manum Barbari lapſam amputat gladio, denuntiato in illum diem periculo (ut arbitrabatur) ipſe defunctus. Sed, ut opinor, inevitabile eſt fatum. Quippe, dum inter primores promptius dimicat, ſagitta ictus eſt, quam per loricam adactam, ſtantem in humero, medicus ejus Philippus evellit. Plurimus deinde ſanguis manare cœpit, omnibus territis, quia nunquam tam alte penetraſſe telum, lorica obſtante, cognoverant. Ipſe ne oris quidem colore mutato, ſupprimi ſanguinem, & vulnus obligari juſſit. Diu ante ipſa ſigna vel diſſimulato, vel victo dolore, perſtiterat, cum ſuppreſſus paulo ante ſanguis medicamento, quo retentus erat, manare latius cœpit, & vulnus, quod recens adhuc dolorem non moverat, frigente ſanguine intumuit. Linqui deinde animo, & ſubniti genu cœpit: quem proximi exceptum in caſtra receperunt. Et Betis interfectum ratus, urbem ovans victoria repetit. At Alexander, nondum percurato vulnere, aggerem, quo mœnium altitudinem æquaret, extruxit, & pluribus cuniculis muros ſubrui juſſit. Oppidani ad priſtinum faſtigium murorum, novum extruxere munimentum. Sed ne id quidem turres aggeri impoſitas æquare poterat. Itaque interiora quoque urbis infeſta telis erant. Ultima peſtis urbis fuit, cuniculo ſubrutus murus, per cujus ruinas hoſtis intravit. Ducebat ipſe Rex anteſignanos. Et, dum incautius ſubit, ſaxo crus ejus affligitur. Innixus tamen telo, nondum prioris vulneris obducta cicatrice, inter primores dimicat, ira quoque accenſus, quod duo in obſidione urbis ejus acceperat vulnera. Betim, egregia edita pugna, multiſque vulneribus confectum, deſeruerant ſui. Nec tamen ſegnius prælium capeſſebat, lubricis armis, ſuo pariter, atque hoſtium ſanguine: cum undique circundato Alexander, inſolenti gaudio juvenis elatus, alias virtutem etiam in hoſte miratus, Non, ut voluiſti inquit, morieris, Beti, ſed quidquid tormentorum in captivum inveniri poteſt, paſſurum eſſe te cogita. Ille non interrito modo, ſed contumaci quoque vultu

vultu intuens Regem, nullam ad minas ejus reddidit vocem. Tum Alexander, Videtiſne obſtinatum ad tacendum? inquit, num genu poſuit? num ſupplicem vocem miſit? Vincam tamen ſilentium, &, ſi nihil aliud, certe gemitu interpolabo. Iram deinde vertit in rabiem; jam tum peregrinos ritus nova ſubeunte fortuna. Per talos enim ſpirantis lora trajecta ſunt, religatumque ad currum traxere circa urbem equi, gloriante Rege, Achillem, a quo genus ipſe duceret, imitatum ſe eſſe pœna in hoſtem capienda. Cecidere Perſarum, Arabumque circa decem millia: nec Macedonibus incruenta victoria fuit. Obſidio certe non tam claritate urbis nobilitata eſt, quam geminato periculo Regis: qui Ægyptum adire feſtinans, Amyntam cum decem triremibus in Macedoniam ad inquiſitionem novorum militum miſit. Namque præliis etiam ſecundis atterebantur copiæ, devictarumque gentium militi minor, quam domeſtico fides habebatur.

CAPUT XX.

Ægypto expugnata Hammonis Jovis ſedem cum magno periculo adit. Ejuſdem loci deſcriptio.

ÆGyptii olim Perſarum opibus infenſi, quippe avare, & ſuperbe imperitatum ſibi eſſe credebant, ad ſpem adventus ejus erexerant animos, utpote qui Amyntam quoque tranſfugam, & cum precario Imperio venientem læti recepiſſent. Igitur ingens multitudo Peluſium, qua intraturus Rex videbatur, convenerat. Atque ille ſeptimo die, poſteaquam a Gaza copias moverat, in regionem Ægypti, quam nunc Caſtra Alexandri vocant, pervenit. Deinde pedeſtribus copiis Peluſium petere juſſis, ipſe cum expedita delectorum manu Nilo amne vectus eſt. Nec ſuſtinuere adventum ejus Perſæ, defectione quoque perterriti. Jamque haud procul Memphi erat. In cujus præſidio Mazeces Prætor Darii relictus, Oxio amne ſuperato, octingenta talenta Alexandro, omnemque Regiam ſupellectilem tradidit. A Memphi, eodem flumine vectus, ad interiora Ægypti penetrat. Compoſitiſque rebus, ita ut nihil ex patrio Ægyptiorum more mutaret, adire Jovis Hammonis Oraculum ſtatuit. Iter expeditis quoque, & paucis vix tolerabile ingrediendum erat. Terra, cæloque aquarum penuria eſt: ſteriles arenæ jacent, quas ubi vapor ſolis accendit, fervido ſolo exurente veſtigia, intolerabilis æſtus exiſtit. Luctandumque eſt non tantum cum ardore, & ſiccitate regionis, ſed etiam cum tenaciſſimo ſabulo, quod prærultum, & veſtigio cedens, ægre moliuntur pedes. Hæc Ægyptii vero majora jactabant. Sed ingens cupido animum ſtimulabat adeundi Jovem, quem generis ſui auctorem, haud contentus mortali faſtigio, aut credebat eſſe, aut credi volebat. Ergo cum iis, 7

quos

quos ducere ſecum ſtatuerat, ſecundo amne deſcendit ad Mareotim paludem. Eo Legati Cyrenenſium dona attulere, pacem, &, ut adiret urbes ſuas, petentes. Ille, donis acceptis, amicitiaque conjuncta, deſtinata exequi pergit. Ac primo quidem, & ſequenti die tolerabilis labor viſus, nondum tam vaſtis, nudiſque ſolitudinibus aditis, jam tamen ſterili, & emoriente terra. Sed, ut aperuere ſe campi alto obruti ſabulo, haud ſecus, quam profundum æquor ingreſſi, terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti ſoli occurrebat veſtigium. Aqua etiam defecerat, quam utribus cameli devexerant, & in arido ſolo, ac fervido ſabulo nulla erat. Ad hæc Sol omnia incenderat, ſiccaque, & aduſta erant omnia: cum repente ſive illud Deorum munus, ſive caſus fuit, obductæ cælo nubes condidere Solem, ingens æſtu fatigatis, etiamſi aqua deficeret, auxilium. Enimvero, ut largum quoque imbrem excuſſerunt procellæ, pro ſe quiſque excipere eum, quidam ob ſitim impotentes ſui, ore quoque hianti captare cœperunt. Quatriduum per vaſtas ſolitudines abſumptum eſt. Jamque haud procul Oraculi ſede aberant; cum complures corvi agmini occurrunt, modico volatu prima ſigna antecedentes: & modo humi reſidebant, cum lentius agmen incederet, modo ſe pennis levabant, antecedentium, iterque monſtrantium ritu. Tandem ad ſedem conſecratam Deo ventum eſt. Incredibile dictu, inter vaſtas ſolitudines, ita undique ambientibus ramis, vix in denſam umbram cadente Sole, contecta eſt, multique fontes, dulcibus aquis paſſim manantibus, alunt ſylvas. Cæli quoque mira temperies, verno tempori maxime ſimilis, omnes anni partes pari ſalubritate percurrit. Accolæ ſedis ſunt ab Oriente proximi Æthiopum, Meridiem verſus Arabes, Troglooditis cognomen eſt. Horum regio uſque ad Rubrum mare excurrit: at qua vergit ad Occidentem, alii Æthiopes colunt, quos Scenitas vocant: a Septentrione Naſamones ſunt, gens Syrtica, navigiorum ſpoliis quæſtuoſa. Quippe obſident littora, & æſtu deſtituta navigia notis ſibi vadis occupant. Incolæ nemoris, quos Hammonios vocant, diſperſis tuguriis habitant: medium nemus pro arce habent triplici muro circumdatum. Prima munitio Tyrannorum veterem Regiam clauſit: in proxima conjuges eorum cum liberis, & pellicibus habitant; hic quoque Dei Oraculum eſt: ultima munimenta, ſatellitum, armigerorumque ſedes erant. Eſt etiam aliud Hammonis nemus. In medio habet fontem, aquam Solis vocant. Sub lucis ortum tepida manat; medio die, cum vehementiſſimus eſt calor, frigida eadem fluit; inclinato in veſperam, caleſcit; media nocte, fervida exæſtuat; quoque propius nox vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decreſcit, donec ſub ipſum diei ortum aſſueto tepore langueſcat. Id quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgo Diis artifices accommodaverunt.

runt. Umbilico tenus arieti ſimilis eſt habitus, ſmaragdo, & gemmis coagmentatus. Hunc, cum reſponſum petitur, navigio aurato geſtant Sacerdotes, multis argenteis pateris ab utroque navigii latere pendentibus: ſequuntur matronæ, virgineſque patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Jovem credunt, ut certum edat Oraculum. At tum quidem Regem, propius adeuntem, maximus natu e Sacerdotibus filium appellat, hoc nomen illi parentem Jovem reddere affirmans. Ille vero & accipere ſe ait, & agnoſcere, humanæ ſortis oblitus. Conſuluit deinde, an totius orbis Imperium fatis ſibi deſtinaret Pater. Vates æque in adulationem compoſitus, terrarum omnium rectorem fore oſtendit. Poſt hæc inſtitit quærere, an omnes parentis ſui interfectores pœnas dediſſent. Sacerdos, parentem ejus negat ullius ſcelere poſſe violari: Philippi autem omnes interfectores luiſſe ſupplicia. Adjecit, invictum fore, donec excederet ad Deos. Sacrificio deinde facto, dona & Sacerdotibus, & Deo data ſunt. Permiſſumque amicis, ut ipſi quoque conſulerent Jovem. Nihil amplius quæſiverunt, quam, an auctor eſſet ſibi Divinis honoribus colendi ſuum Regem. Hoc quoque acceptum fore Jovi Vates reſpondit, ut ipſi victorem Regem Divino honore colerent. Vere, & ſalubriter æſtimanti fidem Oraculi, vana profecto reſponſa videri potuiſſent. Sed fortuna, quos uni ſibi credere coegit, magna ex parte avidos gloriæ magis, quam capaces facit. Jovis igitur filium ſe non ſolum appellari paſſus eſt, ſed etiam juſſit. Rerumque geſtarum famam dum augere vult, tali appellatione corrupit. Et Macedones aſſueti quidem Regio Imperio, ſed majore libertatis umbra, quam cæteræ gentes, immortalitatem affectantem contumacius, quam aut ipſis expediebat, aut Regi, averſati ſunt. Sed hæc ſuo quæque tempori reſerventur: nunc cætera exequi pergam.

CAPUT XXI.

Alexandria non ſine prodigiis conditur. Ægyptus Præfectis regenda traditur. Hector Parmenionis F. Nilo periit. Uſtulatus Andromachus præſes Samariæ. Tyrannorum ſupplicia. Legationes Græcorum. Cyprii Reges donis culti. Amphoterus contra piratas mittitur, Herculi Tyrio Alexander operatur.

ALexander ab Hammone rediens, ut ad Mareotim 8
paludem haud procul inſula Pharo ſitam venit, contemplatus loci naturam, primum in ipſa inſula ſtatuerat urbem novam condere. Inde, ut apparuit, magnæ ſedis inſulam haud capacem, elegit urbi locum, ubi nunc eſt Alexandria, appellationem trahens ex nomine auctoris. Complexus, quidquid loci eſt inter paludem, & ma-

re,

re, octoginta ſtadiorum muris ambitum deſtinat. Et, qui ædificandæ urbi præeſſent, relictis, Memphin petit. Cupido haud injuſta quidem, cæterum intempeſtiva inceſſerat, non interiora modo Ægypti, ſed etiam Æthiopiam inviſere. Memnonis, Tithonique celebrata Regia, cognoſcendæ vetuſtatis avidum trahebat pene extra terminos Solis. Sed imminens bellum, cujus multo major ſupererat moles, otioſæ peregrinationi tempora exemerat. Itaque Ægypto præfecit Æſchylum Rhodium, & Peuceſtem Macedonem, quatuor millibus militum in præſidium regionis ejus datis. Clauſtra Nili fluminis Polymenem tueri jubet: triginta ad hoc triremes datæ. Africæ deinde, quæ Ægypto juncta eſt, præpoſitus Apollonius; vectigalibus ejuſdem Africæ, Ægyptique Cleomenes. Ex finitimis urbibus commigrare Alexandriam juſſis, novam urbem magna multitudine implevit. Fama eſt, cum Rex urbis futuræ muris polentam, ut Macedonum mos eſt, deſtinaſſet, avium greges advolaſſe, & polenta eſſe paſtas. Cumque id omen pro triſti a pleriſque eſſet acceptum, reſpondiſſe Vates, magnam illam urbem advenarum frequentiam culturam, multiſque eam terris alimenta præbituram. Regem, cum ſecundo amne deflueret, aſſequi cupiens Hector, Parmenionis filius, eximio ætatis flore, in paucis Alexandro charus, parvum navigium conſcendit, pluribus, quam capere poſſet, impoſitis. Itaque merſa navis omnes deſtituit. Hector diu flumini obluctatus, cum madens veſtis & aſtricti crepidis pedes natare prohiberent, in ripam tamen ſemianimis evaſit: & ut primum fatigatus ſpiritum laxavit, quem metus, & periculum intenderant, nullo adjuvante (quippe in diverſum evaſerant alii) exanimatus eſt; Rex amiſſi ejus deſiderio vehementer afflictus eſt: repertumque corpus magnifico extulit funere. Oneravit hunc dolorem nuntius mortis Andromachi, quem præfecerat Syriæ. Vivum Samaritæ cremaverant. Ad cujus interitum vindicandum, quanta maxima celeritate potuit, contendit. Advenientique ſunt traditi tanti ſceleris auctores. Andromacho deinde Memnona ſubſtituit, affectis ſupplicio, qui Prætorem interemerant. Tyrannos, inter eos Methymnæorum Ariſtonicum, & Chryſolaum, popularibus ſuis tradidit; quos illi e muris ob injurias tortos necaverunt. Athenienſium deinde, Rhodiorumque, & Chiorum Legatos audit. Athenienſes victoriam gratulabantur, &, ut captivi Græcorum ſuis reſtituerentur, orabant. Rhodii, & Chii de præſidio querebantur. Omnes ea, quæ deſiderare viſi, impetraverunt. Mitylenæis quoque ob egregiam in partes ſuas fidem, & pecuniam, quam in bellum impenderant, obſides reddidit, & magnam regionem finibus eorum adjecit. Cypriorum quoque Regibus, qui & a Dario defecerant ad ipſum, & oppugnanti Tyrum miſerant claſſem, pro merito honos habitus eſt. Amphoterus deinde claſſis Præfectus ad liberandam

Cre-

Cretam missus (namque & Persarum, & piratarum armis pleraque ejus insulæ obsidebantur) ante omnia mare a piraticis classibus vindicare jussus. Quippe obnoxium prædonibus erat, in bellum utroque Rege converso. His compositis, Herculi Tyrio ex auro crateram cum triginta pateris dicavit. Imminensque Dario iter ad Euphratem pronuntiari jussit.

CAPUT XXII.

Darius Babylone collectas copias, & instructas movet ad Tigrim, quem cum Lyco trajicit, & castra ad Bumellum ponit. Mazæus regionem vastat.

AT Darius, cum ab Ægypto divertisse in Africam hostem comperisset, dubitaverat, utrumne circa Mesopotamiam subsisteret, an interiora Regni sui peteret, haud dubie potentior auctor præsens futurus ultimis gentibus impigre bellum capessendi, quas ægre per Præfectos suos moliebatur. Sed ut idoneis auctoribus fama vulgavit, Alexandrum cum omnibus copiis, quamcumque ipse adisset regionem, petiturum, haud ignarus, quam cum strenuo res esset, omnia longinquarum gentium auxilia Babylonem contrahi jussit. Bactriani, Scythæque, & Indi convenerant. Nam & cæterarum gentium copiæ partibus simul adfuerunt. Cæterum, cum dimidio ferme major esset exercitus, quam in Cilicia fuerat, multis arma deerant: quæ summa cura comparabantur. Equitibus, equisque tegumenta erant ex ferreis laminis, serie inter se connexis. Queis antea præter jacula nihil dederat, scuta, gladiique adjiciebantur, equorumque domandi greges peditibus distributi sunt, ut major pristino esset equitatus. Ingensque (ut crediderat) terror hostium, ducentæ falcatæ quadrigæ, unicum illarum gentium auxilium, sequutæ sunt. Ex summo temone hastæ præfixæ ferro eminebant. Utrinque a jugo ternos direxerant gladios; & inter radios rotarum plura spicula eminebant in adversum. Aliæ deinde falces summis rotarum orbibus hærebant, & aliæ in terram demissæ, quidquid obvium concitatis equis fuisset, amputaturæ. Hoc modo instructo exercitu, ac perarmato, Babylone copias movit. A parte dextra erat Tigris, nobilis fluvius, lævam tegebat Euphrates. Agmen Mesopotamiæ campos impleverat. Tigri deinde superato, cum audisset haud procul abesse hostem, Satropacem Equitum Præfectum cum mille delectis præmisit. Mazæo Prætori sex millia data, quibus hostem transitu amnis arceret: eidem mandatum, ut regionem, quam Alexander esset aditurus, popularetur, atque ureret. Quippe credebat inopia debellari posse, nihil habentem, nisi quod rapiendo occupasset. Ipsi autem commeatus, alii terra, alii Tigri amne subvehebantur. Jam pervenerat ad Arbellam vicum, nobilem sua clade facturus. Hic commeatuum, sarcinarumque majore parte depositâ, Lycum amnem ponte junxit, & per dies quin-

quinque, ſicut ante Euphratem, trajecit exercitum. Inde octoginta fere ſtadia progreſſus, ad alterum amnem (Bumado nomen eſt) caſtra poſuit. Opportuna explicandis copiis regio erat, equitabilis, & vaſta planities. Ne ſtirpes quidem, & brevia virgulta operiunt ſolum: liberque proſpectus oculorum, etiam quæ procul receſſere, permetitur. Itaque, ſi qua campi eminebant, juſſit æquari, totumque faſtigium extendi.

CAPUT XXIII.

Profectio Alexandri ad Euphratem, & Tigrim. Cædes Satropacis.

ALexandro, qui numerum copiarum ejus, quantum procul conjectari poterat, æſtimabant, vix fecerunt fidem, tot millibus cæſis majores copias eſſe reparatas. Cæterum omnis periculi, & maxime multitudinis contemptor, undecimis caſtris pervenit ad Euphratem. Quo pontibus junctо, equites primos ire, phalangem ſequi jubet, Mazæo, qui ad inhibendum tranſitum cum ſex millibus equitum occurrerat, non auſo periculum ſui facere; paucis deinde non ad quietem, ſed ad reparandos animos, diebus datis militi, ſtrenue hoſtem inſequi cœpit, metuens, ne interiora Regni ſui peteret, ſequenduſque eſſet per loca omni ſolitudine, atque inopia vaſta. Igitur quarto die præter Arbelam penetrat ad Tigrim. Tota regio ultra amnem recenti fumabat incendio. Quippe Mazæus, quæcumque adierat, haud ſecus, quam hoſtis urebat. Ac primo caligine, quam fumus effuderat, obſcurante lucem, inſidiarum metu ſubſtitit. Deinde, ut ſpeculatores præmiſſi tuta omnia nuntiaverunt, paucos equitum ad tentandum vadum fluminis præmiſit: cujus altitudo primo ſumma equorum pectora, mox, ut in medium alveum ventum eſt, cervices quoque æquabat. Nec ſane alius ad Orientis plagam tam violentus invehitur, multorum torrentium non aquas ſolum, ſed etiam ſaxa ſecum trahens. Itaque a celeritate, qua defluit, Tigris nomen eſt inditum, quia Perſica lingua Tigrim ſagittam appellant. Igitur pedes, velut diviſus in cornua, circundato equitatu, levatis ſuper capita armis, haud ægre ad ipſum alveum penetrat. Primus inter pedites Rex egreſſus in ripam, vadum militibus manu, quando vox exaudiri non poterat, oſtendit. Sed gradum firmare vix poterant, cum modo ſaxa lubrica veſtigium fallerent, modo rapidior unda ſubduceret. Præcipuus erat labor eorum, qui humeris onera portabant. Quippe, cum ſemetipſos regere non poſſent, in rapidos gurgites incommodo onere auferebantur. Et, dum ſua quiſque ſpolia conſequi ſtudet, major inter ipſos, quam cum amne orta luctatio eſt; cumulique ſarcinarum paſſim fluitantes, pleroſque perculerant. Rex monere, ut ſatis haberent arma retinere, cætera ſe redditurum. Sed neque

que consilium, neque imperium accipi poterat. Obstrepebat hinc metus, præter hunc, invicem natantium mutuus clamor. Tandem, qua leniore tractu amnis aperit vadum, emersere. Nec quidquam præter paucas sarcinas desideratum est. Deleri potuit exercitus, si quis ausus esset vincere. Sed perpetua fortuna Regis avertit inde hostem. Sic Granicum, tot millibus equitum, peditumque in ulteriore stantibus ripa, superavit: sic angustis in Ciliciæ callibus tantam multitudinem hostium. Audaciæ quoque, qua maxime viguit, ratio minui potest, quia nunquam in discrimen venit, an temere feciſſet. Mazæus, si transeuntibus flumen superveniſſet, haud dubie oppressurus fuit incompositos in ripa. Demum etiam per armatos adequitare cœpit. Mille admodum equites præmiserat, quorum paucitate Alexander explorata, deinde contempta, præfectum Pæonum equitum Aristona laxatis habenis invehi jussit. Insignis eo die pugna equitum, & præcipue Aristonis fuit. Præfectum equitatus Persarum Satropacem, directa in gutture hasta, transfixit; fugientemque per medios hostes consequutus ex equo præcipitavit, & obluctanti caput gladio demsit: quod relatum magna cum laude ante Regis pedes posuit. Biduo ibi Rex stativa habuit; in proximum deinde iter pronuntiari jussit.

CAPUT XXIV.

Defectio Lunæ describitur. Inde trepidatio exercitus, & nutatio, ac prope seditio. Ratio defectionis explicata. fausta portenta. Profectio, ignis extinctio, copia frumenti reperta, exploratores capti, vel cæsi.

SEd prima fere vigilia, Luna deficiens primum nitorem sideris sui condidit, deinde sanguinis colore suffuso lumen omne fœdavit. Solicitisque sub ipsum tanti discriminis casum ingens religio, & ex ea formido quædam incussa est. *Diis invitis in ultimas terras trahi se* querebantur. *Jam nec flumina posse adiri, nec sidera pristinum præstare fulgorem. Vastas terras, deserta omnia occurrere. In unius hominis jactationem tot millium sanguinem impendi. Fastidio esse patriam, abdicari Philippum patrem, cælum vanis cogitationibus peti.* Jam prope seditionem res erat, cum ad omnia interritus, Duces, principesque militum frequentes adesse Prætorio, Ægyptiosque Vates, quos cæli, ac siderum peritissimos esse credebat, quid sentirent, expromere jubet. At illi, qui satis scirent, temporum orbes implere destinatas vices, Lunamque deficere, cum aut terram subiret, aut Sole premeretur, rationem quidem ipsis perceptam non edocent vulgus, cæterum affirmant, Solem Græcorum, Lunam esse Persarum; quoties illa deficiat, ruinam, stragemque illis gentibus portendi. Veteraque exempla recensent Persidis Regum, quos adversis Diis pugnasse Lu-

na

næ oſtendiſſet detectio. Nulla res efficacius multitudinem regit, quam ſuperſtitio. Alioqui impotens, ſæva, mutabilis, ubi vana religione capta eſt, melius Vatibus, quam Ducibus ſuis paret. Igitur edita in vulgus Ægyptiorum reſponſa, rurſus ad ſpem, & fiduciam erexere torpentes. Rex impetu animorum utendum ratus, ſecunda vigilia caſtra movit. Dextra Tigrim habebat, a læva montes, quos Gordyæos vocant. Hoc ingreſſo iter, ſpeculatores, qui præmiſſi erant, ſub lucis ortum, Darium adventare nuntiaverunt. Inſtructo igitur milite, compoſito agmine, antecedebat. Sed Perſarum exploratores erant mille ferme, qui ſpeciem magni agminis fecerant. Quippe, ubi explorari vera non poſſunt, falſa per metum augurantur. His cognitis, Rex cum paucis ſuorum aſſequutus agmen refugientium ad ſuos, alios cecidit, alios cepit. Equiteſque præmiſit ſimul ſpeculatum, ſimul ut ignem, quo Barbari cremaverant vicos, extinguerent. Quippe fugientes raptim tectis, acerviſque frumenti injecerant flammas: quæ cum in ſummo hæſiſſent, ad interiora nondum penetraverant. Extincto igitur igne, plurimum frumenti repertum eſt. Copia aliarum quoque rerum abundare cœperunt. Ea res ipſa militi ad perſequendum hoſtem animum incendit: quippe urente, & populante eo terram feſtinandum erat, ne incendio cuncta præriperet. In rationem ergo neceſſitas verſa. Quippe Mazæus, qui antea per otium vicos incenderat, jam fugere contentus, pleraque inviolata hoſti reliquit. Alexander haud longius centum quinquaginta ſtadiis Darium abeſſe compererat. Itaque ad ſatietatem quoque copia commeatuum inſtructus, quatriduo in eodem loco ſubſtitit.

CAPUT XXV.

Darii inſidiatrices literæ deprehenſæ. Mors uxoris Darii, & nuntius de ea ad Darium. Darii lacrymæ, & precatio pro Alexandro caſto, & regio Juvene.

INterceptæ deinde Darii literæ ſunt, quibus Græci milites ſolicitabantur, ut Regem interficerent, aut proderent. Dubitavitque, an eas pro concione recitaret, ſatis confiſus Græcorum quoque erga ſe benevolentiæ, ac fidei. Sed Parmenio deterruit, non eſſe talibus promiſſis imbuendas aures militum, patere vel unius inſidiis Regem, nihil nefas eſſe avaritiæ. Sequutus conſilii auctorem, caſtra movit. Iter facienti, Spado unus ex captivis, qui Darii uxorem comitabantur, deficere eam nuntiat, & vix ſpiritum ducere. Itineris continui labore, animique ægritudine fatigata, inter ſocrus, & virginum filiarum manus collapſa erat, deinde & extincta. Id ipſum nuntians alius ſupervenit. Et Rex haud ſecus, quam ſi parentis ſuæ mors nuntiata eſſet, crebros edidit gemitus. Lacrymiſque obortis, quales Darius profudiſſet,

ſet, in tabernaculum, in quo mater erat Darii, defuncto aſſidens corpori, venit. Hic vero renovatus eſt moeror, ut proſtratam humi vidit. Recenti malo priorum quoque admonita, receperat in gremium adultas virgines, magna quidem mutui doloris ſolatia, ſed quibus ipſa deberet eſſe ſolatio. In conſpectu erat nepos parvulus, ob idipſum miſerabilis, quod nondum ſentiebat calamitatem, maxima ex parte ad ipſum redundantem. Crederes, Alexandrum inter ſuas neceſſitudines flere, & ſolatia non adhibere, ſed quærere. Cibo certe abſtinuit; omnemque honorem funeri patrio Perſarum more ſervavit, dignus hercule, qui nunc quoque tantum manſuetudinis, & continentiæ ferat fructum. Semel omnino eam viderat, quo die capta eſt, nec ut ipſam, ſed ut Darii matrem videret; eximiamque pulchritudinem formæ ejus, non libidinis habuerat incitamentum, ſed gloriæ. E Spadonibus, qui circa Reginam erant, Tyriotes inter trepidationem lugentium elapſus, per eam portam, quæ, quia ab hoſte averſa erat, levius cuſtodiebatur, ad Darii caſtra pervenit: exceptuſque a vigilibus, in tabernaculum Regis perducitur gemens, & veſte lacerata. Quem ut conſpexit Darius, multiplici doloris expectatione commotus, & quid potiſſimum timeret, incertus, *Vultus tuus*, inquit, *neſcio quod ingens malum præfert: ſed cave, miſeri hominis auribus parcas. Didici enim eſſe infelix. Et ſæpe calamitatis ſolatium eſt, noſſe ſortem ſuam. Num, quod maxime ſuſpicor, & loqui timeo, ludibria meorum nuntiaturus es mihi, & (ut credo) ipſis quoque omni triſtiora ſupplicio?* Ad hæc Tyriotes, *Iſtud quidem procul abeſt*, inquit. *Quantuſcunque enim Reginis honor ab iis, qui parent, haberi poteſt, tuis a victore ſervatus eſt. Sed uxor tua paulo ante exceſſit e vita.* Tum vero non gemitus modo, ſed etiam ejulatus totis caſtris exaudiebantur. Nec dubitavit Darius, quin interfecta eſſet, quia nequiſſet contumeliam pati. Exclamatque amens dolore: *Quod ego tantum nefas commiſi, Alexander? quem tuorum propinquorum necavi, ut hanc vicem ſævitiæ meæ reddas? Odiſti me, non quidem provocatus: ſed finge, juſtum intuliſſe te bellum, cum fœminis ergo agere debueras?* Tyriotes affirmare *per Deos patrios, nihil in eam gravius eſſe conſultum: ingemuiſſe etiam Alexandrum morti, & non parcius fleviſſe, quam ipſe lacrymaretur.* Ob hæc ipſe amantis animus in ſolicitudinem, ſuſpicionemque revolutus eſt, deſiderium captivæ profecto a conſuetudine ſtupri ortum eſſe, conjectans. Submotis igitur arbitris, uno duntaxat Tyriote retento, jam non flens, ſed ſuſpirans, *Videsne in te, Tyriote, locum mendacio non eſſe? Tormenta jam hic erunt. Sed ne expectaveris per Deos, ſi quid tui tibi Regis reverentiæ eſt. Num, quod & ſcire expeto, & quærere pudet, auſus eſt & dominus, & juvenis?* Ille quæſtioni corpus offerre, Deos teſtes invocare, caſte, ſancteque habitam

esse Reginam. Tandem, ut fides facta est, vera esse, quæ affirmaret Spado, capite velato diu flevit. Manantibusque adhuc lacrymis, veste ab ore rejecta, ad cælum manus tendens, *Dii patrii*, inquit, *primum mihi stabilite Regnum: deinde, si de me jam transactum est, precor, ne quis Asiæ Rex sit, quam iste tam justus hostis, tam misericors victor.*

CAPUT XXVI.

Ultima Darii legatio ad Alexandrum de pace. Parmenionis consilium ad pacem inclinans propter aurum. Alexandri Regis responsio, se non esse mercatorem. Questus de insidiis, Dario indicit bellum.

11 ITaque, quamquam pace frustra bis petita, omnia in bellum consilia converterat; victus tamen continentia hostis, ad novas pacis conditiones ferendas, decem Legatos cognatorum principes misit. Quos Alexander, concilio advocato, introduci jussit. E quibus maximus natu, *Darium*, inquit, *ut pacem a te jam tertio peteret, nulla vis subegit, sed justitia, & continentia tua expressit. Matrem, conjugem, liberosque ejus, nisi quod sine illo sunt, captos esse non sensit. Pudicitiæ earum, quæ supersunt, curam, haud secus, quam parens, egens, Reginas appellas, speciem pristinæ fortunæ retinere pateris. Vultum tuum video, qualis Darii fuit, cum dimitteremur ab eo. Et illæ tamen uxorem, tu hostem luges. Jam in acie stares, nisi cura te sepulturæ ejus moraretur. Et quid mirum est, si tam ab amico animo pacem petit? Quid opus est armis, inter quos odia sublata sunt? Antea Imperio tuo finem destinabat Halyn amnem, qui Lydiam terminat: nunc, quidquid inter Hellespontum, & Euphratem est, in dotem filiæ offert, quam tibi tradit. Ochum filium, quem habes, pacis, & fidei obsidem retine: matrem, & duas virgines filias redde. Pro tribus corporibus triginta millia talentum auri, precatur, accipias. Nisi moderationem animi tui notam haberem, non dicerem, hoc esse tempus, quo pacem non dare solum, sed etiam occupare deberes. Respice, quantum post te reliqueris, intuere, quantum pelagus. Periculosum est prægrave imperium: difficile est continere, quod capere non possis. Videsne, ut navigia, quæ modum excedunt, regi nequeant? Nescio, an Darius idcirco tam multa amiserit, quia nimiæ opes magnæ jacturæ locum faciunt. Facilius est quædam vincere, quam tueri. Quanto hercule expeditius manus nostræ rapiunt, quam continent! Ipsa mors uxoris Darii te admonere potest, minus jam misericordiæ tuæ licere, quam licuit.* Alexander Legatis excedere tabernaculo jussis, quid placeret, ad consilium refert. Diu nemo, quid sentiret, ausus est dicere, incerta Regis voluntate. Tandem Parmenio, *Ante suasissem*, ait, *ut captivos apud Damascum redimentibus redderes;*

deles; ingentem pecuniam potuisse redigi ex iis, qui multi vincti virorum fortium occupaverant manus. Et nunc magnopere censerem, ut unam anum, & duas puellas, itinerum, agminumque impedimenta, triginta millibus talentis auri permutes. Opimum Regnum occupari posse conditione, non bello. Nec quenquam alium inter Istrum, & Euphratem possedisse terras, ingenti spatio, intervallisque discretas. Macedoniam potius respiceres, quam Bactra, & Indos intuereris. Ingrata oratio Regi fuit. Itaque, ut finem dicendi fecit, *Et ego*, inquit, *pecuniam, quam gloriam mallem, si Parmenio essem. Nunc Alexander, de paupertate securus sum, & me non mercatorem meminisse, sed Regem. Nihil quidem habeo venale: sed fortunam meam utique non vendo. Captivos si placet reddi, honestius dono dabimus, quam pretio remittemus.* Introductis deinde Legatis, ad hunc modum respondit: *Nuntiate Dario, gratiarum actionem apud hostem supervacaneam esse; & me, quae fecerim clementer, & liberaliter, non amicitiae ejus tribuisse, sed naturae meae, nec adversus calamitates, sed adversus hostium vires contendere. Bellum cum captivis, & foeminis gerere non soleo; armatus sit, oportet, quem oderim. Quod si saltem pacem bona fide peteret, deliberarem forsitan, an darem. Verum enim vero, cum modo milites meos literis ad proditionem, modo amicos ad perniciem meam pecunia solicitet; ad internecionem mihi persequendus est, non ut justus hostis, sed ut percussor veneficus. Conditiones vero pacis, quas fertis, si accepero, victorem eum faciunt. Quae post Euphratem sunt, liberaliter donat. Ubi igitur me assamini? nempe ultra Euphratem sum. Summum ergo dotis, quam promittis, terminum castra mea transeunt. Hinc me depellite, ut sciam vestrum esse, quod ceditis. Eadem liberalitate dat mihi filiam suam; nempe quam scio alicui servorum ejus nupturam. Multum vero mihi praestat, si me Mazaeo generum praeponit. Ite, nuntiate Regi vestro, & quae amisit, & quae adhuc habet, praemia esse belli. Hoc regente utriusque terminos Regni, id quenquam habiturum, quod proximae lucis assignatura fortuna est. Et me in Asiam non venisse, ut ab aliis acciperem, sed ut aliis darem. Si secundus, & non par mihi vellet haberi, facerem forsitan, quae petit. Caeterum nec mundus duobus Solibus potest regi, nec duo summa Regna salvo statu terrarum potest habere. Proinde aut deditionem hodie, aut in crastinum bellum paret. Nec aliam sibi, quam expertus est, polliceatur fortunam.* Legati respondent, cum bellum in animo sit, facere eum simpliciter, quod spe pacis non frustraretur: ipsos petere, quamprimum dimittantur ad Regem, eum quoque bellum parare debere. Dimissi nuntiant, adesse certamen. Ille quidem confestim 12
Mazaeum cum tribus millibus equitum ad itinera, quae hostis petiturus erat, occupanda praemisit.

CAPUT XXVII.

Alexander compoſito agmine pergit ad hoſtem. Mazæus iter explorat. Darii copiæ recenſentur.

ALexander, corpori uxoris ejus juſtis perſolutis, omnique graviore comitatu intra eadem munimenta cum modico præſidio relicto, ad hoſtem contendit. In duo cornua diviſerat peditem, in utrunque latus equite circumdato. Impedimenta ſequebantur agmen. Præmiſſum deinde cum Scythis equitibus Menidam jubet explorare, ubi Darius eſſet. At ille, cum Mazæus haud procul conſediſſet, non auſus ultra procedere, nihil aliud, quam fremitum hominum, hinnitumque equorum exaudiſſe nuntiat. Mazæus quoque, conſpectis procul exploratoribus, in caſtra ſe recipit adventus hoſtium nuntius. Igitur Darius, qui in patentibus campis decernere optabat, armari militem jubet, aciemque diſponit. In lævo cornu Bactriani ibant equites, mille admodum. Dahæ totidem, & Arachoſii, Suſiique quatuor millia explebant. Hos centum falcati currus ſequebantur. Proximus quadrigis erat Beſſus, cum octo millibus equitum, item Bactrianis. Maſſagetæ 11. millibus agmen ejus claudebant: pedites his plurium gentium non miſtas, ſed ſuæ quiſque nationis junxerant copias. Perſas deinde cum Mardis, Sogdianiſque Ariobarzanes, & Oriobates ducebant. Illis partibus copiarum Orſines præerat, a ſeptem Perſis oriundus, ad Cyrum quoque nobiliſſimum Regem originem ſui referens. Hos aliæ gentes, ne ſociis quidem ſatis notæ, ſequebantur. Poſt quas quinquaginta quadrigas Phradates magno Caſpianorum agmine antecedebat. Indi, cæterique Rubri maris accolæ, nomina verius, quam auxilia, poſt currus erant. Claudebatur hoc agmen aliis falcatis curribus quinquaginta: queis peregrinum militem adjunxerat. Hunc Armenii, quos Minores vocant, Armenios Babylonii, utroſque Belitæ, & qui montes Coſſæorum incolebant, ſequebantur. Poſt hos ibant Gortuæ, gentes quidem Euboicæ, Medos quondam ſequuti, ſed jam degeneres, & patrii moris ignari. Applicuerat his Phrygas, & Cataonas. Parthienorum deinde gens, incolentium terras, quas nunc Parthi Scythia profecti tenent, claudebant agmen. Hæc ſiniſtri cornu acies fuit. Dextrum tenebat natio majoris Armeniæ, Caduſiique, & Cappadoces, & Syri, & Medi. His quoque falcati currus erant quinquaginta. Summa totius exercitus, equites centum quadraginta quinque millia, pedeſtris acies ſexcenta millia expleverat. Hoc modo inſtructi, decem ſtadia procedunt, juſſique ſubſiſtere, armati hoſtem expectabant.

CA-

CAPUT XXVIII.

Panicus timor militem Alexandri ex vana ſpecie Cæli invadit, quem ſua prudentia Rex excuſſit.

ALexandri exercitum pavor, cujus cauſa non ſuberat, invaſit. Quippe lymphati trepidare cœperunt, omnium pectora occulto metu percurrente. Cæli fulgor tempore æſtivo ardenti ſimilis internitens, ignis præbuit ſpeciem. Flammaſque ex Darii caſtris ſplendere, velut illatas temere præſidiis, credebant. Quod ſi perculſis Mazæus, qui præſidebat itineri, ſuperveniſſet, ingens clades accipi potuit. Ille ſegnis in eo, quem occupaverat, tumulo ſedet, contentus non laceſſi. Alexander, cognito pavore exercitus, ſignum, ut conſiſterent, dari, ante ipſos arma deponere, ac levare corpora jubet, admonens, nullam ſubiti cauſam eſſe timoris, hoſtem procul ſtare. Tandem compotes ſui, pariter arma, & animos recepere. Nec quidquam ex præſentibus tutius viſum eſt, quam in eodem loco caſtra munire.

CAPUT XXIX.

Mazæus cum Perſis collem deſerit, quem Macedo occupat, ibidemque caſtra ponit, unde & aciem hoſtium proſpicit. Fluctuat idem animo. De pugnæ ratione deliberat. Unus contra omnes aperto campo, claro Sole, non noctu more latronum in tenebris pugnandum ſtatuit.

POſtero die Mazæus, qui cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum proſpiciebantur caſtra, conſederat, ſive metu, ſive quia ſpeculari modo juſſus erat, ad Darium rediit. Macedones eum ipſum collem, quem deſeruerat, occupaverunt. Nam & tutior planitie erat, & inde acies hoſtium, quæ in campo explicabatur, conſpici poterat. Sed caligo, quam circa humidi effuderant montes, univerſam quidem rei faciem non abſtulit, cæterum agminum diſcrimina, atque ordinem prohibuit perſpici. Multitudo inundaverat campos; fremituſque tot millium, etiam procul ſtantium aures impleverat. Fluctuare animo Rex, & modo ſuum, modo Parmenionis conſilium ſera æſtimatione perpendere: Quippe eo ventum erat, unde recipi exercitus, niſi victor, aut ſine clade non poſſet. Movebat etiam eum multitudo hoſtium, reſpectu paucitatis ſuæ gentis. Sed interdum reputabat, quantas res cum hac gente geſſiſſet, quantoſque populos fudiſſet. Itaque, cum ſpes metum vinceret, periculoſius bellum differre ratus, ne deſperatio ſuis creſceret, diſſimulato eo, mercenarium equitem ex Pœonia præcedere jubet. Ipſe phalangem, ſicut antea dictum eſt, in duo cornua extenderat. Utrumque cornu equites tegebant. Jamque nitidior lux, diſcuſſa caligine, aciem hoſtium oſtenderat: &

Macedones ſive alacritate, ſive tædio expectationis, ingentem, pugnantium more, edidere clamorem. Redditus & a Perſis, nemora, valleſque circumjectas terribili ſono impleverat. Nec jam contineri Macedones poterant, quin curſu quoque ad hoſtem contenderent. Melius adhuc ratus Alexander in eodem tumulo caſtra munire, vallum jaci juſſit. Strenueque opere perfecto, in tabernaculum, ex quo tota acies hoſtium conſpiciebatur, ſeceſſit. Tum vero univerſa futuri diſcriminis facies in oculis erat. Armis inſignibus equi, virique ſplendebant. Et omnia intentiore cura præparari, ſolicitudo Prætorum agmina ſua interequitantium oſtendebat. Ac pleraque inania, ſicut fremitus hominum, equorum hinnitus, armorum internitentium fulgor, ſolicitam expectatione mentem turbaverant. Igitur, ſive dubius animi, ſive ut ſuos experiretur, conſilium adhibet, quid optimum factu eſſet, exquirens. Parmenio peritiſſimus inter Duces artium belli, furto, non prælio opus eſſe cenſebat. *Intempeſta nocte opprimi poſſe hoſtes. Diſcordes moribus, linguis, ad hæc ſomno, & improviſo periculo territos, quando in nocturna trepidatione coituros? At interdiu primum terribiles occurſuras facies Scytharum, Bactrianorumque; hirta illis ora, & intonſas comas eſſe, præterea eximiam vaſtorum magnitudinem corporum. Vanis, & inanibus militem magis, quam juſtis formidinis cauſis moveri. Deinde tantam multitudinem circumfundi paucioribus poſſe. Non in Ciliciæ angustiis, & inviis callibus, ſed in aperta, & lata planitie dimicandum fore.* Omnes ferme Parmenioni aſſentiebantur. Polypercon haud dubie in eo conſilio poſitam victoriam arbitrabatur. Quem intuens Rex (namque Parmenionem nuper acrius, quam vellet, increpitum, rurſus caſtigare non ſuſtinebat) *Latrunculorum*, inquit, *& ſurum iſta ſolertia eſt, quam præcipitis mihi. Quippe illorum votum unicum eſt, fallere. Meæ vero gloriæ ſemper aut abſentiam Darii, aut anguſtias locorum, aut furtum noctis obſtare non patiar. Palam luce aggredi certum eſt. Malo, me fortunæ pœniteat, quam victoriæ pudeat. Ad hæc illud quoque accedit: vigilias agere Barbaros, & in armis ſtare, ut ne decipi quidem poſſint, compertum habeo. Itaque ad prælium vos parate.* Sic incitatos ad corpora curanda dimiſit.

CAPUT XXX.

Utriuſque Regis ſuprema noctis, quæ pugnam præceſſit, ſolicitudo explicatur.

DArius illud, quod Parmenio ſuaſerat, hoſtem facturum eſſe conjectans, frenatos equos ſtare, magnamque exercitus partem in armis eſſe, ac vigilias intentiore cura ſervari juſſerat. Ergo ignibus tota ejus caſtra fulgebant. Ipſe cum Ducibus, propinquiſque agmina in armis ſtan-

ſtantium circumibat, Solem, & Martem, ſacrumque, & æternum invocans Ignem, ut illis dignam vetere gloria, majorumque monumentis fortitudinem inſpirarent. Et profecto ſi qua Divinæ opis auguria humana mente concipi poſſent, Deos ſtare ſecum, illos nuper Macedonum animis ſubitam incuſſiſſe formidinem, adhuc lymphatos ferri, agique, arma jacientes. Expetere præſides Perſarum Imperii Deos debitas a vecordibus pœnas. Nec ipſum Ducem ſaniorem eſſe. Quippe ritu ferarum prædam modo, quam expeteret, intuentem, in perniciem, quæ ante prædam poſita eſſet, incurrere. Similis apud Macedones quoque ſolicitudo erat; noctemque, velut in eam certamine edicto, metu egerunt. Alexander non alias magis territus, ad vota, & preces Ariſtandrum vocari jubet. Ille in candida veſte verbenas manu præferens, capite velato, præibat preces Regis, Jovem, Minervam, Victoriamque propitiantis. Tunc quidem ſacrificio rite perpetrato, reliquum noctis acquieturus in tabernaculum rediit. Sed nec ſomnum capere, nec quietem pati poterat. Modo e jugo montis aciem in dexterum Perſarum cornu demittere agitabat, modo recta fronte concurrere hoſti, interdum hæſitare, an potius in lævum torqueret agmen. Tandem gravatum animi anxietate corpus altior ſomnus oppreſſit.

CAPUT XXXI.

Alexander alto ſomno merſus, & a Parmenione excitatus, cauſas tam ſecuræ quietis reddit, ſignum dari ad pugnam jubet, Duces ad ſua munia obeunda dimittit.

JAmque luce orta, Duces ad accipienda imperia convenerant, inſolito circa Prætorium ſilentio attoniti. Quippe alias arceſſere ipſos, & interdum morantes caſtigare aſſueverat: tunc ne ultimo quidem rerum diſcrimine excitatum eſſe mirabantur: & non ſomno quieſcere, ſed pavore marcere credebant. Non tamen quiſquam e cuſtodibus corporis intrare tabernaculum audebat. Et jam tempus inſtabat; nec miles injuſſu Ducis aut arma capere poterat, aut in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus, cibum ut caperent, ipſe pronuntiat. Jamque exire neceſſe erat. Tunc demum intrat tabernaculum, ſæpiuſque nomine compellatum, cum voce non poſſet, tactu excitavit. *Multa lux*, inquit, *eſt. Inſtructam aciem hoſtis admovit: tuus miles adhuc inermis expectat imperium. Ubi eſt vigor ille animi tui? nempe excitare vigiles ſoles.* Ad hæc Alexander: *Crediſne, me prius ſomnum capere potuiſſe, quam exonerarem animum ſolicitudine, quæ quietem morabatur?* Signumque pugnæ tuba dari juſſit. Et, cum in eadem admiratione Parmenio perſeveraret, quod ſecurus ſomnum cepiſſet, *Minime*, inquit, *mirum eſt. Ego enim, cum Darius terras u-*

veret, vicos exſcinderet, alimenta corrumperet, potens mei non erans. Nunc vero quid metuam, cum acie decernere paret? Hercule votum meum implevit. Sed hujus quoque conſilii ratio poſtea reddetur. Vos ite ad copias, quibus quiſque præeſt. Ego jam adero, & quid fieri velim, exponam. Raro admodum admonitu amicorum, cum metus diſcriminis aderat, uti ſolebat. Tunc quoque munimento corporis ſumpto proceſſit ad milites.

CAPUT XXXII.

Alexander ſola vultus hilaritate militem excitat ad ſpem victoriæ. Copias in duo cornua diſpertit, ſingulis Duces præficit, alis equitum latera firmat, ſubſidia opportune collocat, aciem verſatilem facit, impedimenta in colle ſeponit. Ipſe dextro, Parmenio ſiniſtro cornu præeſt.

HAud alias tam alacrem viderant Regem, & vultu ejus interrito, certam ſpem victoriæ augurabantur. Atque ille prorupto vallo exire copias jubet, aciemque diſponit. In dextro cornu locati ſunt equites, quos agmen appellant. Præerat his Clytus, cui junxit Philotæ turmas; cæteroſque Præfectos equitum lateri ejus applicuit. Ultima Meleagri ala ſtabat, quam phalanx ſequebatur. Poſt phalangem Argyraſpides erant. His Nicanor Parmenionis filius præerat. In ſubſidiis cum manu ſua Cœnos. Poſt eum Oreſtes, Lynceſteſque. Poſt illos Polypercon, dux peregrini militis. Hujus agminis Amyntas princeps erat. Philagus Balacros regebat, in ſocietatem nuper adſcitos. Hæc dextri cornu facies erat. In lævo Craterus Peloponnenſium equites habebat, Achæorumque, & Locrenſium, & Maleon turmis ſibi adjunctis. Hos Theſſali equites claudebant, Philippo duce. Peditum acies equitatu tegebatur. Frons lævi cornu hæc erat. Sed, ne circuiri poſſet a multitudine, ultimum agmen valida manu cinxerat. Cornua quoque ſubſidiis firmavit, non recta fronte, ſed a latere poſitis, ut, ſi hoſtis circumvenire aciem tentaſſet, parata pugnæ forent. Hic Agriani erant, quibus Attalus præerat, adjunctis ſagittariis Cretenſibus. Ultimos ordines avertit a fronte, ut totam aciem orbe munire. Illyrii hic erant, adjuncto milite mercede conducto. Thracas quoque ſimul objecerat leviter armatos. Adeoque aciem verſatilem poſuit, ut, qui ultimi ſtabant, ne circuirentur, verti tamen, & in frontem circumagi poſſent. Itaque non principia, quam latera, non latera munitiora fuere, quam terga. His ita ordinatis præcipit, ut, ſi falcatos currus cum fremitu Barbari emitterent, ipſi laxatis ordinibus impetum occurrentium ſilentio exciperent, haud dubius, ſine noxa tranſcurſuros, ſi nemo ſe opponeret: ſin autem ſine fremitu immiſiſſent, eos ipſi clamore terrerent, pavidoſque equos telis utrinque ſuffoderent. Qui cornibus præerant,

erant, extendere ea jussi, ita ut nec circumvenirentur, si arctius starent, nec tamen mediam aciem exinanirent. Impedimenta cum captivis, inter quos mater, liberique Darii custodiebantur, haud procul ab acie in edito colle constituit, modico præsidio relicto. Lævum cornu, sicut alias, Parmenioni tuendum datum: ipse in dextro stabat.

CAPUT XXXIII.

Ante prælium Bion transfuga nuntiat Alexandro, tribulos ab hoste esse humi defossos contra equitatum. Alexander interequitat ordines, & singulos hortatur ad prælium.

NOndum ad teli jactum pervenerant, cum Bion quidam transfuga, quanto maximo cursu potuerat, ad Regem pervenit, nuntians, murices ferreos in terram defodisse Darium, qua hostem equites emissurum esse credebat, notatumque certo signo locum, ut fraus evitari a suis posset. Asservari transfuga jusso, Duces convocat; expositoque, quod nuntiatum erat, monet, ut regionem monstratam declinent, equitemque periculum edoceant. Cæterum hoc tantus exercitus exaudire non poterat, usum aurium intercipiente fremitu duorum agminum: sed in conspectu omnium, Duces, & proximum quemque interequitans alloquebatur. *Emensis tot*
14 *serras in spem victoriæ, de qua dimicandum foret, hoc unum superesse discrimen. Granicum hic amnem, Ciliciæque montes, & Syriam, Ægyptumque prætereuntibus raptas, ingentia spei, gloriæque incitamenta* referebat. *Reprehensos ex fuga Persas pugnaturos, quia fugere non possent, tertium diem jam metu exangues, armis suis oneratos, in eodem vestigio hærere. Nullum desperationis illorum majus indicium esse, quam quod urbes, quod agros suos urerent, quidquid non corrupissent, hostium esse confessi. Nomina modo vana gentium ignotarum ne extimescerent. Neque enim ad belli discrimen pertinere, qui ab his Scythæ, quive Cadusii appellentur. Ob id ipsum, quod ignoti essent, ignobiles esse. Numquam ignorari viros fortes: at imbelles ex latebris suis erutos, nihil præter nomina afferre. Macedones virtute assequutos, ne quis toto orbe locus esset, qui tales viros ignoraret. Intuerentur Barbarorum inconditum agmen, alium nihil præter jaculum habere, alium funda saxa librare, paucis justa arma esse. Itaque illinc plures stare, hinc plures dimicaturos. Nec postulare se, ut fortiter capesserent prælium, ni ipse cæteris fortitudinis fuisset exemplum. Se ante prima signa dimicaturum. Spondere pro se, quot cicatrices, totidem corporis decora. Scire ipsos unum pene se prædæ communis exsortem in illis colendis, ornandisque usurpare victoriæ præmia. Hæc se fortibus viris dicere. Si qui dissimiles eorum essent, illa fuisse dicturum, perveniss*e eo,

unde fugere non poſſent, tot terrarum ſpatia emenſis, tot amnibus, montibuſque poſt tergum objectis, iter in patriam, & Penates manu eſſe faciendum. Sic Duces, ſic proximi militum inſtincti ſunt.

CAPUT XXXIV.

Darius ſublimis curru, prolixa oratione hortatur ſuos ad prælium. Contemnit paucitatem hoſtis, omnia ſibi favere, locum, equitatum, copias inſtructiſſimas. Fugæ quoque hoſti, non ſibi, præcluſos aditus. Rogat poſtremo Indigetes Deos, ut adeſſe præliantibus velint, & Perſarum Regnum tueri.

DArius in lævo cornu erat, magno ſuorum agmine, delectis equitum, peditumque ſtipatus. Contempſeratque paucitatem hoſtis, vanam aciem eſſe extentis cornibus ratus. Cæterum, ſicut curru eminebat, dextra, lævaque ad circumſtantium agmina oculos, manuſque circumferens, *Terrarum*, inquit, *quas Oceanus hinc alluit, illinc claudit Helleſpontus, paulo ante domini, jam non de gloria, ſed de ſalute, &, quod ſaluti præponitis, de libertate pugnandum eſt. Hic dies Imperium, quo nullum amplius vidit ætas, aut conſtituet, aut finiet. Apud Granicum minima virium parte cum hoſte certavimus. In Cilicia victos Syria poterat excipere. Magna munimenta Regni Tigris, atque Euphrates erant. Ventum eſt eo, unde pulſis ne fugæ quidem locus eſt. Omnia tam diutino bello exhauſta poſt tergum ſunt. Non incolas ſuos urbes, non cultores habent terræ. Conjuges quoque, & liberi ſequuntur hanc aciem, parata hoſtibus præda, niſi pro chariſſimis pignoribus corpora opponimus. Quod mearum fuit partium, exercitum, quem pene immenſa planities vix caperet, comparavi, equos, arma diſtribui, commeatus, ne tantæ multitudini deeſſent, providi, locum, in quo acies explicari poſſet, elegi. Cætera in veſtra poteſtate ſunt. Audete modo vincere, famamque, infirmiſſimum adverſus fortes viros telum, contemnite. Temeritas eſt, quam adhuc pro virtute ſimuliſtis. Quæ ubi primum impetum effudit, velut quædam animalia amiſſo aculeo, torpet. Hi vero campi deprehendere paucitatem, quam Ciliciæ montes abſconderant. Videtis ordines raros, cornua extenta, mediam aciem vanam, & exhauſtam. Nam ultimi, quos locavit averſos, terga jam præbent. Obteri mehercule equorum ungulis poſſunt, etiamſi nil præter faleatos curſus emiſero. Et bello vicerimus, ſi vincimus prælio. Nam ne illis quidem ad fugam locus eſt. Hinc Euphrates, illinc Tigris prohibet incluſos. Et, quæ antea pro illis erant, in contrarium converſa ſunt. Noſtrum mobile, & expeditum agmen eſt, illud præda grave. Implicatos ergo ſpoliis noſtris trucidabimus; eademque res & cauſa victoriæ erit, & fructus. Quod ſi quem e vobis nomen gentis movet,*

cogi-

cogitet, Macedonum illic arma esse, non corpora. Multum enim sanguinis invicem hausimus, & semper gravior in paucitate jactura est. Nam Alexander quantuscunque ignavis, & timidis videri potest, unum animal est, &, si quid mihi creditis, temerarium, & vecors, adhuc nostro pavore, quam sua virtute, felicius. Nihil autem potest esse diuturnum, cui non subest ratio. Licet felicitas adspirare videatur, tamen ad ultimum temeritati non sufficit. Præterea breves, & mutabiles vices rerum sunt, & fortuna nunquam simpliciter indulget. Forsitan ita Deorum fata ordinaverunt, ut Persarum Imperium, quod secundo cursu per CCXXX. annos ad summum fastigium evexerant, magno motu concuterent magis, quam affligerent, admonerentque nos fragilitatis humanæ, cujus nimia in prosperis rebus oblivio est. Modo Græcis ultro bellum inferebamus; nunc in sedibus nostris propulsamus illatum. Jactamur invicem varietate fortunæ. Videlicet Imperium, quia mutuo affectamus, una gens non capit. Cæterum etiamsi spes non subesset, necessitas tamen stimulare deberet. Ad extrema perventum est. Matrem meam, duas filias, Ochum in spem hujus Imperii genitum, illos Principes, illam sobolem Regiæ stirpis, duces vestros, Regum instar vinctos habet: nisi, quod in vobis est, ipse ego majore parte captivus sum. Eripite viscera mea ex vinculis, restituite mihi pignora, pro quibus ipse mori non recuso. Parentem, liberos (nam conjugem in illo carcere amisi,) credite nunc omnes tendere ad vos manus, implorare patrios Deos, opem vestram, misericordiam, fidem exposcere, ut servitute, ut compedibus, ut precario victu ipsos liberetis. An creditis æquo animo iis servire, quorum Reges esse fastidiunt? Video admoveri hostium aciem: sed quo propius discrimen accedo, hoc minus his, quæ dixi, possum esse contentus. Precor vos per Deos patrios, æternumque Ignem, qui præfertur altaribus, fulgoremque Solis intra fines Regni mei orientis, per æternam memoriam Cyri, qui ademptum Medis, Lydisque Imperium primus in Persidem intulit, vindicate ab ultimo dedecore nomen, gentemque Persarum. Ite alacres, & spe pleni, ut, quam gloriam accepistis a majoribus vestris, posteris relinquatis. In dextris vestris jam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quisquis contempserit, timidissimum quenque consequitur. Ipse non patrio more solum, sed etiam, ut conspici possim, curru vehor: nec recuso, quominus imitemini me, sive fortitudinis exemplum, sive ignaviæ fuerq.

CAPUT XXXV.

Alexander in Darium, hic in Alexandrum ducit agmen, in quem simul & falcatos currus non sine strage immisit. Mazæus Persa Alexandri impedimenta invadit; quæ negligenda Alexander in præsens edicit. Prudentia Sysigambis laudatur.

15 INterim Alexander, ut est demonstratum a transfuga, cum insidiarum locum circumiret, & Dario, qui lævum cornu tuebatur, occurreret, agmen obliquum incedere jubet. Darius quoque eodem suum obvertit, Bessо admonito, ut Massagetas equites in lævum Alexandri cornu invehi juberet. Ipse ante se falcatos currus habebat, quos signo dato universos in hostem effudit. Ruebant laxatis habenis aurigæ, quo plures, nondum satis proviso impetu, obtererent. Alios ergo hastæ multum ultra temonem eminentes, alios ab utroque latere demissæ falces laceravere. Nec sensim Macedones cedebant, sed effusa fuga turbaverant ordines. Mazæus quoque perculsis metum incussit, mille equitibus ad diripienda hostis impedimenta circumvehi jussis, ratus, captivos quoque, qui simul asservabantur, rupturos vincula, cum suos appropinquantes vidissent. Non fefellerat Parmenionem, qui in lævo cornu erat. Propere igitur Polydamanta mittit ad Regem, qui & periculum ostenderet, &, quid fieri juberet, consuleret. Ille, audito Polydamante, *Abi, nuntia*, inquit, *Parmenioni, si acie vicerimus, non nostra solum nos recuperaturos, sed omnia, quæ hostium sunt, occupaturos. Proinde non est, quod quidquam virium subducat ex acie; sed, ut me, & Philippo patre dignum est, contempto sarcinarum damno, fortiter dimicet.* Interim Barbari impedimenta turbaverant. Cæsisque plerisque custodum, captivi, vinculis ruptis, quidquid obvium erat, quo armari possent, rapiunt, & aggregati suorum equitibus, Macedonas ancipiti circumventos malo invadunt. Lætique circa Sysigambim, vicisse Darium, ingenti cæde prostratos hostes, ad ultimum etiam impedimentis exutos nuntiant. Quippe eandem fortunam ubique esse credebant, & victores Persas ad prædam discurrisse. Sysigambis, hortantibus captivis, ut animum a mœrore allevaret, in eodem, quo antea fuit, perseveravit. Non vox ulla excidit ei, non oris color, vultusve mutatus est, sed sedit immobilis, credo præcoce gaudio verita fortunam irritare; adeo ut, quid mallet, intuentibus eam fuerit incertum.

CA-

CAPUT XXXVI.

Ad impedimenta Alexandri ingens certamen eſt. Menidas a Scythis fugatur, cui Aretes ſuccurrit. Falcati currus cum aurigis præter paucos ſuperati, ultimam tamen aciem Alexandri lacerant. Aretes a Bactrianis in fugam vertitur, qui triumphum ante victoriam canunt. Alexander dextrum cornu Darii invadit. Prope circumventus defenditur ab Agrianis. Pugnatur utrinque ſumma ope, ſummis viribus. Alexandro felix omen aquilæ objicitur. Auriga Darii occiditur. Lævo ejus cornu in fugam verſo, & ipſe deliberat de fuga, aut nece ſibi inferenda; quam imminente Alexandro fugæ poſtponit. Quem perſequitur Macedo, nec aſſequitur.

INter hæc Amyntas, Præfectus equitum Alexandri, cum paucis turmis opem impedimentis laturus advenerat, incertum, ſuo ne conſilio, an Regis imperio. Sed non ſuſtinuit Caduſiorum, Scytharumque impetum. Quippe vix tentato certamine, effugit ad Regem, amiſſorum impedimentorum teſtis magis, quam vindex. Jam conſilium Alexandri vicerat dolor; &, ne cura recûperandi ſua militem a prælio averteret, non immerito verebatur. Itaque Aretem, ducem haſtatorum (Sariſſophoros vocabant) adverſus Scythas mittit. Inter hæc currus, qui circa prima ſigna turbaverant aciem, in phalangem invecti erant. Macedones confirmatis animis in medium agmen accipiunt. Vallo ſimilis acies erat. Junxerant haſtas, & ab utroque latere temere incurrentium ilia ſuffodiebant. Circuire deinde currus, & propugnatores præcipitare cœperunt. Ingens ruina equorum, aurigarumque aciem compleverat. Hi territos regere non poterant. Equi crebra jactatione cervicum, non jugum modo excuſſerant, ſed etiam currus everterant: vulnerati interfectos trahebant. Nec conſiſtere territi, nec progredi debiles poterant. Paucæ tamen evaſere quadrigæ in ultimam aciem, iis, quibus inciderunt, miſerabili morte conſumptis. Quippe amputata virorum membra humi jacebant; & quia calidis adhuc vulneribus aberat dolor, trunci quoque, & debiles arma non omittebant, donec multo ſanguine effuſo exanimati procumberent. Interim Aretes, Scytharum, qui impedimenta diripiebant, Duce occiſo, gravius territis inſtabat. Supervenere deinde miſſi a Dario Bactriani, pugnæque vertere fortunam. Multi ergo Macedonum primo impetu obtriti ſunt: plures ad Alexandrum refugerunt. Tum Perſæ clamore ſublato, qualem victores ſolent edere, ferociter in hoſtem, quaſi ubique profligatum, incurrunt. Alexander territos caſtigare, adhortari, prælium, quod jam elanguerat, ſolus accendere; confirmatiſque tandem animis ire in hoſtem jubet. Rarior acies erat in dextro cornu Perſarum. Namque inde

Ba-

Bactriani deceſſerant ad opprimenda impedimenta. Itaque Alexander laxatos ordines invadit, & multa cæde hoſtium invehitur. At qui in lævo cornu erant Perſæ, ſpe poſſe eum includi, agmen ſuum a tergo dimicantis opponunt. Ingenſque periculum in medio hærens adiſſet, ni equites Agriani, calcaribus ſubditis, circumfuſos Regi Barbaros adorti eſſent, averſoſque cædendo in ſe obverti coegiſſent. Turbata erat utraque acies. Alexander & a fronte, & a tergo hoſtem habebat: qui averſo ei inſtabant, ab Agrianis militibus premebantur. Bactriani, impedimentis hoſtium direptis, reverſi ordines ſuos recuperare non poterant. Plura ſimul abrupta a cæteris agmina, ubicumque alium alii fors miſcuerat, dimicabant. Duo Reges junctis prope agminibus prælium accendebant. Plures Perſæ cadebant: par ferme utrinque numerus vulnerabatur. Curru Darius, Alexander equo vehebatur. Utrumque delecti tuebantur, ſui immemores: quippe amiſſo Rege nec volebant ſalvi eſſe, nec poterant. Nam ante oculos ſui quiſque Regis mortem occumbere ducebat egregium. Maximum tamen periculum adibat, qui maxime tuebatur: quippe ſibi quiſque cæſi Regis expetebat decus. Cæterum, ſive ludibrium oculorum, ſive vera ſpecies fuit, qui circa Alexandrum erant, vidiſſe ſe crediderunt paululum ſuper caput Regis placide volantem aquilam, non ſonitu armorum, non gemitu morientium territam. Diuque circa equum Alexandri, pendenti magis, quam volanti ſimilis apparuit. Certe vates Ariſtander alba veſte indutus, & dextra præferens lauream, militibus in pugnam intentis avem monſtravit, haud dubium victoriæ auſpicium. Ingens ergo alacritas, ac fiducia paulo ante territos accendit ad pugnam, utique poſteaquam auriga Darii, qui ante ipſum ſedens equos regebat, haſta transfixus eſt. Nec aut Perſæs, aut Macedones dubitavere, quin ipſe Rex eſſet occiſus. Lugubri ergo ululatu, & incondito clamore, gemituque totam fere aciem adhuc æquo Marte pugnantium turbavere. Cognati Darii, & armigeri, lævumque tuentes cornu, in fugam effuſi deſtituerant currum, quem a dextra parte ſtipati in medium agmen receperunt. Dicitur acinace ſtricto Darius dubitaſſe, an fugæ dedecus honeſta morte vitaret. Sed eminens curru, nondum omnem ſuorum aciem prælio excedentem deſtituere erubeſcebat. Dumque inter ſpem, & deſperationem hæſitat, ſenſim Perſæ cedebant, & laxaverant ordines. Alexander, mutato equo (quippe plures fatigaverat) reſiſtentium ora fodiebat, fugientium terga. Jamque non pugna, ſed cædes erat, cum Darius quoque currum ſuum in fugam vertit. Hærebat in tergis fugientium victor, ſed proſpectum oculorum nubes pulveris, quæ ad cælum ferebatur, abſtulerat. Ergo haud ſecus, quam in tenebris errabant, ad ſonum notæ vocis, ut ſignum ſubinde coeuntes. Exaudiebant tamen

ſtre-

ſtrepitus habenarum, quibus equi currum vehentes identidem verberabantur. Hæc ſola fugientis veſtigia excepta ſunt.

CAPUT XXXVII.

Parmenionis lævum cornu a Mazæo adeo urgetur, ut fugam jam circumſpectet. Petit auxilium ab Alexandro, qui Darium fugientem perſequebatur. Siſtit agmen indignabundus. Mazæus intellecto, Darium fugere, mittit pugnam, & ipſe perculſus metu, tergum vertit. Darius media nocte Arbelam pervenit. Deſcribitur inde clades, & ſtrages cadentium, fugientium, perſequentium, & immenſa hoſtium ſitis.

AT in lævo Macedonum cornu, quod Parmenio, ſicut ante dictum eſt, tuebatur, longe alia fortuna utriuſque partis res gerebatur. Mazæus cum omni ſuorum equitatu vehementer invectus, urgebat Macedonum alas. Jamque abundans multitudine aciem circumvehi cœperat, cum Parmenio equites nuntiare jubet Alexandro, in quo diſcrimine ipſi eſſent: niſi mature ſubveniretur, non poſſe ſiſti fugam. Jam multum viæ proceſſerat Rex, imminens fugientium tergis, cum a Parmenione triſtis nuntius venit. Refrenare equos juſſi, qui vehebantur, agmenque conſtitit, frendente Alexandro, eripi ſibi victoriam e manibus, & Darium felicius fugere, quam ſequi ſe. Interim ad Mazæum ſuperati Regis fama pervenerat. Itaque quamquam validior erat, fortuna tamen partium territus, perculſis languidius inſtabat. Parmenio ignorabat quidem cauſam ſua ſponte pugnæ reniſſæ, ſed occaſione vincendi ſtrenue eſt uſus. Theſſalos equites ad ſe vocari jubet. *Ecquid*, inquit, *videtis iſtos, qui ferociter modo inſtabant, pedem referre ſubito pavore perterritos? Nimirum nobis quoque Regis noſtri fortuna vicit: omnia Perſarum eade ſtrata ſunt. Quid ceſſatis? an ne fugientibus quidem pares eſtis?* Vera dicere videbatur, & ſpes languentes quoque erexerat. Subditis calcaribus proruere in hoſtem. Et illi jam non ſenſim, ſed citato gradu recedebant: nec quidquam fugæ, niſi quod terga nondum verterant, deerat. Parmenio tamen ignarus, quænam in dextro cornu fortuna Regis eſſet, repreſſit ſuos. Mazæus, dato fugæ ſpatio, non recto itinere, ſed majore, & ob id tutiore circuitu, Tigrim ſuperat, & Babylonem cum reliquiis devicti exercitus intrat. Darius paucis fugæ comitibus ad Lycum amnem contenderat. Quo trajecto dubitavit, an ſolveret pontem; quippe hoſtem jam affore nuntiabatur. Sed tot millia ſuorum, quæ nondum ad amnem pervenerant, ponte reciſo, prædam hoſtis fore videbat. Abeuntem, cum intactum ſineret pontem, dixiſſe conſtat, *Malle inſequentibus iter dare, quam auferre fugientibus*. Ipſe ingens ſpatium fuga emenſus, media fere nocte Arbelam pervenit. Quis tot

16

ludi-

ludibria fortunæ, ducum, agminumque cædem multiplicitem, devictorum fugam, clades nunc singulorum, nunc universorum, aut animo assequi queat, aut oratione complecti? propemodum sæculi res in unum illum diem fortuna cumulavit. Alii qua brevissimum patebat iter, alii diversos saltus, & ignotos sequentibus calles petebant. Eques, pedesque confusi sine duce, armatis inermes, integris debiles implicabantur. Deinde misericordia in metum versa, qui sequi non poterant, inter mutuos gemitus deserebantur. Sitis præcipue fatigatos, & saucios exurebat. Passimque omnibus rivis prostraverant corpora, præterfluentem aquam hianti ore captantes. Quam cum diu avide turbidam hausissent, tendebantur extemplo præcordia premente limo. Resolutisque, & torpentibus membris, cum superveniisset hostis, novis vulneribus excitabantur. Quidam, occupatis proximis rivis, diverterant longius, ut, quicquid occulti humoris usquam manaret, exciperent. Nec ulla adeo avia, & sicca lacuna erat, quæ vestigantium sitim falleret. E proximis vero itineri vicis senum ululatus, fœminarumque exaudiebantur, barbaro ritu Darium adhuc Regem clamantium.

CAPUT XXXVIII.

Persæ per fugam Lyco mersi, tantum aquæ hauserunt, uti plerique nunquam amplius sitirent. Alexander suos cohibet porro insequi volentes, parcerent ferro, servarent vires meliori fortunæ; vertitque aciem ad Parmenionem, quem laborare acceperat. Ipse in ipso reditu ultimum incurrit periculum, quod sola virtute, fusis hostibus, qui se se conglobaverant, evasit. Parmenio interim & ipse vicit. Numerantur utrinque cæsi. Laudatur Alexander, & soli prope victoria tribuitur. Nictantur præcipui Duces, Hephæstio, Cœnos, Perdiccas, Menides. Additur epiphonema, Regem dignum tali milite, & militem tali Rege.

ALexander, ut supra dictum est, inhibito suorum cursu, ad Lycum amnem pervenerat. Ubi ingens multitudo fugientium oneraverat pontem, & plerique, cum hostis urgeret, in flumen se præcipitaverant, gravesque armis, & prælio, ac fuga defatigati, gurgitibus hauriebantur. Jamque non pons modo fugientes, sed ne amnis quidem capiebat, agmina sua improvide subinde cumulantes. Quippe, ubi intravit animos pavor, id solum metuunt, quod primum formidare cœperunt. Alexander, instantibus suis, abeuntem hostem sequi permitteret, hebetia tela esse, & manus fatigatas, tantoque cursu corpora exhausta, & præceps in noctem diei tempus causatus est. Revera de lævo cornu, quod adhuc in acie stare credebat, solicitus, reverti ad ferendam opem suis statuit. Jamque signa converterat, cum equites

a Par-

a Parmenione miſſi, illius quoque partis victoriam nuntiant. Sed nullum eo die majus periculum adiit, quam dum copias reducit in caſtra. Pauci enim, & incompoſiti ſequebantur, ovantes victoria, quippe omnes hoſtes aut in fugam effuſos, aut in acie cecidiſſe credebant; cum repente ex adverſo apparuit agmen equitum, qui primo inhibuere curſum, deinde, Macedonum paucitate conſpecta, turmas in obvios concitaverunt. Ante ſigna Rex ibat, diſſimulato magis periculo, quam ſpreto. Nec defuit ei perpetua in dubiis rebus felicitas. Namque Præfectum equitatus, avidum certaminis, & ob id ipſum incautius in ſe ruentem, haſta transfixit. Quo ex equo lapſo, proximum, ac deinde plures eodem telo confodit. Invaſere turbatos amici quoque. Nec Perſæ inulti cadebant, quippe non univerſæ acies, quam hæ tumultuariæ manus, vehementius iniere certamen. Tandem Barbari, cum obſcura luce fuga tutior videretur eſſe, quam pugna, diverſis agminibus abiere. Rex extraordinario periculo defunctus, incolumes ſuos reduxit in caſtra. Cecidere Perſarum, quorum numerum victores inire potuerunt, millia XL. Macedonum minus, quam CCC. deſiderati ſunt. Cæterum hanc victoriam Rex majore ex parte virtuti, quam fortunæ ſuæ debuit. Animo, non (ut antea) loco vicit. Nam & aciem peritiſſime inſtruxit, & promptiſſime ipſe pugnavit, & magno conſilio jacturam ſarcinarum, impedimentorumque contempſit, cum in ipſa acie ſummum rei videret eſſe diſcrimen, dubioque adhuc pugnæ eventu, pro victore ſe geſſit. Perculſos deinde hoſtes fudit: fugientes, quod in illo ardore animi vix credi poteſt, prudentius, quam avidius perſequutus eſt. Nam, ſi parte exercitus adhuc in acie ſtante, inſtare cedentibus perſeveraſſet, aut ſua culpa victus eſſet, aut aliena virtute viciſſet. Jam ſi multitudinem equitum occurrentium extimuiſſet, victori aut fœde fugiendum, aut miſerabiliter cadendum fuit. Ne Duces quidem copiarum ſua laude fraudandi ſunt. Quippe vulnera, quæ quiſque excepit, indicia virtutis ſunt. Hephæſtionis brachium haſta ictum eſt: Perdiccas, ac Cænos, & Menides ſagittis prope occiſi. Et ſi vere æſtimare Macedonas, qui tunc erant, volumus, fatebimur & Regem talibus miniſtris, & illos tanto Rege fuiſſe digniſſimos.

LIBER QUINTUS.

SYNOPSIS.

Darius in Mediam cum ſuis profugit. Alexander Arbela potitur: Babylonem a Mazæo deditam cum Mazæo in fidem accipit, urbemque cum triumpho ingreditur. Babylon, & civium mores deſcribuntur. Amyntas Andromenis ſupplementum militum ex Græcia adducit. Rex ludos militares committit. Suſa deduntur, ubi theſaurus Darii exhauſtus, tricies millies centena millia Philippeorum, ut Barbari vocant, triginta milliones talentorum. Rex Syſigambem ſolatur, & illius deprecatu victis Uxiis parcit. Perſidem intrare conatus, ab Ariobarzane Satrapa repellitur. Ubi Alexandri deprehenſa hæſit felicitas. Duce tandem Lycio, per invia, & avia penetrat. Araxem amnem ſuperat; ſupplices Græcos, & captivos liberat; captam Perſepolim exhaurit. Septuagies bis millies centena millia aureorum in ærarium redigit; quibus ex Parſagadis tricies ſexies centena millia addit. Inde Mardos ſubigit: redit Perſepolim, urbemque cum Regia, ſuaſu Thaidis, incendio delet. Hinc Mediam accepto ſupplemento intrat. Darius Ecbatanis pugnæ ſe rurſum accingit, ad quam ſuos hortatur. Nabarzanes, & Beſſus in Darii exitium conjurant. Græcus miles Regem tueri conatur. Capitur Rex, vulneratur, deſtituitur a ſuis, a Macedone ſpirans reperitur, extinguitur: quod in Curtio deletum eſt.

CAPUT I.

Dilata rerum in Europa geſtarum narratione, fugam, & conſilia Darii explicat.

QUæ interim ductu, imperioque Alexandri vel in Græcia, vel Illyriis, ac Thracia geſta ſunt, ſi quæque ſuis temporibus reddere voluero, interrumpendæ ſunt res Aſiæ, quas utique ad fugam, mortemque Darii univerſas in conſpectum dari, & ſicut inter ſe cohærent, ita opere ipſo conjungi, haud paulo aptius videri poteſt. Igitur, quæ prælio apud Arbelam conjuncta ſunt, ordiar dicere. Darius media fere nocte Arbelam pervenit, eodemque magnæ partis amicorum ejus, ac militum fugam fortuna compulerat. Quibus convocatis, exponit, *haud dubitare ſe, quin Alexander celeberrimas urbes, agroſque*

que omni copia rerum abundantes petiturus eſſet ; prædam opimam, paratamque ipſum, & milites ejus ſpectare. Id ſuis rebus tali in ſtatu ſaluti fore ; quippe ſe deſerta cum expedita manu petiturum. Ultima Regni adhuc intacta eſſe : inde bello vires haud ægre reparaturum. Occuparet ſane Gazam avidiſſima gens, & ex longa fame ſatiaret ſe auro, mox futura prædæ ſibi. Didiciſſe uſu, pretioſam ſupellectilem, pelliceſque, & ſpadonum agmina, nihil aliud fuiſſe, quam onera, & impedimenta. Eadem trahentem Alexandrum, quibus antea viciſſet, inferiorem fore. Plena omnibus deſperationis videbatur oratio: quippe Babylonem urbem opulentiſſimam dedi cernentibus, jam Suſa, jam cætera ornamenta Regni, cauſamque belli, victorem occupaturum. At ille docere pergit, *non ſpecioſa dictu, ſed uſu neceſſaria in rebus adverſis ſequenda eſſe. Ferro geri bella, non auro ; viris, non urbium tectis : omnia ſequi armatos. Sic majores ſuos perculſos in principio rerum, celeriter priſtinam reparaſſe fortunam.* Igitur ſive confirmatis eorum animis, ſive imperium magis, quam conſilium ſequentibus, Mediæ fines ingreſſus eſt.

CAPUT II.

Prædæ bello captæ, & Tigris, & Euphratis fluminum deſcriptio.

PAulo poſt Alexandro Arbela traditur, Regia ſupellectili, ditique gaza repleta. Quatuor millia talentum fuere : præterea pretioſæ veſtes, totius (ut ſupra dictum eſt) exercitus opibus in illam ſedem congeſtis. Ingruentibus deinde morbis, quos odor cadaverum totis jacentium campis vulgaverat, maturius caſtra movit. Euntibus aperit ſe a parte leva Arabia odorum fertilitate nobilis regio, campeſtre iter eſt. Inter Tigrim, & Euphratem jacentia tam uberi, & pingui ſolo, ut a paſtu repelli pecora dicantur, ne ſatietas perimat. Cauſa fertilitatis eſt humor, qui ex utroque amne manat, toto fere ſolo propter venas aquarum reſudante. Ipſi amnes ex Armeniæ montibus profluunt, ac magno deinde aquarum divortio iter, quod cœpere, percurrunt. Duo millia, & quingenta ſtadia emenſi ſunt, qui ampliſſimum intervallum circa Armeniæ montes notaverunt. Iidem cum Mediæ, & Gordianorum terras ſecare cœperunt, paulatim in arctius coeunt : &, quo longius manant, hoc anguſtius inter ſe ſpatium terræ relinquunt. Vicini maxime ſunt his campis, quos incolæ Meſopotamiam appellant : Mediam namque ab utroque latere concludunt. Iidem per Babyloniorum fines in Rubrum mare irrumpunt. Alexander quartis caſtris ad Mennin urbem pervenit. Caverna ibi eſt, ex qua fons ingentem vim bituminis effundit, adeo, ut ſatis conſtet, Babylonios muros ingentis operis hujus fontis bitumine interlitos fuiſſe.

CA-

CAPUT III.

Alexander Babylonem ultro se dedentem ingreditur, & ab tota civitate effusa lætus excipitur.

CÆterum Babylonem procedenti Alexandro, Mazæus, qui ex acie in urbem eam confugerat, cum adultis liberis supplex occurrit, urbem, seque dedens. Gratus adventus ejus Regi fuit: quippe magni operis futura erat obsidio tam munitæ urbis. Ad hoc vir illustris, & manu promptus, famaque etiam proximo prælio celebris, & cæteros ad deditionem sui incitaturus exemplo videbatur. Igitur hunc quidem benigne cum liberis excepit. Cæterum quadrato agmine, quod ipse ducebat, velut in aciem irent, ingredi suos jubet. Magna pars Babyloniorum constiterat in muris, avida cognoscendi novum Regem. Plures obviam egressi sunt. Inter quos Bagophanes, arcis, & Regiæ pecuniæ custos, ne studio a Mazæo vinceretur, totum iter floribus, coronisque constraverat, argenteis altaribus utroque latere dispositis, quæ non thure modo, sed omnibus odoribus cumulaverat. Eum dona sequebantur, greges pecorum, equorumque: leones quoque, & pardales caveis præferebantur. Magi deinde suo more patrium carmen canentes, post hos Chaldæi, Babyloniorumque non vates modo, sed etiam artifices, cum fidibus sui generis ibant. Laudes ii Regum canere soliti; Chaldæi siderum motus, & fatas temporum vices ostendere. Equites deinde Babylonii, suo, atque equorum cultu, ad luxuriam magis, quam ad magnificentiam exacto, ultimi ibant. Rex armatis stipatus, oppidanorum turbam post ultimos pedites ire jussit. Ipse cum curru urbem, ac deinde Regiam intravit. Postero die supellectilem Darii, & omnem pecuniam recognovit.

CAPUT IV.

Babylonis descriptio.

CÆterum ipsius Urbis pulchritudo, ac venustas, non Regis modo, sed etiam omnium oculos in semet haud immerito convertit. Semiramis eam condiderat, vel (ut plerique credidere) Belus, cujus Regia ostenditur. Murus instructus laterculo coctili: bitumine interlitus: spatium xxx., & duorum pedum latitudinem amplectitur. Quadrigæ inter se occurrentes sine periculo commeare dicuntur. Altitudo muri L. cubitorum eminet spatio. Turres denis pedibus, quam murus, altiores sunt. Totius operis ambitus CCCLXVIII. stadia complectitur. Singulorum stadiorum structuram singulis diebus perfectam esse, memoriæ proditum est. Ædificia non sunt admota muris, sed fere spatium unius jugeri absunt. Ac ne totam quidem

dem urbem tectis occupaverunt. Per xc. ſtadia habitatur. Nec omnia continua ſunt, credo, quia tutius viſum eſt pluribus locis ſpargi. Cætera ferunt, coluntque, ut, ſi externa vis ingruat, obſeſſis alimenta ex ipſius urbis ſolo ſubminiſtrent. Euphrates interfluit, magnæque molis crepidinibus coercetur. Sed omnium operum magnitudinem circumveniunt cavernæ ingentes, in altitudinem preſſæ ad accipiendum impetum fluminis: quod ubi appoſitæ crepidinis faſtigium exceſſit, urbis tecta corriperet, niſi eſſent ſpecus, lacuſque, qui exciperent. Coctili laterculo ſtructi ſunt; totum opus bitumine aſtringitur. Pons lapideus flumini impoſitus, jungit urbem. Hic quoque inter mirabilia Orientis opera numeratus eſt. Quippe Euphrates altum limum vehit, quo penitus ad fundamenta jacienda egeſto, vix fulciendo operi firmum reperiunt ſolum. Arenæ autem ſubinde cumulatæ, & ſaxis, quibus pons ſuſtinetur, annexæ, morantur amnem, qui retentus acrius, quam ſi libero curſu mearet, illiditur. Arcem quoque ambitu viginti ſtadia complexam habent: triginta pedes in terram turrium fundamenta demiſſa ſunt: ad octoginta ſummum munimenti faſtigium pervenit. Super arcem, vulgatum Græcorum fabulis miraculum, penſiles horti ſunt, ſummam murorum altitudinem æquantes, multarumque arborum umbra, & proceritate amœni. Saxeæ pilæ, quæ totum onus ſuſtinent, inſtructæ ſunt. Super pilas lapide quadrato ſolum ſtratum eſt, patiens terræ, quam altam injiciunt, & humoris, quo rigant. Adeoque validas arborum ſuſtinent moles, ut ſtipites earum octo cubitorum ſpatium craſſitudine æquent, in quinquaginta pedum altitudinem emineant, & frugiferæ ſint, æque, ac ſi terra ſua alerentur. Et, cum vetuſtas non opera ſolum manu facta, ſed etiam ipſam naturam paulatim exedendo perimat; hæc moles, quæ tot arborum radicibus premitur, tantique nemoris pondere onerata eſt, inviolata durat. Quippe viginti lati parietes ſuſtinent, undecim pedum intervallo diſtantes, ut procul viſentibus ſylvæ montibus ſuis imminere videantur. Syriæ Regem Babylone regnantem hoc opus eſſe molitum, memoriæ proditum eſt, amore conjugis victum, quæ deſiderio nemorum, ſylvarumque in campeſtribus locis virum compulit naturæ genium amœnitate hujus operis imitari.

CAPUT V.

Mores Babyloniorum corruptiſſimos exponit.

Dlutius in hac urbe, quam uſquam conſtitit Rex. Nec ullus locus diſciplinæ militari magis nocuit. Nihil urbis ejus corruptius moribus, nec ad irritandas, illiciendaſque immodicas voluptates inſtructius. Liberos, conjugeſque cum hoſpitibus ſtupro coire, modo pretium flagitii detur, parentes, maritique patiuntur.

Con-

Convivales ludi tota Perſide Regibus, Purpuratiſque cordi ſunt: Babylonii maxime in vinum, &, quæ ebritatem ſequuntur, effuſi ſunt. Fœminarum convivia ineuntium in principio modeſtus eſt habitus, dein ſumma quæque amicula exuunt, paulatimque pudorem profanant. Ad ultimum (honos auribus ſit) ima corporum velamenta projiciunt. Nec meretricum hoc dedecus eſt, ſed matronarum, virorumque, apud quos comitas habetur vulgati corporis vilitas. Inter hæc flagitia exercitus ille domitor Aſiæ per xxxiv. dies ſaginatus, ad ea, quæ ſequebantur diſcrimina, haud dubie debilior futurus fuit, ſi hoſtem habuiſſet.

CAPUT VI.

Copias auget, Regnum Babylonis Satrapis, & Prætoribus adminiſtrandum committit. Chiliarchas creat, militarem diſciplinam mutat.

CÆterum, quominus damnum ſentiret, identidem incremento renovabatur. Namque Amyntas Andromenis ab Antipatro Macedonum peditum ſex millia adduxit, cccc. præterea ejuſdem generis equites, cum his DC. Thracas, adjunctis peditibus ſuæ gentis tribus millibus, & quingentis. Et ex Peloponneſo mercenarius miles ad quatuor millia advenerat, cum cclxxx. equitibus. Idem Amyntas adduxerat quinquaginta Principum Macedoniæ liberos adultos, ad cuſtodiam corporis. Quippe inter epulas hi ſunt Regis miniſtri. Iidemque equos ineunti prælium admovent, venantemque comitantur, & vigiliarum vices ante cubiculi fores ſervant; magnorumque Præfectorum, & Ducum hæc incrementa ſunt, & rudimenta. Igitur arci Babyloniæ Rex Agathone præſidere juſſo, cum ſeptingentis Macedonum, trecentiſque mercede conductis, Prætores, qui regioni Babyloniæ, & civitati præeſſent, Menetem, & Apollodorum reliquit. His duo millia peditum cum mille talentis dat. Utrique præceptum, ut in ſupplementum milites legerent. Mazæum transfugam Satrapea Babyloniæ donat. Bagophanem, qui arcem tradiderat, ſe ſequi juſſit. Armenia Mithreni Sardium proditori data eſt. Ex pecunia deinde Babyloniæ Macedonibus equitibus ſexcenti denarii tributi: peregrinus eques quingenos accepit: ducenis pedeſtrium ſtipendium menſum eſt. His ita compoſitis, in regionem, quæ Satrapene vocatur, pervenit. Fertilis terra, copia rerum, & omni commeatu abundans. Itaque diutius ibi ſubſtitit. Ac, ne deſides otio demitterent animos, judices dedit, præmiaque propoſuit de virtute militari certantibus. Novem, qui fortiſſimi judicati eſſent, ſingulis militum millibus præfuturi erant. Chiliarchas vocabant, tum primum in hunc numerum copiis diſtributis. Namque antea quinquagenariæ cohortes erant; nec for-

fortitudinis præmia cesserant. Ingens militum turba convenerat, egregio interfutura certamini, testis eadem cujusque factorum, & de judicibus latura sententiam. Quippe vero ne, an falso honos cuique haberetur, ignorari non poterat. Primus omnium virtutis causa donatus est Adarchias senior, qui omissum apud Halicarnasson a junioribus prælium, unus maxime accenderat: proximus ei Antigenes visus est: tertium locum Philotas Angeus obtinuit: quartus Amyntæ datus est: post hos Antigonus: & ab eo Lyncestes Amyntas fuit: septimum locum Theodotus: ultimum obtinuit Hellanicus. In disciplina quoque militaris rei pleraque a majoribus tradita, utiliter mutavit. Nam, cum ante equites in suam quisque gentem describerentur, seorsum a cæteris, exempto nationum discrimine, Præfectos non utique suarum gentium, sed delectos attribuit. Tuba, cum castra movere vellet, signum dabat. Cujus sonus plerumque, tumultuantium fremitu exoriente, haud satis exaudiebatur. Ergo perticam, quæ undique conspici posset, supra Prætorium statuit, ex qua signum eminebat pariter omnibus conspicuum. Observabatur ignis noctu, fumus interdiu.

CAPUT VII.

Susa cum thesauro traduntur.

JAmque Susa adituro, Abulites regionis ejus Præfectus, sive Darii jussu, ut Alexandrum præda retineret, sive sponte, filium obviam misit, traditurum se urbem promittens. Benigne juvenem excepit Rex, & eo duce ad Choaspem amnem pervenit, delicatam (ut fama est) vehentem aquam. Hic Abulites cum donis Regalis opulentiæ occurrit. Dromades cameli inter dona erant, velocitatis eximiæ, duodecim elephanti a Dario ex India acciti, non jam terror (ut speraverant) Macedonum, sed auxilium, opes victi ad victorem transferente fortuna. Ut vero urbem intravit, incredibilem ex thesauris summam pecuniæ egressit, L. millia talentum argenti, non signati forma, sed rudi pondere. Multi Reges tantas opes longa ætate cumulaverant liberis, posterisque, ut arbitrabantur, quas una hora in externi Regis manus intulit. Consedit deinde in Regia sella, multo excelsiore, quam pro habitu corporis. Itaque cum pedes imum gradum non contingerent, unus ex Regiis pueris mensam subdidit pedibus. Et, cum spadonem, qui Darii fuerat, ingemiscentem conspexisset Rex, causam mœstitiæ requisivit. Ille indicat, Darium vesci in ea solitum, seque sacram ejus mensam ad ludibrium recidentem sine lacrymis conspicere non posse. Subiit ergo Regem verecundia violandi hospitales Deos. Jamque subduci jubebat, cum Philotas, *Minime vero hæc feceris, Rex, sed omen quoque accipe, mensam, ex qua libavit hostis epulas, tuis pedibus esse subjectam.*

CA-

CAPUT VIII.

Syſigambim cum præſidio Suſis relinquit, eique veſtes Macedonicas cum tela donat, qua filias occuparet. Meſtam ex dono, & dicto, ſervitutis indice, præſens ſolatur.

REX, Perſidis fines aditurus, Suſa urbem Archelao, & præſidium trium millium tradidit. Xenophilo arcis cura mandata eſt, mille Macedonum ætate gravibus præſidere arcis cuſtodiæ juſſis, Theſaurorum Callicrati tutela permiſſa, Satrapea regionis Suſianæ reſtituta Abuliti. Matrem quoque Darii, & liberos in eadem urbe deponit. Ac forte Macedonicas veſtes, multamque purpuram dono ex Macedonia ſibi miſſam, cum iis, qui confecerant, tradi Syſigambi juſſit. Omni namque honore eam, & filii quoque pietate proſequebatur. Admonerique juſſit, ut, ſi cordi quoque veſtis eſſet, conficere eam neptes ſuas aſſuefaceret, donoque doceret dare. Ad hanc vocem lacrymæ obortæ prodidere animum aſpernantis id munus. Quippe non aliud magis in contumeliam Perſarum fœminæ accipiunt, quam admovere lanæ manus. Nuntiant, qui dona tulerant, triſtem eſſe Syſigambim; dignaque res excuſatione, & ſolatio viſa. Ipſe ergo pervenit ad eam, &, *Mater*, inquit, *hanc veſtem, qua indutus ſum, ſororum non ſolum donum, ſed etiam opus vides. Noſtri decepere me mores. Cave, obſecro, in contumeliam accipias ignorationem meam. Quæ tui moris eſſe cognovi, ut ſpero, abunde ſervata ſunt. Scio apud vos filium in conſpectu matris nefas eſſe conſidere, niſi cum illa permiſit. Quotieſcumque ad te veni, donec, ut conſiderem, annueres, reſtiti. Procumbens venerari me ſepe voluiſti; inhibui. Dulciſſime matri Olympiadi nomen debitum, tibi reddo.* Mitigato ejus animo, Rex quartis caſtris pervenit ad fluvium.

CAPUT IX.

Paſitigrim deſcribit. Alexander Uxios ſubigit: Mandati Prætori Uxiorum, deprecante Syſigambe, ignoſcit.

PAſitigrim incolæ vocant. Oritur in montibus Uxiorum, & per L. ſtadia ſylveſtribus ripis præceps inter ſaxa devolvitur. Accipiunt deinde eum campi, quos clementiore alveo præterit, jam navium patiens. Sexcenta ſtadia ſunt mollioris ſoli, per quod leni tractu aquarum Perſico mari ſe inſinuat. Alexander amne ſuperato, cum IX. millibus peditum, & Agrianis, atque Græcorum mercenariis, millibus III., additis millibus Thracum, in regionem Uxiorum pervenit. Finitima Suſis eſt, & in primam Perſidem excurrit, arctum inter

er ſe, & Suſianos aditum relinquens. Madathes erat huius regionis Præfectus, haud ſane temporum multorum homo; quippe ultima pro fide experiri decreverat. Sed periti locorum Alexandrum docent, occultum iter eſſe per calles, & averſum ab urbe; ſi paucos miſiſſet leviter armatos, ſuper capita hoſtium evaſuros. Cum conſilium placuiſſet, iidem itinerum fuerunt duces. Mille, & quingenti mercede conducti, & Agriani fere mille Tauro. ri Præfecto dati, ac poſt Solis occaſum iter ingredi juſſi. Ipſe tertia vigilia caſtris motis, circa lucis ortum ſuperaverat anguſtias, cæſaque materia cratibus, & pluteis faciendis, ut, qui turres admoverent, extra telí jactum eſſent, urbem obſidere cœpit. Prærupta erant omnia ſaxis, & cotibus impedita. Multis ergo vulneribus depulſi, ut quibus non cum hoſte ſolum, ſed etiam cum loco dimicandum eſſet, ſubibant tamen; quia Rex inter primos conſtiterat, interrogans tot urbium victores, an erubeſcerent hærere in obſidione caſtelli exigui, & ignobilis. Simul jam inter hæc eminus petebatur, cum teſtudine objecta milites, qui, ut inde diſcederet, pellere nequiverant, tuebantur. Tandem Tauron ſuper arcem urbis ſe cum ſuo agmine oſtendit. Ad cujus conſpectum, & animi hoſtium labare, & Macedones acrius prælium inire cœperunt. Anceps oppidanos malum urgebat; nec ſiſti vis hoſtium poterat. Paucis ad moriendum, pluribus ad fugam animus fuit. Magna pars in arcem conceſſit. Inde triginta Oratoribus miſſis ad deprecandum, triſte reſponſum a Rege redditur, non eſſe veniæ locum. Itaque ſuppliciorum metu perculſi, ad Syſigambim Darii matrem, occulto itinere, ignotoque hoſtibus, mittunt, qui peterent, ut ipſa Regem mitigaret, haud ignari, parentis eam loco diligi, colique. Et Madathes ſororis ejus filiam ſecum matrimonio junxerat, Darium propinqua cognatione contingens. Diu Syſigambis ſupplicum precibus repugnavit, abnuens deprecationem pro illis convenire fortunæ, in qua eſſet: adjecitque, metuere ſeſe, ne victoris indulgentiam fatigaret, ſæpiuſque cogitare, captivam eſſe ſe, quam Reginam fuiſſe. Ad ultimum victa, literis Alexandrum ita deprecata eſt, ut ipſam excuſaret, quod deprecaretur: petere ſe, ut illis quoque, ſi minus, ſibi ignoſceret, pro neceſſario, ac propinquo ſuo, jam non hoſte, ſed ſupplice tantum, vitam preeari. Moderationem, clementiamque Regis, quæ tunc fuit, vel una hæc res poſſit oſtendere: non Madathi modo ignovit, ſed omnes & deditos, & captivos libertate, atque immunitate donavit, urbem reliquit intactam, agros ſine tributo colere permiſit. A victore Dario plura mater non impetraſſet.

CAPUT X.

Perſidem petit. Regredi cum clade cogitur. Alia via intrat. Perſidis deſcriptio. Ingreſſus in regionem. Cædes Ariobarzanis.

UXiorum deinde gentem ſubactam, Suſianorum Satrapæ contribuit. Diviſiſque cum Parmenione copiis, illum campeſtri itinere procedere jubet, ipſe cum expedito agmine jugum montium cepit, quorum perpetuum dorſum in Perſidem excurrit. Omni hac regione vaſtata, tertio die Perſidem, quinto anguſtias (quas illi Suſidas Pylas vocant) intrat. Ariobarzanes has cum quindecim millibus peditum occupaverat rupes, abſciſſas, & undique præruptas. In quarum cacuminibus extra teli jactum Barbari ſtabant, de induſtria quieti, & paventibus ſimiles, donec in arctiſſimas fauces penetraret agmen. Quod ubi contemptu ſui pergere vident, tum vero ingentis magnitudinis ſaxa per montium prona devolvunt: quæ incuſſa ſæpius ſubjacentibus petris, majore vi incidebant, nec ſingulos modo, ſed agmina proterebant. Fundis quoque excuſſi lapides, & ſagittæ ingerebantur undique. Nec id miſerrimum fortibus viris erat, ſed quod inulti, ferarum ritu, velut in fovea deprehenſi, cæderentur. Ira igitur in rabiem verſa, eminentia ſaxa complexi, ut ad hoſtem pervenirent, alius alium levantes conabantur aſcendere. Ea ipſa multorum ſimul manibus correpta, & convulſa, in eos, qui commoverant, recidebant. Nec ſtare ergo, nec niti, nec teſtudine quidem protegi poterant, cum tantæ molis onera propellerent Barbari. Regem non dolor modo, ſed etiam pudor temere in illas anguſtias conjecti exercitus angebat. Invictus ante eam diem fuerat, nihil fruſtra auſus. Impune Ciliciæ fauces intraverat: mari quoque novum iter in Pamphyliam aperuerat. Tunc hæſitabat deprehenſa felicitas; nec aliud remedium erat, quam reverti, qua venerat. Itaque ſigno receptui dato, denſatis agminibus, ſcutiſque ſuper capita conſertis, retro evadere Rex ex anguſtiis jubet. Triginta fuere ſtadia, quæ remenſi ſunt. Tum caſtris undique aperto loco poſitis, non conſultare modo, quid agendum eſſet, ſed Vates quoque adhibere cœpit a ſuperſtitione animi. Sed quid tunc prædicere Ariſtander, cui tum plurimum credebatur ex Vatibus, poterat? Itaque damnatis intempeſtivis ſacrificiis, peritos locorum convocari jubet. Medium iter oſtendebant tutum, apertumque. Sed Rex dimittere milites inſepultos erubeſcebat, ita tradito more, ut vix ullum militiæ tam ſolemne eſſet munus, quam humandi ſuos. Captivos ergo, quos nuper exceperat, vocari jubet. Inter quos erat quidam Græcæ, Perſicæque linguæ peritus, qui fruſtra eum in Perſidem montium dorſo exercitum ducere affirmat, ſylveſtres eſſe calles, vix ſingulis pervios,

omnia

omnia contegi frondibus, implexoſque arborum ramos ſylvas committere. Namque Perſis ab altero latere perpetuis montium jugis clauditur, quod in longitudinem MDC ſtadia, in latitudinem CLXX procurrit. Hoc dorſum a Caucaſo monte ad Rubrum mare pertinet. Quaque deficit mons, aliud munimentum, fretum objectum eſt. Planities deinde ſub radicibus montium ſpatioſa procumbit, fertilis terra, multiſque vicis, atque urbibus frequens. Araxes amnis per hos campos multorum aquas torrentium evolvit in Medum. Medus a mari, & ad meridiem verſus, minor amnis eo, quem recipit, evehitur: gignendæque herbæ non alius eſt aptior, quicquid alluit, floribus veſtiens. Platani quoque, & populi contegunt ripas, ita ut procul viſentibus continuata videantur montibus nemora riparum. Quippe obumbratus amnis, preſſo in ſolum dilabitur alveo, imminentque colles, ipſi quoque frondibus læti, radices eorum humore ſubeunte. Regio non alia tota Aſia ſalubrior habetur: temperatum cælum, hinc perpetuum jugum opacum, & umbroſum, quod æſtus levat, illinc mare adjunctum, quod modico tepore terras fovet. His expoſitis, captivus interrogatus a Rege, auditu ne, an oculis comperta haberet, quæ diceret? paſtorem ſe fuiſſe, & omnes eos calles percurriſſe reſpondit, bis captum, ſemel a Perſis in Lycia, iterum ab ipſo. Subit animum memoria Regis Oraculo editæ ſortis. Quippe conſulenti reſponſum erat, ducem in Perſidem ferentis viæ Lycium civem fore. Igitur promiſſis, quanta & præſens neceſſitas exigebat, & ipſius fortuna capiebat, oneratum, armari jubet Macedonum more, &, quod bene verteret, monſtraret iter, quamvis arduum, & præceps, evaſurum ſe eſſe cum paucis: niſi forte crederet, quo ipſe pecoris cauſa iſſet, Alexandrum pro gloria, & perpetua laude ire non poſſe. Etiam, atque etiam docere captivus, quam difficile iter eſſet, maxime armatis. Tum Rex, Prædem me, inquit, accipe, neminem eorum, qui ſequuntur, recuſaturum ire, qua duces. Craterο igitur ad cuſtodiam Caſtrorum relicto, cum peditibus, queis aſſueverat, & iis copiis, quas Meleager ducebat, & ſagittariis ducentis, & equitibus mille præcepit, ut caſtrorum ſpecie manente, plures de induſtria ignes fieri imperaret, quo magis Barbari crederent, ipſum Regem in caſtris eſſe. Cæterum, ſi forte Ariobarzanes cognoviſſet, per callium anfractus eum intrare, & ad occupandum iter ſuum partem copiarum tentaſſet opponere; Craterus eum illato terrore retineret, ad propius periculum converſurum agmen: ſin autem ipſe hoſtem fefelliſſet, & ſaltum occupaſſet, cum trepidantium Barbarorum tumultum exaudiſſet perſequentium Regem, id ipſum iter, quo pridie pulſi fuerant, ne dubitaret ingredi, quippe vacuum fore, hoſtibus in ſemet averſis. Ipſe tertia vigilia,

ſilenti agmine, ac ne tuba quidem dato ſigno, pergit ad demonſtratum iter callium. Tridui alimenta portare militem juſſerat leviter armatum. Sed præter invias rupes, ac prærupta ſaxa, veſtigium ſubinde fallentia, nix cumulata vento ingredientes fatigabat. Quippe velut in foveas delati hauriebantur; & cum a commilitonibus levarentur, trahebant magis adjuvantes, quam ſequebantur. Nox quoque, & ignota regio, ac dux, incertum, an ſatis fidus, multiplicabant metum. Si cuſtodes fefelliſſent, quaſi feras beſtias ipſos poſſe deprehendi. Ex unius captivi vel fide, vel anima, pendere & Regis ſalutem, & ſuam. Tandem venere in jugum. A dextra iter ad ipſum Ariobarzanem erat. Hic Philotam, & Cœnum cum Amynta, & Polyperconte, expeditam habentes manum, reliquit, monitos, ut, quia eques pediti erat mixtus, & quam pinguiſſimum eſſet ſolum, & pabuli fertile, ſenſim procederent. Duces erant itineris de captivis dati. Ipſe cum armigeris, & ala, quam *Agema* appellant, ardua ſemita, ſed longius a ſtationibus hoſtium remota, multa cum vexatione proceſſit. Medius erat dies, & fatigatis neceſſaria quies. Quippe tantundem itineris ſupererat, quantum emenſi erant, ſed minus præcipitis, atque ardui. Itaque refectis cibo, ſomnoque militibus, ſecunda vigilia ſurgit. Et cætera quidem haud ægre preteriit: cæterum, qua ſe jugum montium paulatim ad planiora demittit, ingens vorago concurſu cavata torrentium, iter ruperat. Ad hæc arborum rami alius alio implicati, & coeuntes, ut perpetuam objecerant ſepem. Deſperatio igitur ingens, adeo, ut vix lacrymis abſtinerent, inceſſerat. Præcipue obſcuritas terrori erat. Nam etiamſi qua ſidera internitebant, continenti fronde tectæ arbores conſpicere prohibebant. Ne aurium quidem uſus ſupererat, ſylvas quatiente vento, quæ concurrentibus ramis majorem, quam pro flatu, ſonum reddebant. Tandem expectata lux omnia, quæ terribiliora nox fecerat, minuit. Circuiri brevi ſpatio poterat eluvies; & ſibi quiſque dux itineris cœperat fieri. Evadunt ergo in editum verticem, ex quo hoſtium ſtatione conſpecta, ſtrenue armati a tergo ſe oſtendunt nihil tale metuentibus, quorum pauci, qui congredi auſi erant, cæſi ſunt. Itaque hinc morientium gemitus, hinc ad ſuos recurrentium miſerabilis facies, integros quoque, antequam diſcrimen experirentur, in fugam avertit. Fremitu deinde in caſtra, queis Craterus præerat, illato, ad occupandas anguſtias, in quibus pridie hæſitarat, miles educitur. Simul & Philotas cum Polyperconte, Amyntaque, & Cœno diverſum iter ingredi juſſus, alium terrorem intulit Barbaris. Ergo undique Macedonum armis fulgentibus, ancipiti malo oppreſſi, memorabile tamen prælium edunt: ut opinor, ignaviam quoque neceſſitas acuit, & ſæpe deſperatio ſpei cauſa eſt. Nudi complectebantur armatos, & ingenti cor-

corporum mole ſecum ad terram detrahentes, ipſorum telis pleroſque fodiebant. Ariobarzanes tamen quadraginta ferme equitibus, & quinque millibus peditum ſtipatus, per mediam aciem Macedonum cum multo ſuorum, atque hoſtium ſanguine erupit, Perſepolim urbem caput regionis occupare feſtinans. Sed a cuſtodibus urbis excluſus, conſequutis ſtrenue hoſtibus, cum omnibus fugæ comitibus, renovato prælio cecidit. Craterus quoque raptim agmine acto ſupervenit.

CAPUT XI.

Perſepolim properat Alexander; cujus mira celeritas ab auctore prædicatur.

REx eodem in loco, quo hoſtium copias fuderat, caſtra communit. Quamquam enim undique fugati hoſtes victoriam conceſſerant; tamen prærupta, præcipiteſque foſſæ, pluribus locis objectæ, abruperant iter. Senſimque, & caute progrediendum erat, jam non hoſtium, ſed locorum fraude ſuſpecta. Procedenti ei litteræ redduntur a Tyridate cuſtode Regiæ pecuniæ, indicantes, eos, qui in urbe eſſent, audito ejus adventu, diripere velle theſauros, properaret occupare, expeditum iter eſſe, quamquam Araxes amnis interfluat. Nullam virtutem Regis iſtius magis, quam celeritatem laudaverim. Relictis enim pedeſtribus copiis, tota nocte cum equitibus itineris tanto ſpatio fatigatis ad Araxem prima luce pervenit. Vici erant in propinquo, quibus direptis, ac dirutis, pontem ex materia eorum, ſubditis ſaxis, ſtrenue induxit.

CAPUT XII.

Græci mutili, & captivi petunt agrum ab Alexandro.

JAmque haud procul urbe erant, cum miſerabile agmen, inter pauca fortunæ exempla memorandum, Regi occurrit. Captivi erant Græci ad quatuor millia fere, quos Perſæ vario ſuppliciorum modo affecerant. Alios pedibus, quoſdam manibus, auribuſque amputatis, inuſtiſque barbararum litterarum notis, in longum ſui ludibrium reſervaverant; &, cum ſe quoque alienæ ditionis eſſe cernerent, volentes Regi occurrere non prohibuerant. Inuſitata ſimulacra, non homines videbantur; nec quidquam in illis præter vocem poterat agnoſci. Plures igitur lacrymas commovere, quam profuderant ipſi. Quippe in tam multiplici, variaque fortuna ſingulorum, intuentibus ſimiles quidem, ſed tamen diſpares pœnas, quis maxime miſerabilis eſſet, liquere non poterat: omnes pari ſupplicio affecti ſibi videbantur. Ut vero Jovem illi tandem Græciæ ultorem aperuiſſe oculos conclamavere; Rex abſterſis, quas profuderat, lacrymis, bonum habere animum jubet, viſuros urbes ſuas, conjugeſque: & caſtra inde duo ab urbe ſtadia communit.

munit. Græci exceſſerant vallo, deliberaturi, quid potiſſimum a Rege peterent. Cumque aliis ſedes in Aſia rogare, aliis reverti domos placeret: Euthymon Cymæus ita loquutus ad eos fertur: *Nos, qui modo ad opem petendam ex tenebris, & carcere procedere erubuimus, ut nunc eſt, ſupplicia noſtra, quorum nos pudeat magis, an pœniteat, incertum eſt, oſtentare Græciæ velut læsum ſpectaculum cupimus? At ii optime miſerias ferunt, qui abſcondunt. Nec ulla eſt tam familiaris infelicibus patria, quam ſolitudo, & ſtatus prioris oblivio. Nam qui multum in ſuorum miſericordia ponunt, ignorant, quam celeriter lacrymæ inareſcant. Nemo fideliter diligit, quem faſtidit. Nam & calamitas querula eſt, & ſuperba felicitas. Ita ſuam quiſque fortunam in conſilio habet, cum de aliena deliberat. Et niſi mutuo eſſemus miſeri, olim alius alii potuiſſemus eſſe faſtidio. Quid mirum eſt, fortunatos ſemper parem quærere? Obſecro vos, olim vita defuncti, quæramus locum, in quo hæc ſemeſa membra obruamus, ubi horribiles cicatrices celet exilium. Ingrati prorſus conjugibus, quas juvenes duximus, revertemur. Liberi in flore & ætatis, & rerum patres agnoſcent ergaſtuli detrimenta? & quota pars noſtri tot obire terras poteſt? Procul Europa in ultima Orientis relegati, ſenes, debiles, majore membrorum parte mutilati, tolerabimus ſcilicet, quæ ægros, & victares fatigaverunt? Conjuges deinde, quas captis fors, & neceſſitas unicum ſolatium applicuit, parvoſque liberos, trahimus nobiſcum, an relinquimus? Cum his venientes nemo agnoſcere volet. Relinquemus ergo extemplo præſentia pignora, cum incertum ſit, an viſuri ſimus ea, quæ petimus? Inter hos latendum eſt, qui nos miſeros noſſe cœperunt.* Hæc Euthymon. Contra Theætetus Athenienſis orſus eſt dicere, *Neminem pium habitu corporis ſuos æſtimaturum, utique ſævitia hoſtis, non natura calamitoſos. Dignum eſſe omni malo, qui erubeſceret fortuita. Triſtem eum de mortalitate ferre ſententiam, & deſperare miſericordiam, quam ipſe alteri denegaturus ſit. Deos (quod ipſi nunquam auſi optare forent) offerre patriam, conjuges, liberos, & quidquid homines vel vita æſtimant, vel morte redimunt. Quin illi ex hoc carcere erumperent? Alium domi eſſe cæli hauſtum, alium lucis aſpectum. Mores, ſacra, linguæ commercium etiam a Barbaris expeti, quæ ingenita ipſi omiſſuri ſint ſua ſponte, non ob aliud tam calamitoſi, quam quod illis carere coacti eſſent. Se certe rediturum ad Penates, & in patriam, tantoque beneficio Regis uſurum. Si quos contubernii, liberorumque, quos ſervitus coegiſſet agnoſcere, amor detineret, relinquerent, quibus nil patria charius eſt.* Pauci hujus ſententiæ fuere: cæteros conſuetudo, natura potentior, vicit. Conſenſerunt, petendum eſſe a Rege, ut aliquam ipſis attribueret ſedem. Centum ad hoc lecti ſunt. Quos Alexander ratus, quod ipſe præſtare cogitabat, petituros, *Jumenta*, inquit, *aſſignavi, quæ vos veherent*,

herent, & ſingulis veſtrum mille denarium dari juſſi. Cum redieritis in Græciam, præſtabo, ne quis ſtatum ſuum, ſi hæc calamitas abſit, veſtro credat eſſe meliorem. Illi, obortis lacrymis, terram intuebantur, nec aut erigere vultus, aut loqui audebant. Tandem Rege triſtitiæ cauſam exigente, Euthymon ſimilia iis, quæ in conſilio dixerat, reſpondit. Atque ille, non fortunæ ſolum eorum, ſed etiam pœnitentiæ miſertus, terna millia denarium ſingulis dari juſſit. Denæ veſtes adjectæ ſunt, & armenta cum pecoribus, ac frumento data, ut coli, ſeriique attributus iis ager poſſet.

CAPUT XIII.

Capta Perſepolis. Prædæ magnitudo. Hoſtium cædes. Everſa urbs, excepta Regia, ſeu arce.

POſtero die convocatos Duces copiarum docet, nullam infeſtiorem urbem Græcis eſſe, quam Regiam veterum Perſidis Regum. Hinc illa immenſa agmina infuſa: hinc Darium prius, deinde Xerxem; Europæ impium intuliſſe bellum. Excidio illius parentandum eſſe majoribus. Jamque Barbari, deſerto oppido, qua quemque metus agebat, diffugerant; cum Rex phalangem, nil cunctatus, inducit. Multas urbes refertas opulentia Regia partim expugnaverat, partim in fidem acceperat: ſed urbis hujus divitiæ vicere præterita. In hanc totius Perſidis opes congeſſerant Barbari. Aurum, argentumque cumulatum erat, veſtis ingens modus: ſupellex non ad uſum modo, ſed ad oſtentationem luxus comparata. Itaque inter ipſos victores ferro dimicabatur. Pro hoſte erat, qui pretioſiorem occupaverat prædam. Et, cum omnia, quæ reperiebantur, capere non poſſent, (nam res non occupabantur, ſed æſtimabantur) lacerabant Regias veſtes, ad ſe quiſque partem trahentes: dolabris pretioſæ artis vaſa cædebant. Nihil neque intactum erat, nec integrum ferebatur. Abrupta ſimulacrorum membra, ut quiſque avellerat, trahebat. Neque avaritia ſolum, ſed etiam crudelitas in capta urbe graſſata eſt. Auro, argentoque onuſti, vilia captivorum corpora trucidabant. Paſſimque obvii cædebantur, quos antea pretium ſui miſerabiles fecerat. Multi ergo hoſtium manus voluntaria morte occupaverunt, pretioſiſſima veſtium induti, e muris ſemetipſos cum conjugibus, ac liberis in præceps jactantes. Quidam ignes, quod paulo poſt facturus hoſtis videbatur, ſubjecerant ædibus, ut cum ſuis vivi cremarentur. Tandem ſuis Rex corporibus, & cultu fœminarum abſtinere juſſit. Ingens pecuniæ captivæ modus traditur, prope ut fidem excedat. Cæterum aut de aliis quoque dubitamus, aut credimus in hujus urbis gaza fuiſſe centum, & viginti millia talenta. Ad quæ vehenda (namque ad uſus belli ſecum portare decreverat) jumenta, & camelos a Suſis, & Babylone contrahi juſſit. Acceſſere ad hanc pe- 6

cuniæ ſummam captis Parſagadis ſex millia talentorum. Cyrus Parſagadum urbem condiderat, quam Alexandro Præfectus ejus Globares tradidit. Rex arcem Perſepolis, tribus millibus Macedonum præſidio relictis, Nicarthiden tueri jubet. Tyridati quoque, qui gazam tradiderat, ſervatus eſt honos, quem apud Darium habuerat; magnaque exercitus parte, & impedimentis ibi relictis, Parmenionem, Craterumque præfecit. Ipſe cum mille equitibus, peditumque expedita manu, interiorem Perſidis regionem ſub ipſum Vergiliarum ſidus petiit; multiſque imbribus, & prope intolerabili tempeſtate vexatus, procedere tamen, quo intenderat, perſeveravit. Ventum erat ad iter perpetuis obſitum nivibus, quas frigoris vis gelu aſtrinxerat. Locorum ſqualor, & ſolitudines inviæ fatigatum militem terrebant, humanarum rerum terminos ſe videre credentem. Omnia vaſta, atque ſine ullo humani cultus veſtigio, attoniti intuebantur: &, antequam lux quoque, & cælum ipſos deficerent, reverti jubebant. Rex caſtigare territos ſuperſedit. Cæterum ipſe equo deſiliit, pedeſque per nivem, & concretam glaciem ingredi cepit. Erubuerunt non ſequi primum amici, deinde copiarum Duces, ad ultimum milites. Primuſque Rex dolabra glaciem perfringens, iter ſibi fecit. Exemplum Regis cæteri imitati ſunt. Tandem propemodum invias ſylvas emenſi, humani cultus rara veſtigia, & paſſim errantes pecorum greges reperere; & incolæ, qui ſparſis tuguriis habitabant, cum ſe callibus inviis ſeptos eſſe credidiſſent, ut conſpexere hoſtium agmen, interfectis, qui fugientes ſequi non poterant, devios montes, & obſitos nivibus petiverunt. Inde per colloquia captivorum paulatim feritate mitigata, tradidere ſe Regi. Nec in deditos gravius conſultum. Vaſtatis deinde agris Perſidis, viciſque compluribus redactis in poteſtatem, ventum eſt in Mardorum gentem bellicoſiſſimam, & multum a cæteris Perſis cultu vitæ abhorrentem. Specus in montibus fodiunt, in quos ſe, ac conjuges, & liberos condunt: pecorum, aut ferarum carne veſcuntur. Ne feminis quidem pro naturæ habitu molliora ingenia ſunt. Comæ prominent hirtæ, veſtis ſuper genua eſt, funda vinciunt frontem: hoc & ornamentum capitis, & telum eſt. Sed hanc quoque gentem idem fortunæ impetus domuit. Itaque trigeſimo die, poſteaquam a Perſepoli profectus erat, eodem rediit. Dona deinde amicis, cæteriſque pro cujuſque merito dedit. Propemodum omnia, quæ in ea urbe ceperat, diſtributa.

CA-

CAPUT XIV.

Rex ebrius ab ebrio ſcorto impulſus Perſepolim incendio delet. Sero cum Phrygibus ſapit, & dolet factum, quod infectum fieri non potuit.

ÆTerum ingentia animi bona, illam indolem, qua 7
omnes Reges anteceſſit, illam in ſubeundis pericu-
s conſtantiam, in rebus moliendis, efficiendiſque velo-
tatem, in deditos fidem, in captivos clementiam, in
oluptatibus permiſſis quoque, & uſitatis temperantiam,
aud tolerabili vini cupiditate fœdavit. Hoſte, & æmulo
egni reparante tum cum maxime bellum, nuper
ibactis, quos vicerat, novumque Imperium aſperanti-
us, de die inibat convivia. Quibus fœminæ intererant,
on quidem, quas violare nefas eſſet: quippe pol-
ces licentius, quam decebat, cum armato vivere aſ-
uetæ. Ex his una Thais, & ipſa temulenta, maximam
pud omnes Græcos initurum gratiam affirmat, ſi Re-
iam Perſarum juſſiſſet incendi, expectare hoc eos, quo-
um urbes Barbari deleſſent. Ebrio ſcorto de tanta re
erenti ſententiam unus, & alter, & ipſi mero onerati
ffentiuntur. Rex quoque fuit avidior, quam patien-
ior. Quin igitur ulciſcimur Græciam, & urbi fa-
es ſubdimus? Omnes incaluerant mero. Itaque ſur-
unt temulenti ad incendendam urbem, cui armati
epercerant. Primus Rex ignem Regiæ injecit: tum
onvivæ, & miniſtri, pelliceſque. Multa cedro ædifi-
ata erat Regia, quæ celeriter igne concepto late fudit
ncendium. Quod ubi exercitus, qui haud procul ab
rbe tendebat, conſpexit, fortuitum ratus, ad opem fe-
endam concurrit. Sed ut ad veſtibulum Regiæ ven-
um eſt, vident Regem ipſum adhuc aggerentem faces.
Omiſſa igitur, quam portaverant, aqua, aridam ma-
eriam in incendium jacere cœperunt. Hunc exitum ha-
uit Regia totius Orientis, unde tot gentes ante
ura petebant, patria tot Regum, unicus quondam Græ-
iæ terror, molita mille navium claſſem, & exercitus,
uibus Europa inundata eſt, contabulato mari molibus,
erfoſſiſque montibus, in quorum ſpecus fretum immiſ-
um eſt. Ac ne longa quidem ætate, quæ excidium ejus
equuta eſt, reſurrexit. Alias urbes habuere Macedonum
Reges, quas nunc habent Parthi: hujus veſtigium
non inveniretur, niſi Araxes amnis oſtenderet. Haud
procul mœnibus fluxerat. Inde urbem fuiſſe xx. ſta-
diis diſtantem, credunt magis, quam ſciunt accolæ.
Pudebat Macedones tam præclaram urbem a comeſſa-
bundo Rege deletam eſſe. Itaque res in ſerium ver-
ſa eſt, & imperaverunt ſibi, ut crederent, illo potiſſimum
modo fuiſſe delendam. Ipſum, ut primum gravatam
ebrietate mentem quies reddidit, pœnituiſſe conſtat, &
dixiſſe, majores pœnas Perſas Græcis daturos fuiſſe, ſi

ipſum in ſolio, Regiaque Xerſis conſpicere coacti eſſent: Poſtero die Lycio, itineris, quo Perſidem intraverat, duci, triginta talenta dono dedit.

CAPUT XV.

Mediam intrat. Supplementum accipit. Darius Ecbatanis ſe ad ultimum prælium parat. Syllabus copiarum ejus.

HInc in regionem Mediæ tranſiit, ubi ſupplementum novorum militum e Cilicia occurrit. Peditum erant quinque millia, equites mille. Utriſque Plato Athenienſis præerat. His copiis auctus, Darium perſequi ſtatuit. Il-
8 le jam Ecbatana pervenerat, caput Mediæ. Urbem hanc nunc tenent Parthi: eaque æſtiva agentibus ſedes eſt. Adire deinde Bactra decreverat; ſed veritus, ne celeritate Alexandri occuparetur, conſilium, iterque mutavit. Aberat ab eo Alexander ſtadia MD. Sed jam nullum intervallum adverſus celeritatem ejus ſatis longum videbatur. Itaque prælio magis, quam fugæ ſe præparabat. Triginta millia peditum ſequebantur, in quibus Græcorum erant quatuor millia, fide erga Regem ad ultimum invicta. Funditorum quoque, & ſagittariorum manus quatuor millia expleverat. Præter hos tria millia, & ccc equites erant, maxime Bactrianorum. His Beſſus præerat, Bactrianæ regionis Præfectus. Cum hoc agmine Darius paulum declinavit via militari, juſſis præcedere lixis impedimentorum cuſtodibus.

CAPUT XVI.

Oratio Darii, qua Satrapas ſuos ad extremum prælium adhortatur.

COncilio deinde advocato, *Si me cum ignavis*, inquit, *& pluris qualemcumque vitam honeſta morte æſtimantibus fortuna junxiſſet, tacerem potius, quam fruſtra verba conſumerem. Sed majore, quam vellem, documento & virtutem veſtram, & fidem expertus, magis etiam conniti debeo, ut dignus talibus amicis ſim, quam dubitare, an veſtri ſimiles adhuc ſitis. Ex tot millibus, quæ ſub Imperio fuerunt meo, bis me victum, bis fugientem perſequuti eſtis. Fides veſtra, & conſtantia, ut Regem me eſſe credam, facit. Proditores, & transfugæ in urbibus meis regnant, non hercule, quia tanto honore digni habeantur, ſed ut præmiis eorum veſtri ſolicitentur animi. Meam tamen fortunam, quam victoris maluiſtis ſequi, digniſſimi, quibus, ſi ego non poſſim, Dii pro me gratiam referant. Et mehercule referent. Nulla erit tam ſurda poſteritas, nulla tam ingrata fama, quæ non in cælum vos debitis laudibus ferat. Itaque, etiamſi conſilium fugæ, a qua multum abhorret animus, agitaſſem; veſtra tamen virtute fretus, obviam iſſem hoſti. Quouſque enim in Regno exula-*

exulabo, & per fines Imperii mei fugiam externum, & advenam Regem, cum liceat experto belli fortunam, aut reparare, quæ amisi, aut honesta morte defungi? nisi forte satius est expectare victoris arbitrium, & Mazæi, & Methrenis exemplo precarium accipere Regnum nationis unius, ut jam malit ille gloriæ suæ, quam iræ obsequi. Nec Dii siverint, ut hoc decus mei capitis aut demere mihi quisquam, aut condonare possit. Nec hoc Imperium vivus amittam: idemque erit Regni mei, qui & spiritus finis. Si hic animus, si hæc lex, nulli non parta libertas est: neme e vobis fastidium Macedonum, nemo vultum superbum ferre cogetur. Sua cuique dextra aut ultionem tot malorum pariet, aut finem. Equidem, quam versabilis fortuna sit, documentum ipse sum. Nec immerito mitiores vices ejus expecto. Sed si justa, ac pia bella Dii aversantur; fortibus tamen viris licebit honeste mori. Per ego vos decora majorum, qui totius Orientis Regna cum memorabili laude tenuerunt, per illos viros, quibus stipendium Macedonia quondam tulit, per tot navium classes in Græciam missas, per tot trophæa Regum, oro, & obtestor, ut nobilitate vestra, gentisque dignos spiritus capiatis; ut eadem constantia animorum, qua præterita toleraſtis, experiamini, quidquid deinde sors tulerit. Me certe in perpetuum aut victoria egregia nobilitabit, aut pugna.

CAPUT XVII.

Desperatio cum horrore Ducum ex oratione Darii concepta. Artabazi fides. Nabarzanis, & Bessi conjuratio.

HÆc dicente Dario, præsentis periculi species omnium simul corda, animosque horrore perstrinxerat. Nec aut consilium suppetebat, aut vox, cum Artabazus vetustissimus amicorum, quem hospitem fuisse Philippi sæpe diximus, *Nos vero*, inquit, *pretiosissimam vestem induti, armisque, quanto maximo cultu possumus, adornati, Regem in aciem sequemur, ea quidem mente, ut victoriam speremus, mortem non recusemus.* Assensu excepere cæteri hanc vocem. Sed Nabarzanes, qui in eodem consilio erat cum Besso, inauditi antea facinoris societate inita, Regem suum per milites, quibus ambo præerant, comprehendere, & vincire decreverant, ea mente, ut, si Alexander ipsos insequutus foret, tradito Rege vivo, inirent gratiam victoris, magni profecto cepisse Darium æstimaturi; sin autem eum effugere potuissent, interfecto Dario, Regnum sibi occuparent, bellumque renovarent. Hoc parricidium cum diu volutassent, Nabarzanes aditum nefariæ spei præparans, *Scio me*, inquit, *sententiam esse dicturum primo specie haudquaquam auribus tuis gratam. Sed Medici quoque graviores morbos asperis remediis curant: & Gubernator, ubi naufragium timet, jactura, quidquid ser-* 9

vari poteſt, redimit. Ego tamen, non ut damnum quidem facias, ſuadeo, ſed ut te, ac Regnum tuum ſalubri ratione conſerves. Diis adverſis bellum inimus; & pertinax fortuna Perſas urgere non deſinit. Novis initiis, & ominibus opus eſt. Auſpicium, & Imperium alii trade interim, qui tandiu Rex appelletur, donec Aſia decedat hoſtis, victor deinde Regnum tibi reddas. Hoc autem brevi futurum, ratio promittit. Bactra intacta ſunt, Indi, & Saga in tua poteſtate. Tot populi, tot exercitus, tot equitum, peditumque millia ad renovandum bellum vires paratas habent, ut major belli moles ſuperſit, quam exhauſta ſit. Quid ruimus belluarum ritu in perniciem non neceſſariam? Fortium virorum eſt, magis mortem contemnere, quam odiſſe vitam. Sæpe tædio laboris ad vilitatem ſui compelluntur ignavi: at virtus nihil inexpertum omittit. Itaque ultimum omnium mors eſt, ad quam non pigre ire ſatis eſt. Proinde, ſi Bactra, quod tutiſſimum receptaculum eſt, petimus; Præfectum regionis ejus Beſſum, Regem temporis gratia ſtatuamus. Compoſitis rebus, juſto Regi tibi fiduciarium reſtitues Imperium.

CAPUT XVIII.

Darius ſentit inſidias, quas effugere tamen non potuit. Artabazi, & Græcorum cum Patrone fides in eundem. Artabazus pro Rege adminiſtrat caſtra.

HAud mirum eſt, Darium non temperaſſe animo: quamquam tam impiæ voci quantum nefas ſubeſſet, latebat. Itaque, *Peſſimum*, inquit, *mancipium, reperiſti optatum tibi tempus, quo parricidium aperires?* Strictoque acinace interfecturus videbatur, ni propere Beſſus, Bactrianique, triſtium ſpecie, cæterum ſi perſeveraret, vincturi circumſtetiſſent. Nabarzanes interim elapſus, mox & Beſſus conſequutus, copias, quibus præerant, a cætero exercitu ſecedere jubent, ſecretum inituri conſilium. Artabazus convenientem præſenti fortunæ ſententiam orſus, mitigare Darium, temporum identidem admonens, cœpit. *Ferret æquo animo quaſtumcunque, ſuorum tamen, vel ſtultitiam, vel errorem. Inſtare Alexandrum, gravem, etiamſi omnes præſto eſſent. Quid futurum, ſi perſequuti fugam ipſius, alienentur a Rege?* Ea re paruit Artabazo. Et quamquam movere caſtra ſtatuerat, turbatis tamen omnium animis, eodem in loco ſubſtitit. Sed attonitus mœſtitia ſimul, & deſperatione, tabernaculo ſe incluſit. Ergo in caſtris, quæ nullius regebantur imperio, varii animorum motus erant; nec in commune, ut antea, conſulebatur. Dux Græcorum militum Patron arma capere ſuos jubet, paratoſque eſſe ad exequendum imperium. Perſæ receſſerant. Beſſus cum Bactrianis erat, tentabatque Perſas abducere, Bactra, & intactæ regionis opulentiam, ſimulque,

simulque, quæ manentibus instarent, pericula ostentans. Persarum omnium eadem fere fuit vox, *nefas esse deseri Regem*. Inter hæc Artabazus omnibus imperatoriis fungebatur officiis. Ille Persarum tabernacula circumire, hortari, monere nunc singulos, nunc universos, non ante destitit, quam satis constaret imperata facturos. Idem ægre a Dario impetravit, ut cibum caperet, animumque Regis.

CAPUT XIX.

Conjurati artes quærunt, quibus Darium comprehendant. Simulant pœnitentiam, recipiuntur in gratiam.

AT Bessus, & Nabarzanes, olim agitatum scelus exe- 10
qui statuunt, Regni cupiditate accensi. Dario autem incolumi tantas opes sperare non poterant. Quippe in illis gentibus Regum eximia majestas est. Ad nomen quoque Barbari conveniunt: & pristinæ veneratio fortunæ sequitur adversam. Inflabat impios animos regio, cui præerant, armis, virisque, & spatio locorum nulli earum gentium secunda. Tertiam partem Asiæ tenet. Multitudo juniorum, exercitus, quos amiserat Darius, æquabat. Itaque non illum modo, sed etiam Alexandrum spernebant, inde vires Imperii repetituri, si regionis potiri contigisset. Diu omnibus cogitatis, placuit, per milites Bactrianos ad omne obsequium destinatos, Regem comprehendere, mittique nuntium ad Alexandrum, qui indicaret vivum asservari eum. Si, id quod timebant, proditionem aspernatus esset, occisuri Darium, & Bactra cum suarum gentium manu petituri. Cæterum propalam comprehendi Darius non poterat, tot Persarum millibus laturis opem Regi. Græcorum quoque fides timebatur. Itaque, quod non poterant vi, fraude assequi tentant. Pœnitentiam secessionis simulare decreverant, & excusare apud Regem consternationem suam. Interim, qui Persas solicitarent, mittuntur. Hinc spe, hinc metu militares animos versant: ruinæ rerum illos subdere capita, in perniciem trahi, cum Bactra pateant, exceptura eos donis, & opulentia, quantam animis concipere non possint. Hæc agitantibus Artabazus supervenit, sive Regis jussu, sive sua sponte, affirmans, mitigatum esse Darium, & eundem illis amicitiæ gradum patere apud Regem. Illi lacrymantes, nunc purgare se, nunc Artabazum orare, ut causam ipsorum tueretur, preceſque perferret. Sic peracta nocte, sub lucis exortum Nabarzanes cum Bactrianis militibus in vestibulo Prætorii aderat, titulum solemnis officii occulto sceleri præferens. Darius, signo ad eundem dato, currum pristino more conscendit. Nabarzanes, cæterique parricidæ procumbentes humi, quem paulo post in vinculis habituri erant, sustinuere venerari: lacrymas etiam pœniten-

tentiæ indices profuderunt. Adeo humanis ingeniis parata ſimulatio eſt. Preces deinde ſuppliciter admotæ. Darium natura ſimplicem, & mitem, non credere modo, quæ affirmabant, ſed etiam flere coegerunt. Ac ne tum quidem cogitati ſceleris pœnituit, cum intuerentur, qualem & Regem, & virum fallerent. Ille quidem ſecurus periculi, quod inflabat, Alexandri manus, quas ſolas timebat, effugere properabat.

CAPUT XX.

Patron Græci militis mercede conducti Prætor, aperit Dario conjuratorum ſimulatam pœnitentiam, & certas inſidias.

11 PAtron autem Græcorum Dux præcepit ſuis, ut arma, quæ in ſarcinis antea ferebantur, induerent, ad omne imperium ſuum parati, & intenti. Ipſe currum Regis ſequebatur, occaſioni imminens alloquendi eum; quippe Beſſi facinus præſenſerat. Sed Beſſus id ipſum metuens, cuſtos verius, quam comes, a curru non recedebat. Diu ergo Patron cunctatus, ac ſæpius ſermone revocato, inter fidem, timoremque hæſitans, Regem intuebatur. Qui ut tandem advertit oculos, Bubacem ſpadonem inter proximos currum ſequentem percontari jubet, num quid ipſe velit dicere. Patron, ſe vero, ſed remotis arbitris, loqui velle cum eo, reſpondit. Juſſuſque propius accedere, ſine interprete (nam haud rudis Græcæ linguæ Darius erat) *Rex*, inquit, *ex quinquaginta millibus Græcorum ſuperſumus pauci, omnes fortunæ tuæ comites, & in hoc tuo ſtatu iidem, qui, florente te, fuimus, quaſcunque ſedes elegeris, pro patria, & domeſticis rebus petituri. Secundæ, adverſæque res tuæ copulavere nos tecum. Per hanc fidem invictam oro, & obteſtor, in noſtris caſtris tibi tabernaculum ſtatue, nos corporis tui cuſtodes eſſe patiaris. Amiſimus Græciam, nulla Bactra ſunt nobis. Spes omnis in te. Utinam & in cæteris eſſet. Plura dici non attinet. Cuſtodiam corporis tui externus, & alienigena non depoſcerem, ſi crederem alium poſſe præſtare.* Beſſus quamquam erat Græci ſermonis ignarus, tamen ſtimulante conſcientia, indicium profecto Patronem detuliſſe credebat. Et interpretis Græci relato ſermone, exempta dubitatio eſt. Darius autem, quantum ex vultu conſpici poterat, haud ſane territus, percontari Patrona cauſam conſilii, quod afferret, cœpit. Ille non ultra differendum ratus, *Beſſus*, inquit, *& Nabarzanes inſidiantur tibi, in ultimo diſcrimine & fortunæ tuæ, & vitæ. Hic dies aut parricidis, aut tibi futurus ultimus.* Et Patron quidem egregiam conſervati Regis gloriam tulerat. Eludant licet, quibus forte, ac temere humana negotia volvi, aqique perſuaſum eſt: equidem æterna conſtitutione crediderim, nexuque

cau-

cauſarum latentium, & multo ante deſtinatarum, ſuum quemque ordinem immutabili lege percurrere. Darius certe reſpondit, *Quamquam ſibi Græcorum militum fides nota ſit; nunquam tamen a popularibus ſuis receſſurum. Difficilius eſſe damnare, quam decipi. Quidquid ſors tuliſſet, inter ſuos perpeti malle, quam tranſfugam fieri. Sero ſe perire, ſi ſalvum eſſe ſui milites nollent.* Patron, deſperata ſalute Regis, ad eos, quibus præerat, rediit, omnia pro fide experiri paratus.

CAPUT XXI.

Beſſi parricidæ ſimulata excuſatio.

AT Beſſus occidendi protinus Regis impetum concepe-ra perat. Sed veritus, ne gratiam Alexandri, ni vivum eum tradidiſſet, inire non poſſet, dilato in proximam noctem ſceleris conſilio, agere gratias incipit, quod perfidi hominis inſidias Alexandri opes ſpectantis, prudenter, cauteque vitaſſet. Donum eum hoſti laturum fuiſſe Regis caput. Nec mirari, hominem mercede conductum omnia habere venalia. Sine pignore, ſine lare, terrarum orbis exulem, ancipitem hoſtem, ad nutum licentium circumferri. Purganti deinde ſe, Deoſque patrios teſtes fidei ſuæ invocanti, Darius vultu aſſentiebatur, haud dubius, quin vera deferrentur a Græcis. Sed eo rerum ventum erat, ut tam periculoſum eſſet non credere ſuis, quam decipi. Triginta millia grant, quorum inclinata in ſcelus levitas timebatur. Quatuor millia Patron habebat, quibus ſi credidiſſet ſalutem ſuam, damnata popularium fide, parricidio excuſationem videbat offerri. Itaque præoptabat immerito, quam jure violari. Beſſo tamen inſidiarum conſilium purganti reſpondit, *Alexandri ſibi non minus juſtitiam, quam virtutem eſſe perſpectam. Falli eos, qui proditionis ab eo præmium expectent. Violatæ fidei neminem acriorem fore vindicem, ultoremque.*

CAPUT XXII.

Darius, ultimum ſalutato Artabazo, dilapſis cuſtodibus, dimiſſis ſpadonibus, per noctem a Beſſo vincitur, & captivus a ſuis eorum abducitur.

JAmque nox appetebat, cum Perſæ more ſolito armis poſitis, ad neceſſaria ex proximo vico ferenda diſcurrunt. At Bactriani (ut imperatum erat a Beſſo) armati ſtabant. Inter hæc Darius Artabazum acciri jubet; expoſitiſque, quæ Patron detulerat, haud dubitare Artabazus, quin tranſeundum eſſet in caſtra Græcorum: Perſas quoque, periculo vulgato, ſequuturos. Deſtinatus ſorti ſuæ, & jam nullius ſalubris conſilii patiens, unicam in illa fortuna opem, Artabazum, ultimum illum viſurus,

rus, amplectitur; perfuſuſque mutuis lacrymis, inhærentem ſibi avelli jubet. Capite deinde velato, ne inter gemitus digredientem velut a tergo intueretur, in humum pronum corpus abjecit. Tum vero cuſtodiæ ejus aſſueti, quos Regis ſalutem vel periculo vitæ tueri oportebat, dilapſi ſunt, armatis, quos jam adventare credebant, haud rati ſe futuros pares. Ingens ergo in tabernaculo ſolitudo erat, paucis ſpadonibus (quia quo deſcenderent, non habebant) circumſtantibus Regem. At ille, remotis arbitris, diu aliud, atque aliud conſilium animo volutabat. Jamque ſolitudinem, quam paulo ante pro ſolatio petiverat, peroſus, Bubacem vocari jubet. Quem intuens, *Ite*, inquit, *conſulite vobis, ad ultimum Regi veſtro (ut decebat) fide exhibita. Ego hic legem fati mei expecto. Forſitan mireris, quod vitam non finiam. Alieno ſcelere, quam meo, mori malo.* Poſt hanc vocem, ſpado gemitu non modo tabernaculum, ſed etiam caſtra complevit. Irrupere deinde alii, laceratiſque veſtibus, lugubri & barbaro ululatu Regem deplorare cœperunt. Perſæ, ad illos clamore perlato, attoniti metu, nec arma capere, ne in Bactrianos inciderent, nec quieſcere audebant, ne impie deſerere Regem viderentur. Varius, ac diſſonus clamor, ſine duce, ac fine imperio, totis caſtris referebatur. Beſſo, & Nabarzani nuntiaverant ſui, Regem a ſemetipſo interemptum eſſe. Planctus eos deceperat. Itaque citatis equis advolant, ſequentibus, quos ad miniſterium ſceleris delegerant: & cum tabernaculum intraſſent, quia Regem vivere ſpadones indicabant, comprehendi vincirique juſſerunt. Rex curru paulo ante vectus, & Deorum a ſuis honoribus cultus, nulla externa ope admota, captivus ſervorum ſuorum, in ſordidum vehiculum pellibus undique contectum imponitur. Pecunia Regis, & ſupellex, quaſi jure belli, diripitur. Onuſtique præda per ſcelus ultimum parta, fugam intendunt. Artabazus cum iis, qui imperio parebant, Græciſque militibus Parthienem petebat, omnia tutiora parricidarum contuitu ratus. Perſæ promiſſis Beſſi onerati, maxime, quia nemo alius erat, quem ſequerentur, conjunxere ſe Bactrianis, agmen eorum tertio aſſequuti die. Ne tamen honos Regi non haberetur, aureis compedibus Darium vinciunt, nova ludibria ſubinde excogitante fortuna. Et, ne forte cultu Regio poſſet agnoſci, ſordidis pellibus vehiculum intexerant. Ignoti jumenta agebant, ne percontantibus in agmine monſtrari poſſet, cuſtodes procul ſequebantur.

CAPUT XXIII.

Alexander Darium perſequitur.

13 ALexander, audito, Darium moviſſe ab Ecbatanis, omiſſo itinere, quod patebat in Mediam, fugien-

gientem insequi pergit strenue. Tabas oppidum est in Paretacene ultima. Ibi transfugæ nuntiant, præcipitem fuga Bactra petere Darium. Certiora deinde cognoscit ex Bagysthene Babylonio, non quidem vinctum Regem, sed in periculo esse aut mortis, aut vinculorum. Rex, Ducibus convocatis, *Maximum*, inquit, *opus, sed labor breviſſimus superest. Darius haud procul destitutus a suis, aut vinctus, aut oppressus est. In illo corpore posita est victoria nostra. Et tanta res celeritatis est præmium.* Omnes pariter conclamant, paratos ipsum sequi, nec labori, nec periculo parceret. Igitur raptim agmen cursus magis, quam itineris modo ducit, ne nocturna quidem quiete diurnum laborem relaxante. Itaque quingenta stadia processit: perventumque erat in vicum, in quo Darium Bessus comprehenderat: ibi Melon Darii interpres excipitur. Corpore æger non potuerat agmen sequi: & deprehensus celeritate Regis, transfugam se esse simulabat. Ex hoc acta cognoscit. Sed fatigatis necessaria quies erat. Itaque delectis equitum sex millibus, trecentos, quos Dimachas appellabant, adjungit. Dorso hi graviora arma portabant. Cæterum equis vehebantur: cum res, locusque poscret, pedestris acies erat. Hæc agentem Alexandrum adeunt, Orsillos, & Mythracenes, qui Bessi parricidium exosi transfugerant; nuntiabantque, stadia quingenta abesse Persas: ipsos brevius iter monstraturos. Gratus Regi adventus transfugarum fuit. Itaque prima vespera, ducibus iisdem, cum expedita equitum manu monstratam viam ingreditur, phalange, quantum festinare posset, sequi jussa. Ipse quadrato agmine incedens, ita cursum regebat, ut primi conjungi ultimis possent. Trecenta stadia processerant, cum occurrit Brocubelus, Mazæi filius, Syriæ quondam Prætor. Is quoque transfuga nuntiabat, Bessum haud amplius, quam ducenta stadia abesse. Exercitum, utpote qui nihil præcaveret, incompositum, inordinatumque procedere. Hyrcaniam videri petituros. Si festinaret sequi, palantibus superventurum. Darium adhuc vivere. Strenuo alioquin cupiditatem consequendi transfuga injecerat. Itaque, calcaribus subditis, effuso cursu eunt. Jamque fremitus hostium iter ingredientium exaudiebatur: sed prospectum ademerat pulveris nubes. Paulisper ergo inhibuit cursum, donec consideret pulvis.

CAPUT XXIV.

Barbari cum Besso certatim fugiunt. Darius fugientes sequi recusat: vulneratus ab suis relinquitur: a Polystrato Macedone reperitur; datis ad Alexandrum mandatis extinguitur.

IAmque conspecti a Barbaris erant, & abeuntium agmen conspexerant, nequaquam futuri pares, si Besso tantum

tum animi fuiſſet ad prælium, quantum ad parricidium fuerat. Namque & numero Barbari præſtabant, & robore. Ad hoc refecti cum fatigatis certamen inituri erant. Sed nomen Alexandri, & fama, maximum in bello utique momentum, pavidos in fugam convertit. Beſſus, & cæteri facinoris ejus participes, vehiculum Darii aſſequuti, cœperunt hortari eum, ut conſcenderet equum, & ſe hoſti fuga eriperet. Ille Deos ultores adeſſe teſtatur, & Alexandri fidem implorans, negat ſe parricidas velle comitari. Tum vero ira quoque accenſi, tela injiciunt in Regem, multiſque confoſſum vulneribus relinquunt. Jumenta quoque, ne longius proſequi poſſent, convulnerant, duobus ſervis, qui Regem comitabantur, occiſis. Hoc edito facinore, ut veſtigia fugæ ſpargerent, Nabarzanes Hyrcaniam, Beſſus Bactra, paucis equitum comitantibus, petebant. Barbari ducibus deſtituti, qua quemque aut ſpes ducebat, aut pavor, diſſipabantur. Quingenti tantum equites congregaverant ſe, incerti adhuc, reſiſtere ne melius eſſet, an fugere. Alexander hoſtium trepidatione comperta, Nicanorem cum equitum parte ad inhibendam fugam præmittit: ipſe cum cæteris ſequitur. Tria ferme millia reſiſtentium occiſa ſunt: reliquum agmen more pecudum intactum agebatur, jubente Rege, ut cædibus abſtineretur. Nemo captivorum erat, qui monſtrare Darii vehiculum poſſet. Singuli, ut quæque prehenderant, ſcrutabantur: nec tamen ullum veſtigium fugæ Regis extabat. Feſtinantem Alexandrum vix tria millia equitum perſequuta ſunt. At in eos, qui lentius ſequebantur, incidebant univerſa fugientium agmina. Vix credibile dictu, plures captivi, quam qui caperent, erant. Adeo omnem ſenſum territis fortuna penitus excuſſerat, ut nec hoſtium paucitatem, nec multitudinem ſuam ſatis cernerent. Interim jumenta, quæ Darium vehebant, nullo regente deceſſerant militari via: & errore delata per quatuor ſtadia, in quadam valle conſtiterant, æſtu, ſimulque vulneribus fatigata. Haud procul erat fons, ad quem monſtratum a peritis Polyſtratus Macedo ſiti maceratus acceſſit. Ac, dum galea hauſtam aquam ſorbet, tela jumentorum deficientium corporibus infixa conſpexit. Miratuſque confoſſa potius, quam abacta eſſe, ſemivivi * (*Quæ ſequuntur ab aſteriſco, ad hujus l. finem, ex Juſt. l. 2. deſumpta ſunt*) hominis corpus, cum propius acceſſiſſet, in ſordido vehiculo pellibus contecto ſitum reperit: atque Darium, multis quidem vulneribus confoſſum, adhuc tamen ſpirantem, eſſe cognovit. Qui, applicito captivo, cum civem ex voce cognoviſſet, id ſaltem præſentis fortunæ ſolatium ſe habere dixit, quod apud intellecturum loquuturus eſſet, nec incaſſum poſtremas voces emiſſurus. Hæcque Alexandro perferri jubet, ſe nullis in eum meritorum officiis, maximorum autem illi debitorem mori. Agere tamen ei maximas gratias pro beneficiis in matrem, conjugem, libe-

liberosque suos impensis. Iis enim vitam, & pristini status reverentiam, dignitatemque concessam. Sibi autem a cognatis, atque amicis, quibus & Regna, & vitam dederit, illa omnia erepta esse. Precari se, ut illi victori terrarum omnium Imperium contingat. Ultionem sceleris erga se perpetrati, non solum sua, sed exempli, omniumque Regum causa, non negligere, illi cum decorum, tum utile futurum. Jamque deficiens, aquam poposcit. Quam allatam postquam bibit, Polystrato, qui eam tulerat, Quisquis es mortalium, inquit, hoc mihi extremum universæ calamitatis genus accidit, ut pro tanto in me beneficio dignas tibi grates referre nequeam. At referat Alexander, Alexandro vero Dii, pro ejus summa in meos humanitate, ac clementia. Cui hoc fidei Regiæ unicum dextræ pignus pro me dabis. Hæc dicentem, accepta Polystrati manu, vita destituit. Quibus Alexandro nuntiatis, ad corpus demortui perveniens, tam indignam illo fastigio mortem lacrymis prosequutus est; demptaque sibi chlamyde, corpus illius contexit: atque Regio ornatum cultu, ad matrem Sysigambim, patrio, Regioque more sepeliendum, atque Regiis majorum suorum tumulis inferendum, misit.

LIBER SEXTUS.

SYNOPSIS.

AGis Lacedæmoniorum Rex ab Antipatro bello vincitur. Alexander hortatur militem ad reliquam Aſiam ſubigendam. Fluvius Zioberis deſcribitur. Nabarzanes cum aliis Satrapis veniam impetrat. Alexander Græcis Darianis parcit. In mores Perſarum abit. Beſſum bello perſequitur. Conjuratio Philotæ, & aliorum detegitur. Philotas tortus cum conjuratis occiditur.

CAPUT I.

Deeſt principium de bello Lacedæmoniorum cum Antipatro Præſide Macedoniæ geſto, in quo victor Antipater, cæſus Agis Rex Lacedæmoniorum. Victi Legatos mittunt ad Alexandrum. Antipater caute, & modeſte utitur victoria, ne ſe oneret invidia apud Alexandrum.

PUgnæ diſcrimen immiſit; obtruncatiſque, qui promptius reſiſtebant, magnam partem hoſtium propulit. Cœperant fugere victores: &, donec avidius ſequentes in planum deduxere, multi cadebant. Sed, ut primum locus, in quo ſtare poſſent, fuit, æquis viribus dimicatum eſt. Inter omnes tamen Lacedæmonios Rex eminebat, non armorum modo, & corporis ſpecie, ſed etiam magnitudine animi, quo uno vinci non potuit. Undique nunc cominus, nunc eminus petebatur: diuque arma circumferens, alia tela clypeo excipiebat, corpore alia vitabat, donec haſta femora perfoſſa, plurimo ſanguine effuſo, deſtituere pugnantem. Ergo clypeo ſuo exceptum armigeri raptim in caſtra referebant, jactationem vulnerum haud facile tolerantem. Nec tamen omiſere Lacedæmonii pugnam; &, ut primum ſibi, quam hoſti æquiorem locum capere potuerunt, denſatis ordinibus, effuſe fluentem in ſe aciem excepere. Non aliud diſcrimen vehementius fuiſſe, memoriæ proditum eſt. Duarum nobiliſſimarum bello gentium exercitus pari Marte pugnabant. Lacedæmonii vetera, Macedones præſentia decora intuebantur; illi pro libertate, hi pro dominatione pugnabant. Lacedæmoniis Dux, Macedonibus locus deerat. Diei quoque unius tam multiplex caſus modo ſpem, modo metum utriuſque partis augebat, velut de induſtria inter fortiſſimos viros certamen æquante fortuna. Cæterum anguſtiæ loci, in quo hæſerat pugna, non patiebantur totis congredi viribus. Spectabant ergo plures, quam inierant, prælium. Et qui extra teli jactum erant,

erant, clamore invicem ſuos accendebant. Tandem Laconum acies langueſcere, lubrica arma ſudore vix ſuſtinens; pedem deinde referre cœpit, ac urgente hoſte aperte fugere. Inſequebatur diſſipatos victor, & emenſus curſu omne ſpatium, quod acies Laconum obtinuerat, ipſum Agim perſequebatur. Ille, ut fugam ſuorum, & proximos hoſtium conſpexit, deponi ſe juſſit. Expertuſque, membra an impetum animi ſequi poſſent, poſtquam deficere ſenſit, poplitibus ſemet excepit, galeaque ſtrenue ſumpta, clypeo protegens corpus, haſtam dextra vibrabat, ultro vocans hoſtem, ſi quis jacenti ſpolia demere auderet. Nec quiſquam fuit, qui ſuſtineret cominus congredi. Procul miſſilibus appetebatur, ea ipſa in hoſtem retorquens, donec lancea nudo pectori infixa eſt. Qua ex vulnere evulſa, inclinatum, ac deficiens caput clypeo pauliſper excepit: deinde, linquente ſpiritu pariter, ac ſanguine, moribundus in arma procubuit. Cecidere Lacedæmoniorum quinque millia, & cccIx. ex Macedonibus haud amplius cIↃ. Cæterum vix quiſquam, niſi ſaucius, revertit in caſtra. Hæc victoria non Spartam modo, ſocioſque ejus, ſed etiam omnes, qui fortunam belli ſpectaverant, fregit. Nec fallebat Antipatrum, diſſentire ab animis gratulantium vultus, ſed bellum finire cupienti opus erat decipi. Et quamquam fortuna rerum placebat, invidiam tamen, quia majores res erant, quam quas Præfecti modus caperet, metuebat. Quippe Alexander hoſtes vinci voluerat, Antipatrum viciſſe, ne tacitus quidem, indignabatur, ſuæ demptum gloriæ exiſtimans, quidquid ceſſiſſet alienæ. Itaque Antipater, qui probe noſſet ſpiritum ejus, non eſt auſus ipſe agere arbitria victoriæ, ſed conſilium Græcorum, quid fieri placeret, conſuluit. A quo Lacedæmonii nihil aliud, quam ut Oratores mittere ad Regem liceret, precati, non gravate veniam defectionis, præter auctores, impetraverunt. Megalopolitani, quorum urbs obſeſſa erat, ad defectionis ejus mulctam Achæis, & Ætolis cxx. talenta dare juſſi ſunt. Hic fuit exitus belli, quod repente ortum, prius tamen finitum eſt, quam Darium Alexander apud Arbelam ſuperaret.

CAPUT II.

Alexander victor gentium, a ſuis ipſe vitiis ebrietate, ſuperbia, libidine vincitur. Regiæ tamen ſtirpis captivis parcit. Fratrem Darii inter amicos reſcribit. Oxydatem Mediæ præficit.

SEd, ut primum inſtantibus curis laxatus eſt animus, a militarium rerum, quam quietis, otiique patientior, excepere eum voluptates, & quem arma Perſarum non

non fregerant, vitia vicerunt. Intempeſtiva convivia, & perpotandi, pervigilandique inſana dulcedo, ludique, & greges pellicum, omnia in externum lapſa ſunt morem. Quem æmulatus quaſi potiorem ſuo, ita popularium animos, oculoſque pariter offendit, ut a pleriſque amicorum pro hoſte haberetur. Tenaces quippe diſciplinæ ſuæ, folitoſque parco, ac parabili victu ad implenda naturæ deſideria defungi, in peregrina, & victarum gentium mala impulerat. Hinc ſæpius comparatæ in caput ejus inſidiæ, ſeceſſio militum, & liberior inter mutuas querelas dolor; ipſius deinde nunc ira, nunc ſuſpiciones, quas excitabat inconſultus pavor, cæteraque his ſimilia, quæ deinde dicentur. Igitur, cum intempeſtivis conviviis dies pariter, noctesque conſumeret, ſatietatem epularum ludis interpolabat, non contentus artificum, quos e Græcia exciverat, turba. Quippe captivæ jubebantur ſuo ritu canere inconditum, & abhorrens peregrinis auribus carmen. Inter quas unam Rex ipſe conſpexit mœſtiorem, quam cæteras, & producentibus eam verecunde reluctantem. Excellens erat forma, & formam pudor honeſtabat. Dejectis in terram oculis, &, quantum licebat, ore velato, ſuſpicionem præbuit Regi, nobiliorem eſſe, quam ut inter convivales ludos deberet oſtendi. Ergo interrogata, quænam eſſet, *neptem ſe Ochi, qui nuper regnaſſet in Perſis, filio ejus genitam eſſe*, reſpondit, *uxorem Hiſtaſpis fuiſſe*. Propinquus hic Darii fuerat, magni & ipſe exercitus prætor. Adhuc in animo Regis tenues reliquiæ priſtini moris hærebant. Itaque fortunam Regia ſtirpe genitæ, & tam celebre nomen reveritus, non dimitti modo captivam, ſed etiam reſtitui ei ſuas opes juſſit; virum quoque requiri, ut reperto conjugem redderet. Poſtero autem die præcepit Hephæſtioni, ut omnes captivos in Regiam juberet adduci. Ubi ſingulorum nobilitate ſpectata, ſecrevit a vulgo, quorum eminebat genus. Mille hi fuerunt, inter quos repertus eſt Oxatres Darii frater, non illius fortuna, quam indole animi ſui clarior. Oxydates erat nobilis Perſes, qui a Dario capitali ſupplicio deſtinatus, cohibebatur in vinculis. Hinc liberato Satrapeam Mediæ attribuit; fratremque Darii recepit in cohortem amicorum, omni vetuſtæ claritatis honore ſervato. XXVI. millia talentum proxima præda redacta erant: e queis XII. millia in congiarium militum abſumpta ſunt. Par huic pecuniæ ſumma, cuſtodum fraude ſubtracta eſt.

CAPUT III.

Rex Parthienem, quam poſtea Scythæ occuparunt, ingreſſus, tumultuantem militem oratione ſedat, & patriam ſpectantem, ad nova bella parat.

HInc in Parthienem perventum eſt, tunc ignobilem gentem, nunc caput omnium, qui poſt Euphratem, &

& Tigrim amnes siti, Rubro mari terminantur. Scythæ regionem campestrem, ac fertilem occupaverunt, graves adhuc accolæ. Sedes habent & in Europa, & in Asia. Qui super Bosphorum colunt, ascribuntur Asiæ: at qui in Europa sunt, a lævo Thraciæ latere ad Boristhenem, atque inde ad Tanaim alium amnem recta plaga pertinent. Tanais Europam, & Asiam medius interfluit. Nec dubitatur, quin Scythæ, qui Parthos condidere, non a Bosphoro, sed ex regione Europæ penetraverint. Urbs erat ea tempestate clara Hecatompylos, condita a Græcis. Ibi stativa Rex habuit, commeatibus undique advectis. Itaque rumor otiosi militis, viritim sine auctore percrebuit, Regem contentum rebus, quas gessisset, in Macedoniam protinus redire statuisse. Discurrunt lymphatis similes in tabernacula, & itineri sarcinas aptant. Signum datum crederes, ut vasa colligerent. Totis castris tumultus hinc contubernales suos requirentium, hinc onerantium plaustra, perfertur ad Regem. Fecerant fidem rumori temere vulgato Græci milites, redire jussi domos, quorum equitibus singulis denariorum sena millia dono dederat. Ipsi quoque finem militiæ adesse credebant. Haud secus, quam par erat, territus Alexander, qui Indos, atque ultima Orientis peragrare statuisset, Præfectos copiarum in Prætorium contrahit; obortisque lacrymis, ex medio gloriæ spatio revocari se, victi magis, quam victoris formam in patriam relaturum, conquestus est: nec sibi ignaviam militum obstare, sed Deorum invidiam, qui fortissimis viris subitum patriæ desiderium admovissent, paulo post in eandem cum majore laude, famaque redituris. Tum vero pro se quisque operam suam offerre, difficillima quæque poscere, polliceri militum quoque obsequium, si animos eorum leni, & apta oratione permulcere voluisset. Numquam infractos, & abjectos recessisse, quoties ipsius alacritatem, & tanti animi spiritus haurire potuissent. Ita se facturum esse respondit: illi vulgi aures præpararent sibi. Satisque omnibus, quæ in rem videbantur compositis, vocari ad concionem exercitum jussit, apud quem talem orationem habuit.

CAPUT IV.

Multa docet bello perfecta, non pauca perficienda, nondum adesse finem laborum.

Magnitudinem rerum, quas gessimus, milites, in- 3
tuentibus vobis, minime mirum est, & desiderium quietis, & satietatem gloriæ occurrere. Ut omittam Illyrios, Triballos, Bœotiam, Thraciam, Spartam, Achæos, Peloponnesum, quorum alia ductu meo, alia imperio auspicioque perdomui: ecce orsi bellum ad Hellespontum, Jonas, Æolidem servitio Barbariæ impotentis exemi.

exemimus; *Cariam*, *Lydiam*, *Cappadociam*, *Phrygiam*, *Paphlagoniam*, *Pamphiliam*, *Piſidiam*, *Ciliciam*, *Syriam*, *Phœnicem*, *Armeniam*, *Perſidem*, *Medos*, *Parthienem habemus in poteſtate*. *Plures Provincias complexus ſum*, *quam alii urbes ceperunt*. *Et neſcio*, *an enumeranti mihi quædam ipſarum rerum multitudo ſubduxeris*. *Itaque*, *ſi crederem ſatis certam eſſe poſſeſſionem terrarum*, *quas tanta velocitate domuimus*, *ego vero*, *milites*, *ad Penates meos*, *ad parentem*, *ſororeſque*, *& cæteros cives*, *vel venientibus vobis*, *erumperem*, *ut ibi potiſſimum parta vobiſcum laude*, *& gloria fruerer*, *ubi nos uberrima victoriæ præmia expectant*, *liberorum*, *conjugum*, *parentumque lætitia*, *pax*, *quies*, *rerum per virtutem partarum ſecura poſſeſſio*. *Sed in novo*, *& (ſi verum fateri volumus) precario Imperio*, *adhuc jugum ejus rigida cervice ſubeuntibus Barbaris*, *tempore*, *militeſ*, *opus eſt*, *dum mitioribus ingeniis imbuuntur*, *& eſferatos mollior conſuetudo permulcet*. *Fruges quoque maturitatem ſtatuto tempore expectant*. *Adeo etiam illa ſenſus omnis expertia*, *tamen ſua lege miteſcunt*. *Quid? creditis*, *tot gentes alterius Imperio*, *ac nomini aſſuetas*, *non ſacris*, *non moribus*, *non commercio linguæ nobiſcum cohærentes*, *eodem prælio domitas eſſe*, *quo victæ ſunt? Veſtris armis continentur*, *non ſuis moribus*. *Et qui præſentes metuunt*, *in abſentia hoſtes erunt*. *Cum feris beſtiis res eſt*, *quas captas*, *& incluſas*, *quia ipſarum natura non poteſt*, *longior dies mitigat*. *Et adhuc ſic ago*, *tanquam omnia ſubacta ſint armis*, *quæ fuerunt in ditione Darii*. *Hyrcaniam Nabarzanes occupavit*, *Bactra non ſolum poſſidet parricida Beſſus*, *ſed etiam minatur*. *Sogdiani*, *Dahæ*, *Maſſagetæ*, *Sagæ*, *Indi ſui juris ſunt*. *Omnes hi ſimul*, *ſi terga noſtra viderint*, *ſequentur*. *Illi enim ejuſdem nationis ſunt*; *nos alienigenæ*, *& externi*. *Suis autem quique parent placidius*, *etiam cum is præeſt*, *qui magis timeri poteſt*. Proinde *aut quæ cepimus*, *omittenda ſunt*, *aut quæ non habemus*, *occupanda*. *Sicut in corporibus ægris*, *milites*, *nihil*, *quod nociturum eſt*, *medici relinquunt*: *ſic nos*, *quidquid obſtat Imperio*, *recidamus*. *Parva ſæpe ſcintilla contempta magnum excitavit incendium*. *Nil tuto in hoſte deſpicitur*. *Quem ſpreveris*, *valentiorem negligentia facies*. *Ne Darius quidem hæreditarium Perſarum accepit Imperium*, *ſed in ſedem Cyri beneficio Bagoæ caſtrati hominis admiſſus*. *Ne vos magno labore credatis Beſſum vacuum Regnum occupaturum*. *Nos vero peccavimus*, *milites*, *ſi Darium ob hoc vicimus*, *ut ſervo ejus traderemus Imperium*, *qui ultimum auſus ſcelus*, *Regem ſuum etiam externæ opis egentem*, *certe cui nos victores pepercisſemus*, *quaſi captivum in vinculis habuit*, *ad ultimum*, *ne a nobis conſervari poſſet*, *occidit*. *Hunc vos regnare patiemini? quem equidem crucì affixum videre feſtino*, *omnibus Regibus*, *gentibuſque fidei*, *quam violavit*, *meritas pœnas*

Solventem. At hercule, ſi mox eundem Græcorum urbes, aut Helleſpontum vaſtare nuntiatum erit vobis, quo dolore afficiemini, Beſſum præmia veſtræ occupaſſe victoriæ? Tunc ad repetendas res feſtinabitis, tunc arma capietis. Quanto autem præſtat, territum adhuc, & vix mentis ſuæ compotem opprimere? Quatridui nobis iter ſupereſt, qui tot proculcavimus nives, tot amnes ſuperavimus, tot montium juga tranſcurrimus. Non mare illud, quod exæſtuans iter fluctibus occupat, euntes nos moratur, non Ciliciæ fauces, & anguſtiæ includunt: plana omnia, & prona ſunt. In ipſo limine victoriæ ſtamus. Pauci nobis fugitivi, & domini ſui interfectores ſuperſunt. Egregium mehercule opus, & inter præmia gloriæ veſtræ numerandum, poſteritati, famæque tradetis, Darii quoque hoſtis, finito poſt mortem ejus odio, parricidas eſſe vos ultos, neminem impium effugiſſe manus veſtras. Hoc perpetrato, quanto creditis Perſas obſequentiores fore, cum intellexerint, vos pia bella ſuſcipere, & Beſſi ſceleri, non nomini ſuo iraſci?

CAPUT V.

Rex movet caſtra verſus Hyrcaniam. Deſcribitur mirum Zioberis fluminis ingenium.

SUmma militum alacritate, jubentium, quocunque vellet, duceret, oratio excepta eſt. Nec Rex moratus 4
impetum; tertioque per Parthienem die ad fines Hyrcaniæ penetrat, Cratero relicto cum iis copiis, quibus præerat, & ex manu, quam Amyntas ducebat, additis ſexcentis equitibus, & totidem ſagittariis, ut ab incurſione Barbarorum Parthienem tueretur. Erigyum impedimenta, modico præſidio dato, campeſtri itinere ducere jubet. Ipſe cum phalange, & equitatu cl. ſtadia emenſus, caſtra in valle, qua Hyrcaniam adeunt, communit. Nemus præaltis, denſiſque arboribus umbroſum eſt, pingue vallis ſolum rigantibus aquis, quæ ex petris imminentibus manant. Ex ipſis radicibus montium Zioberis amnis effunditur, qui fere tria ſtadia in longitudinem univerſus fluit: deinde ſaxo, quod alveolum interpolat, repercuſſus, duo itinera velut diſpenſatis aquis aperit: inde torrens, & ſaxorum, per quæ incurrit, aſperitate violentior, terram præceps ſubit: per ccc. ſtadia conditus labitur: rurſuſque velut ex alio fonte conceptus editur, & novum alveum intendit, priore ſui parte ſpatioſior, quippe in latitudinem XIII. ſtadiorum diffunditur: rurſuſque anguſtioribus coercitus ripis iter cogit: tandem in alterum amnem cadit, cui Rhidago nomen eſt. Incolæ affirmabant, quæcunque dimiſſa eſſent in cavernam, quæ propior eſt fonti, rurſus, ubi aliud os amnis aperit, exire. Itaque Alexander duos tauros, qua ſubeunt aquæ terram, præcipitari jubet: quorum corpora, ubi rurſus erumpit, expulſa videre, qui miſſi erant, ut exciperent.

CAPUT VI.

Nabarzani Beſſi ſocio ſupplici promittit veniam, & publicam fidem.

QUartum jam diem eodem loco quietem militi dederat, cum literas Nabarzanis, qui Darium cum Beſſo interceperat, accipit: quarum ſententia hæc erat, *Se Dario non fuiſſe inimicum, imo etiam, quæ credidiſſet utilia eſſe, ſuaſiſſe: & quia fidele conſilium Regi dediſſet, prope occiſum ab eo. Agitaſſe Darium, cuſtodiam corporis ſui contra jus, faſque peregrino militi tradere, damnata popularium fide, quam per ducentos, & triginta annos inviolatam Regibus ſuis præſtitiſſent Perſæ. Se in præcipiti, & lubrico ſtantem, conſilium a præſenti neceſſitate repetiſſe. Darium quoque, cum occidiſſet Bagoam, hac excuſatione ſatisfeciſſe popularibus, quod inſidiantem interemiſſet. Nihil eſſe miſeris mortalibus ſpiritu carius. Amore ejus ad ultima eſſe propulſum: ſed ea magis eſſe ſequutum, quæ coegiſſet neceſſitas, quam quæ optaſſet. In communi calamitate ſuam quemque habere fortunam. Si venire ſe juberet, ſine metu eſſe venturum. Non timere, ne fidem datam tantus Rex violaret. Deos a Deo falli non ſolere. Cæterum ſi, cui fidem daret, videretur indignus, multa exilia patere fugienti. Patriam eſſe, ubicunque vir fortis ſedem elegerit.* Nec dubitavit Alexander fidem, quo Perſæ modo accipiebant, dare, inviolatum, ſi veniſſet, fore.

CAPUT VII.

Hyrcaniam ingreditur, quam Curtius cum Caſpio mari deſcribit.

QUadrato tamen agmine, & compoſito ibat, ſpeculatores ſubinde præmittens, qui explorarent loca. Levis armatura ducebat agmen: phalanx eam ſequebatur. Poſt pedites erant impedimenta. Et gens bellicoſa, & natura ſitus difficilis aditu, curam Regis intenderat. Namque perpetua vallis jacet, uſque ad mare Caſpium patens. Duo terræ ejus velut brachia excurrunt: media flexu modico ſinum faciunt, Lunæ maxime ſimilem, cum eminent cornua, nondum totum orbem ſidere implente. Cercetæ, Moſſyni, & Chalybes a læva ſunt: ab altera parte Leucoſyri, & Amazonum campi; & illos qua vergit ad Septentrionem, hos ad occaſum converſa proſpectat. Mare Caſpium dulcius cæteris, ingentis magnitudinis ſerpentes alit: piſcium longe diverſus ab aliis color. Quidam Caſpium, quidam Hyrcanum appellant. Alii ſunt, qui Mæotim paludem in id cadere putent: & argumentum afferunt, aquam, quo dulcior ſit, quam cæ-

tera

tera maria, infuso paludis humore miteſcere. A Septentrione ingens in litus mare incumbit, longeque agit fluctus, & magna parte exæſtuans ſtagnat. Idem alio cæli ſtatu recipit in ſe fretum, eodemque impetu, quo effuſum eſt, relabens, terram naturæ ſuæ reddit. Et quidam credidere, non Caſpium mare eſſe, ſed ex India in Hyrcaniam cadere: cujus faſtigium (ut ſupra dictum eſt) perpetua valle ſubmittitur. Hinc Rex viginti ſtadia proceſſit, ſemita propemodum invia, cui ſylva imminebat, torrenteſque, & eluvies iter morabantur. Nullo tamen hoſte obvio penetravit, tandemque ad ulteriora perventum eſt. Præter alios commeatus, quorum tum copia regio abundabat, pomorum quoque ingens modus naſcitur; & uberrimum gignendis uvis ſolum eſt. Frequens arbor faciem quercus habet, cujus folia multo melle tinguntur. Sed, niſi Solis ortum incolæ occupaverint, vel modico tepore ſuccus extinguitur.

CAPUT VIII.

Satrapas Perſarum ſupplices in fidem accipit. Artabazo etiam dextram porrigit. Græcis ignoſcit, præter Lacedæmonios in cuſtodiam datos. Democrates Athenienſis jus ſibi gladio dicit.

TRiginta hinc ſtadia proceſſerat, cum Phrataphernes ei occurrit, ſeque, & eos, qui poſt Darii mortem profugerant, dedens. Quibus benigne exceptis, ad oppidum Arvas pervenit. Hic ei Craterus, & Erigyus occurrunt. Præfectum Tapyrorum gentis Phradatem adduxerant. Hic quoque in fidem receptus, multis exemplo fuit experiendi clementiam Regis. Satrapem deinde Hyrcaniæ dedit Menapim. Exul hic, regnante Ocho, ad Philippum pervenerat. Tapyrorum quoque gentem Phradati reddidit. Jamque Rex ultima Hyrcaniæ intraverat, cum Artabazus, quem Dario fidiſſimum fuiſſe ſupra diximus, cum propinquis Darii, ac ſuis liberis, modicaque Græcorum militum manu, occurrit. Dextram venienti obtulit Rex: quippe & hoſpes Philippi fuerat, cum, Ocho regnante, exularet, & hoſpitii pignora in Regem ſuum ad ultimum fides conſervata vincebat. Comiter igitur exceptus, *Tu quidem*, inquit, *Rex, perpetua felicitate floreas. Ego cæteris lætus hoc uno torqueor, quod præcipiti ſenectute diu frui tua bonitate non poſſum*. Nonageſimum, & quintum annum agebat. Novem juvenes eadem matre geniti patrem comitabantur. Hos Artabazus dextræ Regis admovit, precatus, ut tandiu viverent, donec utiles Alexandro eſſent. Rex pedibus iter plerunque faciebat. Tunc admoveri ſibi, & Artabazo equos juſſit, ne, ipſo ingrediente pedibus, ſenex equo vehi erubeſceret. Deinde, ut caſtra ſunt poſita, Græcos, quos Artabazus adduxerat convocari jubet. At illi, niſi Lacedæmoniis quoque

fides daretur, reſpondent, ſe, quid agendum ipſis foret, deliberaturos. Legati erant Lacedæmoniorum miſſi ad Darium: quo victo, applicaverant ſe Græcis mercede apud Perſas militantibus. Rex, omiſſis ſponſionum, fideique pignoribus, venire eos juſſit, fortunam, quam ipſe dediſſet, habituros. Diu cunctantes, pleriſque conſilia variantibus, tandem venturos ſe pollicentur. At Democrates Athenienſis, qui maxime Macedonum opibus ſemper obſtiterat, venia deſperata, gladio ſe transfigit. Cæteri, ſicut conſtituerant, ditioni Alexandri ſeipſos permittunt. Mille, & quingenti milites erant; præter hos Legati ad Darium miſſi &c. In ſupplementum diſtributus miles. Cæteri remiſſi domum, præter Lacedæmonios, quos tradi in cuſtodiam juſſit.

CAPUT IX.

Mardos feram gentem domat.

MArdorum erat gens confinis Hyrcaniæ, cultu vitæ aſpera, & latrociniis aſſueta. Hæc ſola nec Legatos miſerat, nec videbatur imperata factura. Itaque Rex indignatus, ſi una gens poſſet efficere, ne invictus eſſet, impedimentis cum præſidio relictis, invicta manu comitante, procedit. Noctu iter fecerat: & prima luce hoſtis in conſpectu erat. Tumultus magis, quam prælium fuit. Deturbati ex collibus, quos occupaverant, Barbari profugiunt: proximique vici ab incolis deſerti capiuntur. Interiora regionis ejus haud ſane adire ſine magna vexatione exercitus poterat. Juga montium, prælitæ ſylvæ, rupeſque inviæ ſepiunt: ea, quæ plana ſunt, novo munimenti genere impedierant Barbari. Arbores denſæ ſunt ex induſtria conſitæ, quarum teneros adhuc ramos manu flectunt, quos intortos rurſus inſerunt terræ: inde velut ex alia radice lætiores virent trunci: hos, qua natura fert, adoleſcere non ſinunt, quippe alium alii quaſi nexu conſerunt: qui, ubi multa fronde veſtiti ſunt, operiunt terram. Itaque occulti nexus ramorum, velut laquei, perpetua ſepe iter claudunt. Una ratio erat, cædendo aperire ſaltum. Sed hoc quoque magni operis. Crebri namque nodi duraverant ſtipites; & in ſe implicati arborum rami, ſuſpenſis circulis ſimiles, lento vimine fruſtrabantur ictus. Incolæ autem ritu ferarum virgulta ſubire ſoliti, tum quoque intraverant ſaltum, occultiſque telis hoſtem laceſſebant. Ille venantium modo latibula ſcrutatus, pleroſque confodit. Ad ultimum circuire ſaltum milites jubet, ut, ſi qua pateret iter, irrumperent. Sed ignotis locis plerique oberrabant. Excepti ſunt quidam, inter quos equus Regis (Bucephalum vocabant) quem Alexander non eodem, quo cæteras pecudes, animo æſtimabat. Namque ille nec in dorſo inſidere ſuo patiebatur alium: & Regem, cum vellet aſcendere, ſponte

ſua

ſua genua ſubmittens, excipiebat; credebaturque ſentire, quem veheret. Majore ergo, quam decebat, ira ſimul, ac dolore ſtimulatus, equum veſtigari jubet, & per interpretem pronuntiari, ni reddidiſſent, neminem eſſe victurum. Hac denuntiatione territi, cum cæteris donis equum adducunt. Sed ne ſic quidem mitigatus, cædi ſylvas jubet, aggeſtaque humo e montibus, planitiem ramis impeditam exaggerari. Jam aliquantum altitudinis opus creverat, cum Barbari, deſperato, regionem, quam occupaverant, poſſe retineri, gentem ſuam dedidere. Rex, obſidibus acceptis, Phradati tradere eos juſſit. Inde quinto die in ſtativa revertitur. Artabazum deinde, geminato honore, quem Darius habuerat ei, remittit domum.

CAPUT X.

Nabarzani Præſidi Hyrcaniæ in Bagoæ gratiam ignoſcit. Thaleſtris Amazonum Regina Alexandrum adit, liberiſque conceptis poſt 13. dies redit ad ſuos.

JAm ad urbem Hyrcaniæ, in qua Regia Darii fuit, ventum erat. Ibi Nabarzanes, accepta fide, occurrit, dona ingentia ferens. Inter quæ Bagoas erat ſpecie ſingulari ſpado, atque in ipſo flore pueritiæ, cui & Darius fuerat aſſuetus, & mox Alexander aſſuevit, ejuſque maxime precibus motus, Nabarzani ignovit. Erat, ut ſupra dictum eſt, Hyrcaniæ finitima gens Amazonum, circa Thermodoonta amnem, Themiſcyræ incolentium campos. Reginam habebant Thaleſtrim, omnibus inter Caucaſum montem, & Phaſim amnem imperitantem. Hæc cupidine viſendi Regis accenſa, finibus Regni ſui exceſſit, & cum haud procul abeſſet, præmiſit indicantes, veniſſe Reginam, adeundi ejus, cognoſcendique avidam. Protinus, facta poteſtate veniendi, cæteris juſſis ſubſiſtere, ccc. fœminarum comitatu proceſſit. Atque, ut primum Rex in conſpectu fuit, equo ipſa deſiliit, duas lanceas dextra præferens. Veſtis non toto Amazonum corpore obducitur. Nam læva pars ad pectus eſt nuda; cætera inde velantur. Nec tamen ſimus veſtis, quem nodo colligunt, infra genua deſcendit. Altera papilla intacta ſervatur, qua muliebris ſexus liberos alant: aduritur dextera, ut arcus facilius intendant, & tela vibrent. Interrito vultu Regem Thaleſtris intuebatur, habitum ejus haudquaquam rerum famæ parem oculis perluſtrans. Quippe omnibus Barbaris in corporum majeſtate veneratio eſt: magnorumque operum non alios capaces putant, quam quos eximia ſpecie donare natura dignata eſt. Cæterum interrogata, num aliquid petere vellet, haud dubitavit fateri, ad communicandos cum Rege liberos ſe veniſſe, dignam, ex qua ipſe Regni generaret heredes; fœminei ſexus ſe retenturam, marem redditurum patri. Alexander, an cum ipſo militare

vellet, interrogat: & illa, cauſata ſine cuſtode Regnum reliquiſſe, petere perſeverabat, ne ſe irritam ſpei pateretur abire. Acrior ad Venerem fœminæ cupido quam Regis, ut paucos dies ſubſiſteret, perpulit. Tredecim dies in obſequium deſiderii ejus abſumpti ſunt. Tum illa Regnum ſuum, Rex Parthienem petiverunt.

CAPUT XI.

Alexander mutat leges, totuſque a ſe abit in vitia.

6 Hic vero palam cupiditates ſuas ſolvit; continentiamque, & moderationem, in altiſſima quaque fortuna eminentia bona, in ſuperbiam, ac laſciviam vertit. Patrios mores, diſciplinamque Macedonum Regum ſalubriter temperatam, & civilem habitum, velut leviora magnitudine ſua ducens, Perſicæ Regiæ par Deorum potentiæ faſtigium æmulabatur. Jacere humi venerabundos pati cœpit; paulatimque ſervilibus miniſteriis tot victores gentium imbuere, & captivis pares facere expetebat. Itaque purpureum diadema diſtinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit; veſtemque Perſicam ſumpſit, ne omen quidem veritus, quod a victoris inſignibus in devicti tranſiret habitum. Et ille se quidem Perſarum ſpolia geſtare dicebat. Sed cum illis quoque mores induerat, ſuperbiamque habitus animi inſolentia ſequebatur. Literas quoque, quas in Europam mitteret, veteris anuli gemma obſignabat: iis, quas in Aſiam ſcriberet, Darii anulus imprimebatur, ut appareret, unum animum duorum non capere fortunam. Amicos vero, & equites, unaque principes militum, aſpernantes quidem, ſed recuſare non auſos, Perſicis ornaverat veſtibus. Pellices ccc. & lx. totidem, quot Darii fuerant, Regiam implebant, quas ſpadonum greges, & ipſi muliebria pati aſſueti, ſequebantur. Hæc luxu, & peregrinis infecta moribus, veteres Philippi milites, rudis natio ad voluptates, palam averſabantur; totiſque caſtris unus omnium ſenſus, ac ſermo erat, plus amiſſum victoria, quam bello quæſitum eſſe. Tum maxime vinci ipſos, dedique alienis moribus, & externis: tantæ moræ pretium, domos quaſi in captivo habitu reverſuros: pudere jam ſui Regem, victis, quam victoribus ſimiliorem, ex Macedoniæ Imperatore Darii Satrapem factum. Ille non ignarus & principes amicorum, & exercitum graviter offendi, gratiam liberalitate, doniſque recuperare tentabat. Sed, ut opinor, liberis pretium ſervitutis ingratum eſt. Igitur, ne in ſeditionem res verteretur, otium interpellandum erat bello, cujus materia opportune dabatur.

CA-

CAPUT XII.

In Beſſum movet caſtra. Satibarzanem in fidem accipit; eundem mox deficientem perſequitur. Rupem expugnat. Artacacnam occupat, civibus ignoſcit.

NAmque Beſſus, veſte Regia ſumpta, Artaxerxem appellari ſe juſſerat; Scythaſque, & cæteros Tanais accolas contrahebat. Hæc Satibarzanes nuntiabat. Quem receptum io fidem regioni, quam antea obtinuerat, præfecit. Et cum grave ſpoliis, apparatuque luxuriæ agmen vix moveretur, ſuas primum, deinde totius exercitus ſarcinas, exceptis admodum neceſſariis, conferri juſſit in medium. Planities ſpatioſa erat, in quam vehicula onuſta perduxerant. Expectantibus cunctis, quid deinde eſſet imperaturus, jumenta juſſit abduci, ſuisque primum ſarcinis face ſubdita, cæteras incendi præcepit. Flagrabant exurentibus dominis, quæ ut intacta ex urbibus hoſtium raperent, ſæpe flammas reſtinxerant, nullo ſanguinis pretium audente deflere, cum Regias opes idem ignis exureret. Brevis deinde oratio mitigavit dolorem; habileſque militiæ, & ad omnia parati, lætabantur ſarcinarum potius, quam diſciplinæ feciſſe jacturam. Igitur Bactrianam regionem petebant. Sed Nicanor Parmenionis filius, ſubita morte correptus, magno deſiderio ſui affecerat cunctos. Rex ante omnes mœſtus cupiebat quidem ſubſiſtere funeri affuturus; ſed penuria commeatuum feſtinare cogebat. Itaque Philotas cum duobus millibus, & DC. relictus, ut juſta fratri perſolveret, ipſe contendit ad Beſſum. Iter facienti literæ ei afferuntur a finitimis Satraparum, e quibus cognoſcit, Beſſum quidem hoſtili animo occurrere cum exercitu, cæterum Satibarzanem, quem Satrapem Ariorum ipſe præfeciſſet, defeciſſe ab eo. Itaque quamquam Beſſo imminebat, tamen ad Satibarzanem opprimendum præverti optimum ratus, levem armaturam, & equeſtres copias educit: totaque nocte ſtrenue facto itinere, improviſus hoſti ſupervenit. Cujus cognito adventu, Satibarzanes cum duobus millibus equitum (nec enim plures ſubito contrahi poterant) Bactra perfugit: cæteri proximos montes occupaverunt. Prærupta rupes erat, qua ſpectat Occidentem. Eadem, qua vergit ad Orientem, leniore ſubmiſſa faſtigio, multis arboribus obſita, perennem habet fontem, ex quo largæ aquæ manant. Circuitus ejus triginta, & duo ſtadia comprehendit. In vertice herbidus campus. In hoc multitudinem imbellem conſidere jubent. Ipſi, qua rupes erat, arborum truncos, & ſaxa obmoliuntur. XIII. millia armata erant. In horum obſidionem Cratero relicto, ipſe Satibarzanem ſequi feſtinat: Et, quia longius eum abeſſe cognoverat, ad expugnandos eos, qui edita montium occupaverant, redit. Ac primo repurgari jubet,

bet, quidquid ingredi poſſet. Deinde, ut occurrebant inviæ cautes, præruptæque rupes, irritus labor videbatur, obſtante natura. Ille, ut erat animi ſemper obluctantis difficultatibus, cum & progredi arduum, & reverti periculoſum eſſet, verſabat ſe ad omnes cogitationes, aliud, atque aliud (ut ſolet, ubi prima quæque damnamus) ſubjiciente animo. Hæſitanti, quod ratio non potuit, fortuna conſilium ſubminiſtravit. Vehemens Favonius erat, & multam materiam ceciderat miles, aditum per ſaxa molitus. Hæc vapore torrida inaruerat. Ergo aggerari alias arbores jubet, & igni dari alimenta. Celeriterque ſtipitibus cumulatis, faſtigium montis æquatum eſt. Tunc undique ignis injectus cuncta comprehendit. Flammam in ora hoſtium ventus ferebat: fumus ingens velut quadam nube abſconderat cælum. Sonabant incendio ſylvæ, atque ea quoque, quæ non incenderat miles, concepto igne, proxima quæque adurebant. Barbari ſuppliciorum ultimum, ſi qua intermoreretur ignis, effugere tentabant. Sed, qua flamma dederat locum, hoſtis obſtabat. Varia igitur cæde conſumpti ſunt. Alii in medios ignes, alii in petras præcipitavere ſe, quidam manibus hoſtium ſe obtulerunt, pauci ſemiuſtulati venere in poteſtatem. Hinc ad Craterum, qui Artacacnam obſidebat, redit. Ille, omnibus præparatis, Regis expectabat adventum, captæ urbis titulo (ſicut par erat) cedens. Igitur Alexander turres admoveri jubet. Ipſoque aſpectu territi Barbari, e muris ſupinas manus tendentes, orare cœperunt, iram in Satibarzanem defectionis auctorem reſervaret, ſupplicibus ſemet dedentibus parceret. Rex, data venia, non obſidionem modo ſolvit, ſed omnia ſua incolis reddidit.

CAPUT XIII.

Supplementum accipit. Drancas adit; quorum Prætor Barzaentes ad Indos profugit.

AB hac urbe digreſſo, ſupplementum novorum militum occurrit. Zoilus quingentos equites ex Græcia adduxerat, tria millia ex Illyrico Antipater miſerat, Theſſali equites centum, & triginta cum Philippo erant. Ex Lydia duo millia, & ſexcenti, peregrinus miles, advenerant: trecenti equites gentis ejuſdem ſequebantur. Hac manu adjecta, Drancas pervenit. Bellicoſa natio eſt. Satrapes erat Barzaentes, ſceleris in Regem ſuum particeps Beſſo. Is ſuppliciorum, quæ meruerat, metu, profugit in Indiam.

CA.

CAPUT XIV.

Conjuratio in Alexandrum per Nicomachum, & Ceballinum detegitur. Dymnus ſeipſum ferro induit.

IAm nonum diem ſtativa erant, cum externa vi non tutus modo Rex, ſed invictus inteſtino facinore petebatur. Dymnus modicæ apud Regem auctoritatis, & gratiæ, exoleti, cui Nicomacho erat nomen, amore flagrabat, obſequio uni ſibi dediti corporis victus. Is, quod ex vultu quoque perſpici poterat, ſimilis attonito, remotis arbitris, cum juvene ſeceſſit in templum, arcana ſe, & ſilenda afferre præfatus. Suſpenſumque expectatione, per mutuam charitatem, & pignora utriuſque animi rogat, ut affirmet jurejurando, quæ commiſiſſet, ſilentio eſſe tecturum. Et ille ratus, nihil, quod etiam cum perjurio detegendum foret, indicaturum, per præſentes Deos jurat. Tum Dymnus aperit, in tertium diem inſidias Regi comparatas, ſeque ejus conſilii fortibus viris, & illuſtribus eſſe participem. Quibus juvenis auditis, ſe vero fidem in parricidio dediſſe conſtanter abnuit, nec ulla religione, ut ſcelus tegat, poſſe conſtringi. Dymnus & amore, & metu amens, dextram exoleti complexus, & lacrymans orare primum, ut particeps conſilii, operiſque fieret. Si id ſuſtinere non poſſet, attamen ne proderet ſe, cujus erga ipſum benevolentiæ præter alia hoc quoque haberet fortiſſimum pignus, quod caput ſuum permiſiſſet fidei adhuc inexpertæ. Ad ultimum averſari ſcelus perſeverantem, metu mortis terret, ab illo capite conjuratos pulcherrimum facinus inchoaturos. Alias dein. de effœminatum, & muliebriter timidum, alias proditorem amatoris appellans, nunc ingentia promittens, interdumque Regnum quoque, verſabat animum tanto facinore procul abhorrentem. Strictum deinde gladium modo illius, modo ſuo admovens jugulo, ſupplex idem, & infeſtus expreſſit, ut tandem non ſolum ſilentium, ſed etiam operam polliceretur. Namque abunde conſtantis animi, & dignus, qui pudicus eſſet, nihil ex priſtina voluntate mutaverat, ſed ſe captum Dymni amore ſimulabat nihil recuſare. Sciſcitari deinde pergit, cum quibus tantæ rei ſocietatem iniſſet. Plurimum referre, quales viri tam memorabili operi admoturi manus eſſent. Ille & amore, & ſcelere male ſanus, ſimul gratias agit, ſimul gratulatur, quod fortiſſimis juvenum non dubitaſſet ſe jungere, Demetrio corporis cuſtodi, Peucolao, Nicanori. Adjicit his Aphœbetum, Loceum, Dioxenum, Archepolim, & Amyntam. Ab hoc ſermone dimiſſus Nicomachus, ad fratrem (Ceballino erat nomen) quæ acceperat, defert. Placet ipſum ſubſiſtere in tabernaculo, ne, ſi Regiam intraſſet, non aſſuetus adire Regem, conjurati pro- 7

ditos se esse resciscerent. Ipse Ceballinus ante vestibulum Regiæ (neque enim propius aditus ei patebat) consistit, opperiens aliquem ex prima cohorte amicorum, ut introduceretur ad Regem. Forte, cæteris dimissis, unus Philotas Parmenionis filius, incertum, quam ob causam, substiterat in Regia. Huic Ceballinus ore confuso magnæ perturbationis notas præ se ferens, aperit, quæ ex fratre compererat; & sine cunctatione nuntiari Regi jubet. Philotas, laudato eo, protinus intrat ad Alexandrum: multoque invicem de aliis rebus consumpto sermone, nihil eorum, quæ ex Ceballino cognoverat, nuntiat. Sub vesperam eum prodeuntem in vestibulo Regiæ excipit juvenis, an mandatum exequutus foret, requirens. Ille non vacasse sermoni suo Regem causatus, discessit. Postero die Ceballinus venienti in Regiam præsto est. Intrantemque admonet pridie communicatæ cum ipso rei. Ille curæ sibi esse respondit: ac ne tum quidem Regi, quæ audierat, aperit. Cœperat Ceballino esse suspectus. Itaque non ultra interpellandum ratus, nobili juveni (Metron erat ei nomen) super armamentarium posito, quod scelus pararetur, indicat. Ille, Ceballino in armamentario abscondito, protinus Regi corpus forte curanti, quid ei index detulisset, ostendit. Rex, ad comprehendendum Dymnum missis satellitibus, armamentarium intrat. Ibi Ceballinus gaudio elatus, *Habeo te*, inquit, *incolumem ex impiorum manibus ereptum*. Percontatus deinde Alexander, quæ noscenda erant, ordine cuncta cognoscit. Rursusque instituit quærere, quotus dies esset, ex quo Nicomachus ad eum detulisset indicium. Atque illo fatente, jam tertium esse, existimans haud incorrupta fide tanto post deferre, quæ audierat, vinciri eum jussit. Ille clamitare cœpit, eodem temporis momento, quo audisset, ad Philotam decurrisse: ab eo percontaretur. Rex item quærens, an Philotam adisset, an institisset ei, ut perveniret ad se, perseverante eo affirmare, quæ dixerat, manus ad cælum tendens, manantibus lacrymis, hanc sibi a charissimo quondam amicorum relatam gratiam querebatur. Inter hæc Dymnus, haud ignarus, quam ob causam accerseretur a Rege, gladio, quo forte erat cinctus, graviter se vulnerat: occursuque satellitum inhibitus, perfertur in Regiam. Quem intuens Rex, *Quod*, inquit, *in te, Dymne, tantum cogitavi nefas, ut tibi Macedonum Regno dignior Philotas me quoque ipso videretur?* Illum jam defecerat vox. Itaque edito gemitu, vultuque a conspectu Regis aversо, subinde collapsus extinguitur.

CA-

CAPUT XIV.

Philotæ accerſito, & ſe de conjurationis ſuſpicione purgenti Rex primum ignoſcit; ſed amicorum conſilio mox comprehendi jubet.

REX, Philota venire in Regiam juſſo, *Ceballinus*, inquit, *ultimum ſupplicium meritus, ſi in caput meum præparatas inſidias biduo texit, hujus criminis reum Philotam ſubſtituit, ad quem protinus indicium detuliſſe ſe affirmat. Quo propiore gradu amicitiæ me contingis, hoc majus eſt diſſimulationis tuæ facinus. Et ego Ceballino magis, quam Philotæ id convenire fateor. Faventem habes judicem, ſi, quod admitti non oportuit, ſaltem negari poteſt.* Ad hæc Philotas, haud ſane trepidus, ſi animus vultu æſtimaretur, Ceballinum quidem ſcorti ſermonem ad ſe detuliſſe; ſed ipſum tam levi auctori nihil credidiſſe, reſpondit, veritum, ne jurgium inter amatorem, & exoletum non ſine riſu aliorum detuliſſet: cum Dymnus interemerit ſeipſum, qualiacunque erant, non fuiſſe reticenda. Complexuſque Regem, orare cœpit, ut præteritam vitam potius, quam culpam, ſilentii tamen, non facti ullius, intueretur. Haud facile dixerim, crediderit ne ei Rex, an altius iram ſuppreſſerit. Dextram reconciliatæ gratiæ pignus obtulit, & contemptum magis, quam celatum indicium eſſe, videri ſibi dixit. Advocato tamen conſilio amicorum, cui tum 8
Philotas adhibitus non eſt, Nicomachum introduci jubet. Is eadem, quæ detulerat ad Regem, ordine expoſuit. Erat Craterus Regi charus in paucis, & eo Philotæ ob æmulationem dignitatis adverſus. Neque ignorabat, ſæpe Alexandri auribus nimia jactatione virtutis, atque operæ gravem fuiſſe, & ob ea non quidem ſceleris, ſed contumaciæ tamen ſuſpectum. Non aliam premendi inimici occaſionem aptiorem futuram ratus, odio ſuo pietatis præferens ſpeciem, *Utinam*, inquit, *in principio quoque hujus rei nobiſcum deliberaſſes. Suaſiſſemus, ſi Philotæ velles ignoſcere, paterere potius ignorare eum, quantum deberet tibi, quam uſque ad mortis metum adductum cogeres potius de periculo ſuo, quam de tuo cogitare beneficio. Ille enim ſemper inſidiari tibi poterit: tu non ſemper Philotæ poteris ignoſcere. Nec eſt, quod exiſtimes, eum, qui tantum facinus auſus eſt, venia poſſe mutari. Scit eos, qui miſericordiam conſumpſerunt, amplius ſperare non poſſe. At ego, etiamſi ipſe vel pœnitentia, vel beneficio tuo victus quieſcere volet, patrem ejus Parmenionem, tanti Ducem exercitus, & inveteratæ apud milites tuos auctoritate, haud multum infra magnitudinis tuæ faſtigium poſitum, ſcio non æquo animo ſalutem filii ſui debiturum tibi. Quædam beneficia odimus. Meruiſſe mortem, confiteri pudet. Supereſt, ut*

malit videri injuriam accepiſſe, quam vitam. Proinde ſcio, tibi cum illis de ſalute eſſe pugnandum. Satis hoſtium ſupereſt, ad quos perſequendos ituri ſumus. Latus a domeſticis hoſtibus muni. Hos ſi ſubmoves, nihil me tuo ab externo. Hæc Craterus. Nec cæteri dubitabant, quin conjurationis indicium ſuppreſſurus non fuiſſet, niſi auctor, aut particeps. Quem enim pium, & bonæ mentis, non amicum modo, ſed ex ultima plebe, auditis, quæ ad eum delata erant, non protinus ad Regem fuiſſe curſurum? Nec Ceballini quidem exemplo, qui ex fratre comperta ipſi nuntiaſſet. Parmenionis filium, Præfectum equitatus, omnium arcanorum Regis arbitrum, ſimulaſſe etiam non vacaſſe ſermoni ſuo Regem, ne index alium internuntium quæreret. Nicomachum religione quoque Deum adſtrictum, conſcientiam ſuam exonerare properaſſe. Philotam, conſumpto per ludum, jocumque pene toto die, gravatum eſſe, pauca verba ad caput Regis pertinentia, tam longo, & forſitan ſupervacuo inſerere ſermoni. At enim non credidiſſet talia deferentibus pueris. Cur igitur extraxiſſet biduum, tanquam indicio haberet fidem? Dimittendum fuiſſe Ceballinum, ſi delationem ejus damnabat. In ſuo quemque periculo magnum animum habere: cum de ſalute Regis timeretur, credulos eſſe debere, vana quoque deferentes admittere. Omnes igitur quæſtionem de eo, ut particeps ſceleris indicare cogeretur, habendam eſſe decernunt. Rex admonitos, ut conſilium ſilentio premerent, dimittit. Pronuntiari deinde iter in poſterum diem jubet, ne qua novi initi conſilii daretur nota. Invitatus eſt etiam Philotas ad ultimas ipſius epulas. Et non cœnare modo, ſed etiam familiariter colloqui cum eo, quem damnaverat, ſuſtinuit. Secunda deinde vigilia, luminibus extinctis, cum paucis in Regiam coeunt Hephæſtion, & Craterus, & Cœnus, & Erigyus. Hi ex amicis. Ex armigeris autem, Perdiccas, & Leonatus. Per hos imperatum, ut, qui ad Prætorium excubabant, armati vigilarent. Jam ad omnes aditus diſpoſiti equites, itinera quoque obſidere juſſi, ne quis ad Parmenionem, qui tum Mediæ, magniſque copiis præerat, occultus evaderet. Attarras autem cum trecentis armatis intraverat Regiam. Huic decem ſatellites traduntur: quorum ſingulos deni armigeri ſequebantur. Ii ad alios conjuratos comprehendendos diſtributi ſunt. Attarras cum trecentis ad Philotam miſſus, clauſum aditum domus moliebatur, quinquaginta juvenum promptiſſimis ſtipatus. Nam cæteros eingere undique domum juſſerat, ne occulto aditu Philotas poſſet elabi. Illum ſive ſecuritate animi, ſive fatigatione reſolutum, ſomnus oppreſſerat. Quem Attarras torpentem adhuc occupat. Tandem ei ſopore diſcuſſo, cum injicerentur catenæ, *Vicit*, inquit, *bonitatem tuam, Rex, inimicorum meorum acerbitas*. Nec plura loquutum, capite velato, in Regiam abducunt.

CA-

CAPUT XVI.

Res Philotam apud milites conjurationis accuſat.

POſtero die Rex edixit, ut omnes armati convenirent. Sex millia fere militum venerant: præterea turba lixarum, calonumque impleverant Regiam. Philotam armigeri agmine ſuo tegebant, ne ante conſpici poſſet a vulgo, quam Rex alloquutus milites eſſet. De capitalibus rebus vetuſto Macedonum modo inquirebat exercitus, in pace erat vulgi: nihil poteſtas Regum valebat, niſi prius valuiſſet auctoritas. Igitur primum Dymni cadaver infertur, pleriſque, quid patraſſet, quoque caſu extinctus eſſet, ignaris. Rex deinde in concionem procedit, vultu præferens dolorem animi. Amicorum quoque mœſtitia expectationem haud parvam fecerat. Diu demiſſo in terram vultu, attonito, ſtupentique ſimilis ſtetit. Tandem recepto animo, *Pene*, inquit, *milites, paucorum hominum ſcelere vobis ereptus ſum, Deum providentia, & miſericordia vivo. Conſpectus veſter venerabilis coegit, ne vehementius parricidis iraſcerer: quoniam ſpiritus, imo unus vitæ meæ fructus eſt, tot fortiſſimis viris de me optime meritis referre adhuc gratiam poſſe.* Interrupit orationem militum gemitus; obortæque ſunt omnibus lacrymæ. Tum Rex: *Quanto*, inquit, *majorem in animis veſtris motum excitabo, cum tanti ſceleris auctores oſtendero, quorum mentionem adhuc reformido, & tanquam ſalvi eſſe poſſint, nominibus abſtineo? Sed vincenda eſt memoria priſtinæ charitatis, & conjuratio impiorum civium detegenda. Quomodo autem tantum nefas fileam? Parmenio illa ætate, tot meis, tot parentis mei meritis devinctus, omnium nobis amicorum vetuſtiſſimus, ducem tanto ſceleri ſe præbuit. Miniſter ejus Philotas Peucolaum, & Demetrium, & hunc Dymnum, cujus corpus aſpicitis, cæteroſque ejuſdem amentiæ in caput meum ſubornavit.* Fremitus undique indignantium, querentiumque tota concione obſtrepebat, qualis ſolet eſſe multitudinis, & maxime militaris, ubi aut ſtudio agitur, aut ira. Nicomachus deinde, Metron, & Ceballinus producti, quæ quiſque detulerat, exponunt. Nullius eorum indicio Philotas particeps ſceleris deſtinabatur. Itaque indignatione preſſa, vox indicum ſilentio excepta eſt. Tum Rex: *Qualis*, inquit, *ergo animi vobis videtur, qui hujus rei delatum indicium ipſum ſuppreſſit? quod non fuiſſe vanum, Dymni exitus declarat. Incertam rem deferens, tormenta non timuit. Ceballinus ne momentum quidem temporis diſtulit exonerare ſe, ut eo, ubi lavabar, irrumperet. Philotas ſolus nihil timuit, nihil credidit. O magni animi virum! Iſte Regis periculo, cum moneretur, vultum non mutavit? indicem tantæ rei ſollicitus non audivit? Subeſt nimirum ſilentio facinus, & avida ſpes Regni præcipitem animum ad ultimum nefas impulit. Pater Mediæ præeſt, ipſe apud multos copiarum*

tum Duces meis prepotens viribus, majora, quam capit, ſperat. Orbitas quoque mea, quod ſine liberis ſum, ſperniſur. Sed errat Philotas. In vobis liberos, parentes, conſanguineos habeo: vobis ſalvis orbus eſſe non poſſum. Epiſtolam deinde Parmenionis interceptam, quam ad filios Nicanorem, & Philotam ſcripſerat, recitat, haud ſane indicium gravioris conſilii præferentem. Namque ſumma ejus hæc erat. *Primum veſtri curam agite, deinde veſtrorum. Sic enim, quæ deſtinavimus, efficiemus.* Adjecitque Rex, *Sic eſſe ſcriptam, ut, ſive ad filios pervenisſet, a conſciis poſſet intelligi, ſive intercepta eſſet, falleret ignaros. At enim Dymnus, cum cæteros participes ſceleris indicaret, Philotam non nominavit. Hoc quidem illius non innocentiæ, ſed potentiæ indicium eſt, quod ſic ab iis timetur etiam, a quibus prodi poteſt, ut cum de ſe fateantur, illum tamen celent. Cæterum Philotam ipſius indicat vita. Hic Amyntæ, qui mihi conſobrinus fuit, & in Macedonia capiti meo impias comparavit inſidias, ſocium ſe, & conſcium adjunxit. Hic Attalo, quo graviorem inimicum non habui, ſororem ſuam in matrimonium dedit. Hic, cum ſcripſiſſem ei pro jure tam familiaris uſus, atque amicitiæ, qualis ſors edita eſſet Jovis Ammonis Oraculo; ſuſtinuit reſcribere mihi, ſe quidem gratulari, quod in numerum Deorum receptus eſſem, cæterum miſereri eorum, quibus vivendum eſſet ſub eo, qui modum hominis excedebat. Hæc ſunt etiam animi pridem alienati a me, & invidentis gloriæ meæ, indicia. Quæ equidem, milites, quandiu licuit, in animo meo preſſi. Videbar enim mihi partem viſcerum meorum abrumpere, ſi in quos tam magna contuleram, viliores mihi facerem. Sed jam non verba punienda ſunt. Linguæ temeritas pervenit ad gladios: hos (ſi mihi creditis) Philotas in me acuit. Si ipſum dimiſero, quo me conferam, milites? cui caput meum credam? Equitatui, optimæ exercitus parti, principibus nobiliſſimæ juventutis, unum præfeci: ſalutem, ſpem, victoriam meam fidei ejus, tutelæque commiſi. Patrem in idem faſtigium, in quo me ipſi poſuiſtis, admovi. Mediam, qua nulla opulentior regio eſt, tot civium, ſociorumque millia, imperio ejus, ditionique ſubjeci. Unde præſidium petieram, periculum exiſtit. Quam feliciter in acie occidiſſem, potius hoſtis præda, quam civis victima? Nunc ſervatus ex periculis, quæ ſola timui, in hæc incidi, quæ timere non debui. Soletis idemtidem a me, milites, petere, ut ſaluti meæ paream. Ipſi mihi præſtare poteſtis, quod ſuadetis, ut faciam. Ad veſtras manus, ad veſtra arma confugio. Invitis vobis, ſalvus eſſe nolo: volentibus, non poſſum, niſi vindicor.* Tum Philotam, religatis poſt tergum manibus, obſoleto amiculo velatum, juſſit induci.

CA-

CAPUT XVII.

Miles aſpectu Philotæ vinctî ad commiſerationem motus ab Amynta, & Cœno ad indignationem inflammatur.

FAcile apparebat, motos eſſe tam miſerabili habitu, non ſine invidia paulo ante conſpecti. Ducem equitatus pridie viderant, ſciebant Regis interfuiſſe convivio: repente non reum modo, ſed etiam damnatum, imo vinctum intuebantur. Subibat animos Parmenionis quoque tanti Ducis, tam clari civis fortuna, qui modo duobus filiis Hectore, & Nicanore orbatus, cum eo, quem reliquum calamitas fecerat, abſens diceret cauſam. Itaque Amyntas Regis Prætor, inclinantem ad miſericordiam concionem, rurſus aſpera in Philotam oratione commovit, *Proditos eos eſſe Barbaris, nemînem ad conjugem ſuam, neminem in patriam, & ad parentes ſuiſſe rediturum, velut truncum corpus, dempto capite, ſine ſpiritu, ſine nomine, in aliena terra ludibrium hoſtis futuros*. Haudquaquam pro re ipſius Amyntæ oratio grata Regi fuit, quod conjugum, quod patriæ admonitos, pigriores ad cætera munia exequenda feciſſet. Tunc Cœnus, quanquam Philotæ ſororem matrimonio ſecum conjunxerat, tamen acrius, quam quiſquam, in Philotam invectus eſt, parricidam eſſe Regis, patriæ, exercitus clamitans. Saxumque, quod forte ante pedes jacebat, arripuit, emiſſurus in eum, ut plerique credidere, tormentis ſubtrahere cupiens. Sed Rex manum ejus inhibuit, dicendæ prius cauſæ debere fieri poteſtatem, nec aliter judicari paſſurum ſe affirmans.

CAPUT XVIII.

Philotas primum metu exanimatus, mox recepto animo cauſam ſuam tam luculenter egit, Regiſque argumenta diluit, ut quæſtionem plane ambiguam fecerit.

TUM dicere rurſus permiſſus Philotas, ſive conſcientia ſceleris, ſive periculi magnitudine amens, & attonitus, non attollere oculos, non hiſcere audebat. Lacrymis deinde manantibus, linquente animo, in eum, a quo tenebatur, incubuit. Abſterſiſque amiculo ejus oculis, paulatim recipiens ſpiritum, ac vocem, dicturus videbatur. Jamque Rex, intuens eum, *Macedones*, inquit, *de te judicaturi ſunt: quæro, an patrio ſermone ſis apud eos uſurus?* Tum Philotas: *Præter Macedonas*, inquit, *plerique adſunt, quos facilius, quæ dicam, percepturos arbitror, ſi eadem lingua fuero uſus, qua tu egiſti, non ob aliud, credo, quam ut oratio tua intelligi poſſet a pluribus*. Tunc Rex, *Ecquid? videtis odio etiam ſermonis patrii Philotam teneri? ſolus quippe faſtidit eum dicere. Sed dicat ſane, utcunque cordi eſt, dum meminerit, æque illum a noſtro more, atque ſermone abhorrere*.

Atque

Atque ita concione exceſſit. Tum Philotas: *Verba*, inquit, *innocenti reperire facile eſt; modum verborum miſero tenere difficile. Itaque inter optimam conſcientiam, & iniquiſſimam fortunam deſtitutus, ignoro, quomodo & animo meo, & tempori paream. Abeſt quidem optimus cauſæ meæ judex qui cur me ipſe audire noluerit, non mehercule excogito, cum illi utique, cognita cauſa, tam damnare me liceat, quam abſolvere. Non cognita vero, liberari ab abſente non poſſum, qui a præſente damnatus ſum. Sed quanquam vincti hominis non ſupervacua ſolum, ſed etiam inviſa defenſio eſt, quæ judicem non docere videtur, ſed arguere; tamen, uteunque licet dicere, memet ipſe non deſeram, nec committam, ut damnatus etiam mea ſententia videar. Equidem, cujus criminis reus ſim, non video. Inter conjuratos nemo me nominat. De me Nicomachus nihil dixit, Ceballinus plus, quam audierat, ſcire non potuit. Atqui conjurationis caput me fuiſſe credit Rex. Potuit ergo Dymnus eum præterire, quem ſequebatur? præſertim cum quærenti ſocios vel falſo fuerim nominandus, quo facilius, qui tentabatur, poſſet impelli. Non enim detecto facinore nomen meum præteriit, ut poſſet videri ſocio pepercisſe. Nicomachus, quem taciturum arcana de ſemetipſo credebat, confeſſus, aliis nominatis, me unum ſubtrahebat. Quæſo, commilitones, ſi Ceballinus me non adiſſet, nihil me de conjuratis ſcire voluiſſet; num hodie dicerem cauſam nullo me nominante? Dymnus ſane & vivat adhuc, & velit mihi parcere: quid cæteri, qui de ſe confitebuntur? me videlicet ſubtrahent? Maligna calamitas, & vere noxia, cum quis ſuo ſupplicio acquieſcit, pro alio cruciatus. Tot conſcii ne in equuleum quidem impoſiti verum fatebuntur? Atqui nemo parcit morituro, nec cuiquam moriturus, ut opinor. Ad verum crimen, & ad unum revertendum mihi eſt. Cur rem delatam ad te tacuiſti? cur tam ſecurus audiſti? Hoc qualecunque eſt, confeſſo mihi, ubicunque es, Alexander, remiſiſti. Dexteram tuam amplexus, reconciliati pignus animi, convivio quoque interfui. Si credidiſti mihi, abſolutus ſum; ſi pepercisti, dimiſſus. Vel judicium tuum ſerva. Quid hac proxima nocte, qua digreſſus ſum a menſa tua, feci? quod novum facinus delatum ad te mutavit animum tuum? Gravi ſopore acquieſcebam, cum me malis indormientem meis, inimici vinciendo excitarunt. Unde & parricidæ, & proditori tam alti quies ſomni? Scelerati conſcientia obſtrepente cum dormire non poſſint, agitant eos furiæ, non conſummato modo, ſed & cogitato parricidio. At mihi ſecuritatem primum innocentia mea, deinde dextera tua obtulerat. Non timui, ne plus alienæ crudelitati apud te liceret, quam clementiæ tuæ. Sed, ne te mihi credidiſſe pœniteat, res ad me deferebatur a puero, qui non teſtem, non pignus indicii exhibere poterat, impleturus omnes metu, ſi cœpiſſet audiri. Amatoris, & ſcorti jurgio interponi aures meas credidi infelix; & fidem*

ejus

ejus ſuſpectam habui, quod non ipſe deferret, ſed fratrem potius ſubornaret. Timui, ne negaret mandaſſe ſe Ceballino, & ego viderer multis amicorum Regis fuiſſe periculi cauſa. Sic quoque cum læſerim neminem, inveni, qui mallet perire me, quam incolumem eſſe. Quid inimicitiarum creditis excepturum fuiſſe, ſi inſontes laceſſiſſem? At enim Dymnus ſe occidit. Num igitur facturum hoc divinare potui? Minime. Ita quod ſolum indicio fidem fecit, id me, cum a Ceballino interpellatus ſum, movere non potuit. At hercule, ſi conſcius Dymno tanti ſceleris fuiſſem, biduo illo proditos eſſe nos, diſſimulare non debui. Ceballinus ipſe tolli de medio nullo negotio potuit. Denique poſt delatum indicium, quo periturus eram, cubiculum Regis ſolus intravi, ferro quidem cinctus. Cur diſtuli facinus? An ſine Dymno non ſum auſus? Ille igitur princeps conjurationis fuit. Sub illius umbra Philotas latebam, qui Regnum Macedonum affecto. Ecquis e vobis corruptus eſt donis? quem Ducem, quem Præfectum impenſius colui? Mihi quidem objicitur, quod ſocietatem patrii ſermonis aſperner, quod Macedonum mores faſtidiam. Sic ego Imperio, quod dedignor, immineo? Jampridem nativus ille ſermo commercio aliarum gentium exolevit: tam victoribus, quam victis peregrina lingua diſcenda eſt. Non mehercule iſta me magis lædunt, quam quod Amyntas Perdiccæ filius inſidiatus eſt Regi. Cum quo quod amicitia fuerit mihi, non recuſo defendere, ſi fratrem Regis non oportuit diligi a nobis. Sin autem in illo fortunæ gradu poſitum etiam venerari neceſſe erat, utrum, quæſo, quod non divinavi, reus ſum? An impiorum amicis inſontibus quoque moriendum eſt? Quod ſi æquum eſt, cur tandiu vivo? ſi injuſtum, cur nunc demum occidor? At enim ſcripſi, Miſereri me eorum, quibus vivendum eſſet ſub eo, qui ſe Jovis filium crederet. Fides amicitiæ, veri conſilii periculoſa libertas, vos me decepiſtis: vos, quæ ſentiebam, ne reticerem, impuliſtis. Scripſiſſe me hoc fateor Regi, non de Rege. Non enim faciebam invidiam, ſed pro eo timebam. Dignior mihi Alexander videbatur, qui Jovis ſtirpem tacitus agnoſceret, quam qui prædicatione jactaret. Sed quoniam Oraculi fides certa eſt, ſit Deus cauſæ meæ teſtis. Retinete me in vinculis, dum conſulitur Hammon in arcanum, & occultum ſcelus. Interim qui Regem noſtrum dignatus eſt filium, neminem eorum, qui ſtirpi ſuæ inſidiati ſunt, latere patietur. Si certiora Oraculis creditis eſſe tormenta, ne hanc quidem exhibendæ veritatis fidem deprecor. Solent rei capitis adhibere vobis parentes. Duos fratres ego nuper amiſi; patrem nec oſtendere poſſum, nec invocare audeo, cum & ipſe tanti criminis reus ſit. Parum eſt enim tot modo liberorum parentem, in unico filio acquieſcentem, eo quoque orbari, ni ipſe in rogum meum imponitur. Ergo, chariſſime pater, & propter me morieris, & mecum? Ego tibi vitam adimo, ego ſenectutem tuam extinguo. Quid enim me procrea-

bas infelicem adverſantibus Diis? an, ut hos ex me fructus perciperes, qui te manent? Neſcio, adoleſcentia mea miſerior ſit, an ſenectus tua. Ego in ipſo robore ætatis eripior: tibi carnifex ſpiritum adimet, quem, ſi fortuna expectare voluiſſet, natura repoſcebat. Admonuit me patris mei mentio, quam timide, & cunctanter, quæ Ceballinus detulerat ad me, indicare debuerim. Parmenio enim, cum audiſſet venenum a Philippo medico Regi paruri, deterrere eum voluit epiſtola ſcripta, quominus medicamentum biberet, quod medicus dare conſtituerat. Num creditum eſt patri meo? num ullam auctoritatem ejus litteræ habuerunt? Ego ipſe, quoties, quæ audieram, deſtuli, cum ludibrio credulitatis repulſus ſum. Si, & cum indicamus, inviſi, & cum tacemus, ſuſpecti ſumus; quid facere nos oportet? Cumque unus e circumſtantium turba exclamaſſet, *Benemeritis non inſidiari*, Philotas, *recte*, inquit, *quiſquis es, dicis. Itaque, ſi inſidiatus ſum, pœnam non deprecor. Eo finem facio dicendi, quoniam ultima verba gravia ſunt auribus veſtris.* Abducitur deinde ab iis, qui cuſtodiebant eum.

CAPUT XIX.

Oratio Belonis ducis in Philotam, qui vitam ejus, & delicias, ſuperbiam, & contemptum aliorum oſtendit, totamque concionem jam quietam, & hærentem in illum accendit.

11 ERat inter Duces manu ſtrenuus Belon quidam, pacis artium, & civilis habitus rudis, vetus miles, ab humili ordine ad eum gradum, in quo tunc erat, promotus; qui, tacentibus cæteris, ſtolida audacia ferox, admonere eos cœpit, quoties ſuis quiſque diverſoriis, quæ occupaſſet, deturbatus eſſet, ut purgamenta ſervorum Philotæ reciperentur eo unde commilitones expuliſſet. Auro, argentoque vehicula ejus onuſta totis vicis ſtetiſſe. Ac ne in vicina quidem diverſorii quenquam commilitonum receptum eſſe, ſed per diſpoſitos, quos ad ſomnum habebat, omnes procul relegatos, ne fremitu ullo murmurantium inter ſe ſilentio verius, quam ſomno excitaretur. Ludibrio ei fuiſſe ruſticos homines, Phrygaſque, & Paphlagonas appellatos, qui non erubeſceret, Macedo natus, homines linguæ ſuæ per interpretem audire. Cur Hammonem conſuli vellet? eundem Jovis arguiſſe mendacium Alexandrum filium agnoſcentis, ſcilicet veritum, ne invidioſum eſſet, quod Dii offerrent. Cum inſidiaretur capiti Regis, & amici, non conſuluiſſe eum Jovem. Nunc ad Oraculum mittere, dum pater ejus ſolicitetur, qui præſit in Media, & pecunia, cujus cuſtodia commiſſa ſit, perditos homines ad ſocietatem ſceleris impellat. Ipſos miſſuros ad Oraculum, non qui Jovem interrogent, quod ex Rege cognoverint, ſed qui gratias agant, qui vota pro incolumitate

Regis

Regis optimi perſolvant. Tum vero univerſa concio accenſa eſt, & a corporis cuſtodibus initium factum, clamantibus, diſcerpendum eſſe parricidam manibus eorum. Id quidem Philotas, qui graviora ſupplicia metueret, haud ſane iniquo animo audiebat.

CAPUT XX.

Philotas torquetur, ſcelus fatetur, cum conjuratis ſaxis obruitur.

REX in concionem reverſus, ſive ut in cuſtodia quoque torqueretur, ſive ut diligentius cuncta cognoſceret, concilium in poſterum diem diſtulit. Quanquam in veſperam inclinabat dies; tamen amicos convocari jubet. Et cæteris quidem placebat, Macedonum more obrui ſaxis: Hephæſtion autem, & Craterus, & Cœnus tormentis veritatem exprimendam eſſe dixerunt. Et illi quoque, qui aliud ſuaſerant, in horum ſententiam tranſeunt. Concilio ergo dimiſſo, Hephæſtion cum Cratero, & Cœno ad quæſtionem de Philota habendam conſurgunt. Rex, Cratero accerſito, & ſermone habito, cujus ſumma non edita eſt, in intimam diverſorii partem ſeceſſit, & remotis arbitris, in multam noctem quæſtionis expectavit eventum. Tortores in conſpectu Philotæ omnia crudelitatis tormenta proponunt. Et ille ultro, *Quid ceſſatis*, inquit, *Regis inimicum, interfectorem, confitentem occidere? quid quæſtione opus eſt? Cogitavi, volui*. Craterus exigere, ut quæ confiteretur, in tormentis quoque diceret. Dum corripitur, dum obligantur oculi, dum veſtis exuitur, gentium jura, Deos patrios nequicquam apud ſurdas aures invocabat. Per ultimos deinde cruciatus, utpote damnatus, & inimicis in gratiam Regis torquentibus, laceratur. Ac primo quanquam hinc ignis, illinc verbera jam non ad quæſtionem, ſed ad pœnam ingerebantur, non vocem modo, ſed etiam gemitus habuit in poteſtate. Sed poſtquam intumeſcens corpus ulceribus, flagellorum ictus nudis oſſibus incuſſos ferre non poterat; ſi tormentis adhibituri modum eſſent, dicturum ſe, quæ ſcire expeterent, pollicetur. Sed finem quæſtioni fore, jurare eos per Alexandri ſalutem volebat, removerique tortores. Et utroque impetrato, Cratero inquit, *Dic, quid me velis dicere*. Illo indignante, ludificari eum, rurſuſque revocante tortores, tempus petere cœpit, dum reciperet ſpiritum, cuncta, quæ ſciret, indicaturus. Interim equites, nobiliſſimus quiſque, & ii maxime, qui Parmenionem propinqua cognatione contingebant, poſteaquam Philotam torqueri fama vulgaverat, legem Macedonum veriti, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui Regi inſidiati erant, cum ipſis necarentur, alii ſe interficiunt, alii in devios montes, vaſtaſque ſolitudines fugiunt, ingenti per tota caſtra terrore diffuſo; donec

nec Rex, tumultu cognito, legem ſe ſupplicii conjunctis ſontium remittere edixit. Philotas vero ne, an mendacio liberare ſe a cruciatu voluerit, anceps conjectura eſt; quoniam & vera confeſſis, & falſa dicentibus, idem doloris finis oſtenditur. Cæterum, Pater, inquit, meus Hegelocho quam familiariter uſus ſit, non ignoratis. Illum dico Hegelochum, qui in acie cecidit. Ille omnium malorum nobis cauſa fuit. Nam, cum primum Jovis filium ſe ſalutari juſſit Rex, id indigne ferens ille: Hunc igitur Regem agnoſcimus, inquit, qui Philippum dedignatur patrem? Actum eſt de nobis, ſi iſta perpeti poſſumus. Non homines ſolum, ſed etiam Deos deſpicit, qui poſtulat Deus credi. Amiſimus Alexandrum, amiſimus Regem, incidimus in ſuperbiam, nec Diis, quibus ſe exæquat, nec hominibus, quibus ſe eximit, tolerabilem. Noſtrone ſanguine Deum fecimus, qui nos faſtidiat? qui gravetur mortalium adire concilium? Credite mihi, & nos, ſi viri ſumus, a Diis adoptabimur. Quis proavum ejus Alexandrum, quis deinde Archelaum, quis Perdiccam occiſos ultus eſt? Hic quidem interfectoribus patris ignovit. Hæc Hegelochus dixit ſuper cœnam. Et poſtero die prima luce a patre accerſor. Triſtis erat, & me mœſtum videbat. Audieramus enim, quæ ſolicitudinem incuterent. Itaque, ut experiremur, utrumne vino gravatus effudiſſet illa, an altiore concepta conſilio, accerſiri eum placuit, ac venire. Eodemque ſermone ultro repetito, adjecit, ſe, ſive auderemus duces eſſe, proximas a nobis partes vindicaturum, ſive deeſſet animus, conſilium ſilentio eſſe tecturum. Parmenioni, vivo adhuc Dario, intempeſtiva res videbatur. Non enim ſibi, ſed hoſti eſſe occiſuros Alexandrum. Dario vero ſublato, præmium Regis occiſi Aſiam, & totum Orientem interfectoribus eſſe ceſſurum. Approbatoque conſilio, in hæc fides data eſt, & accepta. Quod ad Dymnum pertinet, nihil ſcio. Et hæc confeſſus, intelligo, non prodeſſe mihi, quod prorſus ſceleris expers ſum. Illi rurſus tormentis admotis, cum ipſi quoque haſtis os, oculoſque ejus everberarent, ut hoc quoque crimen confiteretur, expreſſere. Exigentibus deinde, ut ordinem cogitati ſceleris exponeret, cum diu Bactra retentura Regem viderentur, timuiſſe reſpondit, ne pater LXX. natus annos, tanti exercitus dux, tantæ pecuniæ cuſtos, interim extingueretur, ipſique ſpoliato tantis viribus, occidendi Regis cauſa non eſſet. Feſtinaſſe ergo ſe, dum præmium haberet in manibus. Repræſentaſſe conſilium: cujus patrem fuiſſe auctorem ſi crederent, tormenta, quanquam tolerare non poſſet, tamen non recuſare. Illi colloquuti, ſatis quæſitum videri, ad Regem revertuntur, qui poſtero die, & quæ confeſſus erat Philotas, recitari, & ipſum, quia ingredi non poterat, juſſit afferri. Omnia agnoſcente eo, Demetrius, qui proximi ſceleris particeps eſſe arguebatur, producitur, multa

affir-

affirmatione, animique pariter constantia, & vultu abnuens, quidquam sibi in Regem cogitatum esse. Tormenta etiam deposcebat in semetipsum. Cum Philotas circumlatis oculis incideret in Calin quendam haud procul stantem, propius eum jussit accedere. Illo perturbato, & recusante transire ad eum, *Patieris*, inquit, *Demetrium mentiri, rursusque me exeruciari?* Calin vox, sanguisque defecerant. Et Macedones Philotam inquinare innoxios velle suspicabantur, quia nec a Nicomacho, nec ab ipso Philota, cum torqueretur, nominatus esset adolescens. Qui ut Præfectos Regis circumstantes se vidit, Demetrium, & semetipsum id facinus cogitasse confessus est. Omnes ergo a Nicomacho nominatos, more patrio, dato signo, saxis obruerunt. Magno non modo salutis, sed etiam vitæ periculo liberatus erat Alexander: quippe Parmenion, & Philotas principes amicorum, nisi palam fontes, sine indignatione totius exercitus non potuissent damnari. Itaque anceps quæstio fuit. Dum inficiatus est facinus, crudeliter torqueri videbatur, post confessionem Philotas ne amicorum quidem misericordiam meruit.

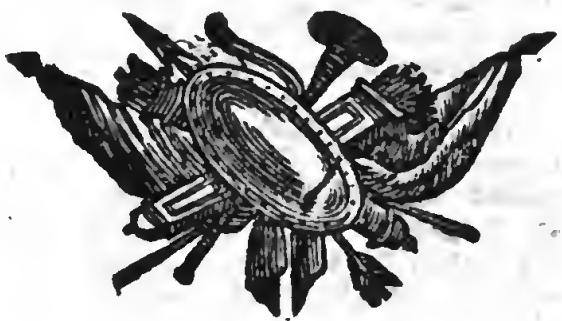

LIBER SEPTIMUS.

SYNOPSIS.

Lynceſtem Alexander majeſtatis damnat: Amyntam, & Symam, ac Polemonem fratres ſuſpectos abſolvit: Parmenionem per Polydamanta occidit. Alios, atque alios populos bello domat. Caucaſum ſuperat. Beſſum tyrannum dolo captum Oxatri necandum tradit. Brancidarum urbem funditus evertit. Ad Tanaim, ut putatur, accedit; Alexandriam ibi condit. Scythis bellum facere cogitat. Menedemus cum ſuis copiis cæditur. Scytharum Legatus perorat ad Alexandrum, qui trajecto flumine Scythas vincit, victis parcit. Sagæ deduntur. Sogdiani juvenes victi triumphant; ſupplicio liberantur. Beſſus mactatur. Petra expugnatur. Arimazes in crucem agitur.

CAPUT I.

Sero Macedones deſiderant, quem occiderant. Fiunt alii rei; partim damnantur, partim abſolvuntur.

1 PHilotam, ſicut recentibus ſceleris ejus veſtigiis, jure affectum ſupplicio cenſuerant milites: ita, poſtea quam deſierat eſſe, quem odiſſent, invidia in miſericordiam vertitur. Moverat & claritas juvenis, & patris ejus ſenectus, atque orbitas. Primus Aſiam aperuerat Regi, omnium periculorum ejus particeps, ſemper alterum in acie cornu defenderat: Philippo quoque ante omnes amicus, & ipſi Alexandro tam fidus, ut occidendi Attalum non alio miniſtro uti mallet. Horum cogitatio ſubibat exercitum, ſeditioſæque voces referebantur ad Regem: queis ille haud ſane motus, ſatiſque prudens, otii vitia negotio diſcuti, edixit, ut omnes in veſtibulo Regiæ præſto afforent, quos ubi frequentes adeſſe cognovit, in concionem proceſſit. Haud dubie ex compoſito Apharias poſtulare cœpit, ut Lynceſtes Alexander, qui multo ante, quam Philotas, Regem voluiſſet occidere, exhiberetur. A duobus indicibus (ſicut ſupra diximus) delatus, tertium jam annum cuſtodiebatur in vinculis. Eundem in Philippi quoque cædem conjuraſſe cum Pauſania, pro comperto fuit: ſed, quia primus Alexandrum Regem ſalutaverat, ſupplicio magis, quam crimini fuerat exemptus. Tum quoque Antipatri ſoceri ejus preces juſtam Regis iram morabantur. Cæterum recruduit ſoporatus dolor: quippe veteris periculi memoriam præſentis cura renovabat. Igitur Alexander

xander ex cuſtodia educitur, juſſuſque dicere, quamquam toto triennio meditatus erat defenſionem, tamen hæſitans, & trepidus, pauca ex iis, quæ compoſuerat, protulit: ad ultimum non memoria ſolum, ſed etiam mens eum deſtituit. Nulli erat dubium, quin trepidatio conſcientiæ indicium eſſet, non memoriæ vitium. Itaque ex iis, qui proxime aſtiterant, obluctantem adhuc oblivioni lanceis confoderunt. Cujus corpore ſublato, Rex introduci juſſit Amyntam, & Symam. Polemon vero minimus ex fratribus, cum Philotam torqueri comperiſſet, profugerat. Omnium Philotæ amicorum hi chariſſimi fuerant, ad magna, & honorata miniſteria illius maxime ſuffragatione producti. Memineratque Rex ſummo ſtudio ab eo conciliatos ſibi. Nec dubitabat hujus quoque ultimi conſilii fuiſſe participes. Igitur olim eſſe ſibi ſuſpectos matris ſuæ literis, quibus eſſet admonitus, ut ab his ſalutem ſuam tueretur. Cæterum ſe invitum deteriora credentem, nunc manifeſtis indiciis victum juſſiſſe vinciri. Nam pridie, quam detegeretur Philotæ ſcelus, quin in ſecreto cum ipſo fuiſſent, non poſſe dubitari. Fratrem vero, qui profugerit, cum Philotas torqueretur, aperuiſſe fugæ cauſam. Nuper præter conſuetudinem, officii ſpecie, amotis longius cæteris, admoviſſe ſemetipſos lateri ſuo, nulla probabili cauſa; ſeque mirantem, quod non vice ſua tali fungerentur officio, & ipſa trepidatione eorum perterritum, ſtrenue ad armigeros, qui proxime ſequebantur, receſſiſſe. Ad hoc accedere, quod cum Antiphanes ſcriba equitum Amyntæ denuntiaſſet, pridie, quam Philotæ ſcelus deprehenſum eſſet, ut ex ſuis equis, more ſolito, daret iis, qui amiſiſſent ſuos, ſuperbe reſpondiſſe, niſi incœpto deſiſteret, brevi ſciturum, quis ipſe eſſet. Jam linguæ violentiam, temeritatemque verborum, quæ in ſemetipſum jacularentur, nihil aliud eſſe, quam ſceleſti animi indicem, ac teſtem: quæ ſi vera eſſent, idem meruiſſe eos, quod Philotam, ſi falſa, exigere ipſum, ut refellant. Productus deinde Antiphanes de equis non traditis, & adjectis etiam ſuperbe minis, indicat. Actum Amyntas, facta dicendi poteſtate, *Si nihil*, inquit, *intereſt Regis, peto, ut dum dico, vinculis liberer.* Rex ſolvi utrumque jubet. Deſiderantique Amyntæ, ut habitus quoque redderetur, armigero lanceam dare juſſit ei. Quam ut læva comprehendit, evitato eo loco, in quo Alexandri corpus paulo ante jacuerat, *Qualiſcunque*, inquit, *exitus nos manet, Rex, confitemur, proſperum tibi debituros, triſtiorem fortunæ imputaturos. Sine præjudicio dicimus cauſam, liberis corporibus, animiſque. Habitum etiam, in quo te comitari ſolemus, reddidiſti. Cauſam non poſſumus, fortunam timere deſinemus. Et, quæſo, permittas mihi id primum defendere, quod a te ultimum objectum eſt. Nos, Rex, ſermonis adverſus majeſtatem tuam habiti nullius conſcii ſumus nobis.*

Dice-

Dicerem, jam pridem vicisse te invidiam, nisi periculum esset, ne alia maligne dicta crederes blanda oratione purgari. Cæterum etiamsi militis tui vel in agmine deficientis, & fatigati, vel in acie periclitantis, vel in tabernaculo ægri, & vulnera curantis aliqua vox asperior esset accepta, merueramus fortibus factis, ut malles ea tempori nostro imputare, quam animo. Cum quid accidit tristius, omnes rei sunt: corporibus nostris, quæ utique non odimus, infestas admovemus manus: parentes, liberis si occurrane, & ingrati, & inviſi sunt. Contra, cum donis honoramur, cum præmiis onusti revertimur, quis ferre nos potest? quis illam animorum alacritatem continere? Militantium nec indignatio, nec lætitia moderata est. Ad omnes affectus impetu rapimur, vituperamus, laudamus, miseremur, iraſcimur, utcumque præsens movet affectio. Modo Indiam adire, & Oceanum libet; modo conjugum, & liberorum, patriæque memoria occurrit. Sed has cogitationes, has inter se colloquentium voces, signum tuba datum finit. In suos ordines quisque currimus; &, quidquid irarum in tabernaculo conceptum est, in hostium effunditur capita. Utinam Philotas quoque intra verba peccasset. Proinde ut ad id revertar, propter quod rei sumus, amicitiam, quæ nobis cum Philota fuit, adeo non inficior, ut expetisse quoque nos, magnosque ex ea fructus percepisse confitear. An vero Parmenionis, quem tibi proximum esse voluisti, filium, omnes pene amicos tuos dignatione vincentem, cultum a nobis esse miraris? Tu hercule (si verum audire vis) Rex, hujus nobis periculi causa es. Quis enim alius effecit, ut ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitiæ tuæ ascendimus. Is apud te fuit, cujus gratiam expetere, & iram timere possemus. An non propemodum in tua verba, tui omnes, te præeunte, juravimus, eosdem nos inimicos, amicosque habituros esse, quos tu haberes? Hoc sacramento pietatis obstricti aversaremur scilicet, quem tu omnibus præferebas? Igitur, si hoc crimen est, tu paucos innocentes habes, imo hercule neminem. Omnes enim Philotæ amici esse voluerunt: sed totidem, quot volebant, esse non poterant. Ita si a conscriis amicos non dividis, nec ab amicis quidem separabis illos, qui idem esse voluerunt. Quod igitur conscientiæ affertur indicium? ut opinor, quia pridie familiariter, & sine arbitris loquutus est nobiscum. At ego purgare non possem, si pridie quidquam ex vetere vita, ac more mutassem. Nunc vero, si id ut omnibus diebus, illo quoque, qui suspectus est, fecimus, consuetudo diluet crimen. Sed equos Antiphani non dedimus: & pridie, quam Philotas detectus est, hæc mihi cum Antiphane res erat. Qui si nos suspectos facere vult, quod illo die equos non dedimus, semetipsum, quod eos desideraverit, purgare non poterit. Anceps enim crimen est inter retinentem, & exigentem, nisi quod melior est causa suum non tradentis, quam poscentis alienum. Cæterum, Rex, equos decem habui, e queis Antiphanes octo jam distribuerat iis, qui amiserant suos. Omnino

duos

duos ipſe habebam: quos cum vellet abducere homo ſuperbiſſimus, certe iniquiſſimus, niſi pedes militare vellem, retinere cogebat. Nec inficias eo, liberi hominis animo loquutum eſſe me cum ignaviſſimo, & hoc unum militiæ ſuæ uſurpante, ut alienos equos pugnaturis diſtribuat. Huc enim malorum ventum eſt, ut verba mea eodem tempore & Alexandro excuſem, & Antiphani. At hercule mater de nobis inimicis tibi ſcripſit. Utinam prudentius eſſet ſollicita pro filio, & non inanes quoque ſpecies anxio animo figurares. Quare enim non adſcribit metus ſui cauſam? Denique non oſtendit auctorem, quo facto, dictove noſtro mota, tam trepidas tibi literas ſcripſit. O miſeram conditionem meam, cui forſitan non periculoſius eſt tacere, quam dicere! Sed, utcunque ceſſura res eſt, malo tibi defenſionem meam diſplicere, quam cauſam. Agnoſces autem, quæ dicturus ſum; quippe meminiſti, eum me ad perducendos ex Macedonia milites mitteres, dixiſſe te, multos integros juvenes in domo tuæ matris abſcondi. Præcepiſti igitur mihi, ne quem præter te intuerer, ſed detrectantes militiam perducerem ad te. Quod equidem feci, & liberius, quam expediebat mihi, exequutus ſum imperium tuum. Gorgiam, & Hecataeum, & Gorgatam, quorum bona opera uteris, inde perduxi. Quid igitur iniquius eſt, quam me, qui, ſi tibi non paruiſſem, jure daturus fui pœnas, nunc perire, quia parui? Neque enim ulla alia matri ſuæ perſequendi nos cauſa eſt, quam quod utilitatem tuam muliebri præpoſuimus gratiæ. Sex millia Macedonum peditum, & DC. equites adduxi: quorum pars ſequutura me non erat, ſi militiam detrectantibus indulgere voluiſſem. Sequitur ergo, ut, quia illa propter hanc cauſam iraſcitur nobis, tu mitiges matrem, qui iræ ejus nos obtuliſti. Dum hæc Amyntas agit, forte ſupervenerunt, qui fratrem ejus Polemonem, de quo ante dictum eſt, fugientem conſequuti, vinctum reducebant. Infeſta concio vix inhiberi potuit, quin protinus ſuo more ſaxa in eum jaceret. Atque ille ſane interritus, *Nihil*, inquit, *pro me deprecor, modo ne fratrum innocentiæ fuga imputetur mea. Hæc ſi defendi non poteſt, meum crimen ſit. Horum ob idipſum melior eſt cauſa, quod ego, qui profugi, ſuſpectus ſum.* Hæc eloquuto univerſa concio aſſenſa eſt. Lacrymæ deinde omnibus manare cœperunt, adeo in contrarium repente mutatis, ut ſolum pro eo eſſet, quod maxime læſerat. Juvenis erat primo ætatis flore pubeſcens, quem inter equites tormentis Philotæ conturbatos alienus terror abſtulerat. Deſertum eum a comitibus, & hæſitantem inter revertendi, fugiendique conſilium, qui ſequuti erant, occupaverunt. Is tum flere cœpit, & os ſuum converberare, mœſtus non ob ſuam vicem, ſed propter ipſum periclitantium fratrum. Moveratque jam Regem, non concionem modo: ſed unus erat implacabilis frater, qui terribili vultu intuens eum, *Tum*, ait, *demens lacrymare debueras, cum equo calcaria ſubderes, fratrum deſertor, & deſertorum comes. Miſer, quo, & unde fugiebas?*

giebas? Effeciſti, ut reus capitis, accuſatoris uterer verbis. Ille peccaſſe ſe, ſed gravius in fratres, quam in ſemetipſum, fatebatur. Tum vero neque lacrymis, neque acclamationibus, quibus ſtudia ſua multitudo profitetur, temperaverunt. Una vox erat pari emiſſa conſenſu, ut inſontibus, & fortibus viris parceret. Amici quoque, data miſericordiæ occaſione conſurgunt, ſtentesque Regem deprecantur. Ille, ſilentio facto, *Et ipſa*, inquit, *Amyntam mea ſententia, fratreſque ejus abſolvo. Vos autem juvenes malo beneficii mei oblivi ſci, quam periculi veſtri meminiſſe. Eadem fide redite in graziam mecum, qua ipſe vobiſcum revertor. Niſi, quæ delata eſſent, excuſſiſſem, valde diſſimulatio mea ſuſpecta eſſe potuiſſet. Sed ſatius eſt purgatos eſſe, quam ſuſpectos. Cogitate, neminem abſolvi poſſe, niſi qui dixerit cauſam. Tu, Amynta, ignoſce fratri tuo: erit hoc ſimpliciter etiam mihi reconciliati animi tui pignus.*

CAPUT II.

Polydamas mittitur ad occidendum Parmenionem. Tumultus a cæde compoſitus. Parmenionis ſtudioſi ſeparantur.

COncione deinde dimiſſa, Polydamanta vocari jubet. Longe acceptiſſimus Parmenioni erat, proximus lateri in acie ſtare ſolitus. Et quamquam conſcientia fretus in Regiam venerat; tamen, ut juſſus eſt fratres ſuos exhibere admodum juvenes, & Regi ignotos ob ætatem, fiducia in ſolicitudinem verſa, trepidare cœpit, ſæpius, quæ nocere poſſent, quam, quibus fideret, reputans. Jam armigeri, quibus imperatum erat, produxerant eos, cum exanguem metu Polydamanta propius accedere jubet. Submotiſque omnibus, *Scelere*, inquit, *Parmenionis omnes pariter appetiti ſumus, maxime ego, ac tu, quos amicitiæ ſpecie ſefellit; ad quem perſequendum, puniendumque (vide, quantum fidei tuæ credam) te miniſtro uti ſtatui. Obſides, dum hoc peragis, erunt fratres tui. Proficiſcere in Mediam, & ad Præfectos meos literas ſcriptas manu mea perfer. Velocitate opus eſt, qua celeritatem famæ antecedas. Noctu pervenire illuc te volo: poſtero die, quæ ſcripta erunt, exequi. Ad Parmenionem quoque epiſtolas feres, unam a me, alteram Philotæ nomine ſcriptam. Signum anuli ejus in mea poteſtate eſt. Si pater credet a filio impreſſum, cum te viderit, nihil metuet.* Polydamas tanto liberatus metu, impenſius etiam, quam exigebatur, promittit operam, collaudatuſque, & præmiis oneratus, depoſita veſte, quam habebat, Arabica induitur. Duo Arabes, quorum interim conjuges, ac liberi, vinculum fidei, obſides apud Regem erant, dati comites. Per deſerta etiam ob ſiccitatem loca camelis, undecima die, quo deſtinaverat, pervenit. Et priuſquam ipſius nuntiaretur adventus, rurſus Polydamas veſtem Macedonicam ſumit, & in tabernaculum Cleandri (Prætor

tor hic Regius erat) quarta vigilia pervenit. Redditis deinde literis, conſtituerunt prima luce ad Parmenionem coire. Namque cæteri quoque, quibus literas Regis attulerat, ad eum venturi erant. Jam Parmenioni Polydamanta veniſſe nuntiatum erat: qui dum lætatur adventu amici, ſimulque noſcendi, quæ Rex ageret, avidus (quippe longo intervallo nullam ab eo epiſtolam acceperat) Polydamanta requiri jubet. Diverſoria regionis illius magnos receſſus habent, amœnoſque nemoribus manu conſitis. Ea præcipue Regum, Satraparumque voluptas erat. Spatiabatur in nemore Parmenion, medius inter Duces, quibus erat imperatum literis Regis, ut occiderent. Agendæ autem rei conſtituerant tempus, cum Parmenion a Polydamante literas traditas legere cœpiſſet. Polydamas procul veniens, ut a Parmenione conſpectus eſt, vultu lætitiæ ſpeciem præferente, ad complectendum eum cucurrit, mutuaque gratulatione functi, Polydamas epiſtolam a Rege ſcriptam ei tradidit. Parmenion vinculum epiſtolæ ſolvens, quidnam Rex ageret, requirebat. Ille ex ipſis literis cogniturum eſſe, reſpondit. Quibus Parmenion lectis, *Rex*, inquit, *expeditionem parat in Arachoſios. Strenuum hominem, & nunquam ceſſantem! Sed tempus ſaluti ſuæ, tanta jam parta gloria, parcere*. Alteram deinde epiſtolam Philotæ nomine ſcriptam, lætus, quod ex vultu notari poterat, legebat. Tum ejus latus gladio haurit Cleander, deinde jugulum ferit: cæteri exanimem quoque confodiunt. Et armigeri, qui ad aditum nemoris aſtiterant, cognita cæde, cujus cauſa ignorabatur, in caſtra perveniunt, & tumultuoſo nuntio milites concitant. Illi armati ad nemus, in quo perpetrata cædes erat, coeunt, &, ni Polydamas, cæterique ejuſdem noxæ participes dedantur, murum circumdatum nemori everſuros denuntiant, omniumque ſanguine Duci parentaturos. Cleander primores eorum intromitti jubet, literaſque Regis ſcriptas ad milites recitat, quibus inſidiæ Parmenionis in Regem, preceſque ut ipſum vindicarent, continebantur. Igitur, cognita Regis voluntate, non quidem indignatio, ſed tamen ſeditio compreſſa eſt. Dilapſis pluribus, pauci remanſerunt, qui ſaltem ut corpus ipſius ſepelire permitteret, precabantur. Diu id negatum eſt Cleandri metu, ne offenderet Regem. Pertinacius deinde precantibus, materiam conſternationis ſubtrahendam ratus, capite deciſo, truncum humare permiſit. Ad Regem caput miſſum eſt. Hic exitus Parmenionis fuit, militiæ, domique clari viri. Multa ſine Rege proſpere, Rex ſine illo nihil magnæ rei geſſerat. Feliciſſimo Regi, & omnia ad fortunæ ſuæ exigenti modum ſatisfecit, lxx natus annos. Juvenis, ducis, & ſæpe etiam gregarii militis munia explevit, acer conſilio, manu ſtrenuus, charus principibus, vulgo militum acceptior. Hæc impulerint illum ad Regni cupiditatem, an tantum ſuſpectum

fecerint, ambigi poteſt: quia Philotas ultimis cruciatibus victus, vera ne dixerit, quæ facta probari non poterant, an falſis tormentorum petierit finem, re quoque recenti, cum magis poſſet liquere, dubitatum eſt. Alexander quos mortem Parmenionis conqueſtos eſſe compererat, ſeparandos a cætero exercitu ratus, in unam cohortem ſecrevit, ducemque his Leonidam dedit, & ipſum Parmenioni quondam intima familiaritate conjunctum. Fere iidem erant, quos alioqui Rex habuerat inviſos. Nam, cum experiri vellet militum animos, admonuit, qui literas in Macedoniam ad ſuos ſcripſiſſet, iis, quos ipſe mittebat, perlaturis cum fide, traderet. Simpliciter ad neceſſarios ſuos quiſque ſcripſerat, quæ ſentiebat. Aliis gravis erat, pleriſque non ingrata militia. Ita & agentium gratias, & querentium literæ exceptæ ſunt. Et qui forte tædium laboris per literas erant queſti, hanc ſeorſum cohortem a cæteris tendere ignominiæ cauſa jubet, fortitudine uſurus in bello, libertatem linguæ ab auribus credulis remoturus. Et conſilium temerarium forſitan (quippe fortiſſimi juvenes contumeliis irritati erant) ſicut omnia alia, felicitas Regis excipit. Nihil illis ad bella promptius fuit. Incitabat virtutem & ignominiæ demendæ cupido, & quia fortia facta in paucis latere non poterant.

CAPUT III.

Evergetas laudat Curtius. Rex Satibarzanem proditorem perſequitur. Evergetis pecuniam donat. Arachoſios ſubigit. Parmenionis exercitum recipit.

3 His ita compoſitis, Alexander Arianorum Satrapes conſtituto, iter pronuntiari jubet in Agriaſpas, quos jam tunc mutato nomine Evergetas appellabant, ex quo frigore, victuſque penuria Cyri exercitum affectum, tectis & commeatibus juverant. Quintus dies erat, ut in eam regionem pervenerat. Cognoſcit Satibarzanem, qui ad Beſſum defecerat, cum equitum manu irrupiſſe rurſus in Arios. Itaque Caranum, & Erigyum cum Artabazo, & Andronico, & ſex millibus Græcorum peditum, DC. equites ſequebantur. Ipſe ſexaginta diebus gentem Evergetarum ordinavit, magna pecunia ob egregiam in Cyrum fidem donata. Relicto deinde, qui iis præeſſet, Amenide (ſcriba is Darii fuerat) Arachoſios, quorum regio ad Ponticum mare pertinet, ſubegit. Ibi exercitum, qui ſub Parmenione fuerat, occupavit. Sex millia Macedonum erant, & cc. nobiles, & v. millia Græcorum, cum equitibus ducentis, haud dubie robur omnium virium Regis. Arachoſiis datus Memnon Prætor, quatuor millibus peditum, & DC. equitibus in præſidium relictis.

CA-

CAPUT IV.

Paropamiſadas barbariſſimam gentem deſcribit, quos exercitus adiens, pene frigore, & inopia periit.

IPſe Rex nationem, ne finitimis quidem ſatis notam, quippe nullo commercio colentem mutuos uſus, cum exercitu intravit. Paropamiſadæ appellantur, agreſte hominum genus, & inter Barbaros maxime inconditum. Locorum aſperitas hominum quoque ingenia duraverat. Gelidiſſimum Septentrionis axem ex magna parte ſpectant. Bactrianis ad Occidentem conjuncti ſunt: meridiana regio ad mare Indicum vergit. Tuguria latere primo ſtruunt, &, quia ſterilis eſt terra materiæ, in nudo etiam montis dorſo uſque ad ſummum ædificiorum faſtigium eodem laterculo utuntur. Cæterum ſtructura latior ab imo, paulatim incremento operis in arctius cogitur, ad ultimum in carinæ maxime modum coit. Ibi foramine relicto, ſuperne lumen accipiunt. Ad medium vites, & arbores, ſi quæ in tanto terræ rigore durare potuerunt, obruunt: penitus hyeme defoſſæ latent: cum, nive diſcuſſa, aperiri humus cœpit, cælo, ſolique redduntur. Cæterum adeo altæ nives premunt terram, gelu, & perpetuo pene rigore conſtrictæ, ut ne avium quidem, feræve ullius veſtigium exſtet. Obſcura cæli verius umbra, quam lux nocti ſimilis premit terram, vix ut, quæ prope ſunt, conſpici poſſint. In hac tamen omnis humani cultus ſolitudine deſtitutus exercitus, quidquid malorum tolerari poteſt, pertulit, inopiam, frigus, laſſitudinem, deſperationem. Multos exanimavit rigor inſolitus nivis, multorum aduſſit pedes, plurimorum oculis præcipue perniciabilis fuit. Fatigati quippe in ipſo gelu deficientia corpora ſternebant: quæ cum moveri deſiſſent, vis frigoris ita aſtringebat, ut rurſus ad ſurgendum conniti non poſſent. A commilitonibus torpentes excitabantur. Neque aliud remedium erat, quam ut ingredi cogerentur. Tum demum vitali calore moto, membris aliquis redibat vigor. Si qui tuguria Barbarorum adire potuerunt, celeriter refecti ſunt. Sed tanta caligo erat, ut ædificia nulla alia res, quam fumus, oſtenderet. Illi, nunquam ante in terris ſuis advena viſo, cum armatos repente conſpicerent, exanimati metu, quidquid in tugurĳis erat, afferebant, ut corporibus ipſorum parceretur, orantes. Rex agmen circuibat pedes, jacentes quoſdam erigens, & alios cum ægre ſequerentur, adminiculo corporis ſui excipiens. Nunc ad prima ſigna, nunc in medio, nunc in ultimo agmine itineris multiplicato labore aderat.

CAPUT V.

Ad Caucaſum, quem cum Tauro deſcribit Curtius, accedit Rex. Alexandriam ad montis radices ponit.

TAndem ad cultiora loca perventum eſt, commeatuque largo recreatus exercitus; ſimul & qui conſequi non poterant, in illa caſtra venerunt. Inde agmen proceſſit ad Caucaſum montem, cujus dorſum Aſiam perpetuo jugo dividit. Hinc ſimul mare, quod Ciliciam ſubit: illinc Caſpium fretum, & amnem Araxem, aliaque regionis Scythiæ deſerta ſpectat. Taurus ſecundæ magnitudinis mons committitur Caucaſo: a Cappadocia ſe attollens Ciliciam præterit, Armeniæque montibus jungitur: ſic inter ſe tot juga velut ſerie cohærentia, perpetuum habent dorſum: ex quo Aſiæ omnia fere flumina, alia in Rubrum, alia in Caſpium mare, alia in Hyrcanum, & Ponticum decidunt. XVII. dierum ſpatio Caucaſum ſuperavit exercitus. Rupes in eo x in circuitu ſtadia complectitur, quatuor in altitudinem excedit, in qua vinctum Promethea fuiſſe antiquitas tradidit. Condendæ in radicibus montis urbi ſedes electa eſt. VII. millibus ſeniorum Macedonum, & præterea militibus, quorum opera uti deſiſſet, permiſſum in novam urbem conſidere. Hanc quoque Alexandriam incolæ appellaverunt.

CAPUT VI.

Beſſus ſuper menſam debellat Alexandrum: applaudunt ebrii adulatores. Cobares Medus, & Magus ſuadet Beſſo deditionem: fugit ad Alexandrum. Beſſus copias acturus cum ſuis trans Oxum ad Sogdianos ſe confert.

4 AT Beſſus Alexandri celeritate perterritus, Diis patriis ſacrificio rite facto, ſicut illis gentibus mos eſt, cum amicis, ducibuſque copiarum inter epulas de bello conſultabat. Graves mero ſuas vires extollere, hoſtium nunc temeritatem, nunc paucitatem ſpernere. Præcipue Beſſus ferox verbis, & parto per ſcelus Regno ſuperbus, ac vix potens mentis, dicere, ſocordia Darii creviſſe hoſtium famam. Occurriſſe enim in Ciliciæ anguſtiſſimis faucibus, cum retrocedendo poſſet perducere incautos in loca natura, & ſitu invia, tot fluminibus objectis, tot montium latebris, inter quas deprehenſus hoſtis, ne fugæ quidem, nedum reſiſtendi occaſionem fuerit habiturus. Sibi placere in Sogdianos recedere. Oxum amnem velut murum objecturum hoſti, dum ex finitimis gentibus valida auxilia concurrerent. Venturos autem Choraſmios, & Dahas, Sagaſque, & Indos, & ultra Tanaim amnem colentes Scythas; quorum neminem adeo humilem eſſe, ut humeri ejus non poſſent Macedonis militis verticem æquare. Conclamant temulenti, unam hanc ſententiam ſalubrem eſſe. Et Beſſus circumferri merum largius jubet, debellaturus ſuper

per menſam Alexandrum. Erat in eo convivio Cobares natione Medus, ſed Magicæ artis (ſi modo ars eſt, non vaniſſimi cujuſque ludibrium) magis profeſſione, quam ſcientia celeber, alioquin moderatus, & probus. Is cum præfatus eſſet, ſcire, ſervo eſſe utilius parere dicto, quam afferre conſilium, cum illos, qui pareant, idem, quod cæteros maneat, qui vero ſuadeant, proprium periculum: poculum ei, quod habebat in manu, tradidit. Quo accepto Cobares: *Natura*, inquit, *mortalium hoc quoque nomine prava, & ſiniſtra dici poteſt, quod in ſuo quiſque negotio hebetior eſt, quam in alieno. Turbida factu ſunt conſilia eorum, qui ſibi ſuadent. Obſtat aliis metus, aliis cupiditas, nonnunquam naturalis eorum, quæ cogitaveris, amor. Nam in te ſuperbia non cadit. Expertus es, unumquemque, quod ipſe repererit, aut ſolum, aut optimum ducere. Magnum onus ſuſtines capite, Regium inſigne. Hoc aut moderate perferendum eſt, aut (quod abominor) in te ruet. Conſilio, non impetu opus eſt.* Adjicit deinde, quod apud Bactrianos vulgo uſurpabant, *Canem timidum vehementius latrare, quam mordere. Altiſſima quæque flumina minimo ſono labi.* Quæ inſerui, ut qualiſcunque inter Barbaros potuit eſſe prudentia, traderetur. In his audientium ſuſpenderat expectationem. Tum conſilium aperit, utilius Beſſo, quam gratius. *In veſtibulo*, inquit, *Regiæ tuæ velociſſimus conſiſtit Rex. Ante ille agmen, quam tu menſam iſtam movebis. Nunc ab Tanai exercitum arceſſes, armis flumina oppones. Scilicet, qua tu fugiturus es, hoſtis ſequi non poteſt? Iter utrique commune eſt, victori rutius. Licet ſtrenuum metum putes eſſe, velocior tamen ſpes eſt. Quin validioris occupas gratiam, dediſque te; utcumque ceſſerit, meliorem fortunam deditus, quam hoſtis, habiturus? Alienum habes Regnum, quo facilius eo careas. Incipies forſitan iuſtus eſſe Rex, cum ipſe fecerit, qui tibi & dare poteſt Regnum, & eripere. Conſilium habes fidele, quod diutius exequi ſupervacaneum eſt. Nobilis equus umbra quoque virgæ regitur; ignavus ne calcari quidem concitari poteſt.* Beſſus, & ingenio, & multo mero ferox adeo exarſit, ut vix ab amicis, quo minus occideret eum (nam ſtrinxerat quoque acinacem) contineretur. Certe e convivio proſiluit, haudquaquam potens mentis. Cobares inter tumultum elapſus, ad Alexandrum transfugit. Octo millia Bactrianorum habebat armata Beſſus, quæ, quandiu propter cæli intemperiem Indiam potius Macedonas petituros crediderant, obedienter imperata fecerunt: at poſtquam adventare Alexandrum compertum eſt, in ſuos quiſque vicos dilapſi Beſſum reliquerunt. Ille cum clientum manu, qui non mutaverant fidem, Oxo amne ſuperato, exuſtiſque navigiis, quibus tranſierat, ne iiſdem hoſtis uteretur, novas copias in Sogdianis contrahebat.

CAPUT VII.

Inopia commeatus in copiis Alexandri. Bactrianos deſcribit.

ALexander Caucaſum quidem (ut ſupra dictum eſt) tranſierat, ſed inopia frumenti prope ad famem ventum erat. Succo ex ſeſama expreſſo, haud ſecus, quam oleo artus perungebant. Sed hujus ſucci ducenis quadragenis denariis amphoræ ſingulæ, mellis denariis trecenis nonagenis, trecenis vini æſtimabantur. Tritici nihil, aut admodum exiguum reperiebatur. Syros vocabant Barbari, quos ita ſolerter abſcondunt, ut, niſi qui defoderunt, invenire non poſſint. In iis conditæ fruges erant. In quarum penuria milites fluviatili piſce, & herbis ſuſtinebantur. Jamque hæc ipſa alimenta defecerant, cum jumenta, quibus onera portabant, cædere juſſi ſunt. Horum carne, dum in Bactrianos perventum, traxere vitam. Bactrianæ terræ multiplex, & varia natura eſt. Alibi multa arbor, & vitis largos, miteſque fructus alit. Solum pingue crebri fontes rigant. Quæ mitiora ſunt, frumento conſeruntur: cætera armentorum pabulo cedunt. Magnam deinde partem ejuſdem terræ ſteriles arenæ tenent: ſqualida ſiccitate regio non hominem, non frugem alit. Cum vero venti a Pontico mari ſpirant, quidquid ſabuli in campis jacet, converrunt. Quod ubi cumulatum eſt, magnorum collium procul ſpecies eſt, omniaque priſtini itineris veſtigia intereunt. Itaque qui tranſeunt campos, navigantium modo noctu ſidera obſervant, ad quorum curſum iter dirigunt, & propemodum clarior eſt noctis umbra, quam lux. Ergo interdiu invia eſt regio, quia nec veſtigium, quod ſequantur, inveniunt, & nitor ſiderum caligine abſconditur. Cæterum ſi quos ille ventus, qui a mari exoritur, deprehendit, arena obruit. Sed, qua mitior terra eſt, ingens hominum, equorumque multitudo gignitur. Itaque Bactriani equites triginta millia expleverant. Ipſa Bactra, regionis ejus caput, ſita ſunt ſub monte Paropamiſſo. Bactrus amnis præterit mœnia. Is urbi, & regioni dedit nomen.

CAPUT VIII.

Lacedæmoniorum defectio. Erigyi Monomachia cum Satibarzane, & victoria.

HIc Régi ſtativa habenti nuntiatur ex Græcia Peloponnenſium, Laconumque defectio. Nondum enim victi erant, cum proficiſcerentur tumultus ejus principia nuntiaturi. Et alius præſens terror affertur, Scythas, qui ultra Tanaim amnem colunt, adventare Beſſo ferentes opem. Eodem tempore, quæ in gente Ariorum Caranus, & Erigyus geſſerant, perferuntur. Commiſſum

erat

erat prælium inter Macedonas, Arioſque. Transfuga Satibarzanes Barbaris præerat: qui cum pugnam ſegnem utrinque æquis viribus ſtare vidiſſet, in primos ordines adequitavit, demptaque galea, inhibitis, qui tela jaciebant, ſi quis viritim dimicare vellet, provocavit ad pugnam, nudum ſe caput in certamine habiturum. Non tulit ferociam Barbari Dux exercitus Erigyus, gravis quidem ætate, ſede & animi, & corporis robore nulli juvenum poſtferendus. Is galea dempta canitiem oſtentans, *Venit*, inquit, *dies, quo aut victoria, aut morte honeſtiſſima, quales amicos, & milites Alexander habeat, oſtendam*. Nec plura eloquutus, equum in hoſtem egit. Crederes imperatum, ut acies utræque tela cohiberent. Protinus certe receſſerunt, dato libero ſpatio, intenti in eventum non duorum modo, ſed etiam ſuæ ſortis, quippe alienum diſcrimen ſequuturi. Prior Barbarus emiſit haſtam, quam Erigyus modica capitis declinatione vitavit. At ipſe infeſtam ſariſſam, equo calcaribus concito, in medio Barbari gutture ita fixit, ut per cervicem emineret. Præcipitatus ex equo Barbarus, adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam ex vulnere haſtam rurſus in os dirigit. Satibarzanes haſtam manu complexus, quo maturius interiret, ictum hoſtis adjuvit. Et Barbari, Duce amiſſo, quem magis neceſſitate, quam ſponte ſequuti erant, tunc haud immemores meritorum Alexandri, arma Erigyo tradunt. Rex his quidem lætus, de Spartanis haudquaquam ſecurus, magno tamen animo defectionem eorum tulit, dicens, non ante auſos conſilia nudare, quam ipſum ad fines Indiæ perveniſſe cognoviſſent. Ipſe Beſſum perſequens copias movit, cui Erigyus ſpolia Barbari, ceu opimum belli decus, præferens occurrit.

CAPUT IX.

Alexander Beſſum perſequendo in aquarum penuriam incidit. Ejuſdem patientia, & miranda ſitis tolerantia.

1 Gitur Bactrianorum regione Artabazo tradita, ſarcinas, & impedimenta ibi cum præſidio relinquit: ipſe cum expedito agmine loca deſerta Suſitanorum intrat, nocturno itinere exercitum ducens. Aquarum (ut ante dictum eſt) penuria prius deſperatione, quam deſiderio bibendi ſitim accendit. Per cccc ſtadia ne modicus quidem humor exiſtit. Arenas vapor æſtivi Solis accendit, quæ ubi flagrare cœperunt, haud ſecus, quam continenti incendio, cuncta torrentur. Caligo deinde immodico terræ fervore excitata lucem tegit, camporumque non alia, quam vaſti, & profundi æquoris, ſpecies eſt. Nocturnum iter tolerabile videbatur, quia rore, & matutino frigore corpora levabantur. Cæterum, cum ipſa luce æſtus oritur, omnemque naturalem abſorbet humorem ſiccitas, ora, viſceraque penitus uruntur. Itaque

primum animi, deinde corpora deficere cœperunt. Pigebat & conſiſtere, & progredi. Pauci a peritis regionis admoniti præpararant aquam. Hæc pauliſper repreſſit ſitim. Deinde, creſcente æſtu, rurſum deſiderium humoris accenſum eſt. Ergo, quidquid vini, oleique erat, hominibus ingerebatur; tantaque dulcedo bibendi fuit, ut in poſterum ſitis non timeretur. Graves deinde avide hauſto humore, non ſuſtinere arma, non ingredi poterant, & felitiores videbantur, quos aqua defecerat, cum ipſi ſine modo infuſam vomitu cogerentur regerere. Anxium Regem tantis malis, circumfuſi amici, ut meminiſſet ſui, orabant, animi ſui magnitudinem unicum remedium deficientis exercitus eſſe; cum ex iis, qui præceſſerant ad capiendum locum caſtris, duo occurrunt, utribus aquam geſtantes, ut filiis ſuis, quos in eodem agmine eſſe, & ægre pati ſitim non ignorabant, occurrerent. Qui cum in Regem incidiſſent, alter ex iis, utre reſoluto, vas, quod ſimul ferebat, implet, porrigens Regi. Ille percontatus, quibus aquam portarent, filiis ferre cognoſcit. Tunc poculo pleno (ſicut oblatum eſt) reddito, *Nec ſolus*, inquit, *bibere ſuſtineo, nec tam exiguum dividere omnibus poſſum. Vos currite, & liberis veſtris, quod propter illos attuliſtis, date.*

CAPUT X.

Multi avidius bibentes intereunt: Regis cura pro exercitu. Oxi trajectus.

TAndem ad flumen Oxum ipſe pervenit prima fere veſpera. Sed exercitus magna pars non potuerat conſequi. In edito monte ignes jubet fieri, ut ii, qui ægre ſequebantur, haud procul caſtris ſe abeſſe cognoſcerent. Eos autem, qui primi agminis erant, mature cibo, ac potione firmatos, implere alios utres, alios vaſa, quibuſcunque aqua poſſet portari, juſſit, ac ſuis opem ferre. Sed qui intemperantius hauſerant, intercluſo ſpiritu extincti ſunt. Multoque major horum numerus fuit, quam ullo amiſerat prælio. At ille thoracem adhuc indutus, nec aut cibo refectus, aut potu, qua veniebat exercitus, conſtitit. Nec ante ad curandum corpus receſſit, quam præterierant, qui agmen ſequebantur. Totamque eam noctem cum magno animi motu perpetuis vigiliis egit. Nec poſtero die lætior erat, quia nulla navigia habebat, nec pons erigi poterat, circumquaque amnem nudo ſolo, & materia maxime ſterili. Conſilium igitur, quod unum neceſſitas ſubjecerat, init. Utres quam plurimos ſtramentis refertos dividit. His incubantes tranſnavere amnem. Quique primi tranſierant, in ſtatione erant, dum trajicerent cæteri. Hoc modo ſexto demum die in ulteriore ripa totum exercitum expoſuit.

CA-

CAPUT XI.

Spitamenes cum conjuratis Beſſum vinctum ducit ad Alexandrum.

JAmque ad perſequendum Beſſum ſtatuerat progredi, cum ea, quæ in Suſianis erant, cognoſcit. Spitamenes erat inter omnes amicos præcipuo honore cultus a Beſſo. Sed nullis meritis perfidia mitigari poteſt. Quæ tamen jam minus in eo inviſa eſſe poterat, quia nihil ulli nefas tunc in Beſſum interfectorem Regis ſui videbatur. Titulus facinoris ſpecioſus præferebatur, vindicta Darii. Sed fortunam, non ſcelus oderat Beſſi. Nam, ut Alexandrum flumen Oxum ſuperaſſe cognovit. Dataphernem, & Catenem, quibus a Beſſo maxima fides habebatur, in ſocietatem cogitatæ rei aſciſcit. Illi promptius adeunt, quam rogabantur: aſſumptiſque octo fortiſſimis juvenibus, talem dolum intendunt. Spitamenes pergit ad Beſſum, & remotis arbitris, comperiſſe ait ſe, inſidiari ei Dataphernem, & Catenem, ut vivum Alexandro traderent, agitantes, a ſemet occupatos eſſe, & vinctos teneri. Beſſus tanto merito (ut credebat) obligatus, partim gratias agit, partim avidus explendi ſupplicii, adduci eos jubet. Illi, manibus ſua ſponte religatis, a participibus conſilii trahebantur. Quos Beſſus truci vultu intuens, conſurgit, manibus non temperaturus. At illi ſimulatione omiſſa circumſiſtunt eum, & fruſtra repugnantem vinciunt, direpto ex capite Regni inſigni, laceratæque veſte, quam ſpolium occiſi Regis induerat. Ille Deos ſui ſceleris ultores adeſſe confeſſus, adjecit, non Dario iniquos fuiſſe, quem ſic ulciſcerentur, ſed Alexandro propitios, cujus victoriam ſemper etiam hoſtis adjuviſſet. Multitudo an vindicatura Beſſum fuerit, incertum eſt, niſi illi, qui vinxerant, juſſu Alexandri feciſſe ipſos mentiti, dubios adhuc animi terruiſſent. In equum impoſitum Alexandro tradituri ducunt.

CAPUT XII.

Miſſio veteranis data. Brancidarum excidium.

INter hæc Rex, quibus matura erat miſſio, electis nongentis fere, equiti bina talenta dedit, pediti terna denarium millia: monitoſque, ut liberos generarent, remiſit domum. Cæteris gratiæ actæ, quod ad reliqua belli navaturos operam pollicebantur. Tum Beſſus perducitur. Perventum erat in parvulum oppidum. Brancidæ ejus incolæ erant. Mileto quondam, juſſu Xerxis, cum e Græcia rediret, tranſierant, & in ea ſede conſtiterant; quia templum, quod Didymæon appellatur, in gratiam Xerxis violaverant. Mores patrii nondum exoleverant; ſed jam bilingues erant, paulatim a domeſtico, externoque ſermone degeneres. Magno igitur

gaudio Reæem excipiunt, urbem, ſeque dedentes. Ille Mileſios, qui apud ipſum militarent, convocari jubet. Vetus odium miles gerebat in Brancidarum gentem, proditionis ergo. His, ſive injuriæ, ſive originis meminiſſe mallent, liberum de Brancidis permittit arbitrium. Variantibus deinde ſententiis, ſeipſum conſideraturum, quid optimum factu eſſet, oſtendit. Poſtero die occurrentibus, Brancidas ſecum procedere jubet. Cumque ad urbem ventum eſſet, ipſe cum expedita manu portam intrat. Phalanx mœnia oppidi circumire juſſa, & dato ſigno diripere urbem proditorum receptaculum, ipſoſque ad unum cædere. Illi inermes paſſim trucidantur. Nec aut commercio linguæ, aut ſupplicum velamentis, precibuſque inhiberi crudelitas poteſt. Tandem ut dejicerent, fundamenta murorum ab imo moliuntur; ne quod urbis veſtigium exſtaret. Nec mora, lucos quoque ſacros non cædunt modo, ſed etiam extirpant, ut vaſta ſolitudo, & ſterilis humus, excuſſis etiam radicibus, ſinqueretur. Quæ ſi in ipſos proditionis auctores excogitata eſſent, juſta ultio eſſe, non crudelitas videretur. Nunc culpam majorum poſteri luere, qui ne viderant quidem Miletum: adeo Xerxi non potuerant prodere.

CAPUT XIII.

Spitamenes adducit nudum Beſſum, qui in crucem agendus ad ſagittas pro meta deſtinatur. Catenis ſagittarii laus.

INde proceſſit ad Tanaim amnem: quo perductus eſt Beſſus, non vinctus modo, ſed etiam omni velamento corporis ſpoliatus. Spitamenes eum tenebat, collo inſerta catena, tam Barbaris, quam Macedonibus gratum ſpectaculum. Tum Spitamenes, *Et te*, inquit, *& Darium Reges meos ultus, interfectorem domini ſui adduxi, eo modo captum, cujus ipſe fecit exemplum. Aperiat ad hoc ſpectaculum oculos Darius: exiſtat ab Inferis, qui illo ſupplicio indignus fuit, & hoc ſolatio dignus eſt.* Alexander, multum collaudato Spitamene, converſus ad Beſſum, *Cujus*, inquit, *fera rabies occupavit animum tuum, cum Regem de te optime meritum, prius vincire, deinde occidere ſuſtinuiſti? Sed hujus parricidii mercedem falſo Regis nomine perſolviſti.* Ibi ille facinus purgare non auſus, Regis titulum ſe uſurpaſſe dixit, ut gentem ſuam tradere ipſi poſſet: qui ſi ceſſaſſet, alium fuiſſe Regnum occupaturum. At Alexander Oxatrem fratrem Darii, quem inter corporis cuſtodes habebat, propius juſſit accedere, tradique Beſſum ei, ut cruci affixum, mutilatis auribus, naribuſque, ſagittis configerent Barbari, aſſervarentque corpus, ut ne aves quidem contingerent. Oxatres cætera ſibi curæ fore pollicetur, aves non ab alio, quam a Catene poſſe prohiberi

beri adjicit, eximiam ejus artem cupiens oſtendere. Namque adeo certo ictu deſtinata feriebat, ut aves quoque exciperet. Nam etſi forſitan ſagittandi tam celebri uſu minus admirabilis videri hæc ars poſſit: tamen ingens viſentibus miraculum, magnoque honori Cateni fuit. Dona deinde omnibus, qui Beſſum adduxerant, data ſunt. Cæterum ſupplicium ejus diſtulit, ut eo loco, in quo Darium ipſe occiderat, necaretur.

CAPUT XIV.

Ex Macedonibus nonnulli pabulatores oppreſſi a Barbaris capiuntur. Rex dimicans vulneratur. Barbari deduntur.

INterea Macedones ad petendum pabulum incompoſito agmine egreſſi, a Barbaris, qui de proximis montibus decurrerunt, opprimuntur. Pluresque capti ſunt, quam occiſi. Barbari autem, captivos præ ſe agentes, rurſus in montem receſſerunt. Viginti millia latronum erant. Fundis, ſagittiſque pugnam invadunt. Quos dum obſidet Rex, inter promptiſſimos dimicans ſagitta ictus eſt, quæ in medio crure fixa reliquerat ſpiculum. Illum quidem mœſti, & attoniti Macedones in caſtra referebant. Sed nec Barbaros fefellit ſubductus ex acie Rex: quippe ex edito monte cuncta proſpexerant. Itaque poſtero die miſere Legatos ad Regem. Quos ille protinus juſſit admitti; ſolutiſque faſciis magnitudinem vulneris diſſimulans, crus Barbaris oſtendit. Illi juſſi conſidere, affirmant, non Macedonas, quam ipſos fuiſſe triſtiores, cognito vulnere ipſius: cujus ſi auctorem reperiſſent, dedituros fuiſſe. Cum Diis enim pugnare ſacrilegos tantum. Cæterum ſe gentem in fidem dedere, ſuperatos virtute illius. Rex, fide data, & captivis receptis, gentem in deditionem accepit. 6

CAPUT XV.

Certamen elegans peditum, & equitum ſuper geſtando Rege; quod Rex æmœbæum eſſe voluit. Maracanda occupat. Scytharum Legatos audit. Locum urbi ad Tanaim deſignat.

CAſtris inde motis, lectica militari ferebatur, quam pro ſe quiſque eques, pedeſque ſubire certabant. Equites, cum quibus Rex prælia inire ſolitus erat, ſui muneris id eſſe cenſebant. Pedites contra, cum ſaucios commilitones ipſi geſtare aſſueviſſent, eripi ſibi proprium officium tum potiſſimum, cum Rex geſtandus eſſet, querebantur. Rex in tanto utriuſque partis certamine, & ſibi difficilem, & præteritis gravem electionem futuram ratus, invicem ſubire eos juſſit. Hinc quarto die ad urbem Maracanda perventum eſt. LXX. ſtadia murus urbis amplectitur. Arx nullo cingitur muro. Præſidio

urbi

urbi relicto, proximos vicos depopulatur, atque urit. Legati deinde Abiorum Scytharum superveniunt, liberi, ex quo decesserat Cyrus, tum imperata facturi. Justissimos Barbarorum constabat. Armis abstinebant, nisi lacessiti. Libertatis modico, & æquali usu, principibus humiliores pares fecerant. Hos benigne alloquutus, ad eos Scythas, qui Europam incolunt, Penidam quendam misit ex amicis, qui denuntiaret eis, ne Tanaim amnem regionis, injussu Regis, transirent. Eidem mandatum, ut contemplaretur locorum situm, & illos quoque Scythas, qui super Bosphorum incolunt, viseret. Condendæ urbis sedem super ripam Tanais elegerat, claustrum & jam perdomitorum, & quos deinde adire decreverat.

CAPUT XVI.

Sogdianorum, & Bactrianorum defectio. Cyropolis, & Memacena urbes cum Regis periculo eversuntur. Spitamenes obsidetur.

SEd consilium distulit Sogdianorum nuntiata defectio, quæ Bactrianos quoque traxit. Septem millia equitum erant, quorum auctoritatem cæteri sequebantur. Alexander Spitamenem, & Catenem, a quibus ei traditus erat Bessus, haud dubius, quin eorum opera redigi possent in potestatem, coercendo, qui novaverant, jussit accersiri. At illi defectionis, ad quam coercendam evocabantur, auctores, vulgaverant famam, Bactrianos equites a Rege omnes, ut occiderentur, accersiri, idque imperatum ipsis non sustinuisse tamen exequi, ne inexpiabile in populares facinus admitterent: non magis Alexandri sævitiam, quam Bessi parricidium ferre potuisse. Itaque sua sponte jam motos, metu pœnæ haud difficulter concitaverunt ad arma. Alexander, transfugarum defectione comperta, Craterum obsidere Cyropolim jubet. Ipse aliam urbem regionis ejusdem corona capit. Signoque, ut puberes interficerentur, dato, reliqui in prædam cessere victoris. Urbs diruta est, ut cæteri cladis exemplo continerentur. Memaceni, valida gens, obsidionem, non ut honestiorem modo, sed etiam ut tutiorem ferre decreverant. Ad quorum pertinaciam mitigandam Rex L. equites præmisit, qui clementiam ipsius in deditos, simulque inexorabilem animum in devictos ostenderent. Illi nec de fide, nec de potentia Regis ipsos dubitare respondent, equitesque tendere extra munimenta urbis jubent. Hospitaliter deinde exceptos, gravesque epulis, & somno, intempesta nocte adorti interfecerunt. Alexander haud secus, quam par erat, motus, urbem corona circumdedit, munitionem, quam ut primo impetu capi posset. Itaque Meleagrum, & Perdiccam in obsidionem jungit, Cyropolim (ut ante dictum est) obsidentes. Statuerat autem parcere urbi con-

conditæ a Cyro. Quippe non alium gentium illarum magis admiratus eſt, quam hunc Regem, & Semiramim, in queis & magnitudinem animi, & claritatem rerum longe emicuiſſe credebat. Cæterum pertinacia oppidanorum ejus iram accendit. Itaque captam urbem diripi juſſit. Deleta, Memacenis haud injuria infeſtus, ad Meleagrum, & Perdiccam redit. Sed non alia urbs fortius obſidionem tulit. Quippe & militum promptiſſimi cecidere, & ipſe Rex ad ultimum periculum venit. Namque cervix ejus ſaxo ita icta eſt, ut oculis caligine offuſa collaberetur, ne mentis quidem compos. Exercitus certe velut erepto eo ingemuit. Sed invictus adverſus ea, quæ cæteros terrent, nondum percurato vulnere, acrius obſidioni inſtitit, naturalem celeritatem ira concitante. Cuniculo ergo ſuffoſſa mœnia, ingens nudavere ſpatium. Per quod irrupit, victorque urbem dirui juſſit. Hinc Menedemum cum tribus millibus peditum, & octingentis equitibus, ad urbem Maracanda miſit. Spitamenes transfuga, præſidio Macedonum inde dejecto, muris urbis ejus incluſerat ſe, haud oppidanis conſilium defectionis approbantibus. Sequi tamen videbantur, quia prohibere non poterant.

CAPUT XVII.

Ad Tanaim Alexandriam ponit, quam Scytha nequiquam diruere conatur.

INterim Alexander ad Tanaim amnem redit; &, quantum ſoli occupaverant caſtris, muro circumdedit. Sexaginta ſtadiorum urbis murus fuit. Hanc quoque urbem Alexandriam appellari juſſit. Opus tanta celeritate perfectum eſt, ut decimo ſeptimo die, quam munimenta excitata erant, tecta quoque urbis abſolverentur. Ingens militum certamen inter ipſos fuerat, ut ſuum quiſque munus (nam diviſum erat) primus oſtenderet. Incolæ novæ urbi dati captivi, quos, reddito pretio dominis, liberavit. Quorum poſteri nunc quoque nondum apud eos tam longa ætate propter memoriam Alexandri exoleverunt. Rex Scytharum, cujus tum ultra Tanaim Imperium erat, ratus eam urbem, quam in ripa amnis Macedones condiderant, ſuis impoſitam eſſe cervicibus, fratrem Carthaſim nomine, cum magna equitum manu miſit ad diruendam eam, proculque amne ſubmovendas Macedonum copias.

CAPUT XVIII.

Scytharum deſcriptio. Cura Alexandri de valetudine, & hoſte. Ejuſdem ſuperſtitio.

BActrianos Tanais ab Scythis, quos Europæos vocant, dividit. Idem Aſiam, & Europam finis interfluit. Cæterum Scytharum gens haud procul Thracia ſita, ab

ab Oriente ad Septentrionem ſe vertit; Sarmatarumque, ut quidam credidere, non finitima, ſed pars eſt. Recta deinde regionem aliam ultra Iſtrum jacentem colit: ultima Aſiæ, quæ Bactra ſunt, ſtringit. Quæ Septentrioni proxima ſunt, profundæ inde ſylvæ, vaſtæque ſolitudines excipiunt: rurſus quæ Tanaim, & Bactra ſpectant, humano cultu haud diſparia ſunt. Primus cum hac gente non proviſum bellum Alexander geſturus, cum in conſpectu ejus obequitaret hoſtis, adhuc æger ex vulnere, præcipue voce deficiens, quam & modicus cibus, & cervicis extenuabat dolor, amicos in conſilium advocari jubet. Terrebat eum non hoſtis, ſed iniquitas temporis. Bactriani defecerant: Scythæ etiam laceſſebant. Ipſe non inſiſtere in terra, non equo vehi, non docere, non hortari ſuos poterat. Ancipiti periculo implicitus, Deos quoque incuſans, querebatur, ſe jacere ſegnem, cujus velocitatem nemo antea valuiſſet effugere. Vix ſuos credere, non ſimulari valetudinem. Itaque qui poſt Darium victum Ariolos, & Vates conſulere deſierat, rurſus ad ſuperſtitionem humanarum mentium ludibria revolutus, Ariſtandrum, cui credulitatem ſuam addixerat, explorare eventum rerum ſacrificiis jubet. Mos erat Aruſpicibus exta ſine Rege ſpectare, & quæ portenderentur, referre: Inter hæc Rex, dum fibris pecudum exploratur eventus latentium rerum, propius ipſum conſidere amicos jubet, ne contentione vocis cicatricem infirmam adhuc rumperet. Hephæſtion, Craterus, & Erigyus erant cum cuſtodibus in tabernaculum admiſſi.

CAPUT XIX.

Conſilium ponit de inferendo Scythis bello. Dehortantur Erigyus, & Ariſtander. Vates ab Alexandro reprehenſus iterum litat, & perlitatum feliciter nuntiat.

DIſcrimen, inquit, *me occupavit, meliore hoſtium, quam meo tempore. Sed neceſſitas ante rationem eſt, maxime in bello, quo raro permittitur tempora eligere. Defecere Bactriani, in quorum cervicibus ſtamus, & quantum in nobis animi ſit, alieno Marte experiuntur, haud dubia fortuna. Si omiſerimus Scythas ultro arma inferentes, contempti ad illos, qui defecerunt, revertemur. Si vero Tanaim tranſierimus, & ubique invictos eſſe nos Scytharum pernicie, ac ſanguine oſtenderimus, quis dubitabit patere etiam Europam victoribus? Fallitur, qui terminos gloriæ noſtræ metitur ſpatio, quod tranſituri ſumus. Unus amnis interfluit: quem ſi erajicimus, in Europam arma proferimus. Et quanti æſtimandum eſt, dum Aſiam ſubigimus, in alio quodammodo orbe trophæa ſtatuere, & quæ tam longo intervallo natura videtur diremiſſe, una victoria ſubito committere? At hercule, ſi paulum ceſſaverimus, in tergis noſtris Scythæ hærebunt.*

An

An ſoli ſumus, qui flumina tranſnare poſſumus? Multa in noſmetipſos recidere, quibus adhuc vicimus. Fortuna belli artem victos quoque docet. Utribue amnem trajiciendi exemplum fecimus nuper. Hoc ut Scythæ imitari neſciant, Bactriani docebunt. Præterea unus gentis hujus adhuc exercitus venit, cæteri expectantur. Ita bellum vi-zando alemus, & quod inferre poſſumus, accipere cogemur. Manifeſta eſt conſilii mei ratio. Sed an permiſſuri ſint Macedones animo uti meo, dubito, quia, ex quo hoc vulnus accepi, non equo vectus ſum, non pedibue ingreſſus. Sed, ſi me ſequi vultis, valeo, amici. Satis virium eſt ad toleranda iſta. Aut ſi jam adeſt vitæ meæ finis, in quo tandem opere melius extinguar? Hæc, quaſſa adhuc voce deficiens, vix proximis exaudientibus, dixerat; cum omnes a tam præcipiti conſilio Regem deterrere cœperunt. Erigyus maxime, qui haud ſane auctoritate proficiens apud obſtinatum animum, ſuperſtitionem, cujus potens non erat Rex, incutere tentavit, dicendo, Deos quoque obſtare conſilio, magnumque periculum, ſi flumen tranſiſſet, oſtendi. Intranti Erigyo tabernaculum Regis, Ariſtander occurrerat, triſtia exta fuiſſe ſignificans. Hæc ex Vate comperta Erigyus nuntiabat. Quo inhibito, Alexander non ira ſolum, ſed etiam pudore confuſus, quod ſuperſtitio, quam celaverat, detegebatur, Ariſtandrum vocari jubet. Qui ut venit, intuens eum, *Non Rex*, inquit, *ſed privatus ſum. Sacrificium ut faceres, mandavi. Quid eo portenderetur, cur apud alium, quam apud me profeſſus es? Erigyus arcana mea, & ſecreta, te prodente, cognovit. Quem certum mehercule habeo extorum interprete uti metu ſuo. Tibi autem certius, quam poteſt, dinuntio, ipſe mihi indices, quid ex extis cogneveris, ne poſſis inficiari diviſſe, quæ dixeris.* Ille exanguis, attonitoque ſimilis ſtabat, per metum etiam voce ſuppreſſa. Tandemque eodem metu ſtimulante, ne Regis expectationem moraretur, *Magni*, inquit, *laboris, non irriti diſcrimen inſtare prædixi. Nec me ars mea, quam benevolentia, magis perturbat. Infirmitatem valetudinis tuæ video, &, quantum in te uno ſit, ſcio. Vereor, ne præſenti fortunæ tuæ ſufficere non poſſis.* Rex juſſum confidere felicitati ſuæ remiſit. Sibi enim ad alia gloriam concedere Deos. Conſultanti deinde cum iiſdem, quonam modo flumen tranſirent, ſupervenit Ariſtander, non alias lætiora exta vidiſſe ſe affirmans, utique prioribus longe diverſa, tum ſolicitudinis cauſas apparuiſſe, nunc prorſus egregie litatum eſſe.

CAPUT XX.

Menedemus Alexandri Præfectus ad Maracanda cum copiis a Spitamene deletur. Alexander cladem diſſimulat.

CÆterum quæ ſubinde nuntiata ſunt Regi, continuæ felicitati rerum ejus impoſuerant labem. Menede-

nedemum, ut ſupra dictum eſt, miſerat ad obſidendum Spitamenem Bactrianæ defectionis auctorem. Qui comperto hoſtis adventu, ne muris urbis includeretur, ſimul fretus excipi poſſe, qua venturum ſciebat, conſedit occultus. Sylveſtre iter aptum inſidiis tegendis erat. Ibi Dahas condidit. Equi binos armatos vehunt, quorum invicem ſinguli repente deſiliunt, equeſtris pugnæ ordinem turbant. Equorum velocitati par eſt hominum pernicitas. Hos Spitamenes ſaltum circuire juſſos, pariter & a lateribus, & a fronte, & a tergo hoſti oſtendit. Menedemus undique incluſus, ne numero quidem par, diu tamen reſtitit, clamitans, nihil aliud ſupereſſe locorum fraude deceptis, quam honeſtæ mortis ſolatium ex hoſtium cæde. Ipſum prævalens equus vehebat, quo ſæpius in cuneos Barbarorum effuſis habenis evectus, magna ſtrage eos fuderat. Sed, cum unum omnes peterent, muſtis vulneribus exanguis, Hipſidem quendam ex amicis hortatus eſt, ut in equum ſuum aſcenderet, & ſe fuga eriperet. Hæc agentem anima defecit; corpuſque ex equo defluxit in terram. Hipſides poterat quidem effugere, ſed amiſſo amico mori ſtatuit. Una erat cura, ne inultus occideret. Itaque ſubditis calcaribus equo, in medios hoſtes ſe immiſit, & memorabili edita pugna, obrutus telis eſt. Quod ubi videre, qui cædi ſupererant, tumulum paulo, quam cætera, editiorem capiunt. Quos Spitamenes fame in deditionem ſubacturus obſedit. Cecidere eo prælio peditum duo millia, trecenti equites. Quam cladem Alexander ſolerti conſilio texit, morte denuntiata iis, qui ex prælio venerant, ſi acta vulgaſſent.

CAPUT XXI.

Rex pervigil conſultat ſecum. Tum militem alloquitur, & bellum in Scythas pronuntiat, rateſque parat. Legatio, & oratio Scytharum.

8 CÆterum cum animo diſparem vultum diutius ferre non poſſet, in tabernaculum ſupra ripam fluminis de induſtria locatum ſeceſſit. Ibi ſine arbitris ſingula animi conſulta penſando, noctem vigiliis extraxit, ſæpe pellibus tabernaculi allevatis, ut conſpiceret hoſtium ignes, e quibus conjectare poterat, quanta hominum multitudo eſſet. Jamque lux appetebat, cum thoracem indutus, procedit ad milites, tum primum poſt vulnus proxime acceptum. Tanta erat apud eos veneratio Regis, ut facile periculi, quod horrebant, cogitationem præſentia ejus excuteret. Læti ergo, & manantibus præ gaudio lacrymis, conſalutant eum, &, quod ante recuſaverant bellum, feroces depoſcunt. Ille ſe ratibus equitem, phalangemque tranſportaturum eſſe pronuntiat: ſuper utres jubet nare levius armatos. Plura nec dici res deſideravit, nec Rex dicere per valetudinem potuit. Cæterum

terum tanta alacritate militum rates junctæ ſunt, ut in triduum ad duodecim millia effectæ ſint. Jamque ad tranſeundum omnia aptaverant, cum Legati Scytharum viginti, more gentis, per caſtra equis vecti, nuntiare jubent Regi, velle ipſos ad eum mandata perferre. Admiſſi in tabernaculum, juſſique conſidere, in vultu Regis defixerant oculos, credo, quia magnitudine corporis animum æſtimantibus modicus animus haudquaquam famæ par videbatur. Scythis autem non, ut cæteris Barbaris, rudis, & inconditus ſenſus eſt. Quidam eorum ſapientiam capere dicuntur, quantamcunque gens capit ſemper armata. Sicque loquutos eſſe apud Regem memoriæ proditum eſt. Abhorrent forſitan moribus noſtris, & tempora, & ingenia cultiora ſortitis. Sed ut poſſit oratio eorum ſperni, tamen fides noſtra non debet. Quæcunque tradita ſunt, incorrupta perferemus. Igitur unum ex his maximum natu ita loquutum accepimus. *Si Dii habitum corporis tui aviditati animi parem eſſe voluiſſent, orbis te non caperet: altera manu Orientem, altera Occidentem contingeres, & hoc aſſequutus ſcire velles, ubi tanti Numinis fulgor conderetur. Sic quoque concupiſcis, quæ non capis. Ab Europa petis Aſiam, ex Aſia tranſis in Europam. Deinde, ſi humanum genus omne ſuperaveris, tum ſylvis, & nivibus, & fluminibus, ferisque beſtiis geſturus es bellum. Quid? tu ignoras, arbores magnas diu creſcere, una hora extirpari? Stultus eſt, qui fructus earum ſpectat, altitudinem non metitur. Vide, ne, dum ad cacumen pervenire contendis, cum ipſis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoque aliquando minimarum avium pabulum fit; & ferrum rubigo conſumit. Nihil tam firmum eſt, cui periculum non ſit, etiam ab invalido. Quid nobis tecum eſt? nunquam terram tuam attigimus. Qui ſis, unde venias, licet ne ignorare in vaſtis ſylvis viventibus? Nec ſervire ulli poſſumus, nec imperare deſideramus. Dona nobis data ſunt, ne Scytharum gentem ignores, jugum boum, aratrum, & haſta, & ſagitta, & patera. His utimur & cum amicis, & adverſus inimicos. Fruges amicis damus, boum labore quæſitas: patera cum iiſdem vinum Diis libamus: inimicos ſagitta eminus, haſta cominus petimus. Sic Syriæ Regem, & poſtea Perſarum, Medorumque ſuperavimus, patuitque nobis iter uſque in Ægyptum. At tu, qui te gloriaris ad latrones perſequendos venire, omnium gentium, quas adiſti, latro es. Lydiam cepiſti, Syriam occupaſti, Perſidem tenes, Bactrianos habes in poteſtate, Indos petiſti. Jam etiam ad pecora noſtra avaras, & inſatiabiles manus porrigis. Quid tibi divitiis opus eſt, quæ te eſurire cogunt? Primus omnium ſatietate paraſti famem, ut quo plura haberes, acrius, quæ non habes, cuperes. Non ſuccurrit tibi, quandiu circum Bactra hæreas? Dum illos ſubigis, Sogdiani bellare cœperunt. Bellum tibi ex victoria naſci-*

ſcitur. Nam ut major, fortiorque ſis, quam quiſquam, tamen alienigenam dominum paſi nemo vult. Tranſmodo Tanaim; ſcies, quam late pateant, nunquam tamen conſequeris Scythas. Paupertas noſtra velocior eris, quam exercitus tuus, qui prædam tot nationum vehit. Rurſus, cum procul abeſſe nos credes, videbis in tuis caſtris. Eadem enim velocitate & ſequimur, & fugimus. SCYTHARUM SOLITUDINES *Græcis etiam proverbiis audio eludi. At nos deſerta, & humano cultu vacua, magis, quam urbes, & opulentos agros ſequimur. Proinde fortunam tuam preſſis manibus tene. Lubrica eſt, nec invita teneri poteſt. Impone felicitati tuæ frænos; facilius illam reges. Noſtri* SINE PEDIBUS *dicunt eſſe* FORTUNAM, *quæ manus, & pinnas tantum habet. Cum manus porrigit, pinnas quoque comprehendere non ſinit. Denique, ſi Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, non ſua evipere: ſin autem homo es, ſemper eſſe te cogita. Stultum eſt eorum meminiſſe, propter quæ tui oblivi ſceris. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris uti. Nam & firmiſſima eſt inter pares amicitia, & videntur pares, qui non fecerunt inter ſe periculum virium. Quos viceris, amicos tibi eſſe, cave credas. Inter dominum, & ſervum nulla amicitia eſt. Etiam in pace, belli tamen jura ſervantur. Jurando gratiam Scythas ſancire ne credideris. Colendo fidem jurant, Græcorum iſta cautio eſt, qui acta conſignant, & Deos invocant. Nos religionem in ipſa fide novimus. Qui non reverentur homines, fallunt Deos. Nec tibi amico opus eſt, de cujus benevolentia dubites. Cæterum nos & Aſiæ, & Europæ cuſtodes habebis. Baſtra, niſi dividat Tanais, contingimus. Ultra Tanaim, uſque ad Thraciam colimus. Thraciæ Macedoniam conjunctam eſſe fama eſt. Utrique Imperio tuo finitimos, hoſtes, an amicos velis eſſe, conſidera.* Hæc Barbarus.

CAPUT XXII.

Rex verbo peracute reſpondet. Tanaim trajicit: hoſtes fundit. Sagas deditos in fidem recipit.

9 CONtra Rex, fortuna ſua, & conſiliis eorum ſe uſurum eſſe reſpondet. Nam & fortunam, cui confidat, & conſilium ſuâdentium, ne quid temere, & audacter faciat, ſequuturum. Dimiſſiſque Legatis, in præparatas rates exercitum impoſuit. In proris clypeatos locaverat, juſſos in genua ſubſidere, quo tutiores eſſent adverſus ictus ſagittarum. Poſt hos, qui tormenta intenderent, ſtabant, & ab utroque latere, & a fronte circumdati armatis. Reliqui, qui poſt tormenta conſtiterant, remigem lorica indutum ſcutorum teſtudine armati protegebant. Idem ordo in illis quoque ratibus, quæ equitem vehebant, ſervatus eſt. Major pars a puppe nantes equos loris trahebat. At illos, quos utres ſtramento repleti

leti vehebant, objectæ rates tuebantur. Ipſe Rex cum electis primus ratem ſolvit, & in ripam dirigi juſſit. ui Scythæ admotos ordines equitum in primo ripæ marine opponunt, ut ne applicari quidem terræ rates poſent. Cæterum præter hanc ſpeciem ripis præſidentis exercitus, ingens navigantes terror invaſerat. Namque urſum gubernatores, cum obliquo flumine impellerenur, regere non poterant: vacillanteſque milites, &, ne xcuterentur, ſoliciti, nautarum miniſteria turbaverant. lec tela quidem conati niſu vibrare poterant, cum prior ándi ſine periculo, quam hoſtem laceſſendi, cura eſſet. Tormenta ſaluti fuerunt, quibus in confertos, ac temee ſe offerentes haud fruſtra excuſſa ſunt tela. Barbari uoque ingentem vim ſagittarum infudere ratibus. Vixue ullum fuit ſcutum, quod non pluribus ſimul ſpiculis erforaretur. Jamque terræ rates applicabantur, cum cies clypeata conſurgit, & haſtas certo ictu, utpote libero niſu, mittit e ratibus. Et, ut territos, recipienteſque equos videre, alacres mutua adhortatione in terram ſiliere. Turbatis acriter pedem inferre cœperunt. Equitum deinde turmæ, quæ frænatos habebant equos, perfregere Barbarorum aciem. Interim cæteri agmine dimicantium tecti, aptavere ſe pugnæ. Ipſe Rex, quod vigoris ægro adhuc corpori deerat, animi firmitate ſupplebat. Vox adhortantis non poterat audiri, nondum bene obducta cicatrice cervicis: ſed dimicantem cuncti videbant. Itaque ipſi quidem Ducum fungebantur officio: aliuſque alium adhortati, in hoſtem ſalutis immemores ruere cœperunt. Tum vero non ora, non arma, non clamorem hoſtium Barbari tolerare potuerunt: omneſque effuſis habenis (namque equeſtris acies erat) capeſſunt fugam. Quos Rex, quanquam vexationem invalidi corporis pati non poterat, per lxxx. tamen ſtadia inſequi perſeveravit. Jamque linquente animo, ſuis præcepit, ut, donec lucis aliquid ſupereſſet, fugientium tergis inhærerent: ipſe, exhauſtis etiam animi viribus, in caſtra ſe recepit, reliquum ſubſtitit. Tranſierant jam Liberi Patris terminos, quorum monumenta lapides erant crebris intervallis diſpoſiti, arboreſque proceræ, quarum ſtipites hedera contexerat. Sed Macedonas ira longius provexit. Quippe media fere nocte in caſtra redierunt, multis interfectis, pluribus captis: equoſque MDCCC. abegere. Ceciderunt autem Macedonum equites LX., pedites C. fere, M. ſaucii fuerunt. Hæc expeditio deficientem magna ex parte Aſiam fama tam opportunæ victoriæ domuit. Invictos Scythas eſſe crediderant: quibus fractis nullam gentem Macedonum armis parem fore confitebantur. Itaque Sagæ miſere Legatos, qui pollicerentur gentem imperata facturam. Moverat eos Regis non virtus magis, quam clementia in devictos Scythas. Quippe captivos omnes ſine pretio remiſerat, ut fidem faceret, ſibi cum ferociſſimis

gen.

gentium de fortitudine, non de ira fuiſſe certamen. Benigne igitur exceptis Sagarum Legatis, comitem Eſcipinum dedit, admodum juvenem, ætatis flore conciliatum ſibi: qui cum ſpecie corporis æquaret Hephæſtionem, lepore haud ſane illi par erat.

CAPUT XXIII.

Spitamenem perſequitur. Sogdianos deſcribit; vaſtat. XXX. juvenes damnatos vita donat, & per illos Sogdianos in fide continet. Bactra petit. Beſſum Ecbatana duci jubet.

IPſe, Cratero cum majore parte exercitus modicis itineribus ſequi juſſo, ad Maracanda urbem pervenit. Ex qua Spitamenes, cognito ejus adventu, Bactra perfugerat. Itaque quatriduo Rex longum itineris ſpatium emenſus, pervenit in eum locum, in quo, Menedemo duce, duo millia peditum, & trecentos equites amiſerat. Horum oſſa tumulo contegi juſſit, & inferias more patrio dedit. Jam Craterus, cum phalange ſubſequi juſſus, ad Regem pervenerat. Itaque, ut omnes, qui defecerant, pariter belli clade premerentur, copias dividit: 10urique agros, & interfici puberes juſſit. Sogdiana regio majori ex parte deſerta eſt: octingenta fere ſtadia in latitudinem vaſtæ ſolitudines tenent. Ingens ſpatium rectæ regionis eſt, per quam amnis (Polytimetum vocant incolæ) fertur. Torrentem eum ripæ in tenuem alveum cogunt, deinde caverna accipit, & ſub terram rapit curſu[a]. Abſconditi indicium eſt aquæ meantis ſonus, cum ipſum ſolum, ſub quo tantus amnis fluit, ne modico quidem reſudet humore. Ex captivis Sogdianorum ad Regem triginta nobiliſſimi, corporum robore eximio, perducti erant. Qui ut per interpretem cognoverunt, juſſu Regis ipſos ad ſupplicium trahi, carmen lætantium more canere, tripudiiſque, & laſciviori corporis motu gaudium quoddam animi oſtentare cœperunt. Admiratus Rex, tanta magnitudine animi oppetere mortem, revocari eos juſſit, cauſam tam effuſæ lætitiæ, cum ſupplicium ante oculos haberent, requirens. Illi, ſi ab alio occiderentur, triſtes morituros fuiſſe reſpondent, nunc a tanto Rege victore omnium gentium majoribus ſuis reditos, honeſtam mortem, quam fortes viri voto quoque expeterent, carminibus ſui moris, lætitiaque celebrare. Tum Rex, *Quæro itaque*, inquit, *an vivere velitis non inimici mihi, cujus beneficio victuri eſtis*. Illi nunquam ſe inimicos ei, ſed bello laceſſitos, hoſtes fuiſſe, reſpondent: ſi quis ipſos beneficio, quam injuria experiri maluiſſet, certaturos fuiſſe, ne vincerentur officio. Interrogantique, quo pignore fidem obligaturi eſſent, *Vitam, quam acciperent, pignori futuram eſſe*, dixerunt, *reddituros, quando ipſe repetiſſet*. Nec promiſſum fefellerunt.

runt. Nam qui remiſſi domos ierant, in fide continuere populares: quatuor inter cuſtodes corporis retenti, nulli Macedonum in Regem charitate cefferunt. In Sogdianis Peucolao cum tribus millibus peditum (neque enim majori præſidio indigebat) relicto, Bactra pervenit. Inde Beſſum Ecbatana duci juſſit, interfecto Dario pœnas capite perſoluturum.

CAPUT XXIV.

Sexdecim millia accipit in ſupplementum. Sogdianos reliquos ſubigit. Ochum, & Oxum flumina ſuperat. Ad Marginiam urbem ſex oppida condit.

Isdem fere diebus Ptolemæus, & Menidas peditum tria millia, & equites mille adduxerunt mercede militaturos. Alexander quoque ex Lycia cum pari numero peditum, & quingentis equitibus venit. Totidem e Syria Aſclepiodorum ſequebantur. Antipater Græcorum octo millia, in queis quingenti equites erant, miſerat. Itaque exercitu aucto ad ea, quæ defectione turbata erant, componenda proceſſit; interfectiſque conſternationis auctoribus, quarto die ad fluvium Oxum perventum eſt. Hic, quia limum vehit, turbidus ſemper, & inſalubris eſt potui. Itaque puteos miles cœperat fodere, nec tamen humo alte egeſta exiſtebat humor, cum in ipſo tabernaculo Regis conſpectus eſt fons, quem, quia tarde notaverant, ſubito extitiſſe finxerunt. Rexque ipſe credi voluit, donum Dei id fuiſſe. Superatis deinde amnibus Ocho, & Oxo, ad urbem Marginiam pervenit. Circa eam ſex oppidis condendis electa ſedes eſt. Duo ad meridiem verſa, quatuor ſpectantia Orientem, modicis inter ſe ſpatiis diſtabant, ne procul repetendum eſſet mutuum auxilium. Hæc omnia ſita ſunt in editis collibus. Tum velut fræni domitarum gentium, nunc originis ſuæ obliti ſerviunt, quibus imperaverant.

CAPUT XXV.

Petram Arimazis Sogdianam deſcribit Curtius, Alexander expugnat. Arimazem cum propinquis in crucem tolli jubet.

Et cætera quidem pacaverat. Una erat Petra, quam III Arimazes Sogdianus cum triginta millibus armatorum obtinebat, alimentis ante congeſtis, quæ tantæ multitudini vel per biennium ſuppeterent. Petra in altitudinem triginta eminet ſtadia: circuitu centum, & quinquaginta complectitur. Undique abſciſſa, & abrupta, ſemita peranguſta aditur. In medio altitudinis ſpatio habet ſpecum, cujus os arctum, & obſcurum eſt, paulatim deinde ulteriora panduntur, ultima etiam altos receſſus habent.

bent. Fontes per totum fere ſpecum manant, e quibus collatæ aquæ per prona montis flumen emittunt. Rex, loci difficultate ſpectata, ſtatuerat inde abire; cupido deinde inceſſit animo naturam quoque fatigandi. Prius tamen, quam fortunam obſidionis experiretur, Cophen (Artabazi hic filius erat) miſit ad Barbaros, qui ſuaderet, ut dederent rupem. Arimazes loco fretus, ſuperbe multa reſpondit: ad ultimum, an Alexander etiam volare poſſit interrogat. Quæ nuntiata Regi ſic accendere animum, ut adhibitis, cum quibus conſultare erat ſolitus, indicaret inſolentiam Barbari illudentis ipſos, quia pinnas non haberent, ſe autem proxima nocte effecturum, ut crederet, Macedonas etiam volare. *Trecentos*, inquit, *perniciſſimos juvenes ex ſuis quiſque copiis perducite ad me, qui per calles, & pene invias rupes domi pecora agere conſueverint*. Illi præſtantes & levitate corporum, & ardore animorum ſtrenue adducunt. Quos intuens Rex, *Vobiſcum*, inquit, *o juvenes, & mei æquales, urbium invictarum ante munimenta ſuperavi, montium juga perenni nive obruta emenſus ſum, anguſtias Ciliciæ intravi, Indiæ ſine laſſitudine vim frigoris ſum perpeſſus, & mei documenta vobis dedi, & veſtra habeo. Petra, quam videtis, unum aditum habet, quem Barbari obſident, cætera negligunt. Nullæ vigiliæ ſunt, niſi quæ caſtra noſtra ſpectant. Invenietis viam, ſi ſolerter rimati fueritis aditus ferentes ad cacumen. Nihil tam alte natura conſtituit, quo virtus non poſſit eniti. Experiendo, quæ cæteri deſperaverunt, Aſiam habemus in poteſtate. Evadite in cacumen, quod cum ceperitis, candidis velis ſignum mihi dabitis. Ego, copiis admotis, hoſtem in nos a vobis convertam. Præmium erit ei, qui primus occupaverit verticem, talenta decem: uno minus accipiet, qui proximus ei venerit: eademque ad decem homines ſervabitur portio. Certum habeo, vos non tam liberalitatem inſuetam meam, quam voluntatem*. His animis Regem audierunt, ut jam cepiſſe verticem viderentur: dimiſſique ferreos cuneos, quos inter ſaxa defigerent, validoſque funes parabant. Rex circumvectus Petram, qua minime aſper, ac præruptus aditus videbatur, ſecunda vigilia (quod bene verteret) ingredi jubet. Illi alimentis in biduum ſumptis, gladiis modo, atque haſtis armati ſubire cœperunt. Ac primo pedibus ingreſſi ſunt: deinde, ut in prærupta perventum eſt, alii manibus eminentia ſaxa complexi levavere ſemet, alii adjectis funium laqueis evaſere, cum cuneos inter ſaxa defigerent, queis gradus ſubinde inſiſterent. Diem inter metum, laboremque conſumpſerunt. Per aſpera enixis duriora reſtabant; & creſcere altitudo Petræ videbatur. Illa vero miſerabilis erat facies, cum ii, quos inſtabilis gradus fefellerat, ex præcipiti devolverentur: mox eadem in ſe patienda alieni caſus oſtendebat exemplum. Per has tamen difficultates enituntur in verticem montis, omnes fatigatione conti-

nuati

nuati laboris affecti, quidam mulctati parte membrorum. Pariterque eos & nox, & ſomnus oppreſſit. Stratis paſſim corporibus in inviis, & in aſperis ſaxorum, periculi inſtantis obliti, in lucem quieverunt; tandemque velut ex alto ſopore excitati, occultas, ſubjectaſque ipſis valles rimantes, ignari, in qua parte Petræ tanta vis hoſtium condita eſſet, fumum infra ſe evolutum, & os ſpecus notaverunt. Ex quo intellectum eſt, illam hoſtium latebram eſſe. Itaque haſtis impoſuere, quod convenerat ſignum, totoque e numero duos, & triginta in aſcenſu interiiſſe cognoſcunt. Rex non cupidine magis potiundi loci, quam vicem eorum, quos ad tam manifeſtum periculum miſerat, ſolicitus, toto die cacumina montis intuens reſtitit. Noctu demum, cum obſcuritas conſpectum oculorum ademiſſet, ad curandum corpus receſſit. Poſtero die nondum ſatis clara luce, primus vela, ſignum capti verticis conſpexit. Sed, ne falleretur acies, dubitare cogebat varietas cæli, nunc internitente lucis fulgore, nunc condito. Verum, ut liquidior lux apparuit cælo, dubitatio exempta eſt. Vocatumque Cophen, per quem Barbarorum animos tentaverat, mittit ad eos, qui moneret, nunc ſaltem ſalubrius conſilium inirent. Sin autem fiducia loci perſeverarent, oſtendi a tergo juſſit, qui ceperant verticem. Cophes ad eos miſſus, ſuadere cœpit Arimazi Petram tradere, gratiam Regis inituro, ſi tantas res molientem in unius rupis obſidione hærere non coegiſſet. Ille ferocius, ſuperbiuſque, quam antea loquutus, abire Cophen jubet. At is prehenſum manu Barbarum rogat, ut ſecum extra ſpecum prodeat. Quo impetrato, juvenes in cacumine oſtendit, ejuſque ſuperbiæ haud immerito illudens, pinnas ait habere milites Alexandri. Jamque e Macedonum caſtris ſignorum concentus, & totius exercitus clamor audiebatur. Ea res, ſicut pleraque belli vana, & inania, Barbaros ad deditionem traxit. Quippe occupati metu, paucitatem eorum, qui a tergo erant, æſtimare non poterant. Itaque Cophen (nam trepidantes reliquerat) ſtrenue revocant, & cum eo triginta principes mittunt, qui Petram tradant, &, ut incolumibus abire liceat, paciſcantur. Ille quamquam verebatur, ne conſpecta juvenum paucitate deturbarent eos Barbari; tamen & fortunæ ſuæ confiſus, & Arimazi ſuperbiæ infenſus, nullam ſe conditionem deditionis accipere reſpondit. Arimazes, deſperatis magis, quam perditis rebus, cum propinquis, nobiliſſimiſque gentis ſuæ deſcendit in caſtra. Quos omnes verberibus affectos ſub ipſis radicibus Petræ crucibus juſſit affigi. Multitudo dedititiorum incolis novarum urbium cum pecunia capta dono data eſt. Artabazus in Petræ, regioniſque, quæ appoſita eſt ei, tutela relictus eſt.

LIBER OCTAVUS.

SYNOPSIS.

Maſſagetis, Dahis, Sogdianis in poteſtatem redactis, Rex venabundus leonem, & quatuor millia ferarum ſternit. Clytum inclytum Ducem ſub cœnam temulentus interficit, quod illum ſero pœnitet. Bactrianos, & Syſimithrem deſertores, & defectores perſequitur. Philippus, & Erigyus extinguuntur. Uxorem Spitamenis viri interfectricem Alexander execratur. In Præfectos provinciarum animadvertit: Provincias, mutatis Prætoribus, ab injuriis vindicat. Regis humanitas in militem, qui frigore obriguerat. Roxanem ducit uxorem. Calliſthenes adulatores Alexandri reprimit; ipſe in odium ejuſdem incurrit. Conjurat Hermolaus: comprehenditur cum Calliſthene; perorat contra Alexandrum. Reſpondet Hermolao Alexander, & damnatum necari cum Calliſthene jubet. India deſcribitur. Aornus capitur. Omphis Rex deditur. Porus ab Alexandro ingenti prælio ſuperatus Regno reſtituitur.

CAPUT I.

Barbaros perſequitur. Attinas cum 300. cæditur. Craterus offenſam belli emendat.

1 ALexander majore fama, quam gloria in ditionem redacta Petra, cum propter vagum hoſtem ſpargendæ manus eſſent, in tres partes diviſit exercitum. Hephæſtionem uni, Cœnon alteri Duces dederat: ipſe cæteris præerat. Sed non eadem mens omnibus Barbaris fuit. Armis quidam ſubacti: plures ante certamen imperata fecerunt, quibus eorum, qui in defectione perſeveraverant, urbes, agroſque juſſit attribui. At exules Bactriani cum octingentis Maſſagetarum equitibus proximos vicos vaſtaverunt. Ad quos coercendos Attinas regionis ejus Præfectus trecentos equites, inſidiarum, quæ parabantur, ignarus, eduxit. Namque hoſtis in ſylvis, quæ erant forte campo junctæ, armatum militem condidit, paucis propellentibus pecora, ut improvidum ad inſidias præda perduceret. Itaque incompoſito agmine, ſolutiſque ordinibus, Attinas prædabundus ſequebatur. Quem prætergreſſum ſylvam, qui in ea conſederant, ex improviſo adorti, cum omnibus interemerunt. Celeriter ad Craterum hujus cladis fama perlata eſt, qui cum

omni

omni equitatu ſupervenit. Et Maſſagetæ quidem jam refugerant, Dahæ mille oppreſſi ſunt, quorum clade totius regionis finita defectio eſt.

CAPUT II.

Legati varias gentes dedunt. Scythæ petunt connubia Macedonum. Rex Bazariam ingreditur, quæ deſcribitur. Venatio Alexandri, & epulum.

ALexander quoque, Sogdianis rurſus ſubactis, Maracanda repetit. Ibi Berdes, quem ad Scythas ſuper Boſphorum colentes miſerat, cum legatis gentis occurrit. Phrataphernes quoque, qui Choraſmiis præerat, Maſſagetis, & Dahis regionum confinio adjunctis, miſerat, qui facturum imperata pollicerentur. Scythæ petebant, ut Regis ſui filiam matrimonio ſibi jungeret: ſi dedignaretur affinitatem, Principes Macedonum cum primoribus ſuæ gentis connubio coire pateretur. Ipſum quoque Regem venturum ad eum pollicebantur. Utraque legatione benigne audita, Hephæſtionem, & Artabazum opperiens, ſtativa habuit: quibus adjunctis, in regionem, quæ appellatur Bazaria, pervenit. Barbaræ opulentiæ in illis locis haud ulla ſunt majora indicia, quam magnis nemoribus, ſaltibuſque nobilium ferarum greges clauſi. Spatioſas ad hoc eligunt ſylvas, crebris perennium aquarum fontibus amœnas. Muris nemora cinguntur; turreſque habent venantium receptacula. Quatuor continuis ætatibus intactum ſaltum fuiſſe conſtabat. Quem Alexander cum toto exercitu ingreſſus, agitari undique feras juſſit. Inter quas cum leo magnitudinis raræ ipſum Regem invaſurus incurreret, forte Lyſimachus, qui poſtea regnavit proximus Alexandro, venabulum objicere feræ cœperat: Quo Rex repulſo, & abire juſſo, adjecit, tam a ſemet uno, quam a Lyſimacho leonem interfici poſſe. Lyſimacus enim quondam, cum venaretur in Syria, occiderat eximiæ magnitudinis feram ſolus, ſed lævo humero uſque ad oſſa laceratus, ad ultimum periculi pervenerat. Id ipſum exprobrans ei Rex, fortius, quam loquutus eſt, fecit. Nam feram non excepit modo, ſed etiam uno vulnere occidit. Fabulam, quæ objectum leoni a Rege Lyſimachum temere vulgavit, ab eo caſu, quem ſupra diximus, ortam eſſe crediderim. Cæterum Macedones, quamquam proſpero eventu defunctus erat Alexander, tamen fevere, gentis ſuæ more, ne pedes venaretur ſine delectis principum, amicorumque. Ille, quatuor millibus ferarum dejectis, in eodem ſaltu cum toto exercitu epulatus eſt.

CAPUT III.

Narratio de Clyto inter epulas ab Alexandro ob linguæ intemperantiam occiso.

INde Maracanda reditum eſt, acceptaque ætatis excuſatione ab Artabazo, provinciam ejus deſtinat Clyto. Hic erat, qui apud Granicum amnem nudo capite Regem dimicantem clypeo ſuo texit, & Rhoſacis manum capiti Regis imminentem gladio amputavit, vetus Philippi miles, multiſque bellicis operibus clarus. Hellanice, quæ Alexandrum educaverat, ſoror ejus, haud ſecus, quam mater a Rege diligebatur. Ob has cauſas validiſſimam Imperii partem fidei ejus, tutelæque commiſit. Jamque iter parare in poſterum juſſus, ſolemni, & tempeſtivo adhibetur convivio. In quo rex, cum multo incaluiſſet mero, immodicus æſtimator ſui, celebrare, quæ geſſerat, cœpit, gravis etiam eorum auribus, qui ſentiebant vera memorari. Silentium tamen habuere ſeniores, donec Philippi res orſus obterere, nobilem apud Cheroneam victoriam ſui operis fuiſſe jactavit, ademptamque ſibi malignitate, & invidia patris tantæ rei gloriam. Illum quidem, ſeditione inter Macedones milites, & Græcos mercenarios orta, debilitatum vulnere, quod in ea conſternatione acceperat, jacuiſſe, non alias, quam ſimulatione mortis tutiorem, ſe corpus ejus protexiſſe clypeo ſuo, ruenteſque in illum ſua manu occiſos. Quæ patrem nunquam æquo animo eſſe confeſſum, invitum filio debentem ſalutem ſuam. Itaque poſt expeditionem, quam ſine eo feciſſet ipſe in Illyrios, victorem ſcripſiſſe ſe patri, fuſos, fugatoſque hoſtes, nec affuiſſe uſquam Philippum. Laude dignos eſſe, non qui Samothracum initia viſerent, cum Aſiam uri, vaſtarique oporteret, ſed eos, qui magnitudine rerum fidem anteceſſiſſent. Hæc, & his ſimilia læti audiere juvenes, ingrata ſenioribus erant, maxime propter Philippum, ſub quo diutius vixerant. Tum Clytus, ne ipſe quidem ſatis ſobrius, ad eos, qui infra ipſum cubabant, converſus, Euripidis retulit carmen, ita ut ſonus magis, quam ſermo exaudiri poſſet a Rege, quo ſignificabatur, male inſtituiſſe Græcos, quod trophæis Regum duntaxat nomina inſcriberentur. Alieno enim ſanguine partam gloriam intercipi. Itaque Rex, cum ſuſpicaretur malignius habitum eſſe ſermonem, percontari proximos cœpit, quid ex Clyto audiſſent. Et illis ad ſilentium obſtinatis, Clytus paulatim majore voce Philippi acta, bellaque in Græcia geſta commemorat, omnia præſentibus præferens. Hinc inter juniores, ſenioreſque orta contentio eſt. Et Rex, velut patienter audiret, queis Clytus obterebat laudes ejus, ingentem iram conceperat. Cæterum cum animo videretur imperaturus, ſi finem procaciter orto ſermoni Clytus

tus imponeret, nihil eo remittente, magis exaſperabatur. Jamque Clytus etiam Parmenionem defendere audebat, & Philippi de Athenienſibus victoriam Thebarum præferebat excidio, non vino modo, ſed etiam animi prava contentione provectus. Ad ultimum, *Si moriendum*, inquit, *eſt pro te, Clytus eſt primus: at, cum victoriæ arbitrium agis, præcipuum ferunt præmium, qui procaciſſime patris tui memoriæ illudunt. Sogdianam regionem mihi attribuis, toties rebellem, & non modo indomitam, ſed quæ ne ſubigi quidem poſſit. Mittor ad feras beſtias præcipitia ingenia ſortitas. Sed, quæ ad me pertinent, tranſeo. Philippi milites ſpernis, oblitus, niſi hic Atharias ſenex juniores pugnam detrectantes revocaſſet, adhuc nos circa Halicarnaſſum hæſuros fuiſſe. Quomodo ergo Aſiam etiam cum iſtis junioribus ſubjeciſti? Verum eſt, ut opinor, quod avunculum tuum in Italia dixiſſe conſtat, ipſum in viros incidiſſe, te in fœminas.* Nihil ex omnibus inconſulte, ac temere jactis Regem magis moverat, quam Parmenionis cum honore mentio illata. Dolorem tamen Rex preſſit, contentus juſſiſſe, ut convivio excederet. Nec quidquam aliud adjecit, quam forſitan eum, ſi diutius loquutus foret, exprobraturum ſibi fuiſſe vitam a ſemetipſo datam: hoc enim ſuperbe ſæpe jactaſſe. Atque illum cunctantem adhuc ſurgere, qui proximi ei cubuerant, injectis manibus, urgentes, monenteſque conabantur abducere. Clytus, cum abſtraheretur, ad priſtinam violentiam ira quoque adjecta, *Suo pectore tergum illius eſſe defenſum, nunc, poſteaquam tanti meriti præteriit tempus, etiam memoriam inviſam eſſe proclamat. Attali quoque cædem objiciebat; & ad ultimum Jovis, quem patrem ſibi Alexander aſſereret, Oraculum eludens, veriora ſe Regi, quam patrem ejus reſpondiſſe dicebat.* Jam tantum iræ conceperat Rex, quantum vix ſobrius ferre potuiſſet. Enim vero mero ſenſibus victis, ex lecto repente proſiluit. Attoniti amici, ne poſitis quidem, ſed abjectis poculis, conſurgunt, in eventum rei, quam tanto impetu acturus eſſet, intenti. Alexander, rapta lancea ex manibus armigeri, Clytum adhuc eadem linguæ intemperantia furentem percutere conatus, a Ptolemæo, & Perdicca inhibetur. Medium complexi, & obluctari perſeverantem morabantur. Lyſimachus, & Leonatus etiam lanceam abſtulerant. Ille militum fidem implorans, comprehendi ſe a proximis amicorum, quod Dario nuper accidiſſet, exclamat, ſignumque tuba dari, ut ad Regiam armati coirent, jubet. Tum vero Ptolemæus, & Perdiccas genibus advoluti orant, ne in tam præcipiti ira perſeveret, ſpatiumque potius animo det, omnia poſtero die juſtius exequuturum. Sed clauſæ erant aures obſtrepente ira. Itaque impotens animi percurrit in Regiæ veſtibulum, & vigili excubanti haſta ablata, conſtitit in aditu, quo neceſſe erat iis, qui ſimul cœnaverant,

rant, egredi. Abierant cæteri: Clytus ultimus fine lumine exibat, quem Rex quiſnam eſſet, interrogat. Eminebat etiam in voce ſceleris, quod parabat, atrocitas. Et ille jam non ſuæ, ſed Regis iræ memor, Clytum ſe eſſe, & de convivio exire reſpondit. Hæc dicentis latus haſta transfixit, morientiſque ſanguine aſperſus, *I nunc*, inquit, *ad Philippum, & Parmenionem, & Attalum.*

CAPUT IV.

Sera Regis pœnitentia non pœnitendo ingenio, & ſtyle deſcribitur.

2 MAle humanis ingeniis natura conſuluit. quod plerumque non futura, ſed tranſacta perpendimus. Quippe Rex, poſteaquam ira mente decefferat, etiam ebrietate diſcuſſa, magnitudinem facinoris ſera æſtimatione perſpexit. Videbat tunc immodica libertate abuſum, ſed alioqui egregium bello virum, &, niſi erubeſceret fateri, ſervatorem ſui occiſum. Deteſtabile carnificis miniſterium occupaverat Rex, verborum licentiam, quæ vino poterat imputari, nefanda cæde ultus. Manabat toto veſtibulo cruor paulo ante convivæ. Vigiles attoniti, & ſtupentibus ſimiles procul ſtabant, liberioremque pœnitentiam ſolitudo exciebat. Ergo haſtam ex corpore jacentis evulſam retorſit in ſemet; jamque admoverat pectori, cum advolant vigiles, & repugnanti e manibus extorquent, allevatumque in tabernaculum deferunt. Ille humi proſtraverat corpus, gemitu, ejulatuque miſerabili tota perſonante Regia. Laniare deinde os unguibus, & circumſtantes rogare, ne ſe tanto dedecori ſuperſtitem eſſe paterentur. Inter has preces tota nox exacta eſt. Scrutantemque, num ira Deorum ad tantum nefas actus eſſet, ſubit, anniverſarium ſacrificium Libero Patri non eſſe redditum ſtato tempore: itaque inter vinum, & epulas cæde commiſſa, iram Dei fuiſſe manifeſtam. Cæterum magis eo movebatur, quod omnium amicorum animos videbat attonitos: neminem cum ipſo ſociare ſermonem poſtea auſurum: vivendum eſſe in ſolitudine, velut feræ beſtiæ terrenti alias, alias timenti. Prima deinde luce tabernaculo corpus, ſicut adhuc cruentum erat, juſſit inferri. Quo poſito, ante ipſum lacrymis obortis, *Hanc*, inquit, *nutrici meæ gratiam retuli, cujus duo filii apud Miletum pro mea gloria occubuere mortem: hic frater, unicum orbitatis ſolatium, a me inter epulas occiſus eſt. Quo nunc ſe conferet miſera? Omnibus ejus unus ſuperſum, quem ſolum æquis oculis videre non poterit. Et ego ſervatorum meorum latro revertar in patriam, ut ne dexteram quidem nutrici ſine memoria calamitatis ejus offerre poſſim?* Et, cum finis lacrymis, querelisque non fieret, juſſu amicorum corpus ablatum eſt. Rex triduum jacuit incluſus:

quem

quem ut amigeri, corporiſque cuſtodes ad moriendum obſtinatum eſſe cognoverunt, univerſi in tabernaculum irrumpunt, diuque precibus ipſorum reluctatum ægre vicerunt, ut cibum caperet. Quoque minus cædis puderet, jure interfectum Clytum Macedones decernunt, ſepultura quoque prohibituri, ni Rex humari juſſiſſet.

CAPUT V.

Xenipporum deſcriptio. Amyntæ cruenta victoria de Bactrianis exulibus, in gratiam tamen ab Alexandro receptis.

I Gitur decem diebus, maxime ad confirmandum pudorem, apud Maracanda conſumptis, cum parte exercitus Hephæſtionem in regionem Bactrianam miſit, commeatus in hyemem paraturum. Quam Clyto autem deſtinaverat provinciam, Amyntæ dedit. Ipſe Xenippa pervenit. Scythiæ confinis eſt regio, habitaturque pluribus, ac frequentibus vicis, quia ubertas terræ non indigenas modo detinet, ſed etiam advenas invitat. Bactrianorum exulum, qui ab Alexandro defecerant, receptaculum fuerat. Sed, poſteaquam Regem adventare compertum eſt, pulſi ab incolis, duo millia fere, & ducenti congregantur. Omnes equites erant, etiam in pace latrociniis aſſueti. Tum ferocia ingenia non bellum modo, ſed etiam veniæ deſperatio efferaverat. Itaque ex improviſo adorti Amyntam Prætorem Alexandri, diu aneeps prælium fecerant. Ad ultimum DCC. ſuorum amiſſis, quorum ccc. hoſtis cepit, dedere terga victoribus, haud ſane inulti. Quippe lxxx. Macedonum interfecerunt, præterque eos trecenti, & quinquaginta ſaucii facti ſunt. Veniam tamen etiam poſt alteram defectionem impetraverunt.

CAPUT VI.

Syſimithris deditio, & arduæ Petræ adumbratio.

HIs in fidem acceptis, in regionem, quam Naura appellant, Rex cum toto exercitu venit. Satrapes erat Syſimithres, duobus ex ſua matre filiis genitis. Quippe apud eos parentibus ſtupro coire cum liberis fas eſt. Duobus millibus armatis popularibus, fauces regionis, qua in arctiſſimum cogitur, valido munimento ſepſerat. Præterfluebat torrens amnis, qui terga Petræ claudebat. Hanc manu perviam incolæ fecerant; ſed aditu ſpecus accipit lucem: interiora, niſi illato lumine, obſcura ſunt. Perpetuus cuniculus iter præbet in campos ignotum niſi indigenis. At Alexander, quamquam anguſtias naturali ſitu munitas valida manu Barbari tuebantur, tamen arietibus admotis munimenta, quæ manu adjuncta erant, concuſſit, fundiſque, & ſagittis propugnantium pleroſque dejecit. Quos

ubi diſperſos fugavit, ruinas munimentorum ſupergreſſus, ad Petram admovit exercitum. Cæterum interveniebat fluvius, coeuntibus aquis ex ſuperiore faſtigio in vallem; magnique operis videbatur tam vaſtam voraginem explere. Cædi tamen arbores, & ſaxa congeri juſſit: ingenſque Barbaros pavor rudes ad talia opera concuſſerat, excitatam molem ſubito cernentes. Itaque Rex ad deditionem metu poſſe compelli ratus, Oxarten miſit nationis ejuſdem, ſed ditionis ſuæ, qui ſuaderet Duci, ut traderet Petram. Interim ad augendam formidinem & turres admovebantur, & excuſſa tormentis tela emicabant. Itaque verticem petræ, omni alio præſidio damnato, petiverunt. At Oxartes trepidum, diffidentemque rebus ſuis Syſimithrem cœpit hortari, ut fidem, quam vim Macedonum mallet experiri, nec moraretur feſtinationem victoris exercitus in Indiam tendentis: cui quiſquis ſemet offerret, in ſuum caput alienam cladem eſſe verſurum. Et ipſe quidem Syſimithres deditionem annuebat. Cæterum mater, eademque conjux morituram ſe ante denuntians, quam in ullius veniret poteſtatem, Barbari animum ad honeſtiora, quam tutiora converterat: pudebatque, libertatis majus eſſe apud fœminas, quam apud viros pretium. Itaque dimiſſo internuntio pacis, obſidionem ferre decreverat. Sed, cum hoſtis vires, ſuaſque penſaret, rurſus muliebris conſilii, quod præceps magis, quam neceſſarium eſſe credebat, pœnitere eum cœpit; revocatoque ſtrenue Oxarte, futurum ſe in Regis poteſtate reſpondit, unum precatus, ne voluntatem, & conſilium matris ſuæ proderet, quo facilius venia illi quoque impetraretur. Præmiſſum igitur Oxarten cum matre, liberiſque, & totius cognationis grege, ſequebatur, ne expectato quidem fidei pignore, quod Oxartes promiſerat. Rex, equite præmiſſo, qui reverti eos juberet, opperirique præſentiam ipſius, ſupervenit, & victimis Minervæ, ac Victoriæ cæſis, imperium Syſimithri reſtituit, ſpe majoris etiam provinciæ facta, ſi cum fide amicitiam ipſius coluiſſet. Duos illi juvenes, patre tradente, ſecum militaturos ſequi juſſit.

CAPUT VII.

Defectores per ardua viarum perſequitur, fugatque. Philippi fratris Lyſimachi, & Erigyi funera plorantur.

RElicta deinde phalange, ad ſubigendos, qui defecerant, cum equite proceſſit. Arduum, & impeditum ſaxis iter primo utcunque tolerabant. Mox equorum non ungulis modo attritis, ſed corporibus etiam fatigatis, ſequi plerique non poterant, & rarius ſubinde agmen fiebat, pudorem (ut fere fit) immodico labore vincente. Rex tamen ſubinde equos mutans, ſine intermiſſione fugientes inſequebatur. Nobiles juvenes comitari

eum

eum ſoliti defecerant, præter Philippum. Lyſimachi erat frater, tum primum adultus, &, quod facile appareret, indolis raræ. Is pedes, incredibile dictu, per D. ſtadia vectum Regem comitatus eſt, ſæpe equum ſuum offerente Lyſimacho: nec tamen, ut digrederetur a Rege, effici potuit, cum lorica indutus arma geſtaret. Idem, cum perventum eſſet in ſaltum, in quo ſe Barbari abdiderant, nobilem edidit pugnam, Regemque cominus cum hoſte dimicantem protexit. Sed, poſteaquam Barbari in fugam effuſi deſeruere ſylvas; animus, qui in ardore pugnæ corpus ſuſtentaverat, liquit, ſubitoque ex omnibus membris profuſo ſudore, arboris proximæ ſtipiti ſe applicuit. Deinde, ne illo quidem adminiculo ſuſtinente, manibus Regis exceptus eſt, inter quas collapſus extinguitur. Mœſtum Regem alius haud levis dolor excepit. Erigyus inter claros duces fuerat, quem extinctum eſſe paulo, antequam reverteretur in caſtra, cognovit. Utriuſque funus omni apparatu, atque honore celebratum eſt.

CAPUT VIII.

Spitamenis ab uxore caput preciſum fertur ad Alexandrum. Dataphernes a Dahis vinctus traditur. Prætores rei deferuntur, puniuntur, & mutantur.

DAhas deinde ſtatuerat petere. Ibi namque Spitamenem eſſe cognoverat. Sed hanc quoque expeditionem, ut pleraque alia, fortuna indulgendo ei nunquam fatigata, pro abſente tranſegit. Spitamenes uxoris immodico amore flagrabat, quam ægre fugam, & nova ſubinde exilia tolerantem, in omne diſcrimen comitem trahebat. Illa malis fatigata, identidem muliebres adhibere blanditias, ut tandem fugam ſiſteret, victoriſque Alexandri clementiam expertus placaret, quem effugere non poſſet. Tres adulti erant liberi ex eo geniti, quos cum pectori patris admoviſſet, ut ſaltem eorum miſereri vellet, orabat. Et, quo efficaciores eſſent preces, haud procul erat Alexander. Ille ſe prodi, non moneri ratus, & formæ profecto fiducia cupere eam quamprimum dedi Alexandro, acinacem ſtrinxit, percuſſurus uxorem, niſi prohibitus eſſet fratrum ejus occurſu. Cæterum abire e conſpectu jubet, addito metu mortis, ſi ſe oculis ejus obtuliſſet. Et ad deſiderium levandum noctes inter pellices agere cœpit. Sed penitus hærens amor, faſtidio præſentium accenſus eſt. Itaque rurſus uni ei deditus, orare non deſtitit, ut tali conſilio abſtineret, patereturque ſortem, quamcumque ipſis fortuna feciſſet: ſibi mortem deditione eſſe leviorem. At illa purgare ſe, quod, quæ utilia eſſe cenſebat, muliebriter forſitan, ſed fida tamen mente, ſuaſiſſet: de cætero futuram in viri poteſtate. Spitamenes ſimulato captus obſequio, de die convivium

apparari jubet: vinoque, & epulis gravis ſemiſomnus in cubiculum fertur. Quem ut alto, & gravi ſomno ſopitum eſſe ſenſit uxor, gladium, quem veſte occultaverat, ſtringit, caputque ejus abſciſſum cruore reſperſa ſervo ſuo conſcio facinoris tradit. Eodem comitante (ſicut erat cruenta veſte) in Macedonum caſtra pervenit, nuntiarique Alexandro jubet, eſſe, quæ ex ipſa deberet agnoſcere. Ille protinus Barbaram juſſit admitti, quam ut aſperſam cruore conſpexit, ratus ad deplorandam contumeliam veniſſe, dicere, quæ vellet, jubet. At illa ſervum, quem ſtare in veſtibulo jufferat, introduci deſideravit. Qui, quia caput Spitamenis veſte tectum habebat, ſuſpectus, ſcrutantibus, quid occuleret, oſtendit. Confuderat oris exanguis notas pallor, nec, quis eſſet, noſci ſatis poterat. Ergo Rex certior factus, humanum caput afferre eum, tabernaculo exceſſit, perconſtatuſque, quid rei ſit, illo profitente cognoſcit. Variæ hinc cogitationes invicem animum diverſa agitantem commoverant. Meritum ingens in ſemet eſſe credebat, quod transfuga, & proditor, tantis rebus, ſi vixiſſet, injecturus moram, interfectus eſſet. Contra facinus ingens averſabatur, cum optime meritum de ipſa, communium parentem liberorum, per inſidias interemiſſet. Vicit tamen gratiam meriti ſceleris atrocitas, denuntiarique juſſit, ut excederet caſtris, neu licentiæ Barbaræ exemplar in Græcorum mores, & mitia ingenia transferret. Dahæ, Spitamenis cæde comperta, Dataphernem defectionis ejus participem vinctum Alexandro, ſeque dedunt. Ille maxima præſentium curarum parte liberatus, convertit animum ad vindicandas injurias eorum, quibus a Prætoribus ſuis avare, ac ſuperbe imperabatur. Ergo Phratapherni Hyrcaniam, & Mardos cum Tapyris tradidit, mandavitque, ut Phradatem, cui ſuccedebat, ad ſe in cuſtodiam mitteret. Arſami Cariæ Præfecto ſubſtitutus eſt Staſanor. Arſaces in Mediam miſſus, ut Oxidates inde diſcederet. Babylonia, mortuo Mazæo, Deditameni ſubjecta eſt.

CAPUT IX.

Gabazam petit, & in graviſſimam tempeſtatem incidit, luculenter a Curtio deſcriptam, ut lector ipſe inter tonitrua, grandines, & fulmina videatur verſari. Regis inde cura in colligendo, & ſolando milite laudatur. Mille tamen perierunt.

4 HIs ita compoſitis, tertio menſe ex hybernis movit exercitum, regionem, quæ Gabaza appellatur, aditurus. Primus dies quietum iter præbuit: proximus ei nondum quidem procelloſus, & triſtis, obſcurior tamen priſtino, non ſine minis creſcentis mali, præteriit: tertio ab omni parte cæli emicare fulgura, & nunc internitente luce, nunc condita, non oculos modo meantis,

antis exercitus, ſed etiam animos terrere cœperunt. Erat prope continuus cæli fragor, & paſſim cadentium fulminum ſpecies viſebatur, attonitiſque auribus ſtupens agmen, nec progredi, nec conſiſtere audebat, cum repente imber grandinem incutiens, torrentis modo effunditur. Ac primo quidem armis ſuis tecti exceperant: ſed jam nec retinere arma lubrica rigentes manus poterant, nec ipſi deſtinare, in quam regionem obverterent corpora, cum undique tempeſtatis violentia major, quam vitabatur, occurreret. Ergo ordinibus ſolutis, per totum ſaltum errabundum agmen ferebatur. Multique prius metu, quam labore defatigati, poſtraverant humi corpora, quamquam imbrem vis frigoris concreto gelu aſtrinxerat. Alii ſe ſtipitibus arborum admoverant: id plurimis & adminiculum, & ſuffugium erat. Nec fallebat ipſos, morti locum eligere, cum immobiles vitalis calor linqueret. Sed grata erat pigritia corporum fatigatis, nec recuſabant extingui quieſcendo. Quippe non vehemens modo, ſed etiam pertinax vis mali inſiſtebat: lucemque, naturale ſolatium, præter tempeſtatem haud diſparem nocti, ſylvarum quoque umbræ ſuppreſſerant. Rex unus tanti mali patiens, circuire milites, contrahere diſperſos, allevare proſtratos, oſtendere procul evolutum ex tuguriis fumum, hortarique, ut proxima quæque ſuffugia occuparent. Nec ulla res magis ſaluti fuit, quam quod multiplicato labore ſufficientem malis, quibus ipſi ceſſerant, Regem deſerere erubeſcebant. Cæterum efficacior in adverſis neceſſitas, quam ratio, frigoris remedium invenit. Dolabris enim ſylvas ſternere aggreſſi, paſſim acervos, ſtrueſque accenderunt. Continenti incendio ardere crederes ſaltum, & vix inter flammas agminibus relictum locum. Hic calor ſtupentia membra commovit, paulatimque ſpiritus, quem continuerat rigor, meare libere cœpit. Excepere alios tecta Barbarorum, quæ in ultimo ſaltu abdita neceſſitas inveſtigaverat: alios caſtra, quæ in humido quidem, ſed jam cæli miteſcente ſævitia locaverunt. Mille militum, atque lixarum, calonumque peſtis illa conſumpſit. Memoriæ proditum eſt, quoſdam applicatos arborum truncis, & non ſolum viventibus, ſed etiam inter ſe colloquentibus ſimiles eſſe conſpectos, durante adhuc habitu, in quo mors quemque deprehenderat. Forte Macedo gregarius miles, ſeque & arma ſuſtentans, tandem in caſtra pervenerat. Quo viſo, Rex, quamquam ipſe tunc maxime admoto igne refovebat artus, ſella ſua exſiluit, torpentemque militem, & vix compotem mentis, demptis armis, in ſua ſede juſſit conſidere. Ille diu, nec ubi quieſceret, nec a quo eſſet exceptus, agnovit. Tandem recepto calore vitali, ut Regiam ſedem, Regemque vidit, territus ſurgit; quem intuens Alexander, *Ecquid intelligis, miles*, inquit, *quanto meliore ſorte, quam Perſæ ſub Rege vivatis? Illis enim in ſella Regis conſediſſe capitale foret, tibi ſaluti fuit.*

CAPUT X.

Rex compenſat militi amiſſa. Certat beneficiis cum Syſimithre. Cohortanus Satrapes ſe, & ſua dedit; cujus filiam Roxanem ducit Alexander uxorem.

POſtero die convocatis amicis, copiarumque Ducibus, pronuntiari juſſit, ipſum omnia, quæ amiſſa eſſent, redditurum. Et promiſſo fides extitit. Nam Syſimithres multa jumenta, & camelorum duo millia adduxit, pecoraque, & armenta, quæ diſtributa pariter militem & damno, & fame liberaverunt. Rex gratiam ſibi relatam a Syſimithre præfatus, ſex dierum cocta cibaria ferre milites juſſit. Sagas petens, totam hanc regionem depopulatus, triginta millia pecorum ex præda Syſimithri dono dat. Inde pervenit in regionem, cui Cohortanus Satrapes nobilis præerat, qui ſe Regis poteſtati, fideique permiſit. Ille, Imperio ei reddito, haud amplius, quam ut duo ex tribus filiis ſecum militarent, exegit. Satrapes etiam eum, qui penes ipſum relinquebatur, tradit. Barbara opulentia convivium, quo Regem accipiebat, inſtruxerat. Id cum multa comitate celebraret, introduci triginta nobiles virgines juſſit. Inter quas erat filia ipſius, Roxane nomine, eximia corporis ſpecie, & decore habitus in Barbaris raro. Quæ, quamquam inter electas proceſſerat, omnium tamen oculos convertit in ſe, maxime Regis minus jam cupiditatibus ſuis imperantis inter obſequia fortunæ, contra quam non ſatis cauta mortalitas eſt. Itaque ille, qui uxorem Darii, qui duas filias virgines, quibus forma præter Roxanem comparari nulla poterat, haud alio animo, quam parentis aſpexerat, tunc in amorem virgunculæ, ſi Regiæ ſtirpi compararetur, ignobilis, ita effuſus eſt, ut diceret, ad ſtabiliendum Regnum pertinere, Perſas, & Macedonas connubio jungi. Hoc uno modo & pudorem victis, & ſuperbiam victoribus detrahi poſſe. Achillem quoque, a quo genus ipſe deduceret, cum captiva coiſſe; ne inferri nefas arbitrarentur, ita matrimonii jure velle jungi. Inſperato gaudio lætus pater, ſermonem ejus excepit. Et Rex in medio cupiditatis ardore juſſit afferri patrio more panem, (hoc erat apud Macedonas ſanctiſſimum coeuntium pignus) quem diviſum gladio uterque libabat. Credo eos, qui gentis mores condiderunt, parco, & parabili victu oſtendere voluiſſe jungentibus opes, quantulo contenti eſſe deberent. Hoc modo Rex Aſiæ, & Europæ introductam inter convivales ludos matrimonio ſibi adjunxit, e captiva geniturus, qui victoribus imperaret. Pudebat amicos, ſuper vinum, & epulas ſocerum ex deditis eſſe electum. Sed poſt Clyti cædem libertate ſublata, vultu, qui maxime ſervit, aſſentiebantur.

CA.

CAPUT XI.

Iter in Indiam adornat. In ipſis CXX. millia recenſet; Auro, & argento arma exercitus expoliri jubet.

5 CÆterum Indiam, & inde Oceanum petiturus, ne quid a tergo, quod deſtinata impedire poſſet, moveretur, ex omnibus provinciis triginta millia juniorum legi juſſit, & ad ſe armata perduci, obſides ſimul habiturus, & milites. Craterum autem ad perſequendos Hauſtanem, & Catenem, qui ab ipſo defecerant, miſit. Quorum Hauſtanes captus eſt, Catenes in prælio occiſus. Polypercon quoque regionem, quæ Bubacene appellatur, in deditionem redegit. Itaque omnibus compoſitis, cogitationes in bellum Indicum vertit. Dives regio habebatur, non auro modo, ſed gemmis quoque, margaritiſque ad luxum magis, quam ad magnificentiam exculta. Clypei militares auro, & ebore fulgere dicebantur. Itaque, necubi vinceretur, cum cæteris præſtaret, ſcutis argenteas laminas, equis frænos aureos addidit, loricas quoque alias auro, alias argento adornavit. CXX. millia armatorum erant, quæ Regem ad id bellum ſequebantur.

CAPUT XII.

Rex vult Deus credi, & coli: in recuſantes irarum fulmina jactat. Hages, & Cleo adulatores Græci Deum pronuntiant, Calliſthenes Philoſophus obnuntiat.

JAmque omnibus præparatis, quod olim prava mente conceperat, tunc eſſe maturum ratus, quonam modo cæleſtes honores uſurparet, cœpit agitare. Jovis filium non dici tantum ſe, ſed etiam credi volebat, tanquam perinde animis imperare poſſet, ac linguis. Itaque more Perſarum, Macedonas venerabundos ipſum ſalutare juſſit, proſternentes humi corpora. Non deerat talia concupiſcenti pernicioſa adulatio, perpetuum malum Regum, quorum opes ſæpius aſſentatio, quam hoſtis evertit. Nec Macedonum hæc erat culpa, (nemo enim illorum quidquam ex patrio more labare ſuſtinuit) ſed Græcorum, qui profeſſionem honeſtarum artium malis corruperant moribus. Hages quidam Argivus, peſſimorum carminum poſt Chærilum conditor, & ex Sicilia Cleo, hic quidem non ingenii ſolum, ſed etiam nationis vitio adulator, & cætera urbium ſuarum purgamenta, quæ propinquis etiam, maximorumque exercituum Ducibus a Rege præferebantur, hi tum cælum illi aperiebant, Herculemque, & Patrem Liberum, & cum Polluce Caſtorem novo Numini ceſſuros eſſe jactabant. Igitur feſto die omni opulentia convivium exornari jubet, cui non Macedones modo, & Græci principes amicorum, ſed etiam nobiles adhiberentur. Cum quibus cum diſcubuiſſet Rex, pauliſper epulatus, con-

convivio egreditur. Cleo, ſicut præparaverat, ſermonem cum admiratione laudum ejus inſtituit. Merita deinde percenſuit, quibus uno modo referri gratiam poſſe, ſi quem intelligerent Deum eſſe, confiterentur, exigua thuris impenſa tanta beneficia penſaturi. Perſas quidem non pie ſolum, ſed etiam prudenter, Reges ſuos inter Deos colere. Majeſtatem enim Imperii, ſalutis eſſe tutelam. Ne Herculem quidem, & Patrem Liberum prius dicato Deos, quam viciſſent ſecum viventium invidiam. Tantumdem quoque poſteros credere, quantum præſens ætas ſpopondiſſet. Quod ſi cæteri dubitent, ſemetipſum, cum Rex iniſſet convivium, proſtraturum humi corpus, debere idem facere cæteros, & in primis ſapientia præditos. Ab illis enim cultus in Regem eſſe prodendum exemplum. Haud perplexe in Calliſthenem dirigebatur oratio. Gravitas viri, & prompta libertas inviſa erat Regi, quaſi ſolus Macedonas paratos ad tale obſequium moraretur. Is tum, ſilentio facto, unum illum intuentibus cæteris, *Si Rex*, inquit, *ſermoni tuo affuiſſet, nullius profecto vox reſponſuri tibi deſideraretur. Ipſe enim peteret, ne in peregrinos ritus degenerare ſe cogeres, neu rebus feliciſſime geſtis invidiam tali adulatione contraheres. Sed, quoniam abeſt, ego tibi pro illo reſpondeo, nullum eſſe eundem & diuturnum, & præcocem fructum, cæleſteſque honores non dare te Regi, ſed auferre. Intervallo enim opus eſt, ut credatur Deus. Semperque hanc gratiam magnis viris poſteri reddunt. Ego autem ſeram immortalitatem precor Regi, ut & vita diuturna ſit, & æterna majeſtas. Hominem conſequitur aliquando, nunquam comitatur divinitas. Herculem modo, & Patrem Liberum, conſecratæ immortalitatis exempla referebas. Crediſne illos unius convivii decreto Deos factos? Prius ab oculis mortalium amolita natura eſt, quam in cælum fama perveheret. Scilicet ego, & tu, Cleo, Deos facimus? a nobis divinitatis ſuæ auctoritatem acceptūrus eſt Rex? Potentiam tuam experiri libet. Fac aliquem Regem, ſi Deum poſes facere. Facilius eſt Imperium dare, quam Cælum. Dii propitii ſine invidia, quæ Cleo dixit, audierint, eodemque curſu, quo fluxere adhuc res, ire patiantur. Noſtris moribus velint nos eſſe contentos. Non pudet patriæ, nec deſidero, ad quem modum Rex mihi colendus ſit, a Perſis diſcere. Quos equidem victores eſſe confiteor, ſi ab illis leges, queis vivamus, accipimus.* Æquis auribus Calliſthenes, veluti vindex publicæ libertatis, audiebatur. Expreſſerat non aſſenſionem modo, ſed etiam vocem, ſeniorum præcipue, quibus gravis erat inveterati moris externa mutatio. Nec quidquam eorum, quæ invicem jactata erant, Rex ignorabat, cum poſt aulæa, quæ lectis obduxerat, ſtaret. Igitur ad Agim, & Cleonem miſit, ut, ſermone finito, Barbaros tantum, cum intraſſet, procumbere ſuo more paterentur. Et paulo poſt, quaſi potiora quædam egiſſet, convivium repetit.

Quem

Quem venerantibus Perſis, Polypercon, qui cubabat ſuper Regem, unum ex his mento contingentem humum, per ludibrium cœpit hortari, ut vehementius id quateret ad terram, elicuitque iram Alexandri, quam olim animo capere non poterat. Itaque Rex, *Tu autem*, inquit, *non veneraberis me? an tibi uni digni videmur eſſe ludibrio?* Ille nec Regem ludibrio, nec ſe contemptu dignum eſſe reſpondit. Tum detractum eum lecto Rex præcipitat in terram. Et cum is pronus corruiſſet, *Videſne*, inquit, *idem te feciſſe, quod in alio paulo ante videbas?* Et tradi eo in cuſtodiam juſſo, convivium ſolvit. Polyperconti quidem poſtea, prius caſtigato ignovit. In Calliſthenem olim contumacia ſuſpectum, pervi- 6
cacioris iræ fuit, cujus explendæ matura obvenit occaſio.

CAPUT XIII.

Mos principum juventutis excubandi. Honos eorumdem. Hermolai caſtigati in Regem cum ſociis conjuratio. Periculum Regis.

MOS erat (ut ſupra dictum eſt) principibus Macedonum, adultos liberos Regibus tradere ad munia haud multum ſervilibus miniſteriis abhorrentia. Excubabant ſervatis noctium vicibus proximi foribus ejus ædis, in qua Rex acquieſcebat. Per hos pellices introducebantur alio aditu, quam quem armati obſidebant. Iidem acceptos ab agaſonibus equos, cum Rex aſcenſurus eſſet, admovebant: comitabanturque & venantem, & in præliis, omnibus artibus ſtudiorum liberalium exculti. Præcipuus honor habebatur, quod licebat ſedentibus veſci cum Rege: caſtigandi verberibus eos nulli jus, niſi poteſtas per ipſum erat. Hæc cohors velut ſeminarium Ducum, Præfectorumque apud Macedonas fuit. Hinc habuere poſteri Reges, quorum ſtirpi per multas ætates Romani opes ademerunt. Igitur Hermolaus puer nobilis ex Regia cohorte, cum aprum telo occupaſſet, quem Rex ferire deſtinaverat, juſſu ejus verberibus affectus eſt. Quam ignominiam ægre ferens, deflere apud Soſtratum cœpit. Ex eadem cohorte erat Soſtratus amore ejus ardens: qui cum laceratum corpus, in quo deperibat, intueretur, forſitan olim ob aliam quoque cauſam Regi infeſtus, juvenem ſua ſponte jam motum, data fide, acceptaque perpulit, ut occidendi Regem conſilium ſecum iniret. Nec puerili impetu rem exequuti ſunt. Quippe ſolerter legerunt, quos in ſocietatem ſceleris aſciſcerent. Nicoſtratum, Antipatrum, Aſclepiodorumque, & Philotam placuit aſſumi. Per hos adjecti ſunt Elaptonius, & Epimenes. Cæterum agendæ rei haud ſane facilis patebat via. Opus erat eadem omnes conjuratos nocte excubare, ne ab expertibus conſilii impedirentur. Forte autem alius alia nocte excubabat. Itaque in permutandis ſtationum vicibus, cæ-

tero-

teroque apparatu exequendæ rei, triginta, & duo dies abſumpti ſunt. Aderat nox, qua conjurati excubare debebant, mutua fide læti, cujus documentum tot dies fuerant. Neminem metus, ſpeſve mutaverat. Tanta omnibus vel in Regem ira, vel fides inter ipſos fuit. Stabant igitur ad fores ædis ejus, in qua Rex veſcebatur, ut convivio egreſſum in cubiculum deducerent. Sed fortuna ipſius, ſimulque epulantium comitas provexit omnes ad largius vinum. Ludi etiam convivales extraxere tempus, nunc lætis conjuratis, quod ſopitum aggreſſuri eſſent, nunc ſolicitis, ne in lucem convivium extraheretur. Quippe alios in ſtationem oportebat prima luce ſuccedere, ipſorum poſt ſeptem dies reditura vice; nec ſperare poterant, in illud tempus omnibus duraturam fidem. Cæterum, cum jam lux appeteret, & convivium ſolvitur, & conjurati exceperunt Regem, læti occaſionem exequendi ſceleris admotam: cum mulier attonitæ, ut creditum eſt, mentis, converſari in Regia ſolita, quia inſtinctu videbatur futura prædicere, non occurrit modo abeunti, ſed etiam ſemet objecit, vultuque, & oculis motum præferens animi, ut rediret in convivium, monuit. Et ille per ludum, bene Deos ſuadere, reſpondit, revocatiſque amicis, in horam diei ferme ſecundam convivii tempus extraxit. Jam alii ex cohorte in ſtationem ſucceſſerant, ante cubiculi fores excubaturi. Adhuc tamen conjurati ſtabant, vice officii ſui expleta. Adeo pertinax ſpes eſt, quam humanæ mentes, quam ingentes concupiſcentiæ devoraverunt. Rex benignius, quam alias alloquutus, diſcedere eos ad curanda corpora, quoniam tota nocte perſtitiſſent, jubet. Data ſunt ſingulis quinquaginta ſeſtertia, collaudatique, quod etiam aliis tradita vice, tamen excubare perſeveraſſent. Illi tanta ſpe deſtituti domos abeunt. Et cæteri quidem expectabant ſtationis ſuæ noctem.

CAPUT XIV.

Epimenes aperit conjurationem. Vinciuntur conjurati, & Calliſthenes inter hos.

EPimenes, ſive comitate Regis, qua ipſum inter conjuratos exceperat, repente mutatus, ſive quia cœptis Deos obſtare credebat, fratri ſuo Eurylocho, quem antea expertem eſſe conſilii voluerat, quid pararetur, aperit. Omnibus Philotæ ſupplicium in oculis erat. Itaque protinus injicit fratri manum, & in Regiam pervenit: excitatiſque cuſtodibus corporis, ad ſalutem Regis pertinere, quæ afferret, affirmat. Et tempus, quo venerant, & vultus haud ſane ſecuri animi index, & mœſtitia e duobus alterius, Ptolemæum, ac Leonatum excubantes ad cubiculi limen excitaverunt. Itaque apertis foribus, & lumine illato, ſopitum mero, ac

ſomno

somno excitant Regem. Ille, paulatim mente collecta, quid afferrent, interrogat. Nec cunctatus Eurylochus, non ex toto domum suam aversari Deos dixit, quia frater ipsius, quamquam impium facinus ausus foret, tamen & pœnitentiam ejus ageret, & per se potissimum profiteretur indicium, in eam ipsam noctem, quæ decederet, insidias comparatas fuisse. Auctores scelesti consilii esse, quos minime crederet. Tum Epimenes cuncta ordine, conscciorumque nomina exponit. Callisthenem, non ut participem facinoris nominatum esse constabat, sed solitum puerorum sermonibus vituperantium, criminantiumque Regem faciles aures præbere. Quidam adjiciunt, cum Hermolaus apud eum quoque verberatum se a Rege quereretur, dixisse Callisthenem, meminisse debere, eos jam viros esse: idque, an ad consolandam patientiam verberum, an ad incitandum juvenum dolorem dictum esset, in ambiguo fuisse. Rex, animi, corporisque sopore discusso, cum tanti periculi imago oculis oberraret, Eurylochum quinquaginta talentis, & cujusdam Tyridatis opulentis bonis protinus donat, fratremque, antequam pro salute ejus precaretur, restituit. Sceleris autem auctores, interque eos Callisthenem, vinctos asservari jubet. Quibus in Regiam adductis, toto die, & nocte proxima, mero, ac vigiliis gravis acquievit.

CAPUT XV.

Causa conjuratorum agitatur. Hermolaus contra regem perorat.

POstero autem die frequens concilium adhibuit, cui patres, propinquique eorum, de quibus agebatur, intererant, ne de sua quidem salute securi. Quippe Macedonum more perire debebant, omnium devotis capitibus, qui sanguine contigissent reos. Rex introduci conjuratos, præter Callisthenem, jussit. Atque, quæ agitaverant, sine cunctatione confessi sunt. Increpantibus deinde universis eos, ipse Rex, quo suo merito tantum in semet cogitassent facinus, interrogat. Stupentibus cæteris, Hermolaus, *Nos vero*, inquit, *quoniam, quasi nescias, quæris, occidendi te consilium inivimus, quia non ut ingenuis imperare cœpisti, sed quasi in mancipia dominaris*. Primus ex omnibus pater ipsius, Sopolis, parricidam etiam parentis sui clamitans esse, consurgit, & ad os manu objecta, scelere, & malis insanientem ultra negat audiendum. Rex, inhibito patre, dicere Hermolaum jubet, quæ ex magistro didicisset Callisthene. Et Hermolaus, *Utor*, inquit, *beneficio tuo, & dico, quæ nostris malis didici. Quota pars Macedonum sævitiæ tuæ superest? quotusquisque non e vilissimo sanguine? Attalus, & Philotas, & Parmenion, & Lynceſtes Alexander, & Clytus, quantum ad hostem pertinet, vivunt, stant in*

acie,

acie, te clypeis ſuis protegunt, & pro gloria tua, pro victoria vulnera accipiunt: quibus tu egregiam gratiam retuliſti. Alius menſam tuam ſanguine ſuo aſperſit: alius ne ſimplici quidem morte defunctus eſt. Duces exercituum tuorum in equuleum impoſiti, Perſis, quos vicerant, fuere ſpectaculo. Parmenion, indicta cauſa, trucidatus eſt, per quem Attalum occideras. Invicem enim miſerorum uteris manibus ad expetenda ſupplicia. Et quos paulo ante miniſtros cædis habuiſti, ſubito ab aliis jubes trucidari. Obſtrepunt ſubinde cuncti Hermolao. Pater ſupremum ſtrinxerat ferrum, percuſſurus haud dubie, ni inhibitus eſſet a Rege. Quippe Hermolaum dicere juſſit, petiitque, ut cauſas ſupplicii augentem, patienter audirent. Ægre ergo coercitis, rurſus Hermolaus: *Quam liberaliter*, inquit, *pueris rudibus ad dicendum agere permittis! At Calliſthenis vox carcere incluſa eſt, quia ſolus poteſt dicere. Cur enim non producitur, cum etiam confeſſi audiuntur? Nempe quia liberam vocem innocentis audire metuis, ac ne vultum quidem pateris. Atqui nihil eum feciſſe contendo. Sunt hic, qui mecum rem pulcherrimam cogitaverunt. Nemo eſt, qui conſcium fuiſſe nobis Calliſthenem dicat, cum morti olim deſtinatus ſit a juſtiſſimo, & patientiſſimo Rege. Hæc ergo ſunt Macedonum præmia, quorum ut ſupervacuo, & ſordido abuteris ſanguine! At tibi triginta millia mulorum captivum aurum vehunt, cum milites nihil domum præter gratuitas cicatrices relaturi ſint. Quæ tamen omnia tolerare potuimus, antequam nos Barbaris dederes, & novo more victores ſub jugum mitteres. Perſarum te veſtis, & diſciplina delectat: patrios mores exoſus es. Perſarum ergo, non Macedonum Regem occidere voluimus, & te transfugam, belli jure, perſequimur. Tu Macedonas voluiſti genua tibi ponere, venerarique te, ut Deum. Tu Philippum patrem averſaris; &, ſi quis Deorum ante Jovem haberetur, faſtidires etiam Jovem. Miraris, ſi liberi homines ſuperbiam tuam ferre non poſſumus? Quid ſperamus ex te, quibus aut inſontibus moriendum eſt, aut, quod triſtius morte eſt, in ſervitute vivendum? Tu quidem, ſi emendari potes, multum mihi debes. Ex me enim ſcire cœpiſti, quid ingenui homines ferre non poſſint. De cætero parce his, quorum orbam ſenectutem ſuppliciis ne oneraveris. Nos jube duci, ut, quod ex tua morte petieramus, conſequamur ex noſtra.* Hæc Hermolaus.

CAPUT XVI.

Hermolao reſpondet Alexander, qui reos duci jubet, atque inter hos Calliſthenem, cujus mors, genuſque mortis æternam Regi peperit invidiam, & infamiam.

AT Rex, *Quam falſa ſint*, inquit, *quæ iſte tradita a magiſtro ſuo dixit, patientia mea oſtendit. Confeſſum*

ſum enim ultimum facinus, tamen ut vos quoque, non ſolum ipſe, audiretis, expreſſi, non imprudens, cum permiſiſſem huic latroni dicere, uſurum eum rabie, qua compulſus eſt, ut me, quem parentis loco colere debet, vellet occidere. Nuper cum procacius ſe in venatione geſſiſſet, more patrio, & ab antiquiſſimis Macedoniæ Regibus uſurpato, caſtigari eum juſſi. Hoc & oportet fieri, &, ut a tutoribus pupilli, a maritis uxores, ſervis quoque pueros hujus ætatis verberare concedimus. Hæc eſt ſævitia in ipſum mea, quam impia cæde voluit ulciſci. Nam in cæteros, qui mihi permittunt uti ingenio meo, quam mitis ſim, non ignoratis: commemorare ſupervacuum eſt. Hermolao patricidarum ſupplicia non probari, cum eadem ipſe meruerit, minime hercule admiror. Nam cum Parmenionem, & Philotam laudat, ſuæ ſervit cauſæ. Lynceſtem vero Alexandrum bis inſidiatum capiti meo, a duobus indiciis liberavi. Rurſus convictum, per biennium tamen diſtuli, donec vos poſtularetis, ut tandem debito ſupplicio ſcelus lueret. Attalum, antequam Rex eſſem, hoſtem meo capiti fuiſſe meminiſtis. Clytus utinam non coegiſſet me ſibi iraſci: cujus temerariam linguam probra dicentem mihi, & vobis, diutius tuli, quam ille eadem me dicentem tuliſſet. Regum, Ducumque clementia non in ipſorum modo, ſed etiam in illorum, qui parent, ingeniis ſita eſt. Obſequio mitigaptur Imperia. Ubi vero reverentia exceſſit animis, & ſumma imis confundimus, vi opus eſt, ut vim repellamus. Sed quid ego mirer, iſtum crudelitatem mihi objeciſſe, qui avaritiam exprobrare auſus ſit? Nolo ſingulos veſtrum excitare, ne inviſam liberalitatem meam faciam, ſi pudori veſtro gravem fecero. Totum exercitum aſpicite. Qui paulo ante nihil præter arma habebat, nunc argenteis cubat lectis. Menſas auro onerant, greges ſervorum ducunt, ſpolia de hoſtibus ſuſtinere non poſſunt. At enim Perſæ, quos vicimus, in magno honore ſunt. Apud me quidem moderationis meæ certiſſimum indicium eſt, quod ne victis quidem ſuperbe impero. Veni enim in Aſiam, non ut funditus everterem gentes, nec ut dimidiam partem terrarum ſolitudinem facerem, ſed ut illos quoque, quos bello ſubegiſſem, victoriæ meæ non peniteret. Itaque militant vobiſcum, pro Imperio veſtro ſanguinem fundunt, qui ſuperbe habiti rebellaſſent. Non eſt diuturna poſſeſſio, in quam gladio inducimur: beneficiorum gratia ſempiterna eſt. Si habere Aſiam, non tranſire volumus, cum his communicanda eſt noſtra clementia. Horum fides ſtabile, & æternum faciet Imperium. Et ſane plus habemus, quam cupimus. Inſatiabilis autem avaritia eſt, adhuc implere velle, quod jam circumfluit. Veruntamen eorum mores in Macedonas transfundo. In multis enim gentibus eſſe video, quæ non erubeſcamus imitari. Nec aliter tantum Imperium apte regi poteſt, quam ut quædam & tradamus illis, & ab iiſdem diſca-

ſcamus. Illud pene dignum riſu fuit, quod Hermolaus poſtulabat a me, ut averſarer Jovem, cujus Oraculi agnoſcor. An etiam quid Dii reſpondeant, in mea poteſtate eſt? Obtulit nomen filii mihi: recipere, ipſis rebus, quas agimus, haud alienum fuit. Utinam Indi quoque Deum eſſe me credant. Fama enim bella conſtant; & ſæpe etiam, quod falſo creditum eſt, veri vicem obtinuit. An me luxuriæ indulgentem putatis arma veſtra auro, argentoque adornaſſe? Aſſuetis nihil vilius hac videre materia, volui oſtendere, Macedonas invictos ceteris, nec auro quidem vinci. Oculos ergo primum eorum ſordida omnia, & humilia ſpectantium capiam, & docebo nos non auri, aut argenti cupidos, ſed orbem terrarum ſubacturos veniſſe. Quam gloriam tu parricida intercipere voluiſti, & Macedonas, Rege adempto, devictis gentibus dedere. At nunc mones me, ut veſtris parentibus parcam. Non oportebat quidem vos ſcire, quid de his ſtatuiſſem, quo triſtiores periretis, ſi qua vobis parentum memoria, & cura eſt. Sed olim iſtum morem occidendi cum ſceleſtis inſontes propinquos, parenteſque ſolvi: & profiteor in eodem honore futuros omnes eos, in quo fuerunt. Jam tuum Calliſthenem, cui uni vir videris, quia latro es, ſcio cur produci velis, ut coram his probra, quæ modo in me jeciſti, illius quoque ore referantur. Quem, ſi Macedo eſſet, tecum introduxiſſem, digniſſimum te diſcipulo magiſtrum. Nunc Olynthio non idem juris eſt. Poſt hæc concilium dimiſit, tradique damnatos hominibus, qui ex eadem cohorte erant, juſſit. Illi, ut fidem ſuam ſævitia Regi approbarent, excruciatos necaverunt. Calliſthenes quoque ante tortus interiit, iniiti conſilii in caput Regis innoxius, ſed haudquaquam aulæ, & aſſentantium accommodatus ingenio. Itaque nullius cædes majorem apud Græcos Alexandro excitavit invidiam, quam quod præditum optimis moribus, artibuſque, a quo revocatus ad vitam erat, cum interfecto Clyto mori perſeveraret, non tantum occiderit, ſed etiam torſerit, indicta quidem cauſa. Quam crudelitatem ſera pœnitentia conſequuta eſt.

CAPUT XVII.

In Indiam movet. Indiæ prolixa, & nobilis deſcriptio, morumque Indorum.

SEd, ne otium ſerendis rumoribus natum aleret, in Indiam movit, ſemper bello, quam poſt victoriam, clarior. India tota ferme ſpectat Orientem, minus in latitudinem, quam recta regione ſpatioſa. Quæ Auſtrum accipiunt, in altius terræ faſtigium excedunt. Plana ſunt cætera, multiſque inclytis amnibus, Caucaſo monte ortis, placidum per campos iter præbent. Indus gelidior eſt, quam cæteri. Aquas vehit a colore maris haud multum

tum abhorrentes. Ganges omnium ab ortu maximus, a Meridiana regione decurrit, magnorum montium juga recto alveo ſtringit. In eum objectæ rupes inclinant ad Orientem. Uterque Rubro mari accipitur findens ripas, multaſque arbores cum magna ſoli parte exſorbet. Saxis quoque impeditus, crebro reverberatur. Ubi mollius ſolum reperit, ſtagnat, inſulaſque molitur. Aceſines eum auget. Ganges decurſurum in mare intercipit, magnoque motu amnis uterque colliditur: quippe Ganges aſperum os influenti objicit, nec repercuſſæ aquæ cedunt. Dyardenes minus celeber auditu eſt, quia per ultima Indiæ currit. Cæterum non crocodilos modo, uti Nilus, ſed etiam delphines, ignotaſque aliis gentibus belluas alit. Erymanthus crebris flexibus ſubinde curvatus, ab accolis rigantibus carpitur. Ea cauſſa eſt, cur tenues reliquias jam ſine nomine in mare emittat. Multis præter hos amnibus tota regio dividitur, ſed ignobilibus, quia non adeo interfluunt. Cæterum quæ propiora ſunt mari, Aquilones maxime deurunt. Ii cohibiti jugis montium, ad interiora non penetrant, ita alendis frugibus mitiora. Sed adeo in illa plaga mundus ſtatas temporum vices mutat, ut, cum alia fervore Solis exæſtuant, Indiam nives obruant, rurſuſque, ubi cætera rigent, illic intolerandus æſtus exiſtat. Nec cur, ulli ſe naturæ cauſa ingeſſit. Mare certe, quo alluitur, ne colore quidem abhorret a cæteris. Ab Erythro Rege inditum eſt nomen, propter quod ignari rubere aquas credunt. Terra lini ferax: inde pleriſque ſunt veſtes. Libri arborum teneri, haud ſecus quam ceræ literarum notas capiunt. Aves ad imitandum humanæ vocis ſonum dociles ſunt. Animalia inuſitata cæteris gentibus, niſi invecta. Eadem terra & rhinocerotas alit, non generat. Elephantorum major eſt vis, quam quos in Africa domitant: & viribus magnitudo reſpondet. Aurum flumina vehunt, quæ leni, modicoque lapſu ſegnes aquas ducunt. Gemmas, margaritaſque mare litoribus infundit. Neque alia illis major opulentiæ cauſa eſt, utique poſteaquam vitiorum commercium vulgavere in exteras gentes, quippe æſtimantur purgamenta æſtuantis freti pretio, quod libido conſtituit. Ingenia hominum, ſicut ubique, apud illos quoque locorum ſitus format. Corpora uſque pedes carbaſo velant: ſoleis pedes, capita linteis vinciunt. Lapilli ex auribus pendent. Brachia quoque, & lacertos auro colunt, quibus inter populares aut nobilitas, aut opes eminent. Capillum pectunt ſæpius, quam tondent. Mentum ſemper intonſum eſt, reliquam oris cutem ad lævitatem exæquant. Regum tamen luxuria, quam ipſi magnificentiam appellant, ſupra omnium gentium vitia. Cum Rex ſe in publico conſpici patitur, thuribula argentea miniſtri ferunt, totumque iter, per quod ferri feſtinavit, odoribus complent. Aurea lectica margaritis circumpendentibus recubat. Diſtincta ſunt auro, & purpura carbaſa, quæ indutus eſt. Lecticam ſequuntur armati, corporiſque

cuſto-

cuſtodes. Inter quos ramis aves pendent, quas cantu ſe-riis rebus obſtrepere docuerunt. Regia auratas columnas habet; totas eas vitis auro cælata percurrit, aviumque, quarum viſu maxime gaudent, argenteæ effigies opera diſtinguunt. Regia adeuntibus patet. Cum capillum pectit, atque ornat, tunc reſponſa legationibus, tunc jura popularibus reddit. Demptis ſoleis, odoribus illinuntur pedes. Venatus maximus labor eſt, incluſa vivario animalia inter vota, cantuſque pellicum figere. Binum cubitorum ſagittæ ſunt, quas emittunt majore niſu, quam effectu: quippe telum, cujus in levitate vis omnis eſt, inhabili pondere oneratur. Breviora itinera equo conficit. Longior ubi expeditio eſt, elephanti vehunt currum: & tantarum belluarum corpora tota contegunt auro. Ac, ne quid perditis moribus deſit, lecticis aureis pellicum longus ordo ſequitur. Separatum a Reginæ ordine agmen eſt, æquatque luxuria. Fœminæ epulas parant. Ab iiſdem vinum miniſtratur, cujus omnibus Indis largus eſt uſus. Regem mero, ſomnoque ſopitum in cubiculum pellices referunt, patrio carmine noctium invocantes Deos. Quis credat, inter hæc vitia, curam eſſe ſapientiæ? Unum agreſte, & horridum genus eſt, quos Sapientes vocant. Apud hos occupare fati diem, pulchrum: & vivos ſe cremari jubent, quibus aut ſegnis ætas, aut incommoda valetudo eſt. Expectatam mortem pro dedecore vitæ habent. Nec ullus corporibus, quæ ſenectus ſolvit, honos redditur. Inquinari putant ignem, niſi qui ſpirantes recipit. Illi, qui in urbibus publicis moribus degunt, ſiderum motus ſcite ſpectare dicuntur, & futura prædicere. Nec quenquam admovere lethi diem credunt, cui expectare interrito liceat. Deos putant, quidquid colere cœperunt, arbores maxime, quas violare capitale eſt. Menſes in quinos denos deſcripſerunt dies. Anni plena ſpatia ſervant. Lunæ curſu notant tempora, non ut plerique, cum orbem ſidus implevit, ſed cum ſe curvare cœpit in cornua. Et idcirco breviores habent menſes, qui ſpatium eorum ad hunc Lunæ modum dirigunt. Multa & alia traduntur, quibus morari ordinem rerum haud ſane operæ pretium videbatur.

CAPUT XVIII.

Indiam partim deditione, partim vi, & armis occupat.

10 IGitur Alexandro fines Indiæ ingreſſo gentium ſuarum Reguli occurrerunt, imperata facturi, illum tertium Jove genitum ad ipſos perveniſſe memorantes. Patrem Liberum, atque Herculem fama cognitos eſſe, ipſum coram adeſſe, cernique. Rex benigne exceptos ſequi juſſit, iiſdem itinerum ducibus uſurus. Cæterum, cum amplius nemo occurreret, Hephæſtionem, & Perdiccam cum copiarum parte præmiſit ad ſubigendos, qui averſarentur

Im-

Imperium: juſſitque ad flumen Indum procedere, & navigia facere, queis in ulteriora tranſportari poſſet exercitus. Illi, quia plura flumina ſuperanda erant, ſic junxere naves, ut ſolutæ plauſtris vehi poſſent, rurſuſque conjungi. Poſt ſe Cratero cum phalange juſſo ſequi, equitatum, ac levem armaturam eduxit, eoſque, qui occurrerunt, levi prælio in urbem proximam compulit. Jam ſupervenerat Craterus. Itaque, ut principio terrorem incuteret genti nondum arma Macedonum expertæ, præcepit, ne cui parceretur, munimentis urbis, quam obſidebat, incenſis. Cæterum, dum obequitabat mœnibus, ſagitta ictus eſt. Cepit tamen oppidum. Et omnibus incolis ejus trucidatis, etiam in tecta ſævitum eſt.

CAPUT XIX.

Nyſæ a Baccho conditæ deſcriptio, oppugnatio, deditio. Exercitus operatur Libero, & Bacchanalia vivit.

INde domita ignobili gente, ad Nyſam urbem pervenit. Forte caſtris ante mœnia ipſa in ſylveſtri loco poſitis, nocturnum frigus vehementius, quam alias horrore corpora affecit, opportunumque remedium ignis oblatum eſt. Cæſis quippe ſylvis flammam excitaverunt: quæ igni alita, oppidanorum ſepulchra comprehendit. Vetuſta cedro facta erant, conceptumque ignem late fudere, donec omnia ſolo æquata ſunt. Et ex urbe primum canum latratus, deinde etiam hominum fremitus auditus eſt. Tum & oppidani hoſtem, & Macedones ipſos ad urbem veniſſe cognoſcunt. Jamque Rex eduxerat copias, & mœnia obſidebat, cum hoſtium qui diſcrimen tentaverant, obruti telis ſunt. Aliis ergo deditionem, aliis pugnam experiri placebat; quorum dubitatione comperta, circumſideri tantum eos, & abſtineri cædibus juſſit; tandemque obſidionis malis fatigati dedidere ſe. A Libero Patre conditos ſe eſſe dicebant, & vera hæc origo erat. Sita eſt ſub radicibus montis, quem Meron incolæ appellabant. Inde Græci mentiendi traxere licentiam, Jovis ſemine Liberum Patrem eſſe cælatum. Rex ſitu montis cognito ex incolis, cum toto exercitu, præmiſſis commeatibus, verticem ejus aſcendit. Multa hedera, vitiſque toto gignitur monte. Multæ perennes aquæ manant. Pomorum quoque varii, ſalubreſque ſucci ſunt, ſua ſponte fortuitorum ſeminum fruges humo nutriente. Lauri, baccæque, & multa in illis rupibus agreſtis eſt ſylva. Credo equidem, non divino inſtinctu, ſed laſcivia eſſe provectos, ut paſſim hederæ, ac vitium folia decerperent, redimitique fronde toto nemore ſimiles bacchantibus vagarentur. Vocibus ergo tot millium præſidem nemoris ejus Deum adorantium juga montis, colleſque reſonabant, cum orta licentia a paucis, (ut fere fit) in omnes ſe repente vulgaſſet. Quippe velut in media

dia pace, per herbas, congeſtamque frondem proſtraverant corpora. Et Rex fortuitam licentiam non averſatus, large ad epulas omnibus præbitis, per decem dies *Libero* Patri operatum habuit exercitum. Quis neget, eximiam quoque gloriam ſæpius fortunæ, quam virtutis eſſe beneficium? Quippe ne epulantes quidem, & ſopitos mero aggredi auſus eſt hoſtis, haud ſecus bacchantium, ululantiumque fremitu perterritus, quam ſi præliantium clamor eſſet auditus. Eadem felicitas ab Oceano revertentes temulentos, comeſſanteſque protexit.

CAPUT XX.

Varias urbes, & regiones expugnat: inter has Mazagas, & Cleophen Reginam. Rex vulneratus ſentit ſe hominem eſſe.

HInc ad regionem, quæ Dædala vocatur, perventum eſt. Deſeruerant incolæ ſedes, & in avios, ſylveſtreſque montes confugerant. Ergo Acadera tranſit, æque vaſta, & deſtituta incolentium fuga. Itaque rationem belli neceſſitas mutavit. Diviſis enim copiis, pluribus ſimul locis arma oſtendit: oppreſſiſque, & qui non expectaverant hoſtem, omni clade perdomiti ſunt. Ptolemæus plurimas urbes, Alexander maximas cepit; rurſuſque, quas diſtribuerat copias, junxit. Superato deinde Choaſpe amne, Cœnon in obſidione urbis opulentæ (Beziram incolæ vocant) reliquit: ipſe ad Mazagas venit, nuper Aſſacano (cujus Regnum fuerat) demortuo. Regioni, urbique præerat mater ejus Cleophes. Triginta millia peditum tuebantur urbem, non ſitu ſolum, ſed etiam opere munitam. Nam, qua ſpectat Orientem, cingitur amne torrenti, qui præruptis utrinque rupibus aditum ad urbem impedit. Ab Occidente, & a Meridie, velut de induſtria, rupes præaltas admolita natura eſt: infra quas cavernæ, & voragines longa vetuſtate in altum cavatæ jacent, quaque deſinunt, foſſa ingentis operis objecta eſt. Triginta quinque ſtadia murus urbem complectitur, cujus inferiora ſaxo, ſuperiora crudo latere ſunt ſtructa. Lateri vinculum lapides ſunt, quos interpoſuere, ut duriori materiæ fragilis incumberet, ſimulque terra humore diluta, ne tamen univerſa conſideret, interpoſitæ erant trabes validæ, quibus injecta tabulata muros & tegebant, & pervios fecerant. Hæc munimenta contemplantem Alexandrum, conſiliique incertum (quia nec cavernas, niſi aggere poterat implere, nec tormenta aliter muris admovere) quidam e muro ſagitta percuſſit. Forte in ſuram incidit telum, cujus ſpiculo evulſo admoveri equum juſſit: quo vectus, ne obligato quidem vulnere, haud ſegnius deſtinata exequabatur. Cæterum, cum crus ſaucium penderet, & cruore ſiccato frigeſcens vulnus aggravaret dolorem, dixiſſe fertur, ſe quidem Jovis

filium

filium dici, ſed corporis ægri vitia ſentire. Non tamen ante ſe recepit in caſtra, quam cuncta perſpexit, &, quæ fieri vellet, edixit. Ergo, ſicut imperatum erat, alii extra urbem tecta demoliebantur, ingentemque vim materiæ faciendo aggeri detrahebant; alii magnarum arborum ſtipites cumulis, ac moles ſaxorum in cavernas dejiciebant. Jamque agger æquaverat ſummæ faſtigium terræ. Itaque turres erigebantur, quæ opera ingenti militum ardore intra nonum diem abſoluta ſunt. Ad ea viſenda Rex, nonduni obducta vulneri cicatrice, proceſſit, laudatiſque militibus, admoveri machinas juſſit, e quibus ingens vis telorum in propugnatores effuſa eſt. Præcipue rudes talium operum terrebant mobiles turres: tantaſque moles nulla ope, quæ cerneretur, adductas, Deorum numine agi credebant. Pila quoque muralia, & excuſſas tormentis prægraves haſtas, negabant convenire mortalibus. Itaque deſperata urbis tutela, conceſſere in arcem. Inde, quia nihil obſeſſis præter deditionem placebat, Legati ad Regem deſcenderunt, veniam petituri. Qua impetrata, Regina cum magno nobilium fœminarum grege aureis pateris vina libantium proceſſit. Ipſa genibus Regis parvo filio admoto, non veniam modo, ſed etiam priſtinæ fortunæ impetravit decus: quippe appellata eſt Regina. Et credidere quidam, plus formæ, quam miſerationi datum. Puero quoque certe, poſtea ex ea utcumque genito, Alexandro nomen fuit.

CAPUT XXI.

Noram occupat. Petram Aornin deſcribit Curtius, quam obſidet Rex. Fugiunt obſeſſi, & trucidantur. Uſque ad Indum penetrat.

HInc Polypercon ad urbem Noram cum exercitu miſ 11
ſus, inconditos oppidanos prælio vicit, intra munimenta compulſos ſequutus, urbem in deditionem redigit. Multa ignobilia oppida deſerta a ſuis venere in Regis poteſtatem. Quorum incolæ armati Petram Aornin nomine occupaverunt. Hanc ab Hercule truſtra obſeſſam eſſe, terræque motu coactum abſiſtere, fama vulgaverat. Inopem conſilii Alexandrum, quia undique præceps, & abrupta rupes erat, ſenior quidam peritus locorum cum duobus filiis adiit, ſi pretium operi eſſet, aditum ſe monſtraturum eſſe promittens. Octoginta talenta conſtituit ſe daturum Alexander, & altero ex juvenibus obſide retento, ipſum ad exequenda, quæ obtulerat, dimiſit. Leviter armatis dux datus eſt Mullinus ſcriba Regis. Hos enim circuitu, qui fallerent hoſtem, in ſummum jugum placebat evadere. Petra non, ut pleraque, moticis, ac mollibus clivis in ſublime faſtigium creſcit, ſed in metæ maxime

modum erecta eſt: cujus ima ſpatioſiora ſunt, altiora in arctius coeunt, ſumma in acutum cacumen exurgunt. Radices ejus Indus amnis ſubit, prærultis utrinque, & aſperis ripis. Ab altera parte voragines, eluvieſque præruptæ ſunt. Nec alia expugnandi patebat via, quam ut replerentur. Ad manum ſylva erat, quam Rex ita cædi juſſit, ut nudi ſtipites jacerentur; quippe rami fronde veſtiti impediſſent ferentes. Ipſe primus truncam arborem jecit; clamorque exercitus, index alacritatis, ſequutus eſt, nullo detrectante munus, quod Rex occupaſſet. Intra ſeptimum diem cavernas expleverant, cum Rex ſagittarios, & Agrianos jubet per ardua niti, juveneſque fortiſſimos ex ſua cohorte triginta delegit. Duces his dati ſunt Charus, & Alexander, quem Rex nominis, quod ſibi cum eo commune eſſet, admonuit. Ac primo, quia tam manifeſtum periculum erat, ipſum Regem diſcrimen ſubire non placuit. Sed ut ſignum tuba datum eſt, vir audaciæ promptæ, converſus ad corporis cuſtodes, ſequi ſe jubet, primuſque invadit in rupem. Nec deinde quiſquam Macedonum ſubſtitit: relictiſque ſtationibus, ſua ſponte Regem ſequebantur. Multorum miſerabilis fuit caſus, quos ex prærupta rupe lapſos amnis præterfluens hauſit. Triſte ſpectaculum etiam non periclitantibus. Cum vero alieno exitio, quid ipſis timendum foret, admonerentur, in metum miſericordia verſa, non extinctos, ſed ſemetipſos deflebant. Et jam eo perventum erat, unde ſine pernicie, niſi victores redire non poſſent, ingentia ſaxa in ſubeuntes provolventibus Barbaris: qui perculſi, inſtabili, & lubrico gradu præcipites recidebant. Evaſerant tamen Alexander, & Charus, quos cum triginta delectis præmiſerat Rex; & jam pugnare cominus cœperant. Sed, cum ſuperne tela Barbari ingererent, ſæpius ipſi feriebantur, quam vulnerabant. Ergo Alexander & nominis ſui, & promiſſi memor, dum acrius, quam cautius dimicat, confoſſus undique obruitur. Quem ut Charus jacentem reſpexit, ruere in hoſtem, omnium præter ultionem immemor cœpit: multoſque haſta, quoſdam gladio interemit. Sed, cum unum tot inceſſerent manus, ſuper amici corpus procubuit exanimis. Haud ſecus, quam par erat, promptiſſimorum juvenum, cæterorumque militum interitu commotus Rex, ſignum receptui dedit. Saluti fuit, quod ſenſim, & intrepide ſe recepcrunt, & Barbari hoſtem depuliſſe contenti non inſtitere cedentibus. Cæterum Alexander, cum ſtatuiſſet deſiſtere incepto, quippe nulla ſpes potiundæ Petræ offerebatur, tamen ſpeciem oſtendit in obſidione perſeverantis. Nam & itinera obſideri juſſit, & turres admoveri, & fatigatis alios ſuccedere. Cujus pertinacia cognita, Indi per biduum quidem, ac duas noctes, cum oſtentatione non fiduciæ modo, ſed etiam victoriæ, epulati ſunt, tympana ſuo more pulſantes. Tertia

vero

vero nocte tympanorum quidem ſtrepitus deſierat audiri, cæterum ex tota Petra faces refulgebant, quas accenderant Barbari, ut tutior eſſet ipſis fuga obſcura nocte per invia ſaxa curſuris. Rex, Balacro, qui ſpecularetur, præmiſſo, cognoſcit Petram fuga Indorum eſſe deſertam: tum dato ſigno, ut univerſi conclamarent, incompoſite fugientibus metum incuſſit, multique, tanquam adeſſet hoſtis, per lubrica ſaxa, perque invias cotes præcipitati occiderunt. Plures aliqua membrorum parte mulctati, ab integris deſerti ſunt. Rex locorum magis, quam hoſtium victor, tamen magnæ victoriæ ſacrificiis, & cultu Deum ſatisfecit. Aræ in Petra locatæ ſunt Minervæ, Victoriæque. Ducibus itineris, quos ſubire juſſerat leviter armatos, etſi promiſſis minora præſtiterant, pretium cum fide redditum eſt. Petræ, regioniſque ei adjunctæ, Soſocoſto tutela permiſſa. Inde proceſſit Ecbolima. Et, cum anguſtias itineris obſideri viginti millibus armatorum ab Eryce quodam comperiſſet, gravius agmen exercitus Cœno ducendum modicis itineribus tradidit. Ipſe prægreſſus cum funditore ac ſagittario, deturbatis, qui obſederant ſaltum, ſequentibus ſe copiis viam fecit. Inde ſive odio Ducis, ſive gratiam victoris Regis inituri, Erycen fugientem adorti interemerunt, caputque ejus, atque arma ad Alexandrum detulerunt. Ille facto impunitatem dedit, honorem denegavit exemplo.

CAPUT XXII.

Omphin, ſeu Taxilem Regem in fidem recipit. Certamen muneribus, quibus offenſi Macedones.

HInc ad flumen Indum ſextis decimis caſtris perve. nit, omniaque, ut præceperat, ad trajiciendum præparata ab Hephæſtione reperit. Regnabat in ea regione Omphis, qui patri quoque fuerat auctor dedendi Regnum Alexandro, & poſt mortem parentis Legatos miſerat, qui conſulerent eum, regnare ſe interim vellet, an privatum opperiri ejus adventum: permiſſoque, ut regnaret, non tamen jus datum uſurpare ſuſtinuit. Is benigne quidem exceperat Hephæſtionem, gratuitum frumentum copiis ejus admenſus: non tamen ei occurrerat, ne fidem ullius, niſi Regis experiretur. Itaque venienti obviam cum armato exercitu egreſſus eſt. Elephanti quoque per modica intervalla militum agmini immixti, procul caſtellorum fecerant ſpeciem. Ac primo Alexander non ſocium, ſed hoſtem adventare credebat. Jamque & ipſe arma milites capere, & equites diſcedere in cornua juſſerat, paratos ad pugnam. At Indus, cognito Macedonum errore, juſſis ſubſiſtere cæteris, ipſe concitat equum, quo vehebatur. Idem Alexander quoque fecit, ſive hoſtis, ſive amicus occurreret, vel ſua virtute, vel illius fide tutus. Coive-

se, quod ex utriusque vultu posset intelligi, amicis animis, cæterum sine interprete non poterat conferri sermo. Itaque adhibito eo, Barbarus occurrisse se dixit cum exercitu, totas Imperii vires protinus traditurum, nec expectasse, dum per nuntios daretur fides. Corpus suum, & Regnum permittere illi, quem sciret gloriæ militantem, nihil magis, quam famam timere perfidiæ. Lætus simplicitate Barbari Rex, & dexteram fidei suæ pignus dedit, & Regnum restituit. LVI. elephanti erant, quos tradidit Alexandro, multaque pecora eximiæ magnitudinis, tauros ad tria millia, pretiosum in ea regione, acceptumque animis regnantium armentum. Quærenti Alexandro, plures agri cultores haberet, an milites, cum duobus Regibus bellanti sibi, majore militum, quam agrestium manu opus esse respondit. Abisares, & Porus erant: sed in Poro eminebat auctoritas. Uterque ultra Hydaspen amnem regnabat. Et belli fortunam, quisquis arma inferret, experiri decreverat. Omphis, permittente Alexandro, & Regium insigne sumpsit, & more gentis suæ nomen, quod patris fuerat, Taxilem appellavere populares, sequente nomine Imperium, in quemcunque transiret. Ergo, cum per triduum hospitaliter Alexandrum accepisset, quarto die, & quantum frumenti copiis, quas Hephæstion duxerat, præbitum a se esset, ostendit, & aureas coronas ipsi, amicisque omnibus, præter hæc signati argenti octoginta talenta dono dedit. Qua benignitate ejus Alexander mire lætus, &, quæ is dederat, remisit, & mille talenta ex præda, quam vehebat, adjecit, multaque convivalia ex auro, & argento vasa, plurimum Persicæ vestis, triginta equos ex suis cum iisdem insignibus, queis assueverant, cum ipsum veherent. Quæ liberalitas sicut Barbarum obstrinxerat, ita amicos ipsius vehementer offendit. E quibus Meleager super cœnam largiore vino usus, gratulari se Alexandro dixit, quod saltem in India reperisset dignum talentis mille. Rex haud oblitus, quam ægre tulisset, quod Clytum ob linguæ temeritatem occidisset, iram quidem tenuit, sed dixit, invidos homines nihil aliud, quam ipsorum esse tormenta.

CAPUT XXIII.

Abisares Rex deditur. Porus bellum cogitat. Defectores quidam capti ducuntur. Ad Hydaspen Alexander Porum habet obvium cum octoginta quinque elephantis, CCC. Curribus, XXX. millibus peditum. Describitur ipse Porus, & Hydaspes, & insulæ in illo.

13 POstero die Legati Abisaræ adiere Regem: omnia ditioni ejus, ita, ut mandatum erat, permittebant, firmataque invicem fide remittuntur ad Regem. Porum quoque nominis sui fama ratus ad deditionem posse com-

compelli, misit ad eum Cleocharem, qui denuntiaret ei, ut stipendium penderet, & in primo finium suorum aditu occurreret Regi. Porus alterum ex his facturum sese respondit, ut intranti Regnum suum præsto esset, sed armatus. Jam Hydaspen Alexander superare decreverat, cum Barzaentes defectionis Arachosiis auctor, vinctus, trigintaque elephanti simul capti, perducuntur, opportunum adversus Indos auxilium. Quippe plus in belluis, quam in exercitu spei, aut virium illis erat. Gamaxusque Rex exiguæ partis Indorum, qui Barzaenti se conjunxerat, vinctus adductus est. Igitur transfuga, & Regulo in custodiam dato, elephantis autem Taxili traditis ad amnem Hydaspen pervenit. In cujus ulteriore ripa Porus confederat, transitu prohibiturus hostem. Lxxxv. elephantos objecerat eximio corporum robore, ultraque eos currus ccc. & peditum xxx. fere millia: in queis erant sagittarii (sicut ante dictum est) gravioribus telis, quam ut apte excuti possent. Ipsum vehebat elephantus super cæteras belluas eminens: armaque auro, & argento distincta corpus raræ magnitudinis honestabant. Par animus robori corporis, & quanta inter rudes poterat esse sapientia. Macedonas non conspectus hostium solum, sed etiam fluminis, quod transeundum erat, magnitudo deterrebat. Quatuor in latitudinem stadia diffusum profundo alveo, & nusquam vada aperiente, speciem vasti maris fecerat. Nec pro spatio aquarum late stagnantium impetum coercebat, sed quasi in arctum coeuntibus ripis, torrens, & elisum ferebatur, occultaque saxa inesse ostendebant pluribus locis undæ repercussæ. Terribilior erat facies ripæ, quam equi, virique compleverant. Stabant ingentes vastorum corporum moles, & de industria irritatæ horrendo stridore aures fatigabant. Hinc hostis, hinc amnis, capacia quidem bonæ spei pectora, & sæpe se experta, improviso tamen pavore percusserant: quippe instabiles rates nec dirigi ad ripam, nec tuto applicari posse credebant. Erant in medio amne insulæ crebræ, in quas Indi, & Macedones nantes, levatis super capita armis, transibant. Ibi levia prælia conserebantur, & uterque Rex parvæ rei discrimine, Summæ experiebatur eventum.

CAPUT XXIV.

Duorum juvenum infelix audacia. Alexander stratagemate Hydaspen superat.

CÆterum in Macedonum exercitu temeritate, atque audacia insignes fuere Symmachus, & Nicanor, nobiles juvenes, & perpetua partium felicitate ad spernendum omne periculum accensi: queis ducibus, promptissimi juvenum lanceis modo armati tranavere in insulam, quam frequens hostis tenebat, multosque Indo-

rum nulla re magis, quam audacia armati, interemerunt. Abire cum gloria poterant, ſi unquam temeritas felix inveniret modum. Sed, dum ſupervenientes contemptim, & ſuperbe quoque expectant, circumventi ab his, qui occulti enataverant, eminus obruti telis ſunt. Qui effugerant hoſtem, aut impetu amnis ablati ſunt, aut vorticibus impliciti. Eaque pugna multum fiduciam Pori erexit, cuncta cernentis e ripa. Alexander inops conſilii tandem ad fallendum hoſtem talem dolum intendit. Erat inſula in flumine amplior cæteris, ſylveſtris eadem, & tegendis inſidiis apta. Foſſa quoque prælta, haud procul a ripa, quam tenebat ipſe, non pedites modo, ſed etiam cum equis viros poterat abſcondere. Ut igitur a cuſtodia hujus opportunitatis oculos hoſtium averteret, Ptolemæum cum omnibus turmis obequitare juſſit procul ab inſula, & ſubinde Indos clamore terrere, quaſi flumen tranaturus foret. Per complures dies Ptolemæus id fecit, eoque conſilio Porum quoque agmen ſuum ei parti, quam ſe petere ſimulabat, coegit advertere. Jam extra conſpectum hoſtis inſula erat. Alexander in diverſa parte ripæ ſtatui ſuum tabernaculum juſſit, aſſuetamque comitari ipſum cohortem ante id tabernaculum ſtare, & omnem apparatum Regiæ magnificentiæ hoſtium oculis de induſtria oſtendi. Attalum etiam æqualem ſibi, & haud diſparem habitu oris, & corporis, utique cum procul viſeretur, veſte Regia exornat, præbiturum ſpeciem, ipſum Regem illi ripæ præſidere, nec agitare de tranſitu. Hujus conſilii effectum primo morata tempeſtas eſt, mox adjuvit, incommoda quoque ad bonos eventus vertente fortuna. Trajicere amnem cum cæteris copiis in regionem inſulæ, de qua ante dictum eſt, parabat, averſo hoſte in eos, qui cum Ptolemæo inferiorem obſederant ripam, cum procella imbrem vix ſub tectis tolerabilem effudit, obrutique milites nimbo, in terram refugerunt, navigiis, ratibuſque deſertis. Sed tumultuantium fremitus, obſtrepentibus ripis, ab hoſte non poterat audiri. Deinde momento temporis repreſſus eſt imber. Cæterum adeo ſpiſſæ intendere ſe nubes, ut conderent lucem, vixque colloquentium inter ipſos facies noſcitaretur. Terruiſſet alium obducta nox cælo, cum ignoto amne navigandum eſſet, forſitan hoſte eam ipſam ripam, quam cæci, atque improvidi, & ex periculo gloriam arceſſentes petebant, occupante: obſcuritatem, quæ cæteros terrebat, ſuam occaſionem ratus, dato ſigno, ut omnes ſilentio aſcenderent in rates, eam, qua ipſe vehebatur, primam juſſit expelli. Vacua erat ab hoſtibus ripa, quæ petebatur. Quippe adhuc Porus Ptolemæum tantum intuebatur. Una ergo navi, quam petræ fluctus illiſerat, hærente, cæteræ evadunt; armaque capere milites, & ire in ordinem juſſit.

CA-

CAPUT XXV.

Prælium Alexander cum Poro committit, vincit, fugientem capit, capto parcit, majoremque Regem efficit.

JAmque agmen in cornua divisum ipse ducebat, cum 14
Poro nuntiatur, armis, virisque ripam obtineri, & rerum adesse discrimen. Ac primo humani ingenii vitio, spei suæ indulgens, Abisarem belli socium (& ita convenerat) adventare credebat. Mox liquidiore luce aperiente hostem, centum quadrigas, & quatuor millia equitum venienti agmini objecit. Dux erat copiarum, quas præmisit, Hages frater ipsius. Summa virium in curribus: senos viros singuli vehebant, duos clypeatos, duos sagittarios ab utroque latere dispositos, cæteri aurigæ erant haud sane inermes. Quippe jacula complura, ubi cominus præliandum erat, omissis habenis, in hostem ingerebant. Cæterum vix ullus usus hujus auxilii eo die fuit. Namque (ut supra dictum est) imber violentius, quam alias fusus, campos lubricos, & inequitabiles fecerat: gravesque, & propemodum immobiles currus illuvie, & voraginibus hærebant. Contra Alexander expedito, ac levi agmine strenue invectus est. Scythæ, & Dahæ primi omnium invasere Indos, Perdiccam deinde cum equitibus in dextrum cornu hostium emisit. Jam undique pugna se moverat, cum ii, qui currus agebant, illud ultimum auxiliorum suorum rati, effusis habenis in medium discrimen ruere cœperunt. Anceps id malum utrisque erat. Nam & Macedonum pedites primo impetu obterebantur, & per lubrica, atque invia immissi currus excutiebant eos, a quibus regebantur. Aliorum turbati equi non in voragines modo, lacunasque, sed etiam in amnem præcipitavere curricula. Pauci tamen hostium tenus exacti penetravere ad Porum, acerrime pugnam cientem. Is ut dissipatos tota acie currus vagari sine rectoribus vidit, proximis amicorum distribuit elephantos. Post eos posuerat pedites, ac sagittarios tympana pulsare solitos. Id pro cantu tubarum Indis erat: nec strepitu eorum movebantur, olim ad notum sonum auribus mitigatis. Herculis simulacrum agmini peditum præferebatur. Id maximum erat bellantibus incitamentum: & deseruisse gestantes militare flagitium habebatur. Capitis enim sanxerant pœnam iis, qui ex acie non retuliſſent, metu, quem ex illo hoste quondam conceperant, etiam in religionem, venerationemque converso. Macedonas non belluarum modo, sed etiam ipsius Regis aspectus parumper inhibuit. Belluæ dispositæ inter armatos, speciem turrium procul fecerant. Ipse Porus humanæ magnitudinis propemodum excesserat formam. Magnitudini Pori adjicere videbatur bellua, qua vehebatur; tantum inter cæteras eminens, quantum aliis ipse præstabat. Ita-

que Alexander contemplatus & Regem, & agmen Indorum, *Tandem*, inquit, *par animo meo periculum video. Cum beſtiis ſimul, & cum egregiis viris res eſt.* Intuenſque Cœnum, *Cum ego*, inquit, *Ptolemæo, Perdiccaque, & Hephæſtione comitatus, in lævum hoſtium cornu impetum fecero, videriſque me in medio ardore certaminis, ipſe in dextrum move, & turbatis ſigna infer. Tu, Antigone, & tu, Leonate, & Tauron, invehimini in mediam aciem, & urgebitis frontem. Haſtæ noſtræ prælongæ, & validæ, non alias magis quam adverſus belluas, vectoreſque earum uſui eſſe poterunt. Deturbate eos, qui vehuntur, & ipſas confodite. Anceps genus auxilii eſt, & in ſuos acrius furit. In hoſtem enim imperio, in ſuos pavore agitur.* Hæc eloquutus, concitat equum primus. Jamque (ut deſtinatum erat) invaſerat ordines hoſtium, cum Cœnus ingenti vi in dextrum cornu invehitur. Phalanx quoque in mediam Indorum aciem uno impetu prorupit. At Porus, qua equitem invehi ſenſerat, belluas agi juſſit. Sed tardum, & pene immobile animal, equorum velocitatem æquare non poterat; nec ſagittarum quidem ullus erat Barbaris uſus. Quippe longas, & prægraves, niſi prius in terra ſtatuerint arcum, cum haud ſatis apte, & commode imponunt: tum humo lubrica, & ob id impediente conatum, molientes ictus, celeritate hoſtium occupabantur. Ergo ſpreto Regis imperio, (quod fere fit, ubi turbatis acrius metus, quam Dux imperare cœpit) totidem erant Imperatores, quot agmina errabant. Alius jungere aciem, alius dividere, ſtare quidam, & nonnulli circumvehi terga hoſtium jubebant. Nihil in medium conſulebatur. Porus tamen cum paucis, quibus metu potior fuerat pudor, colligere diſperſos, obvius hoſti ire pergit, elephantoſque ante agmen ſuorum agi jubet. Magnum belluæ injecere terrorem, inſolituſque ſtridor non equos modo, tam pavidum ad omnia animal, ſed viros quoque, ordineſque turbaverat. Jam fugæ circumſpiciebant locum paulo ante victores, cum Alexander Agrianos, & Thracas leviter armatos, meliorem concurſatione, quam cominus militem, emiſit in belluas. Ingentem ii vim telorum injecere & elephantis, & regentibus eos. Phalanx quoque inſtare conſtanter territis cœpit. Sed quidam avidius perſequuti, belluas in ſemet irritavere vulneribus. Obtriti ergo pedibus earum, cæteris, ut parcius inſtarent, fuere documentum. Præcipue terribilis illa facies erat, cum manu arma, viroſque corriperent, & ſuper ſe regentibus traderent. Anceps ergo pugna nunc ſequentium, nunc fugientium elephantos, in multum diei varium certamen extraxit, donec ſecuribus (id namque genus auxilii præparatum erat) pedes amputare cœperunt. Copidas vocant gladios leviter curvatos falcibus ſimiles, queis appetebant belluarum manus. Nec quidquam inexpertum, non mortis modo, ſed etiam in ipſa morte

novi

novi ſupplicii timor omittebat. Ergo elephanti vulneribus tandem fatigati, ſuos impetu ſternunt; & qui texerant eos, præcipitati in terram ab ipſis obterebantur. Itaque pecorum modo magis pavidi, quam infeſti, ultra aciem exigebantur, cum Porus deſtitutus a pluribus, tela multo ante præparata, in circumfuſos ex elephanto ſuo cœpit ingerere, multiſque eminus vulneratis, expoſitus ipſe ad ictus undique petebatur. Novem jam vulnera hinc tergo, illinc pectore exceperat: multoque ſanguine profuſo, languidis manibus magis elapſa, quam excuſſa tela mittebat. Nec ſegnius bellua inſtincta rabie, nondum ſaucia, invehebatur ordinibus, donec rector belluæ Regem conſpexit fluentibus membris, omiſſiſque armis vix compotem mentis. Tum belluam in fugam concitat, ſequente Alexandro. Sed equus ejus multis vulneribus confoſſus, deficienſque procubuit, poſito magis Rege, quam effuſo. Itaque, dum equum mutat, tardius inſequutus eſt. Interim frater Taxilis Regis Indorum præmiſſus ab Alexandro, monere cœpit Porum ne ultima experiri perſeveraret, dederetque ſe victori. At ille, quamquam exhauſtæ erant vires, deficiebatque ſanguis, tamen ad notam vocem excitatus, *Agnoſco*, inquit, *Taxilis fratrem, Imperii, Regiſque ſui prodigorem*: & telum, quod unum forte non effluxerat, contorſit in eum, quod per medium pectus penetravit ad tergum. Hoc ultimo virtutis opere edito, fugere acrius cœpit. Sed elephantus quoque qui multa exceperat tela, deficiebat. Itaque ſiſtit fugam, peditemque ſequenti hoſti objecit. Jam Alexander conſequutus erat, & pertinacia Pori cognita, vetabat reſiſtentibus parci. Ergo undique & pedites, & in ipſum Porum tela congeſta ſunt, queis tandem gravatus, labi ex bellua cœpit. Indus, qui elephantum regebat, deſcendere eum ratus, more ſolito elephantum procumbere juſſit in genua. Qui ut ſe ſubmiſit, cæteri quoque (ita enim inſtituti erant) demiſere corpora in terram. Ea res & Porum, & cæteros victoribus tradidit. Rex ſpoliari corpus Pori, interemptum eſſe credens, juſſit, & qui detraherent loricam, veſtemque, concurrere; cum bellua dominum tueri, & ſpoliantes cœpit appetere, levatumque corpus ejus rurſus dorſo ſuo imponere. Ergo telis undique obruitur, confoſſoque eo, in vehiculum Porus imponitur. Quem Rex ut vidit allevantem oculos, non odio, ſed miſeratione commotus, *Quæ, malum*, inquit, *amentiæ te coegit, rerum mearum cognita fama, belli fortunam experiri, cum Taxiles eſſet in deditos clementiæ meæ tam propinquum tibi exemplum?* At ille, *Quoniam*, inquit, *percontaris, reſpondebo ea libertate, quam interrogando feciſti. Neminem me fortiorem eſſe cenſebam. Meas enim noveram vires, nondum expertus tuas. Fortiorem eſſe te, belli docuit eventus. Sed ne ſic quidem parum felix ſum, ſecundus tibi.* Rurſus interrogatus, quid

ipſe victorem ſtatuere debere cenſeret, *Quod hic*, inquit, *dies tibi ſuadet, quo expertus es, quam caduca felicitas eſſet*. Plus monendo profecit, quam ſi precatus eſſet. Quippe magnitudinem animi ejus interritam, ac ne fortuna quidem infractam, non miſericordia modo, ſed etiam honore excipere dignatus eſt. Ægrum curavit haud ſecus, quam ſi pro ipſo pugnaſſet; confirmatum, contra ſpem omnium, in amicorum numerum recepit: mox donavit ampliore Regno, quam tenuit. Nec ſane quidquam ingenium ejus ſolidius, aut conſtantius habuit, quam admirationem veræ laudis, & gloriæ. Simplicius tamen famam æſtimabat in hoſte, quam in cive: quippe a ſuis credebat magnitudinem ſuam deſtrui poſſe, eandem clariorem fore, quo majores fuiſſent, quos ipſe viciſſet.

LIBER NONUS.

SYNOPSIS.

INteriorem Indiam, victis passim gentibus, peragrat. Classem parat. Ingentes in saltibus serpentes, & rhinocerotes reperit. Canes miro ingenio pro munere accipit. Hortatur militem ad futura bella suscipienda; miles abnuit. Cœnus pro milite causam agit. Rex dat manus votis exercitus; aras finium, quos attigerat, monumentum ponit. Cœni mors. Nicæam, & Bucephalam urbes condit. Supplementum militum e Græcia accipit. Per flumen Acesinem portat copias, Oceanum aditurus. Ad Sobios Herculis posteritatem pervenit. Oxydracas, & Mallos expugnat. Miles in seditionem rursus vertitur, quam sedat Rex. In oppido Oxydracarum ultimum vitæ discrimen adit; ægreque tandem eripitur. Oppidum excinditur. Rex curatur. Amici hortantur, ne deinceps se tantis discriminibus objiciat, ab illius vita pendere vitam omnium. Respondet Alexander, & gloriæ studium infinitum præfert. Græci Coloni circa Bactra, & Scythas, relictis coloniis, in patriam abeunt. Legatos duarum gentium se dedentium audit. Dioxippus athleta provocatorem vincit, deinde seipsum interficit. Variæ gentes se Regis fidei permittunt, aliæ vi subiguntur. Ptolemæi vulnus, periculum, & curatio. Classis in ore fluminis ad Oceanum ingens discrimen adit. Adnavigant inde proxime Oceanum, & in fluminis insulis æstu maris inundatis, omnes vita periclitantur. Rex æstum sequutus, CCCC stadia provehitur in mare, inde redit ad classem, quæ adverso flumine revecta militem exponit. Alexander complures urbes condit. Nearchus, & Onesicritus navarchi explorant Oceanum. Alexander copias terrestri itinere reducit. Incidunt in Barbaros, & ultimam patiuntur famem: inde in morbos, & mortes dantur multi. Rex commeatum aliunde curat. Tandem omnis redit felicitas. Imitatur Rex Bacchi triumphum. Aspasten Carmaniæ Satrapen interficit.

CAPUT I.

Hortatur militem ad perſequendum bellum ſpe prædæ. Duas urbes ad Hydaſpen conſtituit. Donat fortes præmiis. Abiſares deditionem reformidat. Rex ad interiorem Indiam tranſit.

ALexander tam memorabili victoria lætus, qua ſibi Orientis fines apertos eſſe cenſebat, Soli victimis cæſis, milites quoque, quo promptioribus animis reliqua belli munia obirent, pro conditione laudatos docuit, quidquid Indis virium fuiſſet, illa dimicatione proſtratum, cæteram opimam prædam fore, celebrataſque opes in ea regione eminere, quam peterent: proinde jam vilia, & obſoleta eſſe ſpolia de Perſis: gemmis margaritaque, & auro atque ebore Macedoniam, Græciamque, non ſuas tantum domos, repleturum. Avidi milites & pecuniæ, & gloriæ, ſimul, quia nunquam affirmatio ejus fefellerat eos, pollicentur operam. Dimiſſiſque cum bona ſpe, navigia ædificari jubet, ut cum totam Aſiam percurriſſet, finem terrarum mare inviſeret. Multa materia navalis in proximis montibus erat, quam cædere aggreſſi, magnitudinis inuſitatæ reperere ſerpentes. Rhinocerotes quoque, rarum alibi animal, in iiſdem montibus erant. Cæterum hoc nomen belluis eis inditum a Græcis, ſermonis ejus ignari aliud lingua ſua uſurpant. Rex duabus urbibus conditis in utraque fluminis, quod ſuperaverat, ripa, copiarum Duces coronis, & mille aureis ſingulos donat. Cæteris quoque proportione, aut gradu, quem in militia obtinebant, aut navatæ operæ, honos habitus eſt. Abiſares, qui prius, quam cum Poro dimicaretur, Legatos ad Alexandrum miſerat, rurſus alios miſit, pollicentes omnia facturum, quæ imperaſſet, modo ne cogeretur corpus ſuum dedere. Neque enim aut ſine Regio Imperio victurum, aut regnaturum eſſe captivum. Cui Alexander nuntiari juſſit, ſi gravaretur ad ſe venire, ipſum ad eum eſſe venturum.

CAPUT II.

Interioris Indiæ deſcriptio. Rex multas gentes partim vi, partim ultro deditas recipit.

HInc Poro, amneque ſuperato, ad interiora Indiæ proceſſit. Sylvæ erant prope in immenſum ſpatium diffuſæ, proceriſque, & in eximiam altitudinem editis arboribus umbroſæ. Plerique rami inſtar ingentium ſtipitum flexi in humum, rurſus qua ſe curvaverant, erigebantur, adeo, ut ſpecies eſſet non rami reſurgentis, ſed arboris ex ſua radice generatæ. Cæli temperies ſalubris. Quippe & vim Solis umbræ levant, & aquæ large manant e fontibus. Cæterum hic quoque

ſer-

ſerpentium magna vis erat, ſquamis fulgorem auri reddentibus. Virus haud ullum magis noxium eſt. Quippe morſum præſens mors ſequebatur, donec ab incolis remedium oblatum eſt. Hinc per deſerta ventum eſt ad flumen Hydraotem. Junctum erat flumini nemus opacum arboribus alibi inuſitatis, agreſtiumque pavonum multitudine frequens. Caſtris inde motis, oppidum haud procul poſitum corona capit, obſidibuſque acceptis, ſtipendium imponit. Ad magnam deinde (ut in ea regione) urbem pervenit, non muro ſolum, etiam palude munitam. Cæterum Barbari vehiculis inter ſe junctis dimicaturi occurrerunt. Aliis tela, aliis haſtæ, aliis ſecures erant. Tranſiliebantque in vehicula ſtrenuo ſaltu, cum ſuccurrere laborantibus ſuis vellent. Ac primo inſolitum genus pugnæ Macedonas terruit, cum eminus vulnerarentur. Deinde ſpreto tam incondito agmine, ab utroque latere vehiculis circumfuſi, repugnantes fodere cœperunt. Et vincula, queis conſerta erant, juſſit incidi, quo facilius ſingula circumvenirentur. Itaque octingentis ſuorum amiſſi, in oppidum refugerunt. Poſtero die ſcalis undique admotis, muri occupantur. Paucis pernicitas ſaluti fuit, qui cognito urbis excidio, paludem tranavere, & in vicina oppida ingentem intulere terrorem, invictum exercitum, & Deorum profecto, adveniſſe, memorantes. Alexander, ad vaſtandam eam regionem Perdicca cum expedita manu miſſo, partem copiarum Eumeni tradit, ut is quoque Barbaros ad deditionem compelleret. Ipſe cæteros ad urbem validam, in quam aliarum quoque confugerant incolæ, duxit. Oppidani, miſſis, qui Regem deprecarentur, nihilo minus bellum parabant. Quippe orta ſeditio in diverſa conſilia diduxerat vulgum. Alii omnia deditione potiora, quidam nullam opem in ipſa eſſe ducebant. Sed dum nihil in commune conſulitur, qui deditioni imminebant, apertis portis hoſtem recipiunt. Alexander, quanquam belli auctoribus jure poterat iraſci, tamen omnibus venia data, & obſidibus acceptis, ad proximam deinde urbem caſtra movit. Obſides ducebantur ante agmen; quos cum e muris agnoviſſent, utpote gentis ejuſdem, in colloqium convocaverunt. Illi clementiam Regis, ſimulque vim commemorando, ad deditionem eos compulere. Cæteraſque urbes ſimili modo deditas in fidem accepit.

CAPUT III.

Sophitis Regnum deditur. De canibus venaticis admiranda.

HInc in Regnum Sophitis perventum eſt. Gens, ut Barbari, ſapientia excellit, boniſque moribus regitur. Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt, aluntque, ſed eorum, quibus ſpectandi infantium habitum cura mandata eſt. Si quos ſegnes, aut aliqua membro.

brorum parte inutiles notaverunt, necari jubent. Nuptiis coeunt, non genere, ac nobilitate conjunctis, sed electa corporum specie: quia eadem æstimatur in liberis. Hujus gentis oppidum, cui Alexander admoverat copias, ab ipso Sophite obtinebatur. Clausæ erant portæ, sed nulli in muris, turribusque se armati ostendebant. Dubitabantque Macedones, deseruissentne urbem incolæ, an fraude se occulerent: cum subito patefacta porta, Rex Indus cum duobus adultis filiis occurrit, multum inter omnes Barbaros eminens corporis specie. Vestis erat auro, purpuraque distincta, quæ etiam crura velabat. Aureis soleis insuerat gemmas. Lacerti quoque, & brachia margaritis ornata erant. Pendebant ex auribus insignes candore, & magnitudine lapilli. Baculum aureum berylli distinguebant. Quo tradito, precatus, ut sospes acciperet, se, liberosque, & gentem suam dedidit. Nobiles ad venandum canes in ea regione sunt. Latratu abstinere dicuntur, cum videre feram, leonibus maxime infesti. Horum vim ut ostenderet Alexandro, in conspectu leonum eximiæ magnitudinis jussit emitti, & quatuor omnino admoveri canes. Qui celeriter occupaverunt feram: cum ex iis, qui assueverant talibus ministeriis, unus canis leoni cum aliis inhærentis crus avellere, &, quia non sequebatur, ferro amputare cœpit; nec sic quidem pertinacia victa, rursus aliam partem secare instituit, & inde non segnius inhærentem, ferro subinde cædebat. Ille in vulnere feræ dentes moribundus quoque infixerat. Tantam in illis animalibus ad venandum cupiditatem ingeneraſſe naturam memoriæ proditum est. Equidem plura transcribo, quam credo. Nam nec affirmare sustineo, de quibus dubito, nec subducere, quæ accepi.

CAPUT IV.

Phegeles Rex deditur. Natura loci describitur, & Ganges fluvius, & Agrammes Rex potentissimus. Dubius Rex de milite, an esset sequuturus, concionem habet.

RElicto igitur Sophite in suo Regno, ad fluvium Hypasim processit, Hephæstione, qui diversam regionem subegerat, conjuncto. Phegeles erat gentis proximæ Rex, qui popularibus suis colere agros, ut assueverant, jussis, Alexandro cum donis occurrit, nihil, 2 quod imperaret, detrectans. Biduum apud eum subsitit Rex: tertio die amnem superare decreverat, transitu difficilem, non spatio solum aquarum, sed etiam saxis impeditum. Percontatus igitur Phegelem, quæ noscenda erant, undecim dierum ultra flumen per vastas solitudines iter esse cognoscit, excipere deinde Gangem maximum totius Indiæ fluminum, ulteriorem ripam colere gentes Gangaridas, & Pharrasios, eorumque Regem esse Agrammen, viginti millibus equitum, ducentisque peditum

tum obſidentem vias, ad hæc quadrigarum duo millia trahere, & præcipuum terrorem elephantos, quos trium millium numerum explere dicebat. Incredibilia Regi omnia videbantur. Igitur Porum (nam cum eo erat) percontatur, an vera eſſent, quæ dicerentur. Ille vires quidem gentis, & Regni haud falſo jactari affirmat, cæterum qui regnaret, non modo ignobilem eſſe, ſed etiam ultimæ ſortis: quippe patrem ejus tonſorum vix diurno quæſtu propulſantem famem, propter habitum haud indecorum, cordi fuiſſe Reginæ, ab ea in propiorem ejus, qui tum regnaſſet, amicitiæ locum admotum, interfecto eo per inſidias, ſub ſpecie tutelæ liberum ejus, invaſiſſe Regnum, necatiſque pueris, hunc, qui nunc regnat, generaſſe, inviſum, vilemque popularibus, magis paternæ fortunæ, quam ſuæ memorem. Affirmatio Pori multiplicem animo Regis injecerat curam. Hoſtem, belluaſque ſpernebat, ſitum locorum, & vim fluminum extimeſcebat. Relegatus in ultimum pene rerum humanarum perſequi terminum, & eruere, arduum videbatur. Rurſus avaritia gloriæ, & inſatiabilis cupido famæ, nihil invium, nihil remotum videri ſinebat. Et interdum dubitabat, an Macedones tot emenſi ſpatia terrarum, in acie, & in caſtris ſenes facti, per objecta flumina, per tot naturæ obſtantes difficultates, ſequuturi eſſent. Abundantes, onuſtoſque præda, magis parta frui velle, quam acquirenda fatigari. Non idem ſibi, & militibus animi eſſe. Se totius orbis imperium mente complexum, adhuc in operum ſuorum primordio ſtare, militem labore defatigatum, proximum quemque fructum finito tandem periculo expetere. Vicit ergo cupido rationem: & ad concionem vocatis militibus, ad hunc maxime modum diſſeruit.

CAPUT V.

Suadet militi ultimum reſtare bellum. Elevat conceptam de hoſtis potentia opinionem, laudat virtutem ſuorum. Nec tamen perſuadet. Oritur omnium fletus.

NOn ignoro, milites, multa, quæ terrere vos poſſent, ab incolis Indiæ per hos dies de induſtria eſſe jactata. Sed non eſt improviſa vobis mentientium vanitas. Sic Ciliciæ fauces, ſic Meſopotamiæ campos, Tigrim, & Euphratem, quorum alterum vado tranſivimus, alterum ponte, terribilem fecerant Perſæ. Nunquam ad liquidum fama perducitur: omnia, illa tralente, majora ſunt vero. Noſtra quoque gloria, cum ſit ex ſolido, plus tamen habet nominis, quam operis. Modo quis belluas offerentes mœnium ſpeciem, quis Hydaſpen amnem, quis cætera auditu majora, quam vero, ſuſtinere poſſe credebat? Olim hercule fugiſſemus ex Aſia, ſi vos fabulæ debellare potuiſſent. Creditiſne elephantorum greges majores eſſe, quam uſquam armentorum ſunt? cum & rarum

ſit

ſit animal, nec facile capiatur, multoque difficilius mitigetur. Atqui eadem vanitas copias peditum, equitumque numeravit. Nam flumen quo latius fuſum eſt, hoc placidius ſtagnat. Quippe anguſtis ripis coercita, & in altiorem alveum eliſa, torrentes aquas invehunt: contra ſpatio alvei ſegnior curſus eſt. Præterea in ripa omne periculum eſt, ubi applicantes navigia hoſtis expectat. Ita quantumcumque flumen intervenit, idem futurum diſcrimen eſt evadentium in terram. Sed omnia iſta vera eſſe fingamus. Utrumne vos magnitudo belluarum, an multitudo hoſtium terret? Quod pertinet ad elephantes, præſens habemus exemplum: in ſuos vehementius, quam in nos incurrerunt. Tam vaſta corpora ſecuribus, falcibuſque mutilata ſunt. Quid autem intereſt, totidem ſint, quot Porus habuit, an tria millia, cum, uno, aut altero vulneratis, cæteros in fugam declinare videamus? Deinde paucos quoque commode regunt: congregata vero tot millia ipſa ſe elidunt, ubi nec ſtare, nec fugere potuerint, inhabiles vaſtorum corporum moles. Equidem ſic animalia iſta contempſi, ut, cum haberem, ipſe non oppoſuerim, ſatis gnarus, plus ſuis, quam hoſtibus periculi inferre. At enim equitum, peditumque multitudo vos commovet. Cum paucis enim pugnare ſoliti eſtis, & nunc primum inconditam ſuſtinebitis turbam. Teſtis adverſus multitudinem invicti Macedonum roboris Granicus amnis, & Cilicia inundata cruore Perſarum, & Arbella, cujus campi devictorum a nobis oſſibus ſtrati ſunt. Sero hoſtium legiones numerare cœpiſtis, poſteaquam ſolitudinem in Aſia vincendo feciſtis. Cum per Helleſpontum navigaremus, de paucitate noſtra cogitandum fuit. Nunc nos Scythæ ſequuntur, Bactriana auxilia præſto ſunt, Dahæ, Sogdianique inter nos militant. Nec tamen illi turbæ confido. Veſtras manus intueor, veſtram virtutem, rerum, quas geſturus ſum, vadem, prædemque habeo. Quandiu vobiſcum in acie ſtabo, nec meos, nec hoſtium exercitus numeravero. Vos modo animos mihi plenos alacritatis, ac fiduciæ adhibete. Non in limine operum, laborumque noſtrorum, ſed in exitu ſtamus. Pervenimus ad Solis ortum, & Oceanum, niſi obſtat ignavia, inde victores, perdomito fine terrarum, revertemur in patriam. Nolite (quod pigri agricolæ faciunt) maturos fructus per inertiam amittere e manibus. Majora ſunt periculis præmia. Dives eadem, & imbellis eſt regio. Itaque non tam ad gloriam vos duco, quam ad prædam. Digni eſtis, qui opes, quas illud mare litoribus invehit, referatis in patriam. Digni, qui nihil inexpertum, nihil metu omiſſum relinquatis. Per vos, Gloriamque veſtram, qua humanum faſtigium exceditis, perque & mea in vos, & in me veſtra merita, quibus invicti contendimus, oro, quæſoque, ne humanarum rerum terminos adeuntem, alumnum, commilitonemque veſtrum, ne dicam Regem, deſeratis. Cætera vobis imperavi, hoc unum debiturus ſum. Et is vos rogo, qui nihil unquam

quam vobis præcepi, quin primus me periculis obtulerim, qui sæpe aciem clypeo meo texi, ne infringeretis in manibus meis palmam, qua Herculem, Liberumque Patrem, si invidia abfuerit, æquabo. Date hoc precibus meis, & tandem obstinatum silentium rumpite. Ubi est ille clamor, alacritatis vestræ index? ubi est ille meorum Macedonum vultus? Non agnosco vos, milites, nec agnosci videor a vobis. Surdas jandudum aures pulso. Aversos animos, & infractos excitare conor. Cumque illi in terram demissis capitibus tacere perseverarent, *Nescio quid*, inquit, *imprudens in vos deliqui, quod me ne intueri quidem vultis. In solitudine mihi videor esse. Nemo respondet, nemo saltem negat. Quos alloquor? quid autem postulo? vestram gloriam, & magnitudinem vindicamus. Ubi sunt illi quorum certamen paulo ante vidi, contendentium, qui potissimum vulnerati Regis corpus exciperent? Desertus, destitutus sum, hostibus deditus. Sed solus quoque ire perseverabo. Objicite me fluminibus, & belluis, & illis gentibus, quarum nomina horretis. Inveniam, qui desertum a vobis sequantur. Scythæ, Bactrianique erunt mecum, hostes paulo ante, nunc milites nostri. Mori præstat, quam precario Imperatorem esse. Ite reduces domos, ite deserto Rege ovantes. Ego hic a vobis desperatæ victoriæ, aut honestæ morti locum inveniam.* Nec sic quidem ulli militum vox exprimi potuit. Expectabant, ut Duces, principesque ad Regem perferrent, vulneribus, & continuo labore militiæ fatigatos, non detrectare munia, sed sustinere non posse. Cæterum illi metu attoniti in terram ora defixerant. Igitur primo fremitus sua sponte, deinde gemitus quoque oritur, paulatimque liberius dolor egeri cœpit, manantibus lacrymis, adeo ut Rex, ira in misericordiam versa, ne ipse quidem, quamquam cuperet, temperare oculis potuerit.

CAPUT VI.

Cœnus respondet orationi Regis, & deprecatur loco exercitus longiorem militiam. Solvitur lacrymis concio. Rex indignatus includitur.

TAndem universa concione effusius flente, Cœnus ausus est, cunctantibus cæteris, propius tribunal accedere, significans se loqui velle. Quem ut videre milites detrahentem galeam capiti, (ita enim Regem alloqui mos est) hortari cœperunt, ut causam ageret exercitus. Tum Cœnus, *Dii prohibeant*, inquit, *a nobis impias mentes, & profecto prohibent. Idem animus est tuis, qui fuit semper, ire, quo jusseris, pugnare, periclitari, sanguine nostro commendare posteritati tuum nomen. Proinde si perseveras, inermes quoque, & nudi, & exangues, utcunque tibi cordi est, sequimur, vel antecedimus. Sed, si audire vis non fictas tuorum militum voces,*

verum

verum neceſſitate ultima expreſſas, prebe, quæſo, propitias aures, imperium, atque auſpicium tuum conſtantiſſime ſequutis, &, quocunque pergis, ſequuturis. Viciſti, Rex, magnitudine verum non hoſtes modo, ſed etiam milites. Quidquid mortalitas capere poterat, implevimus. Emenſis maria, terraſque, melius nobis, quam incolis omnia nota ſunt. Pene in ultimo mundi fine conſiſtimus. In alium orbem paras ire, & Indiam quæris, Indis quoque ignotam. Inter feras, ſerpenteſque degentes eruere ex latebris, & cubilibus ſuis expetis, ut plura, quam Sol videt, victoria luſtres. Digna prorſus cogitatio animo tuo, ſed altior noſtro. Virtus enim tua ſemper in incremento erit; noſtra vis in fine jam eſt. Intuere corpora exanguia, tot perfoſſa vulneribus, tot cicatricibus turpia. Jam tela hebetia ſunt, jam arma deficiunt. Veſtem Perſicam induimus, quia domeſtica ſubvehi non poteſt. In externum degeneravimus cultum. Quoto cuique lorica eſt? quis equum habet? Jube quæri, quam multos ſervi ipſorum perſequuti ſint, quid cuique ſuperſit ex præda. Omnium victores, omnium inopes ſumus. Nec luxuria laboramus, ſed bello inſtrumenta belli conſumpſimus. Hunc tu pulcherrimum exercitum nudum objicies belluis? Quarum ut multitudinem augeant de induſtria Barbari, magnum tamen eſſe numerum etiam ex mendacio intelligo. Quod ſi adhuc penetrare in Indiam certum eſt, Regio a Meridie minus vaſta eſt. Qua ſubacta, licebit decurrere in illud mare, quod rebus humanis terminum voluit eſſe natura. Cur circuitu petis gloriam, quæ ad manum poſita eſt? Hic quoque occurrit Oceanus. Niſi mavis errare, pervenimus, quo tua fortuna ducit. Hæc tecum, quam ſine te cum his loqui malui, non ut inirem circumſtantis exercitus gratiam, ſed ut vocem loquentium potius, quam ut gemitum murmurantium audires. Ut finem orationi Cœnus impoſuit, clamor undique cum ploratu oritur, Regem, patrem, dominum confuſis appellantium vocibus. Jamque & alii Duces, præcipueque ſeniores, queis ob ætatem & excuſatio honeſtior erat, & auctoritas major, eadem precabantur. Ille nec caſtigare obſtinatos, nec mitigare poterat iratos. Itaque inops conſilii deſiluit e tribunali, claudique Regiam juſſit, omnibus, præter aſſuetos, adire prohibitis.

CAPUT VII.

Signat terminos expeditionis. Redit, qua venerat. Cœni mors. Ad Aceſinem flumen novum ſupplementum accipit. Duos Reges conciliat. Duo oppida condit. Claſſis ad Sobios devenit.

BIduum iræ datum eſt, tertio die proceſſit. Erigique duodecim aras ex quadrato ſaxo, monumentum expedi-

peditionis ſuæ, munimenta quoque caſtrorum juſſit extendi, cubiliaque amplioris formæ, quam pro corporum habitu, relinqui, ut ſpeciem omnium augeret, poſteritati fallax miraculum præparans. Hinc repetens, quæ emenſus erat, ad flumen Aceſinem locat caſtra. Ibi forte Cœnus morbo extinctus eſt. Cujus morte ingemuit Rex quidem, adjecit tamen, propter paucos dies longam orationem eum exorſum, tamquam ſolus Macedoniam viſurus eſſet. Jam in aqua claſſis, quam ædificari juſſerat, ſtabat. Inter hæc Memnon ex Thracia in ſupplementum equitum VI. millia, præter eos ab Harpalo peditum ſeptem millia adduxerat, armaque viginti quinque millia auro, & argento cælata pertulerat: queis diſtributis, vetera cremari juſſit, mille navigiis aditurus Oceanum. Diſcordes, & vetera odia retractantes Porum, & Taxilem Indiæ Reges, firmata per affinitatem gratia, reliquit in ſuis Regnis, ſummo in ædificanda claſſe amborum ſtudio uſus. Oppida quoque duo condidit, quorum alterum Nicæam appellavit, alterum Bucephalon, equi, quem amiſerat, memoriæ, ac nomini dedicans urbem. Elephantis deinde, & impedimentis terra ſequi juſſis, ſecundo amne defluxit, quadraginta ferme ſtadia ſingulis diebus procedens, ut opportunis locis exponi ſubinde copiæ poſſent.

CAPUT VIII.

Sobios deſcribit. Rex oppida vi occupat. Per fluminum concurſum in vortices abripitur, & tantum non hauritur.

PErventum erat in regionem, in qua Hydaſpes amnis Aceſini committitur. Hinc decurrit in fines Sobiorum. Hi de exercitu Herculis majores ſuos eſſe commemorant, ægros relictos eſſe, cepiſſe ſedem, quam ipſi obtinebant. Pelles ferarum pro veſte, clavæ pro telo erant. Multaque, etiam cum Græci mores exoleviſſent, ſtirpis oſtendebant veſtigia. Hinc exſcenſione facta, CCL. ſtadia proceſſit. Depopulatuſque regionem, oppidum caput ejus corona cepit. XL. peditum millia alia gens in ripa fluminis oppoſuerat, quæ, amne ſuperato, in fugam compulit, incluſoſque mœnibus expugnat. Puberes interfecti ſunt, cæteri venierunt. Alteram deinde urbem expugnare adortus, magnaque vi defendentium pulſus, multos Macedonum amiſit. Sed, cum in obſidione perſeveraſſet, oppidani, deſperata ſalute, ignem ſubjecere tectis, ſe quoque, ac liberos, conjugeſque incendio cremant. Quod cum ipſi augerent, hoſtes extinguerent, nova forma pugnæ erat. Delebant incolæ urbem, hoſtes defendebant. Adeo etiam naturæ jura bellum in contrarium mutat. Arx erat oppidi intacta, in qua præſidium dereliquit. Ipſe navigio circumvectus eſt arcem. Quippe tria flumina tota India præter Gangem maxima, munimento

mento arcis applicant undas. A Septentrione Indus alluit, a Meridie Aceſines Hydaſpi confunditur. Cæterum amnium coitus maritimis ſimiles fluctus movet. Multoque, ac turbido limo, quod aquarum concurſu ſubinde turbatur, iter, qua meant navigia, in tenuem alveum cogitur. Itaque, cum crebri fluctus ſe inveherent, & navium hinc proras, hinc latera pulſarent, ſubducere nautæ cœperunt. Sed miniſteria eorum hinc metu, hinc præcipita celeritate fluminum occupantur. In oculis duo majora omnium navigia ſubmerſa ſunt: leviora, cum & ipſa nequirent regi, in ripam tamen innoxia expulſa ſunt. Ipſe Rex in rapidiſſimos vortices incidit, quibus intorta navis obliqua, & gubernaculi impatiens agebatur. Jam veſtem detraxerat corpori, projecturus ſemet in flumen, amicique, ut exciperent eum, haud procul nabant. Apparebatque anceps periculum tam nataturi, quam navigare perſeverantis. Ergo ingenti certamine concitant remos, quantaque vis humana eſſe poterat, admota eſt, ut fluctus, qui ſe invehebant, everberarentur. Findi crederes undas, & retro gurgites cedere. Quibus tandem navis erepta, non tamen ripæ applicatur, ſed in proximum vadum illiditur. Cum amne bellum fuiſſe crederes. Ergo, aris pro numero fluminum poſitis, ſacrificioque facto, triginta ſtadia proceſſit.

CAPUT IX.

Ad Oxidracas, & Mallos accedit. Seditionem militarem compeſcit.

INde ventum eſt in regionem Oxydracarum, Mallorumque. Quos alias bellare inter ſe ſolitos, tunc periculi ſocietas junxerat. Novem millia juniorum peditum in armis erant, præter hos equitum decem millia, nongentæque quadrigæ. At Macedones, qui omni diſcrimine jam defunctos ſe ſe eſſe crediderant, poſtea quam integrum bellum cum ferociſſimis Indiæ gentibus ſupereſſe cognoverunt, improviſo metu territi, rurſus ſeditioſis vocibus Regem increpare cœperunt. Gangem amnem, & quæ ultra eſſent, coactos tranſmittere, non tamen finiſſe, ſed mutaſſe bellum. Indomitis gentibus ſe objectos, ut ſanguine ſuo aperirent ei Oceanum. Trahi extra ſidera, & Solem, cogique adire, quæ mortalium oculis natura ſubduxerit. Novis identidem armis novos hoſtes exiſtere. Quos ut omnes fundant, fugentque, quod præmium ipſos manere? caliginem, ac tenebras, & perpetuam noctem profundo incubantem, repletum immanium belluarum gregibus fretum, immobiles undas, in quibus emoriens natura defecerit. Rex non ſua, ſed militum ſolicitudine anxius, concione advocata, docet, imbelles eſſe, quos metuant. Nihil deinde præter has gentes obſtare, quo minus terrarum ſpatia emenſi, ad finem ſimul

mul mundi, laborumque perveniant. Ceſſiſſe illis metuentibus Gangem, & multitudinem nationum, quæ ultra amnem eſſent, declinaſſe iter eo, ubi par gloria, minus periculum eſſet. Jam proſpicere ſe Oceanum, jam perflare ad ipſos auram maris. Ne inviderent ſibi laudem, quam peteret. Herculis, & Liberi Patris terminos tranſituro. Ipſos Regi ſuo parvo impendio immortalitatem famæ daturos. Paterentur ſe ex India redire, non fugere. Omnis multitudo, & maxime militaris, mobili impetu fertur. Ita ſeditionis non remedia, quam principia majora ſunt. Non alias tam alacer clamor ab exercitu eſt redditus, jubentium, duceret Diis ſecundis, & æquaret gloria, quos æmularetur. Lætus his acclamationibus ad hoſtes protinus caſtra movit.

CAPUT X.

Hoſtes fugat. Oppidum obſidet. Ultimum vitæ diſcrimen, contempto Vate, adit. Solus in oppidum hoſtile deſiliens, ægre tandem per ſuos jam ſaucius eripitur. Hoſtes internecione delentur.

VAlidiſſimæ Indorum gentes erant, & bellum impigre parabant: Ducemque ex natione Oxydracarum ſpectatæ virtutis elegerant, qui ſub radicibus montis caſtra poſuit, lateque ignes, ut ſpeciem multitudinis augeret, oſtendit, clamore quoque, ac ſui moris ululatu identidem acquieſcentes Macedonas fruſtra terrere conatus. Jam lux appetebat, cum Rex fiduciæ, ac ſpei plenus, alacres milites arma capere, & exire in aciem jubet. Sed metu ne, an ſeditione oborta inter ipſos, ſubito profugerunt Barbari. Certe avios montes, & impeditos occupaverunt. Quorum agmen Rex fruſtra perſequutus, impedimenta cepit. Perventum deinde eſt ad oppidum Oxydracarum, in quod plerique confugerant, haud majore fiducia mœnium, quam armorum. Jam admovebat Rex, cum Vates monere eum cœpit, ne committeret, aut certe differret obſidionem: vitæ ejus periculum oſtendi. Rex Demophoonta (is namque Vates erat) intuens, *Si quis*, inquit, *te arti tuæ intentum, & exta ſpectantem ſic interpellet, non dubitem, quin incommodus, ac moleſtus videri tibi poſſit.* Et, cum ille ita prorſus futurum reſpondiſſet, *Cenſeſne*, inquit, *tanta res, non pecudum fibras, ante oculos habenti, ullum eſſe majus impedimentum, quam Vatem ſuperſtitione captum.* Nec diutius, quam reſpondit, moratus, admoveri jubet ſcalas: cunctantibuſque cæteris, evadit in murum. Anguſta muri corona erat. Non pinnæ, ſicut alibi, faſtigium ejus diſtinxerant, ſed perpetua lorica obducta tranſitum ſepſerat. Itaque Rex hærebat magis, quam ſtabat in margine, clypeo undique incidentia tela propulſans. Nam ubique eminus ex turribus petebatur. Nec ſubire milites poterant, quia ſuperne vi telorum obruebantur. Tandem magnitudinem periculi pudor vicit. Quippe cer-

pe cernebant cunctatione ſua dedi hoſtibus Regem. Sed feſtinando morabantur auxilia. Nam, dum pro ſe quiſque certat evadere, oneravere ſcalas: queis non ſufficientibus, devoluti unicam ſpem Regis fefellerant. Stabat enim in conſpectu tanti exercitus, velut in ſolitudine deſtitutus. Jamque lævam, qua clypeum ad ictus circumferebat, laſſaverat, clamantibus amicis, ut ad ipſos deſiliret, ſtabantque excepturi, cum ille rem auſus eſt incredibilem, atque inauditam, multoque magis ad famam temeritatis, quam gloriæ, inſignem. Namque in urbem hoſtium plenam præcipiti ſaltu ſemet ipſe immiſit, cum vix ſperare poſſet, dimicantem certe, & non inultum eſſe moriturum. Quippe, antequam aſſurgeret, opprimi poterat, & capi vivus. Sed forte ita libraverat corpus, ut ſe pedibus exciperet. Itaque ſtans init pugnam. Et, ne circuiri poſſet, fortuna providerat. Vetuſta arbor haud procul muro ramos multa fronde veſtitos, velut de induſtria Regem protegentes, objecerat. Hujus ſpatioſo ſtipiti, ne corpus circuiri poſſet, applicuit, clypeo tela, quæ ex adverſo ingerebantur, excipiens. Nam, cum unum procul tot manus peterent, nemo tamen audebat propius accedere. Miſſilia ramis plura, quam clypeo incidebant. Pugnabat pro Rege primum celebrati nominis fama, deinde deſperatio, magnum ad honeſte moriendum incitamentum. Sed, cum ſubinde hoſtis affluereet, jam ingentem vim telorum exceperat clypeo, jam galeam ſaxa perfregerant, jam continuo labore gravia genua ſuccideraut. Itaque contemptim, & incaute, qui proximi ſteterant, incurrerunt. E quibus duos gladio ita excepit, ut ante ipſum exanimes procumberent. Nec cuiquam deinde propius inceſſendi eum animus fuit. Procul jacula, ſagittaſque mittebant. Ille ad omnes ictus expoſitus, ægre jam exceptum poplitibus corpus tuebatur, donec Indus duorum cubitorum ſagittam (namque Indis, ut ante diximus, hujus magnitudinis ſagittæ erant) ita excuſſit, ut per thoracem paulum ſuper latus dexterum infigeretur. Quo vulnere afflictus, magna vi ſanguinis emicante, remiſit arma moribundo ſimilis, adeoque reſolutus, ut ne ad vellendum quidem telum ſufficeret dextera. Itaque ad expoliandum corpus, qui vulneraverat, alacer gaudio accurrit. Quem ut injicere corpori ſuo manus ſenſit, credo, ultimi dedecoris indignitate commotus, linquentem revocavit animum, & nudum hoſtis latus ſubjecto mucrone hauſit. Jacebant circa Regem tria corpora, procul ſtupentibus cæteris. Ille, ut, antequam ultimus ſpiritus deficeret, dimicans jam extingueretur, clypeo ſe allevare conatus eſt: &, poſtea quam ad connitendum nihil ſupererat virium, dextera impendentes ramos complexus, tentabat aſſurgere. Sed ne ſic quidem potens corporis, rurſus in genua procumbit, manu provocans hoſtes, ſi quis congredi auderet. Tandem Peucestes per aliam oppidi partem, deturbatis propugnatoribus

bus muri, vestigia persequens Regis supervenit. Quo conspecto, Alexander jam non vitæ suæ, sed mortis solatium superveniſſe ratus, clypeo fatigatum corpus excepit. Subit inde Timæus, & paulo post Leonatus: huic Aristonus supervenit. Indi quoque, cum intra mœnia Regem esse comperissent, omissis cæteris, illuc concurrerunt, urgebantque protegentes. Ex quibus Timæus, multis adverso corpore vulneribus acceptis, egregiaque edita pugna cecidit. Peucestes quoque tribus jaculis confossus, non se tamen scuto, sed Regem tuebatur. Leonatus, dum avide ruentes Barbaros submovet, cervice graviter icta, semianimis procubuit ante Regis pedes. Jam & Peucestes vulneribus fatigatus submiserat clypeum. In Aristono spes ultima hærebat. Hic quoque graviter saucius tantam vim hostium ultra sustinere non poterat. Inter hæc ad Macedonas, Regem cecidisse, fama perlata est. Terruisset alios, quod illos incitavit. Namque periculi omnis immemores dolabris perfregere murum, &, qua moliti erant aditum, irrupere in urbem. Indosque plures fugientes, quam congredi ausos, occiderunt. Non senibus, non fœminis, non infantibus parcitur. Quisquis occurreret, ab illo vulneratum Regem esse credebant. Tandemque internecione hostium justæ iræ parentatum est. Ptolemæum, qui postea regnavit, huic pugnæ affuisse auctor est Clitarchus, & Timagenes. Sed ipse, scilicet gloriæ suæ non refragatus, abfuisse se missum in expeditionem, memoriæ tradidit. Tanta componentium vetusta rerum monumenta vel securitas, vel, par huic vitium, credulitas fuit.

CAPUT XI.

Vulnus curat non sine cura deplorate vitæ. Nec omnino curatus pergit rursus in hostes.

REge in tabernaculum relato, medici lignum hastæ corpori infixum, ita, ne spiculum moveretur, abscindunt. Corpore deinde nudato, animadvertunt hamos ineſſe telo, nec aliter id sine pernicie corporis extrahi posse, quam ut secando vulnus augerent. Cæterum, ne secantes profluvium sanguinis occuparet, verebantur. Quippe ingens telum adactum erat, & penetrasse in viscera videbatur. Critobulus inter medicos artis eximiæ, sed in tanto periculo territus, manus admovere metuebat, ne in ipsius caput parum prosperæ curationis recideret eventus. Lacrymantem eum, ac metuentem, & solicitudine propemodum exanguem Rex conspexerat. *Quid*, inquit, *quodve tempus expectas, & non quam primum hoc dolore me saltem moriturum liberas? An times, ne reus sis, cum insanabile vulnus accepérim?* At Critobulus tandem vel finito, vel dissimulato metu, hortari eum cœpit, ut se continendum præberet, dum spi-

culum

culum evelleret, etiam levem corporis motum noxium fore. Rex, cum affirmaſſet nihil opus eſſe iis, qui ſemet continerent, ſicut præceptum erat, ſine motu præbuit corpus. Igitur, patefacto latius vulnere, & ſpiculo evulſo, ingens vis ſanguinis manare cœpit, linquique animo Rex, & caligine oculis offuſa, veluti moribundus extendi. Cumque profluvium medicamenta fruſtra inhiberent, clamor ſimul, atque ploratus amicorum oritur, Regem expiraſſe credentium. Tandem conſtitit ſanguis, paulatimque animum recepit, & circumſtantes cœpit agnoſcere. Toto eo die, ac nocte, quæ ſequuta eſt, armatus exercitus Regiam obſedit, confeſſus omnes unius ſpiritu vivere. Nec prius receſſerunt, quam compertum eſt, ſomno pauliſper acquieſcere. Hinc certiorem ſpem ſalutis ejus in caſtra retulerunt. Rex, ſeptem diebus cu-
6 rato vulnere, necdum obducta cicatrice, cum audiſſet convaluiſſe apud Barbaros famam mortis ſuæ, duobus navigiis junctis, ſtatui in medium undique conſpicuum tabernaculum juſſit, ex quo ſe oſtenderet periiſſe credentibus. Conſpectuſque ab incolis, ſpem hoſtium falſo nuntio conceptam inhibuit. Secundo deinde amne defluxit, aliquantum intervalli a cætera claſſe præcipiens, ne quies corpori invalido adhuc neceſſaria, pulſo remorum impediretur. Quarto, poſteaquam navigare cœperat, die, pervenit in regionem, deſertam quidem ab incolis, ſed frumento, & pecoribus abundantem. Placuit is locus & ad ſuam, & ad militum requiem.

CAPUT XII.

Monent amici Regem, ne ſe in poſterum tantis committat periculis: nullam ſequi gloriam ex ignobili hoſte petitam. Reſpondet Rex, ubique laudis materiam offerri, ubi liceat fortiter agere: ipſi Regem ſuum a domeſticis inſidiis defendant, de hoſte ne ſint ſoliciti.

MOS erat principibus amicorum, & cuſtodibus corporis excubare ante Prætorium, quoties Regi adverſa valetudo incidiſſet. Hoc tum more quoque ſervato, univerſi cubiculum ejus intrant. Ille ſolicitus, ne quid novi afferrent, quia ſimul venerant, percontatur, num hoſtium recens nuntiaretur adventus. At Craterus, cui mandatum erat, ut amicorum preces perferret ad eum, *Crediſne*, inquit, *adventu magis hoſtium, ut jam in vallo conſiſterent, quam cura ſalutis tuæ, ut nunc eſt, tibi vilis, nos eſſe ſolicitos? Quantalibet vis omnium gentium conſpiret in nos, impleat armis, viriſque totum orbem, claſſibus maria conſternat, inuſitatas belluas inducat, tu nos præſtabis invictos. Sed quis Deorum hoc Macedoniæ columen, ac ſidus diuturnum fore polliceri poteſt? cum tam avide manifeſtis periculis offeras corpus, oblitus tot civium animas trahere te in caſum? Quis*

enim

enim tibi superstes aut optat esse, aut potest? Eo pervenimus, auspicium, atque Imperium sequuti tuum, unde, nisi te reduce, nulli ad Penates suos iter est. Qui si adhuc de Perfidis Regno cum Dario dimicares, etsi nemo vellet, tamen ne admirari quidem posset, tam promptæ esse te ad omne discrimen audaciæ. Nam ubi paria sunt periculum, ac præmium, & secundis rebus amplior fructus est, & adversis solatium majus. Tuo vero capite ignobilem vicum emi, quis ferat non tuorum modo militum, sed ullius etiam gentis barbaræ, qui tuam magnitudinem norit? Horret animus cogitatione rei, quam paulo ante vidimus. Eloqui timeo, invicti corporis spoliis inertissimos manus fuisse injecturos, nisi te interceptum misericors in nos fortuna servasset. Totidem proditores, totidem desertores sumus, quot te non potuimus persequi. Universos licet milites ignominia notes, nemo recusabit luere id, quod ne admitteret, præstare non potuit. Patere nos, quæso, alio modo esse viles tibi. Quocunque jusseris, ibimus. Obscura bella, & ignobiles pugnas nobis deposcimus: temetipsum ad ea serva, quæ magnitudinem tuam capiunt. Cito gloria obsolescit in sordidis hostibus: nec quidquam indignius est, quam consumi eam, ubi non possit ostendi. Eadem fere Ptolemæus, & similia iis cæteri. Jamque confusis vocibus flentes eum orabant, ut tandem exsatiatæ laudi modum faceret, ac saluti suæ, ideſt publicæ, parceret. Grata erat Regi pietas amicorum. Itaque singulos familiarius amplexus considere jubet, altiusque sermone repetito, *Vobis quidem*, inquit, *o fidissimi, piissimique civium, atque amicorum, grates ago, habeoque, non solum eo nomine, quod hodie salutem meam vestræ præponitis, sed quod a primordiis belli nullum erga me benevolentiæ pignus, atque indicium omisistis, adeo, ut confitendum sit, nunquam mihi vitam meam fuisse tam charam, quam esse cœpit, ut vobis diu frui possem. Cæterum non eadem est cogitatio eorum, qui pro me mori optant, & mea, qui quidem hanc benevolentiam vestram virtute meruisse me judico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forsitan etiam perpetuum, percipere cupitis: ego me metior non ætatis spatio, sed gloriæ. Licuit paternis opibus contento, intra Macedoniæ terminos per otium corporis expectare obscuram, & ignobilem senectutem. Quamquam ne pigri quidem sibi fata disponunt, sed unicum bonum diuturnam vitam æstimantes sæpe acerba mors occupat. Verum ego, qui non annos meos, sed victorias numero, si munera fortunæ bene computo, diu vixi. Orsus a Macedonia Imperium, Græciam teneo, Thraciam, & Illyrios subegi, Triballis, Medisque imperito, Asiam, qua Hellesponto, qua Rubro mari alluitur, possideo. Jamque haud procul absum a fine mundi. Quem egressus, aliam naturam, alium orbem aperire mihi statui. Ex Asia in Europæ terminos momento unius horæ transivi. Victor utriusque regionis post nonum Regni mei, post* XXVIII. *ætatis annum, videorne vobis in*

excolenda gloria, cui me uni devovi, posse cessare? Ego vero non deero, & ubicunque pugnabo, in theatro terrarum orbis esse me credam. Dabo nobilitatem ignobilibus locis, aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longe submoverat. In his operibus extingui me, si sors ita ferat, pulchrum est. Ea stirpe sum genitus, ut multam prius, quam longam vitam debeam optare. Obsecro vos, cogitate nos perveniisse in terras, quibus fœminæ ob virtutem celeberrimum nomen est. Quas urbes Semiramis condidit? quas gentes redegit in potestatem? quanta opera molita est? Nondum fœminam æquavimus gloria, & jam nos laudis satietas capit? Dii faveant, majora adhuc restant. Sed ita nostra erunt, quæ nondum attigimus, si nihil parvum duxerimus, in quo magnæ gloriæ locus est. Vos modo me ab intestina fraude, & domesticorum insidiis præstate securum. Belli, Martisque discrimen impavidus subibo. Philippus in acie tutior, quam in theatro fuit. Hostium manus sæpe vitavit; suorum effugere non valuit. Aliorum quoque Regum exitus si reputaveritis, plures a suis, quam ab hoste interemptos numerabitis. Cæterum, quoniam olim rei agitatæ in animo meo, nunc promendæ occasio oblata est, mihi maximus laborum atque operum meorum eris fructus, si Olympias mater immortalitati consecretur, quandocunque excesserit vita. Hoc si licuerit, ipse præstabo: si me præceperit fatum, vobis mandasse mementote. Ac tum quidem amicos dimisit. Cæterum per complures dies ibi stativa habuit.

CAPUT XIII.

Colonia Græcorum Bactriana deficit, & relictis Barbaris Græciam repetit.

7 HÆc dum in India geruntur, Græci milites, nuper in colonias a Rege deducti Garabactra, orta inter ipsos seditione, defecerant, non tam Alexandro infensi, quam metu supplicii. Quippe occisis quibusdam popularium, qui validiores erant, arma spectare cœperunt, & Bactriana arce, quæ casu negligentius asservata erat, occupata; Barbaros quoque in societatem defectionis impulerant. Athenodorus erat princeps eorum, qui Regis quoque nomen assumpserat, non tam Imperii cupidine, quam in patriam revertendi cum iis, qui auctoritatem ipsius sequebantur. Huic Bicon quidam nationis ejusdem, sed ob æmulationem infestus, comparavit insidias, invitatumque ad epulas, per Boxum quendam Macerianum in convivio occidit. Postero die concione advocata, Bicon ultro insidiatum sibi Athenodorum plerisque persuaserat. Sed aliis suspecta fraus erat Biconis, & paulatim in plures cœpit manare suspicio. Itaque Græci milites arma capiunt, occisuri Biconem, si daretur occasio. Cæterum principes eorum iram multitudinis mitigaverunt. Præter spem suam Bicon præsenti periculo

culo ereptus, paulo poſt inſidiatus auctoribus ſalutis ſuæ eſt. Cujus dolo cognito, & ipſum comprehenderunt, & Boxum. Cæterum Boxum protinus placuit interfici, Biconem etiam percruciatum necari. Jamque corpori tormenta admovebantur, cum Græci milites, incertum, ob quam cauſam, lymphatis ſimiles ad arma diſcurrunt. Quorum fremitu exaudito, qui torquere Biconem juſſi erant, omiſere, veriti, ne id facere tumultuantium vociferatione prohiberentur. Ille, ſicut nudatus erat, pervenit ad Græcos, & miſerabilis facies ſupplicio deſtinati in diverſum animos repente mutavit; dimittique eum juſſerunt. Hoc modo pœna bis liberatus, cum cæteris, qui colonias a Rege attributas reliquerunt, revertit in patriam. Hæc circa Bactra, & Scytharum terminos geſta.

CAPUT XIV.

Oxydracæ, & Malli gentes ſe dedunt Regi. Legati adhibentur convivio. Dioxippus provocatus duello adverſarium vincit: furti per invidiam falſo inſimulatus in ſe manus vertit.

INterim Regem duarum gentium (de quibus ante dictum eſt) centum Legati adeunt. Omnes curru vehebantur, eximia magnitudine corporum, decoro habitu: lineæ veſtes intextæ auro, purpuraque diſtinctæ. Ei ſe dedere ipſos, urbes, agroſque referebant, per tot ætates inviolatam libertatem, illius primum fidei, ditionique permiſſuros. Deos ſibi deditionis auctores, non metum: quippe intactis viribus jugum excipere. Rex, concilio habito, deditos in fidem accipit, ſtipendio, quod Arachoſiis utraque natio penſitabat, impoſito. Præterea duo millia, & D. equites imperati; & omnia obedienter a Barbaris facta. Invitatis deinde ad epulas Legatis gentium, Reguliſque, exornari convivium juſſit. Centum aurei lecti modicis intervallis poſiti erant. Lectis circumdederat aulæa purpura, auroque fulgentia, quidquid aut apud Perſas vetere luxu, aut apud Macedonas nova immutatione corruptum erat, confuſis utriuſque gentis vitiis in illo convivio oſtendens. Intererat epulis Dioxippus Athenienſis pugil nobilis, & ob eximiam virtutem virium jam Regni pernotus, & gratus. Invidi, malignique increpabant per ſeria, & ludum, ſaginati corporis ſequi inutilem belluam: cum ipſi prælium inirent, oleo madentem præparare ventrem epulis. Eadem igitur in convivio Horratas Macedo jam temulentus exprobrare ei cœpit, & poſtulare, ut, ſi vir eſſet, poſtero die ſecum ferro decerneret: Regem tandem vel de ſua temeritate, vel de illius ignavia judicaturum. Et a Dioxippo contemptim militarem eludente ferociam accepta conditio eſt. Ac poſtero die Rex, cum etiam acrius certamen expoſcerent, quia deterrere non poterat, deſtina-

ta exequi paſſus eſt. Ingens huc militum, inter quos erant Græci, qui Dioxippo ſtudebant, convenerat multitudo. Macedo juſta arma ſumpſerat, æreum clypeum, haſtam, quam ſariſſam vocant, læva tenens, dextra lanceam, gladioque cinctus, velut cum pluribus ſimul dimicaturus. Dioxippus oleo nitens, & coronatus, læva puniceum amiculum, dextra validum, nodoſumque ſtipitem præferebat. Ea ipſa res omnium animos expectatione ſuſpenderat: quippe armato congredi nudum, dementia, non temeritas videbatur. Igitur Macedo haud dubius eminus interfici poſſe, lanceam emiſit, quam Dioxippus cum exigua corporis declinatione vitaſſet, antequam ille haſtam transferret in dextram, aſſiluit, & ſtipite mediam fregit. Amiſſo utroque telo, Macedo gladium cœperat ſtringere: quem occupatum complexu, pedibus repente ſubductis, Dioxippus arietavit in terram, ereptoque gladio, pedem ſuper cervicem jacentis impoſuit, ſtipitem intentans, eliſuruſque eo victum, ni prohibitus eſſet a Rege. Triſtis ſpectaculi eventus, non Macedonibus modo, ſed etiam Alexandro fuit, maxime, quia Barbari affuerant: quippe celebratam Macedonum fortitudinem ad ludibrium recidiſſe verebatur. Hinc ad criminationem invidorum adapertæ ſunt aures Regis. Et poſt paucos dies inter epulas aureum poculum ex compoſito ſubducitur, miniſtrique, quaſi amiſiſſent, quod amoverant, Regem adeunt. Sæpe minus eſt conſtantiæ in rubore, quam in culpa. Conjectum oculorum, quibus ut fur deſtinabatur, Dioxippus ferre non potuit. Et, cum exceſſiſſet convivio, litteris conſcriptis, quæ Regi redderentur, ferro ſe interemit. Graviter mortem ejus tulit Rex, exiſtimans indignationis eſſe, non pœnitentiæ teſtem, utique poſteaquam falſo inſimulatum eum, nimium invidorum gaudium oſtendit.

CAPUT XV.

Gentium duarum Legati dimiſſi, & reverſi ferunt munera. Rex varias gentes, & oppida expugnat.

INdorum Legati dimiſſi domos, paucis poſt diebus cum donis revertuntur. ccc. erant equi, Mxxx. currus, quos quadrijugi equi ducebant, lineæ veſtis aliquantum, mille ſcuta Indica, & ferri candidi talenta centum, leoneſque raræ magnitudinis, & tigres, utrumque animal ad manſuetudinem domitum, lacertarum quoque ingentium pelles, & dorſa teſtudinum. Cratero deinde imperat Rex, haud procul amne, per quem erat ipſe navigaturus, copias duceret: eos autem, qui comitari eum ſolebant, imponit in naves. Et in fines Mallorum ſecundo amne devehitur. Inde Sabracas adiit, validam Indiæ gentem, quæ populi, non Regum imperio regebatur. LX. peditum habebant, equitum VI. millia: has

copias

copias currus D. ſequebantur. Tres Duces ſpectatos virtute bellica elegerant. At qui in agris erant proximi fluminī, (frequentes autem vicos maxime in ripa habebant) ut videre totum amnem, qua proſpici poterat, navigiis conſtratum, & tot militum arma fulgentia, territi nova facie, Deorum exercitum, & alium Liberum Patrem, celebre in illis gentibus nomen, adventare credebant. Hinc militum clamor, hinc remorum pulſus, variæque nautarum voces hortantium, pavidas aures impleverant. Ergo univerſi ad eos, qui in armis erant, currunt, furere clamitantes, & cum Diis prælium inituros. Navigia non poſſe numerari, quæ invictos veherent. Tantumque in exercitum ſuorum intulere terroris, ut Legatos mitterent, gentem dedituros. His in fidem acceptis, ad alias deinde gentes quarto die pervenit. Nihilo plus animi his fuit, quam cæteris fuerat. Itaque oppido ibi condito, quod Alexandriam appellari juſſerat, fines eorum, qui Muſicani appellantur, intravit. Hic de Teriolte Satrape, quem Paropamiſadis præfecerat, iiſdem arguentibus, cognovit, multaque avare, ac ſuperbe feciſſe convictum, interfici juſſit. Oxatres Prætor Bactrianorum non abſolutus modo, ſed etiam jure amplioris Imperii donatus eſt. Finibus Muſicanis deinde in deditionem redactis, urbi eorum præſidium impoſuit. Inde Præſtos, & ipſam Indiæ gentem, perventum eſt. Oxycanus Rex erat, qui ſe munitæ urbi cum magna manu popularium incluſerat. Hanc Alexander, tertio die, quam cœperat obſidere, expugnavit. Et Oxycanus, cum in arcem confugiſſet, Legatos de conditione deditionis miſit ad Regem. Sed, antequam adirent eum, duæ turres cum ingenti fragore procideraut, per quarum ruinas Macedones evaſere in arcem: qua capta, Oxycanus cum paucis repugnans occiditur. Diruta igitur arce, & omnibus captivis venundatis, Sabi Regis fines ingreſſus eſt, multiſque oppidis in fidem acceptis, validiſſimam gentis urbem cuniculo cepit. Barbaris ſimile monſtri viſum eſt, rudibus militarium operum. Quippe in media ferme urbe e terra exiſtebant, nullo ſuffoſſi ſpecus ante veſtigio facto. Octoginta millia Indorum in ea regione cæſa, Clitarchus eſt auctor, multoſque captivos ſub corona veniſſe. Rurſus Muſicani defecerunt, ad quos opprimendos miſſus eſt Pithon. Qui captum Principem gentis, eundemque defectionis auctorem, adduxit ad Regem. Quo Alexander in crucem ſublato, rurſus amnem, in quo claſſem expectare ſe juſſerat, repetit. Quarto deinde die ſecundo amne pervenit ad oppidum, qua iter in Regnum erat Sabi. Nuper ſe ille dediderat; ſed oppidani detrectabant imperium, & clauſerant portas. Quorum paucitate contempta, Rex D. Agrianos mœnia ſubire juſſerat, & ſenſim recedentes elicere extra muros; hoſtem, ſequuturum profecto, ſi fugere eos crederet. Agriani (ſicut

imperatum erat) laceſſito hoſte, ſubito terga verterunt: quos Barbari effuſe ſequentes, in alios, inter quos ipſe Rex erat, incidunt. Renovato ergo prælio, ex tribus millibus Barbarorum ſexcenti cæſi ſunt, mille capti, cæteri mœnibus urbis incluſi. Sed non, ut prima ſpecie læta victoria, ita eventu quoque fuit. Quippe Barbari veneno tinxerant gladios. Itaque ſaucii ſubinde expirabant. Nec cauſa tam ſtrenuæ mortis excogitari poterat a medicis, cum etiam leves plagæ inſanabiles eſſent. Barbari autem ſperaverant, incautum, & temerarium Regem excipi poſſe: & forte inter promptiſſimos dimicans, intactus evaſerat. Præcipue Ptolemæus lævo humero leviter quidem ſaucius, ſed majore periculo, quam vulnere affectus, Regis ſolicitudinem in ſe converterat. Sanguine conjunctus erat, & quidam Philippo genitum eſſe credebant. Certe pellice ejus ortum conſtabat. Idem corporis cuſtos, promptiſſimuſque bellator, & pacis artibus, quam militiæ major, & clarior, modico, civilique cultu, liberalis in primis, adituque facilis, nihil ex faſtu Regio aſſumpſerat. Ob hæc Regi, an popularibus charior eſſet, dubitari poterat, tum certe primum expertus ſuorum animos, adeo ut fortunam, in quam poſtea aſcendit, in illo periculo Macedones ominati eſſe videantur. Quippe non levior illis Ptolemæi fuit cura, quam Regis. Qui & prælio, & ſolicitudine fatigatus cum Ptolemæo aſſideret, lectum, in quo ipſe acquieſceret, juſſit inferri. In quem ut ſe recepit, protinus altior inſequutus eſt ſomnus. Ex quo excitatus, per quietem vidiſſe ſe exponit ſpeciem draconis oblatam herbam ferentis ore, quam veneni remedium eſſe monſtraſſet. Colorem quoque herbæ referebat, agniturum, ſi quis reperiſſet, affirmans; inventamque deinde, quippe a multis erat requiſita, vulneri impoſuit, protinuſque dolore finito, intra breve ſpatium cicatrix quoque obducta eſt. Barbaros ut prima ſpes fefellerat, ſeipſos, urbemque dediderunt. Hinc in proximam gentem Pathaliam perventum eſt. Rex erat Mœris, qui urbe deſerta, in montes profugerat. Itaque Alexander oppido potitur, agroſque populatur. Magnæ inde prædæ actæ ſunt pecorum, armentorumque, magna vis reperta frumenti.

CAPUT XVI.

Per amnem ad Oceanum pervenit. Ex æſtu maris claſſis ultimum diſcrimen adit. Jubet explorari Oceani naturam. Oppida condit.

9 DUcibus deinde ſumptis amnis peritis, defluxit ad inſulam medio ferme alveo enatam. Ibi diutius ſubſiſtere coactus, quia duces ſocordius aſſervati profugerant, miſit, qui conquirerent alios: nec repertis, pervicax cupido viſendi Oceanum, adeundique terminos mundi adegit

adegit ſine regionis peritis flumini ignoto caput ſuum, totque fortiſſimorum virorum ſalutem permittere. Navigabant ergo omnium, per quæ ferebantur, ignari. Quantum inde abeſſet mare, quæ gentes colerent, quam placidum amnis os, quam patiens longarum navium eſſet, anceps, & cæca æſtimatio augurabatur. Unum erat temeritatis ſolatium, perpetua felicitas. Jam cccc. ſtadia proceſſerant, cum gubernatores agnoſcere ipſos auram maris, & haud procul videri ſibi Oceanum abeſſe, indicant Regi. Lætus ille hortari nauticos cœpit, *incumberent remis. Adeſſe finem laboris omnium votis expetitum. Jam nihil gloriæ deeſſe, nihil obſtare virtuti. Sine ullo Martis diſcrimine, ſine ſanguine orbem terræ ab illis capi. Nec naturam quidem longius poſſe procedere. Brevi incognita, niſi immortalibus, eſſe viſuros.* Paucos tamen navigio emiſit in ripam, qui agreſtes vagos exciperent, e quibus certiora noſci poſſe ſperabat. Illi ſcrutati omnia tuguria, tandem latentes reperere. Qui interrogati, quam procul abeſſet mare, reſponderunt, nullum ipſos mare ne fama quidem accepiſſe, cæterum tertio die perveniri poſſe ad aquam amaram, quæ corrumperet dulcem. Intellectum eſt mare deſtinari ab ignaris naturæ ejus. Itaque ingenti alacritate nautici remigant, & proximo quoque die, quo propius ſpes admovebatur, creſcebat ardor animorum. Tertio jam die miſtum flumini ſubibat mare, leni adhuc æſtu confundente diſpares undas. Tum aliam inſulam medio amni ſitam evecti paulo lenius, quia curſus æſtu reverberabatur, applicant claſſem, & ad commeatus petendos diſcurrunt, ſecuri caſus ejus, qui ſupervenit ignaris. Tertia ferme hora erat, cum ſtata vice Oceanus exæſtuans invehi cœpit, & retro flumen urgere. Quod primo coercitum, deinde vehementius pulſum, majore impetu adverſum agebatur, quam torrentia præcipiti alveo incurrunt. Ignota vulgo freti natura erat, monſtraque, & iræ Deum indicia cernere videbantur, identidem intumeſcere mare, & in campos paulo ante ſiccos deſcendere ſuperfuſum. Jamque levatis navigiis, & tota claſſe diſperſa, qui expoſiti erant, undique ad naves trepidi, & improviſo malo attoniti recurrunt. Sed in tumultu feſtinatio quoque tarda eſt. Hi contis navigia appellebant, hi, dum conſiderent, remos aptari prohibebant. Quidam enavigare properantes, ſed non expectatis, qui ſimul eſſe debebant, clauda, & inhabilia navigia languide moliebantur, aliæ navium inconſulte ruentes non receperant, pariterque & multitudo, & paucitas feſtinantes morabatur. Clamor hinc expectare, hinc ire jubentium; diſſonæque voces nuſquam idem, ac unum tendentium, non oculorum modo uſum, ſed etiam auritum abſtulerant. Ne in gubernatoribus quidem quidquam opis erat, quorum nec exaudiri vox a tumultuantibus poterat, nec imperium a territis, incompoſitiſque ſervari.

vari. Ergo collidi inter ſe naves, abſtergerique invicem remi, & alii aliorum navigia urgere cœperunt. Crederes non unius exercitus claſſem vehi, ſed duorum navale iniſſe certamen. Incutiebantur puppibus proræ, premebantur a ſequentibus, qui antecedentes turbaverant. Jurgantium ira perveniebat etiam ad manus. Jamque æſtus totos circa flumen campos inundaverat, tumulis duntaxat eminentibus, velut inſulis parvis, in quos plerique trepidi, omiſſis navigiis, enare cœperunt. Diſperſa claſſis partim in prælta aqua ſtabat, qua ſubſederant valles, partim in vado hærebat, utcunque inæquale terræ faſtigium occupaverant undæ, cum ſubito novus, & priſtino major terror incutitur. Reciprocare cœpit mare, magno tractu aquis in ſuum fretum recurrentibus; reddebatque terras paulo ante profundo ſalo merſas. Igitur deſtituta navigia, alia præcipitantur in proras, alia in latera procumbunt. Strati erant campi ſarcinis, armis, avulſarum tabularum, remorumque fragmentis. Miles nec egredi in terram, nec in nave ſubſiſtere audebat, identidem præſentibus graviora, quæ ſequerentur, expectans. Vix quæ perpetiebantur, videre ipſos poſſe credebant: in ſicco naufragia, in amni mare. Nec finis malorum. Quippe æſtum paulo poſt mare relaturum, quo navigia allevarentur, ignari, famem, & ultima ſibimet ominabantur. Belluæ quoque fluctibus deſtitutæ, terribiles vagabantur. Jamque nox appetebat, & Regem quoque deſperatio ſalutis ægritudine affecerat. Non tamen invictum animum curæ obruunt, quin tota nocte præſideret in ſpeculis, equiteſque præmitteret ad os amnis, ut, cum mare rurſus exæſtuare ſenſiſſent, procederent. Navigia quoque lacerata refici, & everſa fluctibus erigi jubet, paratoſque eſſe, & intentos, cum rurſus mare terras inundaſſet. Tota ea nocte inter vigilias, adhortationeſque conſumpta, celeriter equites ingenti curſu refugere: & ſequutus eſt æſtus. Qui primo, aquis leni tractu ſubeuntibus, cœpit levare navigia, mox totis campis inundans, etiam impulit claſſem, plauſuſque militum, nauticorumque inſperatam ſalutem immodico celebrantium gaudio, litoribus, ripiſque reſonabat. Unde tantum rediſſet ſubito mare, quo pridie refugiſſet, quænam eſſet ejuſdem elementi natura, modo diſcors, modo imperio temporum obnoxia, mirabundi requirebant. Rex, cum ex eo, quod acciderat, conjectaret, poſt Solis ortum ſtatum tempus eſſe, media nocte, ut æſtum occuparet, cum paucis navigiis ſecundo amne defluxit, evectuſque os ejus, cccc. ſtadia proceſſit in mare. Tandem voti ſui compos, præſidibus & maris, & locorum Diis ſacrificio facto, ad claſſem rediit.

10 Hinc adverſum flumen ſubiit claſſis. Et altero die appulſa eſt haud procul lacu ſalſo: cujus ignota natura pleroſque decepit temere ingreſſos aquam. Quippe ſcabies corpora invaſit, & contagium morbi etiam in

alios

alios vulgatum est. Oleum remedio fuit. Leonato deinde præmisso, ut puteos foderet, qua terrestri itinere ducturus exercitum videbatur, (quippe sicca erat regio) ipse cum copiis substitit, vernum tempus expectans. Interim urbes pleraſque condidit. Nearcho, atque Onesicrito, nauticæ rei peritis, imperavit, ut validissimas navium deducerent in Oceanum, progressique, quoad tuto possent, naturam maris noscerent: vel eodem amne, vel Euphrate subire eos posse, cum reverti ad se vellent.

CAPUT XVII.

Varias gentes recipit in fidem. Oppidum constituit. Maritimos Indos adit. Esurit: simul exercitus pestilitate laborat.

JAmque mitigata hyeme, & navibus, quæ inutiles videbantur, crematis, terra ducebat exercitum. Nonis castris in regionem Abaritarum, inde totidem diebus in Gedrosiorum regionem perventum est. Liber hic populus, concilio habito, dedidit se. Nec quidquam deditis præter commeatus imperatum est. Quinto hinc die venit ad flumen, Arabon incolæ appellant. Regio deserta, & aquarum inops excipit, quam emensus in Horitas transit. Ibi majorem exercitus partem Hephæstioni tradidit: levem armaturam cum Ptolemæo Leonatoque partitus est. Tria simul agmina populabantur Indos: magnæque prædæ actæ sunt. Maritimos Ptolemæus, cæteros ipse Rex, & ab alia parte Leonatus urebant. In hac quoque regione urbem condidit, deductique sunt in eam Arachosii Hinc pervenit ad maritimos Indos. Desertam, vastamque regionem late tenent, ac ne cum finitimis quidem ullo commercii jure miscentur. Ipsa solitudo natura quoque immitia efferavit ingenia. Prominent ungues nunquam recisi, comæ hirsutæ, & intonsæ sunt. Tuguria conchis, & cæteris purgamentis maris struunt. Ferarum pellibus tecti, piscibus Sole duratis, & majorum quoque belluarum, quas fluctus ejicit, carne vescuntur. Consumptis igitur alimentis, Macedones primo inopiam, deinde ad ultimum famem sentire cœperunt, radices palmarum (namque sola ea arbor gignitur) ubique rimantes. Sed, cum hæc quoque alimenta defecerant, jumenta cædere aggressi, ne equis quidem abstinebant, & cum deessent, quæ sarcinas veherent, spolia de hostibus, propter quæ ultima Orientis peragraverant, cremabant incendio. Famem deinde pestilentia sequuta est: quippe insalubrium ciborum novi succi, ad hoc itineris labor, & ægritudo animi, vulgaverant morbos. Et nec manere sine clade, nec progredi poterant. Manentes fames, progressos acrior pestilentia urgebat. Ergo strati erant campi pene pluribus semivivis, quam cadaveribus. Ac ne levius quidem ægri sequi poterant: quippe agmen raptim agebatur, tan-

tum ſingulis ad ſpem ſalutis ipſos proficere credentibus, quantum itineris feſtinando præciperent. Igitur qui defecerant, notos, ignotoſque, ut allevarentur, orabant. Sed nec jumenta erant, quibus excipi poſſent, & miles vix arma portabat, imminentiſque etiam ipſis facies mali ante oculos erat. Ergo ſæpius revocati, ne reſpicere quidem ſuos ſuſtinebant, miſericordia in formidinem verſa. Illi relicti Deos teſtes, ſacra communia, Regiſque implorabant opem. Cumque fruſtra ſurdas aures fatigarent, in rabiem deſperatione verſi, parem ſuo exitum, ſimileſque ipſis amicos, & contubernales precabantur. Rex dolore ſimul, & pudore anxius, quia cauſa tantæ cladis ipſe eſſet, ad Phrataphernem Partheniorum Satrapen miſit, qui juberet camelis cocta cibaria afferre. Alios quoque finitimarum regionum Præfectos certiores neceſſitatis ſuæ fecit. Nec ceſſatum eſt ab his. Itaque fame duntaxat vindicatus exercitus, tandem in Gedroſiæ fines perducitur. Omnium rerum ſolo fertili regio eſt, in qua ſtativa habuit, ut vexatos milites quiete firmaret.

CAPUT XVIII.

Defectores victi, & puniti. Rex damna reſarcit exercitus. Bacchi triumphum æmulatur.

Hic Leonati litteras accipit, conflixiſſe ipſum cum octo millibus peditum, & cccc. equitibus Oritarum, proſpero eventu. A Cratero quoque nuntius venit, Ozinem, & Zariaſpen nobiles Perſas defectionem molientes oppreſſos a ſe, in vinculis eſſe. Præpoſito igitur regioni Siburtio, (namque Memnon Præfectus ejus nuper interierat morbo) in Carmaniam ipſe proceſſit. Aſpaſtes erat Satrapes gentis, ſuſpectus res novare voluiſſe, dum in India Rex eſſet. Quem occurrentem, diſſimulata ira, comiter alloquutus, dum exploraret, quæ delata erant, in eodem honore habuit. Cum Indiæ Præfecti, (ſicut imperatum erat) equorum, jumentorumque jugalium vim ingentem ex omni, quæ ſub Imperio erat, regione miſiſſent, quibus deerant impedimenta, reſtituit. Arma quoque ad priſtinum refecta ſunt cultum: quippe haud procul a Perſide aberant, non pacata modo, ſed etiam opulenta. Igitur (ut ſupra dictum eſt) æmulatus Patris Liberi non gloriam ſolum, quam ex illis gentibus deportaverat, ſed etiam famam, ſive illud triumphus fuit ab eo primum inſtitutus, ſive bacchantium luſus, ſtatuit imitari, animo ſuper humanum faſtigium elato. Vicos, per quos iter erat, floribus, coroniſque ſterni jubet, liminibus ædium crateras vino repletos, & alia eximiæ magnitudinis vaſa diſponi, vehicula deinde conſtrata, ut plures capere milites poſſent, in tabernaculorum modum ornari, alia candidis velis, alia veſte pretioſa. Primi ibant amici,

& co-

& cohors Regia, variis redimita floribus, coroniſque. Alibi tubicinum cantus, alibi lyræ ſonus audiebatur. Ibat in vehiculis pro copia cujuſque adornatis comeſſabundus exercitus, armis, quæ maxime decora erant, circumpendentibus. Ipſum, convivaſque currus vehebat, crateris aureis, ejuſdemque materiæ ingentibus poculis prægravis. Hoc modo per dies ſeptem bacchabundum agmen inceſſit, parata præda, ſi quid victis ſaltem adverſus comeſſantes animi fuiſſet. Mille hercule, viri modo, & ſobrii, ſeptem dierum crapula graves in ſuo triumpho capere potuerunt. Sed fortuna, quæ rebus famam, pretiumque conſtituit, hic quoque militiæ probrum vertit in gloriam. Et præſens ætas, & poſteritas deinde mirata eſt, per gentes nondum ſatis domitas inceſſiſſe temulentos, Barbaris, quod temeritas erat, fiduciam eſſe credentibus. Hunc apparatum carnifex ſequebatur: quippe Satrapes Aſpaſtes, (de quo ante dictum eſt) interfici juſſus eſt. Adeo nec luxuriæ quidquam crudelitas, nec crudelitati luxuria obſtat.

LIBER DECIMUS.

SYNOPSIS.

PRætores Cleander, & Sitalces accuſantur, & vinciuntur ſuo loco interficiendi. Eorum ſatellites ſcelerum ſexcentos mox duci jubet. Nearchus, & Oneſicritus ab Oceano redeunt, & maris ingenium deſcribunt. Alexander de Africa, & Europa aggredienda deliberat. Orſines Paſargadarum Satrapes dona fert Alexandro, circumvenitur Bagoæ ſcorti inſidiis, occiditur. Phradates reus majeſtatis e medio tollitur. Alexander in crudelitatem degenerat. Zopyrio Thraciæ Prætor cum omnibus copiis perit. Rex Athenas cogitat, quæ exules rejecerant. Harpali nece audita mutat conſilium. Veteranos dimittit in patriam, quindecim millia ſervat. Æs alienum ſui militis diſſolvit. Seditionem exercitus paucorum ſupplicio ſedat. Craterum Macedoniæ Prætorem loco Antipatri ad ſe evocati deſignat. Hephæſtion, alter Alexander, morbo extinguitur, cui Alexander ambitioſiſſime, ut Patroclo Achilles, parentat. Rex Babylone veneno abſumitur. Inter Duces variæ ſeditiones natæ: Aridæus Rex jubetur: Meleager occiditur: Provinciæ dividuntur. Alexandri corpus in Ægyptum defertur, tota illius ſtirps deletur.

CAPUT I.

Cleandri, Sitalcis, & aliorum accuſationes, crimina, vincula, mortes.

Iiſdem fere diebus Cleander, & Sitalces, & cum Agathone Eracon ſuperveniunt, qui Parmenionem juſſu Regis occiderant, quinque millia peditum cum equitibus mille. Sed & accuſatores eos e provincia, cui præfuerant, ſequebantur. Nec tot facinora, quot admiſerant, compenſare poterant cædis perquam gratæ Regi miniſterio. Quippe cum omnia profana ſpoliaſſent, ne ſacris quidem abſtinuerant: virgineſque, & principes fœminarum ſtupra perpeſſæ, corporum ludibria deflebant. Inviſum Macedonum nomen avaritia eorum, ac libido

Bar-

Barbaris fecerat. Inter omnes tamen eminebat Cleandri furor, qui nobilem virginem conſtupratam ſervo ſuo pellicem dederat. Plerique amicorum Alexandri, non tam criminum, quæ palam objiciebantur, atrocitatem, quam memoriam occiſi per eos Parmenionis, quod tantum prodeſſe reis apud Regem poterat, intuebantur, læti recidiſſe iram in iræ miniſtros, nec ullam potentiam ſcelere quæſitam cuiquam eſſe diuturnam. Rex, cognita cauſa, pronuntiavit, ab accuſatoribus unum, & id maximum crimen eſſe præteritum, deſperationem ſalutis ſuæ. Nunquam enim talia auſuros, qui ipſum ex India ſoſpitem aut optaſſent reverti, aut credidiſſent reverſurum. Igitur hos quidem vinxit: DC aut militum, qui ſævitiæ eorum miniſtri fuerant, interfici juſſit. Eodem die ſumptum eſt ſupplicium de his quoque, quos auctores defectionis Perſarum Craterus adduxerat.

CAPUT II.

Explorati Oceani natura explicatur. Inſulæ deſcriptio. Regis infinitæ molitionis.

HAud multo poſt Nearchus, & Oneſicritus, quos longius in Oceanum procedere juſſerat, ſupervenerunt. Nuntiabant autem quædam audita, alia comperta. Inſulam oſtio amnis ſubjectam auro abundare, inopem equorum eſſe. Singulos equos ab iis, qui ex continenti trajicere auderent, ſingulis talentis emi. Plenum eſſe belluarum mare, æſtu ſecundo eas ferri, magnarum navium corpora æquantes, truci cantu deterritas ſequi claſſem, cum magno æquoris ſtrepitu, velut demerſa navigia, ſubiſſe aquas. Cætera incolis crediderant: inter quæ Rubrum mare non a colore undarum, ut plerique crederent, ſed ab Erythro Rege appellari. Eſſe haud procul a continenti inſulam palmetis frequentibus conſitam, & in medio fere nemore columnam eminere, Erythri Regis monumentum, litteris gentis ejus ſcriptam. Adjiciebant, navigia, quæ lixas, mercatoreſque vexiſſent, famam auri ſequutis gubernatoribus, in inſulam eſſe tranſmiſſa, nec deinde ab iis poſtea viſa. Rex cognoſcendi plura cupidine accenſus, rurſus eos terram legere jubet, donec ad Euphratem appellerent claſſem, inde adverſo amne Babylonem ſubituros. Ipſe animo infinita complexus, ſtatuerat, omni ad Orientem maritima regione perdomita, ex Syria petere Africam, Carthagini infenſus, inde Numidiæ ſolitudinibus peragratis, curſum Gades dirigere, (ibi namque columnas Herculis eſſe, fama vulgaverat) Hiſpaniam deinde, quam Iberiam Græci a flumine Ibero vocabant, adire, & prætervehi Alpes, Italiæque oram, unde in Epirum brevis curſus eſt. Igitur Meſopotamiæ Prætoribus imperavit, materia in Libano monte cæſa, devectaque ad urbem Syriæ Thapſacum, ingentium carinas navium ponere, ſepti-

ſeptiremes omnes eſſe, deducique Babylonem. Cypriorum Regibus imperatum, ut æs, ſtupamque, & vela præberent. Hæc agenti, Pori, & Taxilis Regum litteræ traduntur, Abiſarem morbo, Philippum Præfectum ipſius ex vulnere interiiſſe, oppreſſoſque, qui vulneraſſent eum. Igitur Philippo ſubſtituit Eudæmonem. Dux erat Thracum. Abiſaris Regnum filio ejus attribuit.

CAPUT III.

Orſinis Perſæ laudes, liberalitas, criminatio, indigniſſima cædes.

VEntum eſt deinde Perſagadas. Perſica eſt gens, cujus Satrapes Orſines erat, nobilitate, ac divitiis inter omnes Barbaros eminens. Genus ducebat a Cyro quondam Rege Perſarum. Opes & a majoribus traditas habebat, & ipſe longa Imperii poſſeſſione cumulaverat. Is Regi cum omnis generis donis, non ipſi modo ea, ſed etiam amicis ejus daturus occurrit. Equorum donniti greges ſequebantur, currruſque argento, & auro adornati, pretioſa ſupellex, nobiles gemmæ, aurea magni ponderis vaſa, veſteſque purpureæ, & ſignati argenti talentum quatuor millia. Cæterum tanta benignitas Barbaro cauſa mortis fuit. Nam, cum omnes amicos Regis donis ſuper ipſorum vota coluiſſet, Bagoæ ſpadoni, qui Alexandrum obſequio corporis devinxerat ſibi, nullum honorem habuit: admonituſque a quibuſdam, quam Alexandro cordi eſſet, reſpondit, amicos Regis, non ſcorta ſe colere, nec moris eſſe Perſis, mares ducere, qui ſtupro effœminarentur. His auditis, ſpado potentiam flagitio, & dedecore quæſitam, in caput nobiliſſimi, & inſontis exercuit. Namque gentis ejuſdem leviſſimos falſis criminibus aſtruxit, monitos tum demum ea deferre, cum ipſe juſſiſſet. Interim, quoties ſine arbitris erat, credulas Regis aures implebat, diſſimulans cauſam iræ, quo gravior criminantis auctoritas eſſet. Nondum ſuſpectus erat Orſines, jam tamen vilior. Reus enim in ſecreto agebatur, latentis periculi ignarus: & importuniſſimum ſcortum, ne in ſtupro quidem, & dedecoris patientia, fraudis oblitum, quoties amorem Regis in ſe accenderat, Orſinem modo avaritiæ, interdum etiam defectionis arguebat. Jam matura erant in perniciem innocentis mendacia, & fatum, cujus inevitabilis ſors eſt, appetebat. Forte enim ſepulchrum Cyri Alexander juſſit aperiri, in quo erat conditum ejus corpus, cui dafe volebat inferias. Auro, argentoque repletum eſſe crediderat. Quippe ita fama Perſæ vulgaverant. Sed præter clypeum ejus putrem, & arcus duos Scythicos, & acinacem, nihil reperit. Cæterum corona aurea impoſita, amiculo, cui aſſueverat ipſe, ſolium, in quo corpus jacebat, velavit, miratus tanti nominis Regem, tantis præditum opibus, haud pretioſius ſepultum eſſe,

esse, quam si fuisset e plebe. Proximus erat lateri spado, qui Regem intuens, Quid mirum, inquit, est, inania sepulchra esse Regum, cum Satraparum domus aurum inde egestum capere non possint? Quod ad me attinet, ipse hoc bustum antea non videram, sed ex Dario ita accepi, tria millia talentum condita esse cum Cyro. Hinc illa benignitas in te, ut, quod impune habere non poterat Orsines, donando etiam gratiam iniret. Concitaverat jam animum in iram, cum hi, quibus negotium idem dederat, superveniunt. Hinc Bagoas, hinc ab eo subornati, falsis criminibus occupant aures. Antequam accusari se suspicaretur Orsines, in vincula traditus est. Non contentus supplicio insontis spado, ipse morituro manum injecit. Quem Orsines intuens, *Audieram*, inquit, *in Asia olim regnasse fœminas, hoc vero novum est, regnare castratum*. Hic fuit exitus nobilissimi Persarum, nec insontis modo, sed eximiæ quoque benignitatis in Regem.

CAPUT IV.

Curtius Regis credulitatem, & crudelitatem carpit, Europæ, Asiæ, & Græciæ statum exponit.

EOdem tempore Phradates Regnum affectasse suspectus occiditur. Cœperat esse præceps ad repræsentanda supplicia, idem ad deteriora credenda. Scilicet res secundæ valent commutare naturam: & raro quisquam erga bona sua satis cautus est. Idem enim paulo ante Lynceſten Alexandrum, delatum a duobus indicibus, damnare non sustinuerat, humiliores quoque reos, contra suam voluntatem, quia cæteris videbantur insontes, passus absolvi. Hostibus victis regna reduxerat. Ad ultimum a semetipso degeneravit usque adeo, ut adversus libidinem animi, arbitrio scorti aliis Regna daret, aliis adimeret vitam. Iisdem fere diebus literas a Cœno accipit de rebus in Europa gestis, dum ipse Indiam subigit. Zopyrio Thraciæ præpositus, dum expeditionem in Getas faceret, tempestatibus, procellisque subito coortis, cum toto exercitu oppressus erat. Qua cognita clade, Seuthes Odrysas populares suos ad defectionem compulerat. Amissa propemodum Thracia, ne Græcia quidem erat in fide. * * 2 Igitur triginta navium Sunium transmittunt. Promontorium est Atticæ terræ, unde portum urbis petere decreverant. His cognitis, Rex Harpalo, Athenienſibusque juxta infestus, classem parari jubet, Athenas protinus petiturus. Quod consilium dum agitat, clam literæ ei redduntur, Harpalum intrasse quidem Athenas, pecunia conciliasse sibi principum animos, mox concilio plebis habito, jussum urbe excedere, ad Græcos milites perveniſſe, a quibus interceptum, & trucidatum a quodam viatore per insidias. His lætus in Europam trajiciendi consilium omisit. Sed exules, præter eos,

eos, qui civili ſanguine aſperſi erant, recipi ab omnibus Græcorum civitatibus, queis pulſi erant, juſſit. Et Græci haud auſi imperium aſpernari, quamquam ſolvendarum legum id principium eſſe cenſebant, bona quoque, quæ extarent, reſtituere damnatis. Soli Athenienſes non ſuæ modo, ſed etiam publicæ vindices libertatis, colluvionem hominum, quia ægre ſerviebant, non Regio Imperio, ſed legibus, moribuſque patriis regi aſſueti, prohibuere finibus, omnia potius toleraturi, quam purgamenta quondam urbis ſuæ, tunc etiam exilii, admitterent.

CAPUT V.

Rex partem copiarum dimittere parat. Diſſolvit æs alienum ſui exercitus, decem millia talentum, hoc eſt ſexagies centena millia aureorum, ſeu philippeorum.

ALexander, ſenioribus militum in patriam remiſſis, tredecim millia peditum, & duo millia equitum, quæ in Aſia retineret, eligi juſſit, exiſtimans, modico exercitu contineri poſſe Aſiam, quia pluribus locis præſidia diſpoſuiſſet, nuperque conditas urbes, quas colonis repleſſet, res renovare cupientibus obſtare. Cæterum, priuſquam excerneret, quos erat retenturus, edixit, ut omnes milites æs alienum profiterentur. Grave pleriſque eſſe compererat. Et, quamquam ipſorum luxu contractum erat, diſſolvere tamen ipſe decreverat. Illi tentari ipſos rati, quo facilius ab integris ſumptuoſos diſcerneret, prolatando aliquantum extraxerant temporis. Et Rex ſatis gnarus, profeſſioni æris pudorem, non contumaciam obſtare, menſas totis caſtris poni juſſit, & decem millia talentorum proferri. Tum demum fide facta profeſſi ſunt. Nec amplius ex tanta pecunia, quam C, & XXX. talenta ſuperfuere. Adeo ille exercitus, tot ditiſſimarum gentium victor, plus tamen victoriæ, quam prædæ deportavit ex Aſia.

CAPUT VI.

Seditionem militarem primum fruſtra conatur oratione ſedare, quam mox paucorum nece reprimit. Macedones ſupplices reſicit, peregrinos, ſpretis Macedonibus, alloquitur, admittit. Seditioſos mergit aqua, ac tandem popularibus ignoſcit.

CÆterum, ut cognitum eſt, alios remitti domum, alios retineri, perpetuam eum regni ſedem in Aſia habiturum rati, vecordes, & diſciplinæ militaris immemores, ſeditioſis vocibus caſtra complent; Regemque ferocius, quam alias adorti, omnes ſimul miſſionem poſtulare cœperunt, deformia ora cicatricibus, canitiemque capitum oſtentantes. Nec aut Præfectorum caſtigatione, aut verecundia Regis deterriti, tumultuoſo clamore, & militari violentia volentem loqui inhibebant,

bant, palam profeſſi, nuſquam inde, niſi in patriam veſtigium eſſe moturos. Tandem ſilentio facto, magis, quia motum eſſe credebant, quam quia ipſi moveri poterant, quidnam acturus eſſet, expectabant. Ille, *Quid hæc*, inquit, *repens conſternatio, & tam procax, atque effuſa licentia denuntiat? Eloqui timeo. Palam certe rupiſtis imperium, & precario Rex Jum, cui non alloquendi, non noſcendi, monendique, aut intuendi vos jus reliquiſtis. Equidem cum alios dimittere in patriam, alios mecum paulo poſt deportare ſtatuerim, tam illos acclamantes video, qui abituri ſunt, quam hos, cum quibus præmiſſos ſubſequi ſtatui. Quid hoc eſt rei? Diſpari in cauſa idem omnium clamor eſt. Pervelim ſcire, utrum qui diſcedunt, an qui retinentur, de me querantur.* Crederes uno ore omnes ſuſtuliſſe clamorem: ita pariter ex tota concione reſponſum eſt, *Omnes queri*. Tum ille, *Non hercule*, inquit, *poteſt fieri, ut adducar, querendi ſimul omnibus hanc cauſam eſſe, quam oſtenditis, in qua major pars exercitus non eſt, utpote cum plures dimiſerim, quam retenturus ſum. Subeſt nimirum altius malum, quod omnes averſis a me. Quando enim Regem univerſus exercitus deſeruit? Ne ſervi quidem uno grege profugiunt dominos, ſed eſt quidam in illis pudor a cæteris deſitutos relinquendi. Verum ego tam furioſæ conſternationis oblitus, remedia inſanabilibus conor adhibere. Omnem hercule ſpem, quam ex vobis conceperam, damno: nec ut cum militibus meis (jam enim eſſe deſiiſtis) ſed ut cum ingratiſſimis Civibus porro agere decrevi. Secundis rebus, quæ circumfluunt vos, inſanire cepiſtis, obliti ſtatus ejus, quem beneficio exuiſtis meo. Digni hercule, qui in eodem conſeneſcatis, quoniam facilius eſt vobis adverſam, quam ſecundam regere fortunam. En tandem Illyriorum paulo ante, & Perſarum tributariis, Aſia, & tot gentium ſpolia faſtidio ſunt. Modo ſub Philippo ſeminudis, amicula ex purpura ſordent: aurum, & argentum oculi ferre non poſſunt. Lignea enim vaſa deſiderant & ex cratibus ſcuta, rubiginemque gladiorum. Hoc cultu nitentes vos accepi, & quingenta talenta æris alieni, cum omnis Regia ſupellex haud amplius quam ſexaginta talentorum eſſet, meorum mox operum fundamenta. Quibus tamen (abſit invidia) imperium maximæ terrarum partis impoſui. Aſiane pertæſum eſt, quæ vos gloria rerum geſtarum Diis pares fecit? In Europam ire properatis, Rege deſerto, cum pluribus veſtrum defuturum viaticum fuerit, ni æs alienum luiſſem, nempe ex Aſiatica præda. Nec pudet profundo ventre devictarum gentium ſpolia circumferentes reverti velle ad liberos, conjugeſque, quibus pauci præmia victoriæ poteſtis oſtendere. Nam cæterorum, dum etiam ſpei veſtræ obviam iſtis, arma quoque pignori ſunt. Bonis vero militibus carituros ſum, pellicum ſuarum concubinis: quibus hoc ſolum ex tantis opibus ſupereſt, quod impenditur. Proinde fugientibus me*

pateant

pateant limites: faceſſite hinc ocyus. Ego cum Perſis abeuntium terga tutabor. Neminem teneo: liberate oculos meos, ingratiſſimi Cives. Læti vos excipient parentes, liberique, ſine veſtro Rege redeuntes, obviam ibunt deſertoribus, tranſfugiſque. Triumphabo mehercule de fuga veſtra, & ubicunque ero, expetam pœnas, hos, cum quibus me relinquitis, colendo, præferendoque vobis. Jam autem ſcietis, & quantum ſine Rege valeat exercitus, & quid opis in me uno ſit. Deſiluit deinde frendens de tribunali, & in medium armatorum agmen ſe immiſit. Notatos quoque, qui ferociſſime obloquuti erant, ſingulos manu corripuit; nec auſos repugnare, tredecim aſſervandos cuſtodibus corporis tradidit. Quis crederet ſævam
3 paulo ante concionem obtorpuiſſe ſubito metu, &, cum ad ſupplicium videret trahi, nihilo auſos graviora, quam cæteros, * tam effuſam antea licentiam, atque ſeditioſam militum violentiam ita compreſſam, ut non modo nullus ex omnibus irruenti Regi reſtiterit, verum etiam cuncti pavore exanimati, attonitis ſimiles, quid de ipſius quoque Rex ſtatuendum cenſeret, ſuſpenſa mente expectarent? Itaque * ſive Regii nominis, quod gentes, quæ ſub Regibus ſunt, inter Deos colunt, ſive propria ipſius veneratio, ſive fiducia tanta vi exercentis imperium, conterruit eos: ſingulare certe ediderunt patientiæ exemplum. Adeoque non ſunt accenſi ſupplicio commilitonum, cum ſub noctem interfectos eſſe noſſent, ut nihil omiſerint, quod ſinguli magis obedienter, ac pie facerent. Nam, cum poſtero die prohibiti aditu veniſſent, Aſiaticis modo militibus admiſſis, lugubrem totis caſtris edidere clamorem, denuntiantes, ſe protinus eſſe morituros, ſi Rex perſeveraret iraſci. At ille pervicacis ad omnia, quæ agitaſſet, animi, peregrinorum militum concionem advocari jubet, Macedonibus intra caſtra cohibitis. Et, cum frequentes coiſſent, adhibito interprete, talem orationem habuit. *Cum ex Europa trajicerem in Aſiam, multas nobiles gentes, magnam vim hominum Imperio meo me additurum eſſe ſperabam. Nec deceptus ſum, quod de his credidi famæ. Sed ad illa hoc quoque acceſſit, quod video fortes viros erga Reges ſuos pietatis invictæ. Luxu omnia fluere credideram, & nimia felicitate mergi in voluptates. At hercule munia militiæ hoc animorum, corporumque robore impigre toleratis, &, cum fortes viri ſitis, non fortitudinem magis, quam fidem colitis. Hoc ego nunc primum profiteor, ſed olim ſcio. Itaque & delectum e vobis juniorum habui, & vos meorum militum corpori immiſcui. Idem habitus, eadem arma ſunt vobis: obſequium vero, & patientia imperii longe præſtantior eſt, quam cæteris. Ergo ipſe Oxatris Perſæ filiam mecum in matrimonio junxi, non dedignatus ex captiva liberos tollere. Mox deinde, cum ſtirpem generis mei latius propagare cuperem, uxorem Darii fidiam duxi: proximiſque amicorum auctor fui ex captivis*

gene-

generandi liberos, ut hoc ſacro fœdere omne diſcrimen victi, & victoris excluderem. Proinde genitos eſſe vos mihi, non aſcitos milites credite. Aſiæ, & Europæ unum, atque idem Regnum eſt. Macedonum vobis arma do. Inveteravi peregrinam novitatem: & cives mei eſtis, & milites. Omnia eundem ducunt colorem. Nec Perſis Macedonum mores adumbrare, nec Macedonibus Perſarum imitari indecorum eſt. Ejuſdem juris eſſe debent, qui ſub eodem Rege victuri ſunt. * Hac oratione habita, Perſis corporis ſui cuſtodiam credidit, Perſas ſatellites, Perſas apparitores fecit. Per quos cum Macedones, qui huic ſeditioni occaſionem dediſſent, vincti ad ſupplicia traherentur, unum ex iis, auctoritate, & ætate gravem, ad Regem ita loquutum ferunt. * *Quouſque*, inquit, *animo tuo, etiam per ſupplicia, & quidem externi moris obſequeris? Milites tui, cives tui, incognita cauſa, captivis ſuis ducentibus, trahuntur ad pœnam. Si mortem meruiſſe judicas, ſaltem miniſtros ſupplicii muta.* Amico animo, ſi veri patiens fuiſſet, admonebatur. Sed in rabiem ira pervenerat. Itaque rurſus (nam parumper, quibus imperatum erat, dubitaverant) mergi in amnem, ſicut vincti erant, juſſit. Nec hoc quidem ſupplicium ſeditionem militum movit. Namque copiarum Duces, atque amicos ejus manipuli adeunt, petentes, ut ſi quos adhuc priſtina noxa judicaret eſſe contactos, juberet interfici, offerre ſe corpora iræ, trucidaret. * Poſtquam vero cognitum eſt, Perſis Ducatus datos, Barbaros in varios ordines diſtributos, atque Macedonica iis impoſita nomina, ſe vero ignominioſe penitus rejectos eſſe, non jam amplius conceptum animi dolorem perferre potuerunt. Sed concurſu in Regiam facto, interiori dumtaxat retenta tunica, arma ante januam, pœnitentiæ ſignum, projecerunt, ac præ foribus ſtantes intromitti ſe, ſibique ignoſci ſuppliciter, atque flentes orabant, utque Rex ſuppliciis ſuis potius ſaturet ſe, quam contumeliis, ipſos, niſi venia impetrata, non diſceſſuros. Quæ cum Alexandro nuntiata eſſent, apertis Regiæ foribus, ad ipſos eſt egreſſus. Poſtquam vero ipſorum ejulatum, atque pœnitentiam, nec non miſerandum, atque afflictum habitum vidiſſet, diu quoque collacrymatus eſt. Eaque modeſtia, ut ipſis ignoſceret, obtinuerunt. Eis deinde nunc modeſte incuſatis, nunc comiter appellatis, complures bello inutiles exauctoravit, magnificentiſſimeque donatos dimiſit. Scribens quoque ad Antipatrum Macedoniæ Præfectum, eis ad ſpectanda certamina priores in theatro ſedes aſſignari, coronatoſque ſedere juſſit. Defunctorum quoque liberos pupillos paterna contrahere ſtipendia voluit, Cratero iis præpoſito: quem etiam Antipatri loco Macedonibus, Theſſalis, Thracibuſque præeſſe juſſit, Antipatrumque cum ſupplemento tyronum in Crateri locum vocavit. Jampridem quidem Alexandro literæ & ab Olympiade matre, & ab Antipatro redditæ erant, ex

qui-

quibus mutuam inter ipsos simultatem perceperat. Mater Antipatrum affectati Regni insimulabat: Antipater Olympiadem multa præter ipsius decorum gerere scripserat. Itaque evocari se valde iniquo ferens animo, Alexandrum veneno interficere statuit. Peractis his rebus omnibus, Alexander ad Ecbatana Mediæ profectus, Regni necessaria disposuit: spectacula denuo, & solemnes indixit dies. Illis forte diebus Hephæstion, quem Rex unice, ac fratris loco diligebat, febricitans moritur. Ex quo Alexander incredibili affectus dolore, multa, quæ Regiam majestatem minime decerent, admisisse dicitur. Miserum quippe medicum, tamquam in curando negligentior fuisset, suspendi jussit. Super amici corpus exanime ejulans procubuit; vixque inde ab amici abstractus est. Diem, atque noctem luctum continuavit: aliaque nonnulla feruntur, quæ quidem ego minime credo. Illud tamen verum est, quod Alexander Hephæstioni, tanquam Heroi, sacrificari jusserit. In funus, atque monumentum ei faciendum plus quam duodecim millia talentorum impensa sunt. Revertenti Babylonem Chaldæi Vates occurrerunt, monentes, ne Babylonem ingrederetur. Profectionem enim ejus per id tempus vitæ periculum ei portendere. Quibus spretis, quo destinaverat ire, pergit. Nuntiabatur enim ei, Legatos ex diversis terrarum orbis partibus undique Babylonem confluxisse, ejusque adventum expectare. Adeo totum orbem nominis ejus terror invaserat, ut cunctæ gentes, velut destinato sibi Regi, adularentur. Igitur tamquam conventum universi orbis acturus, Babylonem pervenire festinabat. Quo cum venisset, Legatos omnes benigne susceptos domum remisit. Iisdem ferè diebus convivium apud Thessalum medicum institutum est: ad quod Rex quoque cum sodalibus vocatus venit. Ibi nondum Herculis scypho epoto, repente velut telo confixus, ingemuit. Elatus e convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia poscceret. Amici causam morbi intemperiem ebrietatis divulgarunt. Revera autem insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit. Antipater enim præparatum venenum Cassandro filio, qui cum fratribus Philippo, & Jolla Regi ministrare solebat, dederat, præmonito eo, ne aliis, quam Thessalo, & fratribus crederet. Philippus itaque, & Jollas, potum Regis prægustare soliti, in aqua frigida venenum habentes, eam prægustatæ potioni Regis supermiserunt. Quarto deinde die, cum milites partim mortuum suspicarentur, idque celari crederent, partim ejus desiderium ferre non possent, mœsti se in Regiam contulerunt, ut sibi Regis videndi copia fieret, orantes. Atque a custodibus ex mandato Regis intromissi sunt.

CAPUT VII.

Rex Babylonem reverſus, propinato ſibi per Caſſandrum, & Jollam veneno, moriturus ſalutat exercitum. Perdiccæ tradit anulum. Reſpondet amicis, ſupremaque mandata edit, & extinguitur.

INtuentibus lacrymæ obortæ præbuere ſpeciem jam non 5.
Regem, ſed funus ejus viſentis exercitus. Mœror tamen circumſtantium lectum eminebat. Quos ut Rex aſpexit, *Invenietis*, inquit, *cum exceſſero, dignum talibus viris Regem?* Incredibile dictu, audituque, in eodem habitu corporis, in quem ſe compoſuerat, cum admiſſurus milites eſſet, duraſſe, donec a toto exercitu illo ad ultimum perſalutatus eſt: dimiſſoque vulgo, velut omni vitæ debito liberatus, fatigata membra rejecit: propiuſque adire juſſis amicis, (nam & vox deficere jam cœperat) detractum anulum digito Perdiccæ tradidit, adjectis mandatis, ut corpus ſuum ad Hammonem ferri juberet. Quærentibuſque his, cui relinqueret Regnum, reſpondit, *Ei, qui eſſet optimus*: cæterum prævidere jam ſe ob id certamen magnos funebres ludos parari ſibi. Rurſus, Perdicca interrogante, *Quando cæleſtes honores haberi ſibi vellet*, dixit, *Tum velle, cum ipſi felices eſſent*. Suprema hæc vox fuit Regis; & paulo poſt extinguitur.

CAPUT VIII.

Luctus omnium immenſus per totam Aſiam Purpuratorum, Prætoriæ cohortis, Exercitus, Perſarum. Syſigambis ex luctu mors.

AC primo ploratu, lamentiſque, & planctibus tota Regia perſonabat. Mox, velut in vaſta ſolitudine, omnia triſti ſilentio muta torpebant, ad cogitationes, quid deinde futurum eſſet, dolore converſo. Nobiles pueri cuſtodiæ corporis ejus aſſueti, nec doloris magnitudinem capere, nec ſeipſos intra veſtibulum Regiæ retinere potuerunt: vagique, & furentibus ſimiles, totam urbem luctu, ac mœrore compleverant, nullis queſtibus omiſſis, quos in tali caſu dolor ſuggerit. Ergo qui extra Regiam adſtiterant, Macedones pariter, Barbarique concurrunt. Nec poterant victi a victoribus in communi dolore diſcerni. Perſæ juſtiſſimum, ac mitiſſimum Dominum, Macedones optimum, ac fortiſſimum Regem invocantes, certamen quoddam mœroris edebant. Nec mœſtorum ſolum, ſed etiam indignantium voces exaudiebantur, tam viridem, & in flore ætatis, fortunæque invidia Deum ereptum eſſe rebus humanis. Vigor ejus, & vultus educentis in prælium milites, obſidentis urbes, evadentis in muros, fortes viros pro concione donantis, occurrebant oculis. Tum Macedonas divinos honores negaſſe ei pœnitebat; impioſque, & ingratos

fuiſſe

fuiſſe ſe confitebantur, quod aures ejus debita appellatione fraudaſſent. Et, cum diu nunc in veneratione, nunc in deſiderio Regis hæſiſſent, in ipſos verſa miſeratio eſt. Macedonia profecti ultra Euphratem, mediis hoſtibus novum Imperium aſpernantibus, deſtitutos ſe eſſe cernebant: ſine certo Regis herede, ſine herede Regni, publicas vires ad ſe quemque tracturum. Bella deinde civilia, quæ ſequuta ſunt, mentibus augurabantur. Iterum non de Regno Aſiæ, ſed de Rege, ipſis ſanguinem eſſe fundendum. Novis vulneribus veteres rumpendas cicatrices. Senes debiles modo petita miſſione a juſto Rege, nunc morituros pro potentia forſitan ſatellitis alicujus ignobilis. Has cogitationes volventibus nox ſupervenit, terroremque auxit. Milites in armis vigilabant. Babylonii, alius e muris, alius e culmine ſui quiſque tecti proſpectabant, quaſi certiora viſuri. Nec quiſquam lumina audebat accendere: &, quia oculorum ceſſabat uſus, fremitus, voceſque auribus captabant. Ac plerunque vano metu territi, per obſcuras ſemitas alius alii occurſantes, invicem ſuſpecti, ſoliciti ferebantur. Perſæ, comis ſuo more detonſis, in lugubri veſte cum conjugibus, ac liberis, non ut victorem, & modo hoſtem, ſed ut gentis ſuæ juſtiſſimum Regem, vero deſiderio lugebant. Aſſueti ſub Rege vivere, non alium, qui imperaret ipſis, digniorem fuiſſe confitebantur. Nec muris urbis luctus continebatur, ſed proximam regionem, ab ea deinde magnam partem Aſiæ cis Euphratem, tanti mali fama pervaſerat. Ad Darii quoque matrem celeriter perlata eſt. Abſciſſa ergo veſte, qua induta erat, lugubrem ſumpſit: laceratiſque crinibus, humi corpus abjecit. Aſſidebat ei altera ex neptibus, nuper amiſſum Hephæſtionem, cui nupſerat, lugens, propriaſque cauſas doloris in communi mœſtitia retractabat. Sed omnium ſuorum mala Syſigambis una capiebat. Illa ſuam, illa neptium vicem flebat. Recens dolor etiam præterita revocaverat. Crederes modo amiſſum Darium, & pariter miſeræ duorum filiorum exequias eſſe ducendas. Flebat mortuos ſimul, vivoſque. Quem enim puellarum acturum eſſe curam? quem alium futurum Alexandrum? Iterum eſſe ſe captas, iterum excidiſſe Regno. Qui mortuo Dario ipſas tueretur, reperiſſe: qui poſt Alexandrum reſpiceret, utique non reperturas. Subibat inter hæc animum, octoginta fratres ſuos eodem die ab Ocho ſæviſſimo Regum trucidatos, adjectumque ſtragi tot filiorum patrem, e ſeptem liberis, quos genuiſſet ipſa, unum ſupereſſe, ipſum Darium floruiſſe pauliſper, ut crudelius poſſet extingui. Ad ultimum dolori ſuccubuit, obvolutoque capite aſſidentes genibus ſuis neptem, nepotemque averſata, cibo pariter abſtinuit, & luce. Quinto, poſtquam mori ſtatuerat, die extincta eſt. Magnum profecto Alexandri indulgentiæ in eam, juſtitiæque in omnes captivos documentum eſt mors hujus, quæ cum ſuſtinuiſſet poſt Darium vivere, Alexandro eſſe ſuperſtes erubuit.

CA-

CAPUT IX.

Laudatio funebris, virtutes, fortunam, famam, gloriam Regis, vitiis extenuatis, complexa.

ET hercule juſte æſtimantibus Regem liquet, bona naturæ ejus fuiſſe, vitia vel fortunæ, vel ætatis. Vis incredibilis animi, laboris patientia propemodum nimia, fortitudo non inter Reges modo excellens, ſed inter illos quoque, quorum hæc ſola virtus fuit, liberalitas ſæpe majora tribuentis, quam a Diis petuntur, clementia in devictos, tot Regna aut reddita, quibus ea dempſerat bello, aut dono data, mortis, cujus metus cæteros exanimat, perpetua contemptio, gloriæ, laudiſque ut juſto major cupido, ita ut juveni, & in tantis admittenda rebus, jam pietas erga parentes, quorum Olympiada immortalitati conſecrare decreverat, Philippum ultus erat, jam in omnes fere amicos benignitas, erga milites benevolentia, conſilium par magnitudini animi, &, quantam vix poterat ætas ejus capere, ſolertia, modus immodicarum cupiditatum. Veneris intra naturale deſiderium uſus, nec ulla, niſi ex permiſſo, voluptas, ingentes profecto dotes erant. Illa fortunæ, Diis æquare ſe, cæleſtes honores arceſſere, & talia ſuadentibus Oraculis credere, & dedignantibus venerari ipſum vehementius, quam par eſſet, iraſci, in externum habitum mutare corporis cultum, imitari devictarum gentium mores, quas ante victoriam ſpreverat. Nam iracundiam, & cupidinem vini, ſicut juventa irritaverat, ita ſenectus mitigare potuiſſet. Fatendum eſt tamen, cum plurimum virtuti debuerit, plus debuiſſe fortunæ, quam ſolus omnium mortalium in poteſtate habuit. Quoties illum a morte revocavit? quoties temere in pericula vectum perpetua felicitate protexit? Vitæ quoque finem eundem illi, quem gloriæ ſtatuit. Expectavere eum fata, dum, Oriente perdomito, aditoque Oceano, quidquid mortalitas capiebat, impleret. Huic Regi, Ducique ſucceſſor quærebatur. Sed major moles erat, quam ut unus ſubire eam poſſet. Itaque nomen quoque ejus, & fama rerum, in totum propemodum orbem Reges, ac Regna diffudit: clariſſimique ſunt habiti, qui etiam minimæ parti tantæ fortunæ adhæſerunt.

CAPUT X.

Vocato Principum cœtu, Perdicca perorat apud militem, & agit de Rege ſubrogando, quem nominat Roxanis filium nondum genitum.

CÆterum Babylone (inde enim divertit oratio) corporis ejus cuſtodes, in Regiam principes amicorum, 6

Duceſ-

Ducesque copiarum advocavere. Sequuta est militum turba cupientium scire, in quem Alexandri fortuna esset transitura. Multi duces frequentia militum exclusi, Regiam intrare non poterant, cum præco, exceptis, qui nominatim citarentur, adire prohibuit. Sed precarium spernebatur imperium: ac primum ejulatus ingens, ploratusque renovatus est. Deinde futuri expectatio, inhibitis lacrymis, silentium fecit. Tunc Perdicca, Regia sella in conspectum vulgi data, in qua diadema, vestisque Alexandri cum armis erant, anulum sibi pridie traditum a Rege, in eadem sede posuit. Quorum aspectu rursus obortæ omnibus lacrymæ integravere luctum. Et Perdicca, *Ego quidem*, inquit, *anulum, quo ille Regni, atque Imperii vires obsignare erat solitus, traditum ab ipso mihi, reddo vobis. Cæterum, quamquam nulla clades huic, qua affecti sumus, par ab iratis Diis excogitari potest: tamen magnitudinem rerum, quas egit, intuentibus, credere licet, tantum virum Deos accommodasse rebus humanis, quarum forte completa, cito repeterent eum suæ stirpi. Proinde, quoniam nihil aliud ex eo supereſt, quam quod semper ab immortalitate seducitur, corpori, nominique quam primum justa solvamus, haud obliti, in qua urbe, inter quos simus, quali Rege, ac Præside spoliati. Tractandum est, commilitones, cogitandumque, ut victoriam partam inter hos, de quibus parta est, obtinere possimus. Capite opus est; hocne uno, an pluribus, in vestra potestate est. Illud scire debetis, militarem sine Duce turbam, corpus esse sine spiritu. Sextus mensis est, ex quo Roxane prægnans est. Optamus, ut marem enitatur. Cujus Regnum Diis approbantibus futurum, quando adoleverit, interim, a quibus regi velitis, destinate.* Hæc Perdicca.

CAPUT XI.

Nearchus Barsines filium dicit Regem. Ptolemæus Aristocratiam suadet. Aristonus Perdiccam conatur coronare: quod Perdicca cupit, nec audet. Meleager ad aurum properans movet seditionem. Gregarius Aridæum fratrem Alexandri designat, Pithon dissuadet, concio jubet. Adducitur, & Rex salutatur a milite. Refraganturur Optimates, & in Perdiccæ sententiam concedunt.

TUM Nearchus, Alexandri sanguinem, ac stirpem Regiæ majestati convenire, neminem, ait, posse mirari: cæterum exspectari nondum ortum Regem, &, qui jam sit, præteriri, nec animis Macedonum convenire, nec tempori rerum: esse e Barsine filium Regis, huic diadema dandum. Nulli placebat oratio. Itaque suo more hastis scuta quatientes, obstrepere perseverabant. Jamque prope seditionem pervenerant, Nearcho pervicacius tuente sententiam. Tum Ptolemæus, *Digna prorsus*

ſus eſt ſoboles, inquit, *quæ Macedonum imperet genti, Roxanes, vel Barſines filius, cujus nomen quoque Europam dicere pigebit, majori ex parte captivi. Cur Perſas vicerimus, ut ſtirpi eorum ſerviamus? quod juſti illi Reges Darius, & Xerſes tot millium agminibus, tantiſque claſſibus nequicquam petiverunt. Mea ſententia hæc eſt, ut ſede Alexandri in* Regia *poſita, qui conſiliis ejus adhibebantur, coeant, quoties in commune conſulto opus fuerit, eoque, quod major pars eorum decreverit, ſtetur, Duces, Præfectique copiarum his pareant.* Ptolemæo quidam, pauciores Perdiccæ aſſentiebantur. Tum Ariſtonus orſus eſt dicere, Alexandrum conſultum, cui relinqueret Regnum, voluiſſe optimum deligi, judicatum autem ab ipſo optimum Perdiccam, cui anulum tradidiſſet. Neque enim unum eum aſſediſſe morienti, ſed circumferentem oculos ex turba amicorum delegiſſe, cui traderet. Placere igitur ſummam Imperii ad Perdiccam deferri. Nec dubitavere, quin vera cenſeret. Itaque univerſi procedere in medium Perdiccam, & Regis anulum tollere jubebant. Hærebat inter cupiditatem, pudoremque, & quo modeſtius, quod expectabat, appeteret, pervicacius oblaturos eſſe credebat. Itaque cunctatus, diuque, quid ageret, incertus, ad ultimum tamen receſſit, & poſt eos, qui federant proximi, conſtitit. At Meleager unus e Ducibus, confirmato animo, quem Perdiccæ cunctatio erexerat, *Nec Dii ſiverint*, inquit, *ut Alexandri fortuna, tantique Regni faſtigium in iſtos humeros ruat: homines certe non ferent. Nihil dico de nobilioribus, quam hic eſt, ſed de viris tantum, quibus invitis nihil perpeti neceſſe eſt. Nec vero intereſt, Roxanes filium, quemdocunque genitus erit, an Perdiccam Regem habeatis, cum iſte ſub tutelæ ſpecie Regnum occupaturus ſit. Itaque nemo ei Rex placet, niſi qui nondum natus eſt. Et in tanta omnium feſtinatione, non juſta modo, ſed etiam neceſſaria, exactos menſes ſolus expectat, & jam divinat marem eſſe conceptum, quem vos dubitatis paratum eſſe vel ſubdere? Si medius fidius Alexander hunc nobis Regem pro ſe reliquiſſet, id ſolum ex his, quæ imperaſſet, non faciendum eſſe cenſerem. Quin igitur ad diripiendos theſauros diſcurritis? harum enim opum Regiarum utique populus eſt heres.* Hæc eloquutus, per medios armatos erupit. Et qui abeunti viam dederant, ipſum ad prænuntiatam prædam ſequebantur. Jamque armatorum circa Meleagrum frequens globus erat, 7
in ſeditionem, ac diſcordiam verſa concione, cum quidam pleriſque Macedonum ignotus ex infima plebe, *Quid opus eſt*, inquit, *armis, civilique bello, habentibus Regem, quem quæritis? Aridæus Philippo genitus, Alexandri paulo ante Regis frater, ſacrorum, cæremoniarumque conſors modo, nunc ſolus heres, præteritur a vobis. Quo merito ſuo? quidve fecit, cur etiam gentium communi jure fraudetur? Si Alexandro ſimilem quæritis, nunquam reperietis: ſi proximum, hic ſolus eſt.* His auditis, concio primo

ſilentium velut juſſa habuit. Conclamant deinde pariter; Aridæum vocandum eſſe, mortemque meritos, qui concionem ſine eo habuiſſent. Tum Pithon, plenus lacrymarum, orditur dicere, nunc vel maxime miſerabilem eſſe Alexandrum, qui tam bonorum civium, militumque fructu, & præſentia fraudatus eſſet. Nomen enim, memoriamque Regis ſui tantum intuentes, ad cætera caligare eos. Haud ambigue in juvenem, cui Regnum deſtinabatur, impenſa probra, quæ * magis ipſi odium, quam Aridæo contemptum attulerunt. Quippe, dum miſerentur, etiam favere cœperunt. Igitur non alium ſe, quam eum, qui ad hanc ſpem genitus eſſet, regnare paſſuros, pertinaci acclamatione declarant, vocarique Aridæum jubent. Quem Meleager infeſtus, inviſuſque Perdiccæ, ſtrenue perducit in Regiam, & milites Philippum conſalutatum, Regem appellant. Cæterum hæc vulgi erat vox, principum alia ſententia. E quibus Pithon conſilium Perdiccæ exequi cœpit, tutoreſque deſtinat filio ex Roxane futuro, Perdiccam, & Leonatum ſtirpe Regia genitos. Adjecit, ut in Europa Craterus, & Antipater res adminiſtrarent. Tum jusjurandum a ſingulis exactum, futuros in poteſtate Regis geniti Alexandro.

CAPUT XII.

Meleager Aridæum revocat, qui inſignia capit Regia. Perdicca cum equitatu, & Regia coborte, Regia cedit. Meleager tendit Perdiccæ inſidias, in quas mox ipſe incidit. Perdicca occupat Babyloniæ, campos, annonam intercipit. Mittuntur Legati ad Perdiccam de concordia. Aridæus deponit inſigna Regia, meliori porrigenda: jubetur illa recipere. Perdicca ſimulat amicitiam erga Meleagrum. Curtius excurrit in ſtatum, & felicitatem ſui ævi. Meleager circumvenitur, & occiditur.

MEleager haud injuria metu ſupplicii territus, cum ſuis ſceſſerat. Rurſus Philippum trahens ſecum, irrupit in Regiam, clamitans ſuffragari Reipubl. de novo Rege paulo ante concepto, robur ætatis experirentur, modo ſtirpem Philippi, & filium, ac fratrem Regum duorum ſibimet ipſis potiſſimum crederent. Nullum profundum mare, nullum vaſtum fretum, & procelloſum tantos ciet fluctus, quantos multitudo motus habet, utique ſi nova, & brevi duratura libertate luxuriat. Pauci Perdiccæ modo electo, plures Philippo, quam ſperaverat, Imperium dabant. Nec velle, nec nolle quidquam diu poterant, pœnitebatque modo conſilii, modo pœnitentiæ ipſius. Ad ultimum tamen in ſtirpem Regiam inclinavere ſtudiis. Ceſſerat ex concione Aridæus Principum auctoritate conterritus: & abeunte illo conticuerat magis, quam languerat militaris favor. Itaque revocatus, veſtem fratris, eam ipſam, quæ in ſella poſita fuerat, induitur. Et Meleager, thorace ſumpto, capit arma, novi Regis ſatelles. Sequitur phalanx

haſtis

haſtis clypeos quatiens: expleturam ſe ſanguine illorum qui affectaverant nihil ad ipſos pertinens Regnum, minabatur, in eadem domo, familiaque Imperii vires remanſuras, hereditarium imperium ſtirpem Regiam vindicaturam, aſſuetos eſſe nomen ipſum colere, venerarique, nec quenquam id capere, niſi genitum, ut regnaret. Igitur Perdicca territus, conclave, in quo Alexandri corpus jacebat, obſerari jubet. Sexcenti cum ipſo erant ſpectatæ virtutis. Ptolemæus quoque ſe adjunxerat ei, puerorumque Regia cohors. Cæterum haud difficulter a tot millibus armatorum clauſtra perfracta ſunt. Et Rex quoque irruperat, ſtipatus ſatellitum turba, quorum princeps erat Meleager. Iratuſque Perdicca, hos, qui Alexandri corpus tueri vellent, ſevocat. Sed qui irruperant, eminus tela in ipſum jaciebant. Multiſque vulneratis, tandem ſeniores, demptis galeis, quo facilius noſci poſſent, precari, qui cum Perdicca erant, cœpere, ut abſtinerent bello, Regique, & pluribus cederent. Primus Perdicca arma depoſuit, cæterique idem fecere. Meleagro deinde ſuadente, ne a corpore Alexandri diſcederent, inſidiis locum quæri rati, diverſa Regiæ parte ad Euphratem fugam intendunt. Equitatus, qui ex nobiliſſimis juvenum conſtabat, Perdiccam, & Leonatum frequens ſequebatur placebatque excedere urbe, & tendere in campis. Sed Perdicca ne pedites quidem ſequuturos ipſum deſperabat. Itaque, ne abducendo equites abrupiſſe a cætero exercitu videretur, in urbe ſubſtitit. At Meleager Regem monere non deſtitit, jus imperii Perdiccæ morte ſanciendum eſſe, ni occupetur impotens animus, res novaturum, meminiſſe eum, quid de Rege meruiſſet, neminem autem ei ſatis fidum eſſe, quem metuat. Rex patiebatur magis, quam aſſentiebatur. Itaque Meleager ſilentium pro imperio habuit, miſitque Regis nomine, qui Perdiccam arceſſerent. Iiſdem mandatum, ut occiderent, ſi venire dubitaret. Perdicca, nuntiato ſatellitum adventu, ſexdecim omnino pueris Regiæ cohortis comitatus, in limine domus ſuæ conſtitit: caſtigatoſque, & Meleagri mancipia identidem appellans, ſic animi, vultuſque conſtantia terruit, ut vix mentis compotes fugerent. Perdicca pueros juſſit equos conſcendere, & cum paucis amicorum ad Leonatum pervenit, jam firmiore præſidio vim propulſaturus, ſi quis inferret. Poſtero die indigna res Macedonibus videbatur, Perdiccam ad mortis periculum adductum; & Meleagri temeritatem armis ultum ire decreverant. Atque illi, ſeditione proviſa, cum Regem adiiſſent, interrogare eum cœpere, an Perdiccam comprehendi ipſe juſſiſſet. Ille Meleagri inſtinctu ſe juſſiſſe reſpondit, cæterum non debere tumultuari eos, Perdiccam enim vivere. Igitur concione dimiſſa, Meleager, equitum maxime defectione perterritus, inopſque conſilii (quippe in ipſum periculum reciderat, quod inimico paulo ante intenderat) triduum fere conſumpſit incerta conſilia volvendo. Et priſtina quidem Regiæ ſpecies manebat. Nam & Legati gen-

tium Regem adibant, & copiarum Duces aderant, & vestibulum satellites, armatique compleverant. Sed ingens sua sponte mœstitia, ultimæ desperationis index erat, suspectique invicem, non adire propius, non colloqui audebant, secretas cogitationes intra se quoque volventes. Et ex comparatione Regis novi desiderium excitabatur amissi. Ubi ille esset, cujus imperium, cujus auspicium sequuti erant, requirebant. Destitutos se inter infestas, indomitasque gentes, expetituras tot cladium suarum pœnas, quandocunque oblata esset occasio. His cogitationibus animos exedebant, cum annuntiatur, equites, qui sub Perdicca essent, occupatis circa Babylonem campis, frumentum, quod in urbem invehebatur, retinuisse. Itaque inopia primum, deinde fames esse cœpit; & qui in urbe erant, aut reconciliandam gratiam cum Perdicca, aut armis certandum esse censebant. Forte acciderat, ut qui in agris erant, populationem villarum, vicorumque veriti, confugerent in urbem, oppidani, cum ipsos alimenta deficerent, urbe excederent, & utrique generi tutior aliena sedes, quam sua videretur. Quorum consternationem Macedones veriti, in Regiam coeunt, quæque ipsorum sententia esset, exponunt. Placebat autem Legatos ad equites mitti, de finienda discordia, armisque ponendis. Igitur a Rege legatur Pasas Thessalus, & Amissas Megalopolitanus, & Perilaus: qui cum mandata Regis edidissent, non aliter posituros arma equites, quam si Rex discordiæ auctores dedidisset, tulere responsum. His renuntiatis, sua sponte milites arma capiunt, quorum tumultu e Regia Philippus excitus, *Nihil*, inquit, *seditione est opus. Nam inter se certantium præmia, qui quieverint, occupabunt. Simul mementote rem esse cum civibus, quibus spem gratiæ cito abrumpere, ad bellum civile properantium est. Altera legatione an mitigari possint, experiamur. Et credo, nondum Regis corpore sepulto, ad præstanda ei justa omnes esse coituros. Quod ad me attinet, reddere hoc Imperium malo, quam exercere civium sanguine. Et, si nulla alia concordiæ spes est, oro, quæsoque, eligite potiorem.* Obortis deinde lacrymis, diadema detrahit capiti, dextram, qua id tenebat, protendens, ut, si quis se digniorem profiteretur, acciperet. Ingentem spem indolis ante eum diem fratris claritate suppressam, ea moderata excitavit oratio. Itaque cuncti imitare cœperunt, ut quæ agitasset, exequi vellet. Eosdem rursus legat, petituros, ut Meleagrum tertium Ducem acciperent. Haud ægre id impetratum est. Nam & abducere Meleagrum Perdicca a Rege cupiebat, & unum duobus imparem futurum esse censebat. Igitur Meleagro cum phalange obviam egresso, Perdicca equitum turmas antecedens occurrit. Utrunque agmen, mutua salutatione facta, coit, in perpetuum (ut arbitrabantur) concordia, & pace firmata. Sed jam fatis admovebantur Macedonum genti bella civilia. Nam & insociabile est Regnum, & a pluribus expetebatur. Primum

ergo

ergo collegere vires, deinde diſperſerunt, &, cum pluribus corpus, quam capiebat, oneraſſent, cætera membra deficere cœperunt: quodque Imperium ſub uno ſtare potuiſſet, dum a pluribus ſuſtinetur, ruit. Proinde jure meritoque Populus Romanus ſalutem ſe Principi ſuo debere profitetur, cui noctis, quam pene ſupremam habuimus, novum ſidus illuxit. Hujus hercule, non Solis ortus, lucem caliganti reddidit mundo, cum ſine ſuo capite diſcordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempeſtatem ſubita ſerenitate diſcuſſit? Non ergo revireſcit ſolum, ſed etiam floret Imperium. Abſit modo invidia, excipiet hujus ſæculi tempora ejuſdem domus, utinam perpetua, certe diuturna poſteritas. Cæterum, ut ad ordinem, a quo me contemplatio publicæ felicitatis averterat, redeam: Perdicca unicam ſpem ſalutis ſuæ in Meleagri morte deponebat, vanum eundem, & infidum, celeriterque res novaturum, & ſibi maxime infeſtum, occupandum eſſe. Sed alta diſſimulatione conſilium premebat, ut opprimeret incautum: Ergo clam quoſdam ex copiis, quibus præerat, ſubornavit, ut quaſi ignoraret ipſe, conquererentur palam, Meleagrum æquatum eſſe Perdiccæ. Quorum ſermone Meleager ad ſe relato, furens ira, Perdiccæ, quæ comperiſſet, exponit. Ille, velut nova re exterritus, admirari, queri, dolentiſque ſpeciem oſtentare ei cœpit. Ad ultimum convenit, ut comprehenderentur tam ſeditioſæ vocis auctores. Agit Meleager gratias, amplexuſque Perdiccam, fidem ejus in ſe, ac benevolentiam collaudat. Tum communi conſilio rationem opprimendi noxios ineunt. Placet exercitum patrio more luſtrari: & probabilis cauſa videbatur præterita diſcordia. Macedonum Reges ita luſtrare ſoliti erant milites, ut diſciſſæ canis viſcera ultimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab utraque abjicerentur parte, intra id ſpatium armati omnes ſtarent, hinc equites, illinc phalanx. Itaque eo die, quem huic ſacro deſtinaverant, Rex cum equitibus, elephantiſque conſtiterat contra pedites, queis Meleager præerat. Jam equeſtre agmen movebatur, & pedites ſubita formidine, ob recentem diſcordiam haud ſane pacati quidquam expectantes, parumper addubitavere, an in urbem ſubducerent copias. Quippe pro equitibus planities erat. Cæterum veriti, ne temere commilitonum fidem damnarent, ſubſiſtere, præparatis ad dimicandum animis, ſi quis vim inferret. Jam agmina coibant, parvumque intervallum erat, quod aciem utramque divideret. Itaque Rex cum una ala obequitare peditibus cœpit, diſcordiæ auctores, quos tueri ipſe debebat, inſtinctu Perdiccæ ad ſupplicia depoſcens, minabaturque, omnes turmas cum elephantis inducturum ſe in recuſantes. Stu-

petant improviso malo pedites: nec plus in ipso Meleagro erat aut consilii, aut animi. Tutissimum ex præsentibus videbatur expectare potius, quam movere fortunam. Tum Perdicca, ut torpentes, & obnoxios vidit, trecentos fere, qui Meleagrum erumpentem ex concione, quæ prima habita est post mortem Alexandri, sequuti erant, a cæteris discretos, elephantis in conspectu totius exercitus objicit, on nesque bellarum pedibus obtriti sunt, nec prohibente Philippo, nec auctore. Apparebatque, id modo pro suo vindicaturum, quod approbasset eventus. Hoc bellorum civilium Macedonibus & omen, & principium fuit. Meleager, sero intellecta fraude Perdiccæ, tum quidem, quia ipsius corpori vis non afferebatur, in agmine quietus stetit: at mox, damnata spe salutis, cum ejus nomine, quem ipse fecerat Regem, in perniciem suam abutentes videret inimicos, confugit in templum. Ac ne loci quidem religione defensus, occiditur.

CAPUT XIII.

Perdicca, summa rerum Aridæo fratri Alexandri commissa, dividit Principibus copiarum provincias.

1 PErdicca, perducto in urbem exercitu, concilium Principum virorum habuit, in quo Imperium ita dividi placuit, ut Rex quidem summam ejus obtineret, Satrapes Ptolemæus Ægypti, & Africæ gentium, quæ in ditione erant. Laomedonti Syria cum Phœnice data est: Philotæ Cilicia destinata: Lyciam cum Pamphilia, & majore Phrygia obtinere jussus Antigonus: in Cariam Cassander, Menander in Lydiam missi: Phrygiam minorem Hellesponto adjunctam Leonati provinciam esse jusserunt: Cappadocia Eumeni cum Paphlagonia cessit. Præceptum est, ut regionem eam usque ad Trapezunta defenderet, bellum cum Arbate gereret. Solus hic detrectabat Imperium. Pithon Mediam, Lysimachus Thraciam, appositasque Thraciæ Ponticas gentes obtinere jussi. Qui Indiæ, Bactris, & Sogdianis, cæterisque aut Oceani, aut Rubri maris accolis præerant, quibus quisque finibus habuisset, Imperii etiam jus obtineret. Decretum est, ut Perdicca cum Rege esset, copiisque præesset, quæ Regem sequebantur. Credidere quidam, testamento Alexandri distributas esse provincias; sed famam ejus rei (quamquam ab auctoribus tradita est) vanam fuisse comperimus. Et quidem suas quisque opes, divisis Imperii partibus, tuebantur, quas ipsi fundaverant, si unquam adversus immodicas cupiditates terminus staret. Quippe paulo ante Regis ministri, specie imperii alieni procurandi, singuli ingentia invaserant Regna, sublatis certaminum causis, cum & omnes ejusdem gentis essent, & a cæteris sui quisque Imperii regione discreti. Sed difficile erat eo contentos esse, quod obtulerat occasio: quippe sordent prima, cum majora sperantur. Itaque omnibus expeditius videbatur augere Regna, quam tuisset accipere.

CA-

CAPUT XIV.

Proceres ſeptimo poſt die, quam Alexander obierat, verſi ad curandum corpus Alexandri, reperiunt incorruptum, & tantum non ſpirans, ut pollinctores verentur manus admovere. Poſt purgatum, & inunctum, aromatiſque repletum. Regio inſigni exornant, & in aureo ſolio, ſeu feretro collocant. Narratur quoque genus mortis; quam vim habeat Stygia aqua: denique ut tota ſtirps Alexandri ſublata, corpuſque in Ægyptum translatum ſit.

SEptimus dies erat, ex quo corpus Regis jacebat in ſolio, curis omnium ad formandum publicum ſtatum a tam ſolemni munere averſis. Et non aliis, quam Meſopotamiæ regioni fervidior æſtus exiſtit, adeo, ut pleraque animalia, quæ in nudo ſolo deprehendit, extinguat. Tantus eſt vapor Solis, & Cæli, quo cuncta, velut igne, torrentur. Fontes aquarum & rari ſunt, & incolentium fraude celantur. Ipſis uſus patet, ignotus eſt advenis. Ut tandem curare corpus exanimum amicis vacavit, nulla tabe, ne minimo quidem livore corruptum videre, qui intraverant. Vigor quoque, qui conſtat ex ſpiritu, non deſtituerat vultum. Itaque Ægyptii, Chaldæique juſſi corpus ſuo more curare, primo non ſunt auſi admovere, velut ſpiranti, manus: deinde precati, ut jus, faſque eſſet mortalibus attrectare eum, purgavere corpus; repletumque eſt odoribus. Aureum ſolium, & capiti adjecta fortunæ ejus inſignia. Veneno necatum eſſe credidere: plerique, filium Antipatri inter miniſtros, Jollam nomine, patris juſſu dediſſe. Sæpe certe audita erat vox Alexandri, Antipatrum Regium affectare faſtigium, majoremque eſſe Præfecti opibus, ac titulo Spartanæ victoriæ inflatum, omnia a ſe data aſſerentem ſibi. Credebant etiam, Craterum cum veterum militum manu ad interficiendum eum miſſum. Vim autem veneni, quod in Macedonia gignitur, talem eſſe conſtat, ut ferrum quoque exurat, ungulæ jumenti duntaxat patiens. Stygem appellant fontem, ex quo peſtiferum virus emanat. Hoc per Caſſandrum allatum, traditumque fratri Jollæ, & ab eo ſupremæ Regis potioni inditum. Hæc utcunque ſunt tradita, eorum, quos rumor aſperſerat, mox potentia extinxit. Regnum enim Macedoniæ Antipater, & Græciam quoque invaſit. Soboles deinde excepit, interfectis omnibus, quicunque Alexandrum etiam longinqua cognatione contigerant. Cæterum corpus ejus a Ptolemæo, cui Ægyptus ceſſerat, Memphim, & inde paucis poſt annis Alexandriam translatum eſt: omniſque memoriæ, ac nomini honos habetur.

FINIS.

ADMONITIO AD LECTOREM.

Quædam in hoc Decimo Libro ſtellulis notata ſunt, ut conſtet, ea non Q. Curtii eſſe, ſed addita ab iis, qui de induſtria locum correxerunt.

SYNOPSIS

Rerum ab Alexandro geſtarum per Olympiades, & annos digeſta, juxta Chronologiam Saliani.

ALexander naſcitur ex Philippo, & Olympiade, die ſexto Menſis Hecatombeonis, qui Junio noſtro extremo reſpondet, Coſſ. M. Popilio Lenate II. contra Tyburtes, & M. Fab. Ambuſto contra Faliſcos.

Ab Anaximene, poſtea ab Ariſtotele eruditur. Coſſ. Cornelio in Campanos, & M. Valerio in Samnites.

Pugnat ad Cheroneam adverſus Athenienſes.

Sub ejuſdem anni Juliani finem Cleopatram uxorem ducit. Coſſ. Mænio, & Camillo.

Philippus Regnum Alexandro relinquit. Romæ jam Dictatore C. Claudio Regillenſi contra Sedicinos.

Alexander Illyrium, Triballos, Thraces armis domat, Thebas evertit. M. Valerio Corvino IV. Coſ. contra Sedicinos.

In Aſiam contendit, ad Granicum 6000. Perſarum profligat.

Occupata minori Aſia, Darium vincit. Damaſcus cum theſauris Alexandro traditur.

Tyrum expugnat, poſt bimeſtre Gazam, Judæam adit, Jaddum Pontificem veneratur, Hieroſolymis Deo litat.

Ægyptum invadit, Templum Hammonis petit, Alexandriæ fundamenta jacit. Quinctilio Dictatore.

Ad Arbelam 40. millia hoſtium ſternit, Babylonem occupat, Perſepolim flammis abolet. Darius a proditoribus capitur, vincitur, occiditur, ab Alexandro reperitur, regie ſepelitur.

Mardos, Hyrcanos adit, Philotam cum Parmenione, Eurylocum, & Attalum conjuratos interficit. Coſſ. Mamerto contra Gallos, & Plautio contra Privernates.

In

		Anno ætat. Alex.	Anno Peri. Juli.	Anno Olympiad.	Anno Urbis condit.	Anno ante Chr.	Anno Mundi.
		1	4359	106 1	397	355	3698
		14	4372	109	410	342	3711
		18	4377	110	415	337	3716
		19	4377	110 3	415	337	3716
	Anno Reg. 1	20	4379	111 1	417	335	3718
	2	21	4380	111 2	418	334	3719
	3	22	4381	111 3	419	333	3720
	4	23	4382	111 4	420	332	3721
	5	24	4383	112 1	421	331	3722
Anno Imp. Alex.	6	25	4384	112 2	422	330	3723
1	7	26	4385	112 3	423	329	3724
2	8	27	4386	112	424	328	3725

In Sogdianos, Scythas, Bactrianos copias ducit. Clytum haſta trajicit, Hermolaum ephebum, & Calliſthenem Philoſophum diu excruciatum interficit.

Aornim expugnat, ad Indos proficiſcitur: Taxiles Rex in Alexandri fidem concedit. Harpalus Athenas profugit, inde in Cretam, ubi a Tribone occiditur. Coſſ. Publ. contra Palep. Com. contra Samnites.

Porum Regem victum, & captum, Regno ampliori donatum, ſuo reſtituit. Bucephalon urbem condit, Oxyd. & Mal. expugnat. Coſſ. qui ſup.

Alexander, Coſſæis victis, omni India armis peragrata, ad Oceanum uſque ultra Gangem progreſſus, aris expeditionis monumento, terminoque poſitis, Suſa, Ecbatana reverſus, Statyram Darii filiam uxorem ducit. Coſſ. Brut. contra Veſt. & Camil. contra Samnium.

Babylonem redit, ubi omnium prope gentium Legatos præſtolantes offendit; ipſe vel crapula, & vino, vel morbo, vel ſtygiæ aquæ veneno extinguitur, vix dimidium vitæ ſuæ curriculum emenſus, anno videlicet ætatis 32. expleto, & 33. inchoato. Natus quippe eſt Olympiade 106. ineunte, & mortuus ſub initio 114. Dictatore L. Papyrio Curſore, & Magiſt. Equitum Fabio, contra Samnites.

3	9	28	4387	113 1	425	327	3726
4	10	29	4388	113 2	426	326	3727
5	11	30	4389	113 3	427	325	3728
6	12	31	4390	113 4	428	324	3729
7	13	32	4391	114 1	429	323	3730

CONCIONUM, atque ORATIONUM omnium, quæ in Libris Hiſtoriarum Q. Curtii Rufi occurrunt,

INDEX,

Ad communem omnium generum ſcribendi, docendique facultatem comparandam.

Alexandri cum Dario primum pugnaturi ad Milites pag. 41. Cum Dario ad Arbelam dimicaturi, ad Milites, 81. Ad Macedonas Milites dimiſſionem petentes. 119. ad Milites, de inſidiis ſibi paratis. 133. & 134. Ad Macedonas in Philotam. 135. ad Polydamanta, ut Parmenionem e medio tollat. 146. Vulnerati ad amicos. 160. Ad trecentos electos Milites. 168. Cum Poro pugnantis, ad unumquemque Ducum. 200. Ad Milites, ut audacter Indiæ interiora petant. 207. *& ſeqq.* Ad Milites, miſſionem petentes, qua graviſſime Macedonibus ſuccenſet. 233. *& ſeq.* Ad peregrinos Milites. 234. *& ſeq.* Morbi vim magnitudine animi vincentis, ad amicos, & medicos. 34.

Amyntæ pro ſeipſo ad Alexandrum. 143. *& ſeqq.*

Ariſtonis de Rege eligendo, poſt mortem Alexandri. 241.

Artabazi ad Darium. 107.

Beſſi ad Convivas, qua Darium deprimit. 150.

Calliſthenis ad Cleonem, ne Alexandro viventi, tamquam Deo, ſacrificetur. 182.

Charidemi ad Darium ſana conſilia repudiantem. 29.

Clyti in Alexandrum rebus patris detrahentem. 173.

Cœni pro Militibus ad Alexandrum. 209. *& ſeq.*

Crateri Philotam accuſantis ad Alexandrum. 131. Pro cæteris Macedoniæ Principibus, ad Alexandrum. 216. *& ſeq.*

Darii Legatorum ad Alexandrum. 74. in Arbela dimicaturi, ad Milites. 82. *& ſeq.* Satrapas ſuos ad extremum prælium adhortantis. 106. 107.

Euthymonis Græci ad ſocios a Perſis mutilatos. 102.

Macedonis cujuſdam de eligendo in Regem Aridæo poſt mortem Alexandri. 241.

Meleagri de Rege eligendo poſt Alexandri obitum. 241.

Nabarzanis ad Darium. 107. *& ſeqq.*

Nearchi ad commilitones, Alexandro mortuo. 240.

Patronis ad Darium. 110.

Perdiccæ ad Commilitones, poſt mortem Alexandri. 240.

Philippi Aridæi Regis ad Milites, ne tumultuentur. 244.

Philotæ vincti pro ſeipſo, ad Macedonas. 135. *& ſeqq.*
Pithonis ad Macedonas de Rege, qui Alexandro mortuo ſuccedat, eligendo. 241. 242.
Ptolomæi ad Commilitones, mortuo Alexandro. 240. 241.
Scytharum Legatorum ad Alexandrum. 163. *& ſeqq.*
Spitamenis Beſſum tradentis, ad Alexandrum. 156.
Syſigambis captivæ ad Alexandrum. 46. 47.
Theæteti ad ſocios a Perſis mutilatos. 102.

SUASIO

Parmenionis ad Alexandrum. 74. 75.
Cobaris ad Beſſum. 151.

DISSUASIO

Philotæ ad Alexandrum. 95.

ADHORTATIO

Alexandri ad Parmenionem. 84. Ad Duces. 113. Ad Critobulum Medicum, ut telum extrahat. 216.
Parmenionis ad Milites. 87.

PRECATIO

Darii pro Alexandro. 74. Ad Solem, & Martem. 79.

GRATIARUM ACTIO

Darii morituri ad Alexandrum. 114. 115.
Alexandri ad Macedoniæ Principes ſuæ valetudinis ſolicitos. 217. *& ſeq.*

DEPRECATIO

Philotæ ad Alexandrum. 131.
Polemonis ad Macedonas. 145.

INTERROGATIO

Alexandri ad Abdolonymum. 51. Ad Dymnum. 130. ad Beſſum. 156. ad triginta nobiles Sogdianos. 166. Ad Demophoonta vatem. 213.
Darii ad Tyriotem ſpadonem. 73.
Parmenionis ad Alexandrum. 79.

RESPONSIO

Alexandri ad Parmenionem. 79. Ad Legatos Darii. 75. Ad Craterum. 217. *& ſeq.*
Abdolonymi ad Alexandrum. 51.
Tyriotis ſpadonis ad Darium. 73.
Darii ad Patrona. 111.
Ariſtandri ad Alexandrum. 161.
Sogdianorum triginta nobilium ad Alexandrum. 166.
Philippi Medici ad Alexandrum. 35.
Pori Regis ad Alexandrum. 201.

COMMINATIO

Alexandri ad Polyperconta. 78. ad Tyrios. 53. ad Betim. 64. Ad Ariſtandrum. 161.
Amyntæ ad Polemonem fratrem. 145.
Darii ad Tyriotem ſpadonem. 73.

EXCLAMATIO

Darii in Alexandrum. 73. Ad ſuos. 112.
Erigyi cum Satibarzane duello dimicaturi. 153.
Menedemi morituri. 162.

EXCUSATIO

Alexandri ad Syſigambin Darii matrem. 96.
Beſſi ad Darium, quem poſtea tradidit. 111.

QUERELA

Alexandri ſuper mortem Clyti. 174.
Cleonis ad convivas, quod nondum Alexandro thure ſacrificaſſent. 182.

INVECTIVA

Hermolai conjurati ad Alexandrum. 185. *& ſeqq.*
Orſinis Satrapæ in Bagoam Spadonem. 231.

SENTENTIÆ

Ex Q. CURTII libris collectæ, & ordine Alphabetico disposítæ.

A

ABsolutio. *Absolvi nemo potest, nisi qui dixerit causam.* pag. 146.

Acclamationes. *Acclamationibus studia sua multitudo profitetur.* ibid.

Adversa. *In adversis rebus id solet fieri, ut alius in alium culpam referat.* 56. *Non speciosa dictu, sed usu necessaria, in rebus adversis sequenda sunt.* 91.

Adulatio *perpetuum malum Regum.* 181.

Affectus. *Ad omnes affectus impetu rapimur: vituperamus, laudamus, miseremur, irascimur.* 144.

Agmen. *Agmen & stare paratum, & sequi, nec turba, nec sarcinis prægrave, intentum ad Ducis non signum modo, sed etiam nutum.* 31.

Ambitio. *Gloriæ avaritia, & insatiabilis cupido famæ nihil invium, nihil remotum videri finit.* 207. *Sordent prima, cum majora sperantur.* 246.

Amicitia. *Firmissima est inter pares amicitia.* 164.

Amici. *Quos viceris, amicos tibi esse, cave credas.* 164. *Nec tibi amico opus est, de cujus benevolentia dubites.* 164.

Amor sui ipsius. *Unusquisque, quod ipse reperit aut solum, aut optimum ducit.* 151.

Animus. *Animus magnus spernit sceptrum, quod alii per ignes, ferrumque peterent.* 50.

Assentatio. *Regum opes sæpius assentatio, quam hostis evertit.* 181.

Avaritia. *Avaritiæ nihil nefas est.* 72. *Insatiabilis avaritiæ est adhuc implere velle, quod jam circumfluit.* 187.

B

BElla. *Ferro bella geruntur, non auro, viris, non urbium tectis. Omnia sequuntur armatos.* 91.

Bellum. *Raro permittitur in bello tempora eligere.* 160. *Fortuna belli artem victus quoque docet.* 161. *Naturæ jura bellum in contrarium mutat.* 211. *Spem gratiæ civibus cito dirumpere, ad bellum civile properantium est.* 244.

Beneficium. *Beneficiorum gratia sempiterna est.* 187.

C

CAlamitas. *Sæpe calamitatis ſolatium eſt, noſſe ſortem ſuam.* 73. *Calamitas querula eſt, & ſuperba felicitas.* 102. *Maligna calamitas, & vere noxia, cum quis ſuo ſupplicio acquieſcit, pro alio cruciatus.* 136.
Clementia. *Regum, Ducumque clementia, non in ipſarum modo, ſed etiam in illorum, qui parent, ingeniis ſita eſt.* 187.
Conſilia. *Turbida facta ſunt conſilia eorum, qui ſibi ſuadent. Obſtat aliis metus, aliis cupiditas, nonnunquam naturalis eorum, quæ cogitaveris, amor.* 151.
Conſtantia. *Sæpe minus eſt conſtantiæ in rubore, quam in culpa.* 220.
Conſuetudo. *Conſuetudo natura potentior.* 102. *Efferatos mollior conſuetudo permulcet.* 120.
Continentia. *Continentia, & moderatio in altiſſima quaque fortuna eminentia bona.* 126.
Copiæ. *Quis aut in victoria, aut in fuga copias numerat?* 44.
Crudelitas. *Nec luxuriæ quidquam crudelitas, nec crudelitati luxuria obſtat.* 227.
Curæ. *Anxium de inſtantibus curis agitant etiam per ſomnum ſpecies imminentium rerum, ſive illas ægritudo, ſive divinatio præſagientis animi accerſit.* 130.

D

DEfenſio. *Vincti hominis non ſupervacua ſolum, ſed etiam inviſa defenſio eſt, quæ Judicem non docere videtur, ſed arguere.* 136.
Deſperatio. *Deſperatio magnum ad honeſte moriendum inſtrumentum.* 214.
DEUS. *Si Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, non ſua eripere: ſin autem homo es, id, quod es, ſemper eſſe te cogita.* 164. *Dii pro meliore ſtant cauſa.* 50.
Diſciplina. *Militaris diſciplina, paupertate magiſtra, ſtetit.* 29.
Divitiæ. *Pretioſa ſupellex, pelliceſque, & ſpadonum agmina nihil aliud ſunt, quam onera, & impedimenta.* 91.

E

EXercitus. *Diſcors exercitus, nec ad unum intentus imperium, vario tumultu cuncta turbat.* 40. *Militaris ſine Duce turba, corpus ſine ſpiritu.* 240.

F

FAma. *Fama bella ſtant; & is, qui recedit, fugere creditur.* 38. *Fama infirmiſſimum adverſus viros fortes telum.* 82. *Fama maximum in bello momentum.* 114. *Fama bella conſtant; & ſæpe etiam quod creditum eſt, veri vicem obtinuit.* 188. *Nunquam ad liquidum fama perducitur: omnia, illa tradente, majora ſunt vero.* 207

Fatum. *Equidem æterna conſtitutione crediderim, nexuque cauſarum latentium, & multo ante deſtinatarum, ſuum quemque ordinem immutabili lege percurrere.* 110. *Inevitabile eſt fatum.* 64

Felicitas. *Superba eſt felicitas.* 102

Fiducia. *Cum ultimi diſcriminis tempus adventat, in ſolicitudinem verſa fiducia eſt.* 39

Fortes. *Fortium virorum eſt, magis mortem contemnere, quam odiſſe vitam.* 108

Fortuna. *Naturam plerumque fortuna corrumpit.* 29. *Homines, cum ſe permiſere fortunæ, etiam naturam dediſcunt.* ibid. *Deſtinata ſalubriter omni ratione potentior fortuna diſcutit.* 40. *Nunquam eodem veſtigio ſtat fortuna: ſemperque homines, quantamcunque felicitatem habeant, invidiam tamen ſentiunt majorem.* 61. *Fortuna, quos uni ſibi credere cogit, magna ex parte avidos gloriæ magis, quam capaces facit.* 67. *Suam quiſque fortunam in conſilio habet, cum de aliena deliberat.* 102. *Dignus eſt omni malo, qui erubeſcit fortuita, & triſtem de mortalitate fert ſententiam, ac miſericordiam deſperat, quam ipſe alteri denegaturus eſt.* 102. *Fortuna belli artem victos quoque docet.* 161. *In communi calamitate ſuam quiſque habet fortunam.* 124. *Sine pedibus dicunt eſſe fortunam, quæ manus, & pinnas tantum habet: cum manus porrigit, pinnas quoque comprehendere non ſinit.* 164. *Contra fortunam non ſatis cauta mortalitas eſt.* 180. *Fortuna rebus famam, pretiumque conſtituit.* 227. *Fortunati ſemper parem quærunt.* 102

Fragilitas. *Humanæ fragilitatis nimia in proſperis rebus oblivio eſt.* 83. *Quid? tu ignoras, arbores magnas diu creſcere, una hora extirpari? Stultus eſt, qui fructus earum ſpectat, altitudinem non metitur. Vide, ne, dum ad cacumen pervenire contendis, cum ipſis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoque aliquando minimarum avium pabulum fit; & ferrum rubigo conſumit. Nihil tam firmum eſt, cui periculum non ſit, etiam ab invalido.* 163

G

GLoria. *Cito gloria obſoleſcit in ſordidis hoſtibus, nec quidquam indignius eſt, quam conſumi eam, ubi non poſſit oſtendi.* 217

H

HAbere. *Nihil habenti nihil deeſt.* 51
Habitus. *Nemo pius habitu corporis ſuos æſtimat, utique ſævitia hoſtis, non natura calamitoſos.* 102
Homines. *Homines, quantamcumque felicitatem habeant, ſemper tamen invidiam ſentiunt majorem.* 61. *Si homo es, id quod es, ſemper eſſe cogita.* 164
Hoſtis. *Nil tuto in hoſte deſpicitur: quem ſpreveris, valentiorem negligentia facies.* 120

I

JActura. *Semper gravior in paucitate jactura eſt.* 83
Ignavia. *Nobilis equus umbra quoque virgæ regitur, ignavus ne calcari quidem concitari poteſt.* 151. *Sæpe tædio laboris ad vilitatem ſui compelluntur ignavi; at virtus nihil inexpertum omittit.* 108
Imperium. *Periculoſum eſt prægrave Imperium: difficile eſt continere, quod capere non poſſis.* 74. *In novo, & precario Imperio, adhuc jugum ejus rigida cervice ſubeuntibus Barbaris, tempore opus eſt, dum mitioribus ingeniis imbuuntur, & efferatos mollior conſuetudo permulcet.* 120. *Spernitur Ducis imperium, ubi turbatis acrius metus, quam Dux imperare cœpit; totidem ſunt Imperatores, quot agmina errant.* 200. *Obſequio mitigantur imperia, ubi vero reverentia exceſſit animis, & ſumma imis confundimus, vi opus eſt, ut vim repellamus.* 187
Innocens. *Verba innocenti reperire facile eſt.* 136. *Innocentia ſecuritatem affert.* 136
Invidia. *Invidi homines nihil aliud, quam ipſorum ſunt tormenta.* 196
Ira. *Superbia, atque ira, mala invicta.* 46
Juventus. *Nihil difficilius eſt, quam in juventute magnam capere fortunam.* 61

L

LAcrymæ. *Lacrymis, & acclamationibus ſtudia ſua multitudo profitetur.* 146
Liberi. *Liberis pretium ſervitutis ingratum eſt.* 126
Loca. *Nihil aliud ſupereſt locorum fraude deceptis, quam honeſtæ mortis ſolatium ex hoſtium cæde.* 162
Lingua. *Lingua gravius caſtigatur, quam ullum probrum.* 63

M

MAgia. *Vaniſſimi cujuſque Magia eſt ludibrium.* 151
Metus. *Idem metus, qui eogit fugere, fugientem moratur.* 43. *Meticuloſi ad deteriora credenda proni.* 57
Milites. *Militantium nec indignatio, nec lætitia moderata eſt.* 144
Miſer. *Modum verborum miſero tenere difficile.* 136. *Optime miſerias ferunt, qui abſcondunt.* 102
Miſericordia. *Qui multum in ſuorum miſericordia ponunt, ignorant, quam celeriter lacryme inareſcant.* 102
Moderatio. *Continentia, & moderatio in altiſſima quaque fortuna eminentia bona.* 126
Mors. *Effugit mortem, quiſquis contempſerit, timidiſſimum quemque conſequitur.* 83. *Fortium virorum eſt magis mortem contemnere, quam odiſſe vitam.* 108. *Ultimum omnium mors eſt; ad quam non pigre ire ſatis eſt.* ibid.
Multitudo. *Omnis multitudo, & maxime militaris, mobili impetu fertur.* 213

N

NAtura. *Fortuna naturam plerunque corrumpit.* 29. *Homines, eum ſe permiſere fortunæ, etiam naturam dediſcunt.* ibid. *Natura mortalium hoc quoque nomine prava, & ſiniſtra dici poteſt, quod in ſuo quiſque negotio hebetior eſt, quam in alieno.* 151. *Male humanis ingeniis natura conſuluit, quod plerunque non futura, ſed tranſacta perpendimus.* 174. *Natura voluit mare eſſe terminum rebus humanis.* 210
Neceſſitas. *Efficacior eſt omni arte imminens neceſſitas.* 58. *Neceſſitas ante rationem eſt, maxime in bello.* 160. *Efficacior eſt in adverſis neceſſitas, quam ratio.* 179
Nomen. *Nomen maximum in bello momentum.* 114

O

OBedientia. *Suis quique placidius parent, etiam cum is præeſt, qui magis timeri poteſt.* 120

P

POtentia. *Potentia ſcelere quæſita cuiquam diuturna non eſt.* 229
Patria. *Patria eſt, ubicunque vir fortis ſedem elegerit.* 122.
Pavor. *Pavor etiam auxilia formidat.* 43
Perfidia. *Nullis meritis perfidia mitigari poteſt.* 155
Proditor. *Caput proditoris opportunum eſt prodito ſolatium.* 48

R

RAtio. *Nihil poteſt eſſe diuturnum, cui non ſubeſt ratio.* 83
Regnum. *Majus eſt Regnum faſtidire, quam accipere.* 50

S

SOlitudo. *Solitudo natura quoque immitia efferavit ingenia.* 225
Sacrilegi *cum Diis pugnare ſacrilegum.* 157
Scelerati. *Cum dormire non poſſint, agitant eos furiæ, non conſummato modo, ſed & cogitato parricidio.* 136
Seditio. *Seditionis non remedia, quam principia majora ſunt.* 213
Servus. *Servo utilius eſt parere dicto, quam afferre conſilium, cum illos, qui parent, idem, quod ceteros, maneat, qui vero ſuadent, proprium periculum.* 151
Simulatio. *Humanis ingeniis parata ſimulatio eſt.* 110
Spiritus. *Nihil eſt miſeris mortalibus ſpiritu carius.* 122
Superbia. *Ira, atque ſuperbia, mala invicta.* 46
Superſtitio. *Humanarum mentium ludibrium ſuperſtitio eſt.* 160

T

TAciturnitas. *Magnam rem magis ſuſtineri non poſſe credunt ab eo, cui tacere grave ſit, quod facillimum voluerit eſſe natura.* 63
Temeritas. *Licet felicitas adſpirare videatur, tamen ad ultimum temeritati non ſufficit.* 83
Territi *nec hoſtium paucitatem, nec multitudinem ſuam ſatis cernunt.* 114
Timidus. *Canis timidus vehementius latrat, quam mordet.* 151

V

VAtes. *Nullum majus impedimentum, quam Vates ſuperſtitione captus.* 213
Verba. *Verba innocenti reperire facile eſt, modum verborum miſero tenere difficile.* 136
Vetuſtas. *Non opera ſolum manu facta, ſed etiam ipſam naturam paulatim exedendo perimit vetuſtas.* 93
Vinctus. *Vincti hominis non ſupervacua ſolum, ſed etiam inviſa defenſio eſt, quæ judicem non docere videtur, ſed arguere.* 136
Virtus. *Nihil inexpertum virtus omittit.* 108. *Nihil tam alte natura conſtituit, quo virtus non poſſit eniti.* 168
Vulnera. *Vulnera, quæ quiſque excipit, indicia virtutis ſunt.* 89.

IN-

INDEX
EORUM OMNIUM,

Quæ in Alexandri Hiſtoria tractantur, memoratu digniſſima, locupletiſſimus.

A

ALexander ſuæ demptum gloriæ exiſtimabat quidquid ceſſiſſet alienæ. *pag.* 117. Alexandrum, quem arma Perſarum non fregerant, vitia vicerunt. 117. 118. Alexander ſuper uxoris Darii morte crebros edidit gemitus. 72. Alexander uxorem Darii honorifice humavit. 73. Alexandri cognati omnes ab Antipatro interfecti. 247. Alexandri corpus Memphim, & inde paucis poſt annis Alexandriam translatum. *ibid.* Alexander ſagitta ictus. 192. Alexander quo anno Regni ſui, & ætatis Aſiam ſubegerit. 217. Alexander Cyri ſepulcrum jubet aperiri. 230. Alexander non alium magis admiratus eſt, quam Cyrum, & Semiramim. 159. Alexander in obſidione Gazæ ſagitta vulneratur. 64. Alexandri crus in obſidione Gazæ ſaxo affligitur. 64. Alexander Carthagini infenſus. 229. Alexandro Babylonia deditur. 92. Alexandri ad Uxiorum urbem virtus. 97. Alexandri ad Darium literæ. 61. Alexandri Duces vulnerati. 89. Alexandri celeritas. 101. Alexandri in Macedonas miſſionem petentes indignatio. 233. *& ſeqq.* Alexandri in Uxios propter Syſigambis literas moderatio, & clementia. 97. Alexandri ſuper Darii mortem lacrymæ. 115. Alexander Philippi frater, Regno Macedoniæ potitus. 14. Alexander pedes per nivem, & concretam glaciem ingreditur. 104. Alexander dolabro glaciem perfringens, iter ſibi facit. *ibid.* Alexandri in militem humanitas. 179. *& ſeq.* Alexander ſarcinas primum ſuas, deinde totius exercitus cremari jubet. 127. Alexandri expeditionis in Indiam monimenta. 195. Alexander Tyrum obſidet. 53. Poſt difficilem oppugnationem expugnat. 59. Alexander a Tyro Arabiam petit. 55. Alexander ſemper bello, quam poſt victoriam clarior. 188. Alexandri triumphus ad imitationem Liberi Patris. 226. *& ſeq.* Alexander haud contentus mortali faſtigio. 65. Alexander Jovis filius credi volebat. 65. Alexandri in bibendo continentia mira. 154. Alexandri in captivas continentia. 46. Alexandri ingens mœror ſuper morte Clyti. 174. *& ſeq.* Alexander a muliere attonita ſervatus. 184. Alexandri ſuper Hephæſtionis morte dolor. 236. Alexander Hephæſtioni, tanquam Heroi, ſacrificari juſſit, *ib.* Alexandri milites Babyloniæ corrupti. 94. Alexandri dextrum femur leviter mu-

crone perſtrictum. 43. Alexander Parmenionis occidendi negotium Polydamanti dat. 146. Alexandri Legati a Tyriis occiſi. 54. Alexandri exercitus pavor. 77. Alexandri cervix a Memacenis ſaxo ita icta, ut oculis caligine offuſa collaberetur, ne mentis quidem compos. 159. Alexandro inſidiæ a ſuis parantur. 129. & ſeq. Alexandri Cydnum ingreſſi ſubito horrore artus rigere cœperunt. 33. Alexandri pia deſamentatio. 34. Alexandri in occidendo Beti rabies. 65. Alexander genus ab Achille deducens. *ibid.* Alexander Achillem pœna in hoſtem capienda imitatus. *ibid.* Alexander rebus a Philippo patre geſtis detrahit. 172. Alexander Jovis filium ſe appellari juſſit. 67. Alexander intra urbem Oxydracarum graviſſime vulneratus. 214. Alexander moribundo ſimilis. *ibid.* Alexander quando Regnum adeptus. 20. Alexander ſolus in Urbem Oxydracarum deſilit. 214. Alexandri haud tolerabilis vini cupiditas. 105. Alexandri in fallendo hoſte dolus. 198. Alexandri virtutum, & vitiorum enumeratio. 239. Alexander ſolus omnium mortalium fortunam in poteſtate habuit. 239. Alexandri nominis terror. 236. Alexandri in captivas clementia. 46. Alexandri in Macedonas rabies. 235. Alexander veſtem detrahit, projecturus ſemet in flumen. 212. Alexander ad Mazagas e muro ſagitta percuſſus. 192. Alexandri in Porum Regem liberalitas. 202. Alexandri in Taxilem liberalitas. 196. Alexander jacere humi proſtratos venerabundos patitur. 126. Alexander Perſicam veſtem ſumit. *ibid.* Alexandri ad Arbelam dimicaturi ſomnus. 79. Alexandri ad Arbelam militum numerus. 80. Alexander ſagitta vulneratur. 157. Alexander ad fines Hyrcaniæ penetrat. 121. Alexandri deſiderium, ut Olympias mater immortalitati conſecraretur. 218. Alexandri in Græcos a Perſis mutilatos beneficentia. 102. & ſeq. Alexandri ad Suſidas Pylas clades. 98. Alexander retrocedere coactus. 98. Alexandri Oceanum viſendi pervicax cupido. 222. Alexandri phalanx. 40. Alexandri in evellendo ſpiculo virtus. 216. Alexandri de Philota conqueſtio. 130. Alexander Dux, & idem miles. 42. Alexander quando natus. 15. Alexandri ſuper valetudine Ptolemæi ſomnium. 222. Alexandri in Tyrios ira. 60. Alexander in obſidione Tyri fatigatus. 58. Alexandri morituri magnanimitas. 237. Alexander moriturus anulum Perdiccæ tradit. *ibid.* Alexander Regnum optimo relinquit. *ibid.* Alexandri morituri ſuprema vox. *ibid.* Alexandri mors. *ibid.* Alexandri militis virtus. 194. Alexandri miles confoſſus. *ibid.* Alexander petit Arabiam. 55. Athenienſibus infeſtus. 231

Alexandria in Ægypto condita. 68. In radicibus Caucaſi condita. 150. Ad Tanaim condita. 159. In India condita. 221

Abiſares Rex permittit ſe Alexandro. 196

Abulites Suſæ præfectus. 95
Acadera. 192
Aceſines amnis. 189
Acinacis gladii genus. 31
Ægyptii Perſarum opibus infenſi. 65
Æs alienum profitentur milites. 232
Æſchylus Rhodius. 68
Agema. 100
Agenor Tyrum condidit. 60. Sidonem condidit. *pag. ead.*
Agidis Lacedæmoniorum Regis animi magnitudo. 117. Ejuſdem mors. *ibid.*
Agis Argivus peſſimorum carminum poſt Chærilum conditor. 181
Agrammes Pharraſiorum Rex. 206
Agriaſpæ, qui & Evergetæ. 148
Avii Scythæ. 158. Barbarorum juſtiſſimi. *ibid.*
Amnis tranandi conſilium novum. 154
Amphoterus claſſis Alexandri Præfectus ad liberandam Cretam miſſus. 68 69
Amyntas Philippi pater. 14. Prætor Alexandri. 44. Philotæ amicus. 143. Amyntæ mors. 52
Andromachi Syriæ Præfecti mors. 68
Annonæ in caſtris Alexandri magna caritas. 152
Antigonus Lydiæ Prætor. 52
Antipater in Alexandrum conjurat. 183. Antipatri, & Olympiadis ſimultas. 235. 236. Antipater Alexandrum veneno interficere ſtatuit. 236. Antipater Macedoniæ Regnum, & Græciam invaſit. 247. Omnes, quicunque Alexandrum etiam longinqua cognatione contingebant, Antipater interficit. *ibid.*
Antiphanes ſcriba Equitum. 143
Aornis petra. 193
Apollinis ſimulacrum Pœni Syracuſis Tyrum deportarunt. 58. Apollinis Simulacrum aureis catenis apud Tyros vinctum. 57
Aquila aurea. 31. Aquila ſuper Alexandri caput volans. 86.
Arabiæ fertilitas. 91
Arachoſii. 148
Araxes amnis. 150
Arbela vicus, quem ſua clade nobilem fecit Darius. 70
Arbores violare apud Indos capitale eſt. 190
Aridæus Philippo genitus, Alexandri frater. 241
Arimazes Sogdianus. 167. Arimazis inſolentia. 168. Arimazis Petra Alexandro deditur. 169. Arimazes in radicibus montis ſuæ Petræ cruci affixus. *ibid.*
Ariobarzanes. 98. Ejus mors. 101
Arisba Moloſſorum Rex. 15
Ariſtander peritiſſimus Vates. 63
Ariſtonicus Methymnæorum Tyrannus. 62. Fraude captus. *ibid.* Ejuſdem mors. 68

Ariſton Pæonum Equitum Præfectus. 71
Armeniæ Montes. 150
Arſanes Ciliciæ Prætor. 32
Artabazus Dario fidiſſimus. 123. Alexandro occurrit. *ibid.*
Aſclepiodorus in Alexandrum conjurat. 183
Attalo graviorem inimicum Alexander non habuit. 134
Athenodorus Græcorum militum, qui ab Alexandro defecerant, princeps. 218. Per Boxum Macerianum, ſimulante Bicone inimico, in convivio occiſus. *ibid.*
Athenienſes Harpalum urbe excedere jubent. 231
Attinas Alexandri Præfectus cum trecentis equitibus occiſus. 170
Avaritia gloriæ. 207

B

BAbylon Alexandro deditur. 92. Babylonem quis condiderit. 92. Ejuſdem muri bitumine interliti. *ibid.* Ejuſdem deſcriptio. *ibid.* Ejuſdem pons lapideus inter mirabilia Orientis opera numeratus. 93. Ejuſdem horti penſiles. *ibid.* Babylonii in vinum effuſi. 94. Eorumdem mores corruptiſſimi. 93. & *ſeq.*
Bactra. 61. Bactriana terra. 152. Bactra ultima Aſiæ. 160. Bactriana arx a Græcis militibus, qui ab Alexandro defecerant, occupata. 218
Bactriani promptiſſimi. 63. Eorundem defectio. 158
Bactrus amnis. 152
Bagoas ſpado Alexandrum obſequio corporis devinxerat ſibi. 230. Idem ſecreto Orſinem Satrapem reum facit. *ibid.* & *ſeq.*
Bagophanes arcis, & Regiæ pecuniæ cuſtos. 92
Barbarus quidam Darii miles, ſimulato transfugio, Alexandri cervicem appetit. 64
Barſines filius ex Alexandro. 240
Barzaentes defectionis Arachoſiis auctor, vinctus ad Alexandrum perducitur. 197
Bazaria regio. 171
Belon in Philotam invehitur. 138. & *ſeq.*
Belus Babylonem condidit. 92
Beſſus Bactrianorum Dux. 62. 63. Regnum affectat. 63. Ejuſdem, & Nabarzanis in Darium conjuratio. 107. & *ſeq.* Idem Darii parricida, ſumpta veſte Regia, ſe Artaxerxem appellari jubet. 127. Ejuſdem in Cobarem indignatio. 151. Idem a Bactrianis militibus deſertus. *ibid.* Idem a Spitamene vinctus. 155
Betis Gazæ Prætor. 63. Ejuſdem egregia virtus. *ibid.* Ejuſdem crudeliſſima mors. 65
Bezira urbs. 192
Bion transfuga. 81

Bituminis fons. 91
Byzantium urbs quando condita. 17
Boxus Macerianus Athenodorum in convivio occidit. 218. Idem a militibus Græcis interfectus. 219
Brancidæ. 155. Iidem ad internecionem omnes cæsi. 156
Bucephalus equus. 17. Idem neminem præter Alexandrum in dorso insidere patiebatur. 124. Regem Alexandrum, cum vellet ascendere, sponte sua genua submittens excipiebat. *ibid. & seq.*
Bucephalon urbs ab Alexandro condita. 211

C

CAllisthenis gravitas. 182. Ejusdem libertas Alexandro Regi invisa. *ibid. & seq.* Idem ab Alexandro vinctus. 185. Tortus interiit. 188. Ejusdem mors summam apud Græcos Alexandro excitavit invidiam. *ibid.*
Carthago a Tyriis condita. 54
Carthaginenses Saturno, usque ad excidium urbis suæ, ingenuum puerum immolarunt. 58
Caspium mare, quod & Hyrcanum. 122. Dulcius cæteris. *ibid.*
Cassander venenum Alexandro dedit. 236
Catenis sagittandi peritia. 157. Idem in prælio occisus. 181. Ab Alexandro defecit. *ibid.*
Caucasus Asiam perpetuo jugo dividit. 150
Ceballinus Philotæ insidias Alexandro paratas detegit. 130
Chaldæi Vates Alexandrum monent, ne Babylonem ingrediatur. 236
Chari virtus. 194. Ejusdem mors. *ibid.*
Chærilus pessimorum carminum conditor. 182
Choaspis amnis aqua delicata. 95
Chrysolai Methymnæorum Ducis mors. 68
Cleander latus Parmenionis gladio haurit. 147
Cleochares Alex. ad Porum Regem Legatus. 197
Cleophes Assacani Mazacarum Regis mater. 192. Eadem Mazacarum Regina Alexandro deditur. 193
Clytus apud Granicum amnem nudo capite Alexandrum dimicantem clypeo suo texit. 172. Idem Rhosacis manum capiti Alexandri imminentem gladio amputavit. *ibid.* Ejusdem cum Alexandro contentio, & pertinacia. 172. *& seq.* Idem ab Alexandro occisus. 174
Consilium novum tranandi amnis. 154
Copidæ gladii. 200
Corvi in Gazæ obsidione augurium. 63
Craterus Ozinem, & Zariaspam nobiles Persas defectionem molientes oppressit. 226

Cypriorum Reges a Dario ad Alexandrum deficiunt. 68
Cyrum admiratur Alexander. 259

D

DArii armatorum numerus. 28. Ejuſdem ſomnium. 30. Ejuſdem agminis ordo. 30. *& ſeq.* Ejuſdem ad Alexandrum literæ. 60 Idem omnia auxilia Babylonem contrahit. 69. Ejuſdem literæ, quibus Græci milites ſolicitantur, ut Alexandrum interficiant. 72. Ejuſdem uxoris mors. *ibid.* Idem Legatos ad Alexandrum mittit. 74. Ejuſdem fugientis præclara vox. 87. Idem natura ſimplex, & mitis. 110. Idem ſervorum ſuorum captivus. 112 Idem a Nabarzane, & Beſſo vinctus. *ibid.* Idem aureis compedibus vinctus. *ibid.* Ejuſdem morituri verba. 114. 115
Dædala in India regio. 192
Dataphernes Spitamenis defectionis particeps Alexandro deditur. 178
Demophoon Vates. 213
Dioxippus Athenienſis pugil nobilis. 219. Idem falſo a Macedonibus furti inſimulatus. 220. Idem ignominiæ impatiens ferro ſe interemit. *ibid.*

E

ECbatana caput Mediæ. 106
Epaminondas ſtrenuiſſimus Thebanorum Dux, atque philoſophus præſtantiſſimus. 14
Erigyi, & Satibarzanis duellum. 153
Erythræo mari non a colore, ſed ab Erythro Rege inditum nomen. 189
Erythri Regis monumentum. 229
Evergetæ, qui ante Agriaſpæ. 148. Iidem cur ita dicti. *ibid.*
Eurydice Amyntæ uxor, Philippi mater. 14. Ejuſdem adulteria, & parricidia. *ibid.*
Eurylocho fratri conjurationem detegit Epimenes. 184. Idem injecta manu Epimenem fratrem in Regiam trahit. *ibid.*

F

FAlcatæ quadrigæ. 69
Fames, & peſtilentia in exercitu Alexandri. 225
Fati inevitabilis ſors. 230

Fons

Fons apud Hammonis templum mirabilis. 66
Fons bitumen effundens. 98
Fons in tabernaculo Alexandri subito conspectus. 167.
Fortunæ ludibria. 88
Fortuna Alexandro indulgendo nunquam fatigata. 177.

G

Gamaxus Rex exiguæ partis Indorum ad Alexandrum vinctus perducitur. 197
Ganges maximus totius Indiæ fluviorum. 206
Gaza ab Alexandro obsidetur. 63
Gloriæ avaritia. 207
Gordium Midæ Civitas Regia. 27
Gordius nodus. 27
Græcorum temporaria ingenia. 61. Græci captivi ad quatuor millia, quos Persæ vario suppliciorum modo affecerant. 101. Græcorum militum ab Alexandro defectio. 218. Græci exules omnes recipere ab Alexandro jussi. 232

H

Halys amnis. 74
Hammonis Jovis Oraculum. 65. Templi situs, & ejus effigies. 66. 67
Harpalus Athenas petit. 231. Athenis excedere jubetur. *ibid.* A Græcis militibus trucidatur. *ibid.*
Haustanes ab Alexandro deficit. 181. captus. *ibid.*
Hectoris, Parmenionis filii, mors. 68
Hellanice Alexandri nutrix, Clyti soror. 172
Hephæstionis cum Alexandro amicitia. 46. Ejusdem brachium hasta ictum. 89. Idem febricitans moritur. 236. Eundem Alexander unice, ac fratris loco diligebat. *ibid.* Eidem tanquam Heroi sacrificari jussit Alexander. *ibid.*
Herculis simulacrum maximum bellantibus Indis incitamentum. 199
Hispania, quæ & Iberia. 229
Horratæ Macedonis, & Dioxippi Athenienſis singulare certamen. 219. *& seq.*
Horti pensiles. 93

I

INdiæ ſitus. 188
Indiam nives obruunt, cum aliæ terræ fervore Solis exæſtuant. 189
Indus fluvius. 188
Indorum ritus. 189. Indorum Regis magnificentia. *ibid.* Eorundem Sapientes. 190. Indorum Sapientes fatum occupant, ſeque vivos cremari jubent. *ibid.* Indorum Dii. *ibid.* Indis bellantibus maximum incitamentum Herculis ſimulacrum. 199
Iſthmiorum ſolemne ludicrum. 61
Jumentorum carne veſcuntur milites Alexandri. 225

L

LAcedæmoniorum, & Macedonum cruentum bellum. 116. 117.
Lacedæmones a Macedonibus fuſi. 117
Lacedæmonum, & Macedonum cæſorum numerus. *ibid.*
Leo magnitudinis rarae ab Alexandro uno vulnere occiſus. 171
Leonidas Parmenioni intima familiaritate conjunctus. 148.
Liber Pater in Jovis femine cælatus. 191
Liberi Patris triumphum imitatur Alexander. 226. *& ſeq.*
Lyſimachus poſt Alexandrum regnavit. 171. Idem feram eximiæ magnitudinis ſolus occidit. *ibid.* Idem ab Alexandro leoni objectus. *ibid.*

M

MAcedonum miſeranda pœnitentia. 235. Macedonibus ignoſcit Alexander. *ibid.* Eorundem privilegia. *ibid.* Macedonum lex, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui Regi inſidiati erant, cum ipſis necarentur. 139. Macedonum contentio, quis Alexandrum vulneratum ferre debeat. 157. Macedonum ſcitum, ne Alexander ſolus venaretur. 171. Macedonum exercitus mœſtitia, & gemitus. 209. Macedonum mos alloquendi Regem. *ibid.* Macedonum ſanctiſſimum coeuntium pignus. 180
Magia vaniſſimi cujuſque ludibrium eſt. 151
Mardorum gens bellicoſiſſima. 104

Mareotis palus. 67
Memaceni Alexandri Legatos vino graves occidunt. 158.
Iidem obsessi. ibid.
Menides sagittis prope occisus. 89
Mesopotamiæ æstus. 247
Metronis insidias Alexandro paratas detegit Ceballinus. 130.
Militaris disciplinæ ab Alexandro reformata. 94
Mitylene Alexandro deditur. 62
Musicani in ditionem redacti. 221. Iidem ab Alexandro deficiunt. ibid. Iidem rursus in potestatem Alexandri redacti. ibid.

N

NAbarzanis in Darium proditio. 112. Nabarzanes, occiso Dario, Hyrcaniam petit. 114. Ejusdem ad Alexandrum literæ. 122. Idem accepta fide, Alexandro occurrit. 125. Eidem ignoscit Alexander. ibid.
Naura regio. 175
Nauranis parentibus stupro coire cum liberis fas est. 175.
Nicæa urbs ab Alexandro condita. 211
Nicanoris, Parmenionis filii, mors. 127
Nicanoris temeritas, atque audacia. 197
Nicomachus exoletus Ceballino fratri insidias Alexandro paratas detegit. 129
Nysa in India urbs. 191

O

OCeanum visendi Alexandro pervicax cupido incessit. 222.
Oceani æstus. 223
Ochus sæviissimus Rex. 238. Idem octoginta fratres Sysigambis eodem die trucidavit. ibid.
Olympias Neoptolemi Molossorum Regis filia. 15
Olympiadis, & Antipatri simultas. 236
Olympias Alexandri mater immortalitati commendatur. 218.
Orsines Parsagadarum Satrapes. 230. Idem secreto a Bagoa spadone sit reus. 231. Idem jussu Alexandri occisus. ibid.
Oxus fluvius. 154
Ozines Perses defectionem moliens a Cratero oppressus. 226.

P

PArentibus ſtupro coire cum liberis apud Nauram fas eſt. 175
Paropamiſadæ agreſte hominum genus. 149
Parmenio Philippum Alexandri medicum criminatur. 34. Parmenionis ad Philotam filium literæ. 134. Parmenionis occidendi negotium Polydamanti ab Alexandro datur. 146. Parmenio a Cleandro juſſu Alexandri occiſus. 147
Parmenionis truncum corpus militibus ad ſepulturam ægre datum. 147. Ejuſdem caput ad Alexandrum delatum. *ibid.*
Parthiene quondam ignobilis, nunc caput omnium, qui poſt Euphratem, & Tigrim amnes ſiti Rubro mari terminantur. 118
Perdiccas trecentos Macedonas elephantis in conſpectu totius exercitus objicit. 246
Perſagadum a Cyro conditum. 230. Idem Alexandro deditum. *ibid.*
Perſarum fœminæ non aliud magis in contumeliam accipiunt, quam lanæ manus admovere. 96
Perſarum luctus ſuper mortem Alexandri. 238

R

REgnorum Alexandri per Principes Macedonas facta diviſio. 246
Regum opes ſæpius aſſentatio, quam hoſtis evertit. 181
Rhodii urbem ſuam, portuſque Alexandro dedunt. 61
Rhidagus fluvius. 121
Roxane forma inſigni virgo. 180. Roxanem ſibi matrimonio jungit Alexander. 180. Eadem ex Alexandro prægnans. 240
Rupes in Caucaſo, in quo Prometheus vinctus. 150

S

SAmaritæ Andromachum in Syria Alexandri Præfectum vivum cremarunt. 68
Sarcinas primum ſuas, deinde totius exercitus incendi præcepit Alexander. 127
Satibarzanes ab Alexandro deficit. 117
Saturno, uſque ad excidium urbis ſuæ, Carthaginienſes ingenuum puerum immolarunt. 58

Saturno ingenuum puerum immolabant Tyrii. 58.
Scytharum bellicosissima gens. 63. Scythæ rapto vivere assueti. *ib.* Scythæ sapientiam capiunt, quantamcunque gens semper armata capit. 163. Scythis non, ut cæteris Barbaris, rudis sensus. *ib.*
Serpentes inusitatæ magnitudinis. 204. Iidem squamis fulgentibus. 205.
Siculienses naturæ vitio adulatores. 181.
Sogdianorum captivorum, cum ad mortem ducerentur, lætitia. 166.
Symmachi temeritas, atque audacia. 197.

T

TAnais fluvius. 150.
Thalestris Amazonum Regina fatetur, se venisse ad communicandos cum Rege Alexandro liberos. 125.
Tigris fluvius a celeritate dictus. 70.
Triumphus Alexandri ad imitationem Liberi Patris. 226. *& seqq.*
Thaidis consilio Persarum Regia incenditur. 105.

V

VEnenum, quo Alexander extinctus est. 236.
Venetorum origo. 28.
Vergiliarum Sidus. 104.
Uxii. 96. Iidem Alexandro deduntur. 97.
Uxor Spitamenem in lecto occidit. 177. 178.

Z

ZAriaspes Persæ defectionem moliens a Cratero oppressus. 226.
Zopyrio Thraciæ præpositus procellis cum toto exercitu oppressus. 231.
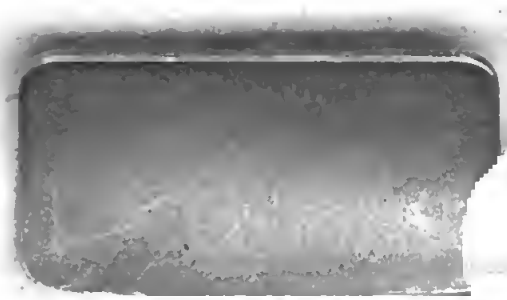
FINIS.